

Sigrid Undset

Gymnadenia

bokselskap.no
Oslo 2024

bokselskap.no, Oslo 2024

Sigrid Undset: *Gymnadenia*

Teksten i bokselskap.no følger *Romaner og fortellinger fra nutiden*, bind 6, 1949 (Oslo/Aschehoug). Digitaliseringen er basert på fil fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-798-3 (bokselskap.no),

978-82-8319-799-0 (epub), 978-82-8319-800-3 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

[DEL] I.

I.

Paul var med i den siste driften av passagerer – de som halvsprang ned gjennom den skumle stasjonshall og ikke stoppet ved aviskiosken. De satte ned farten da de så at toget stod ganske fredelig ute i solskinnet på den ytre perrong og støtte opp røkskyer mot den blanke vårhimmel.

Med øiesnippen fanget Paul et skimt av sin mors ansikt bak et kupévindu. Hun banket i ruten, men han lot som han ikke merket det og gikk forbi.

Det rykket i toget, og gutten sprang opp på plattformen til den nærmeste vogn, lukket på døren – der stod tykt med folk ute i korridoren, så kupéene var vel overfylt da. Luften slo imot ham, mett av malinglukt og tobakksrøk og menneskelukt. Så blev han stående ute på plattformen, drog gymnasiastluen ned over øinene mot solen og stod lenet mot vognveggen, med hendene i bukselommene og bokpakken under armen.

Toget ramlet utover, og under hans senkede blick fløi sporenes blanke linjer over den sortvåte tomt – smatt bakom kullberg og skur, forsvant bortover under avkoblede jernbanevogner.

– Nettop når han var sånn som idag, lei sig og likesom ufrisk innerst inne i hjertet, da la han best merke til allting utenom sig. For eksempel, hvor vakkert all den gullgule lerfivillen lyste mot det gulblakke gamle gresset på skrentene langs jernbanelinjen. Alle farver var likesom så blide og søte, nu de nettop var sloppet [8] frem i solen etter snesmeltningen. Småhusene utover Ekeberg hadde fått sånt nydelig skjær i den falmede, grønnlige og røde og gule malingen, og de gamle teglstenstakene var brunsket i solen. Men furuene opover berget skinte kraftig olivengrønne, og løvtrærnes nakne grener hadde fått et skjær av fiolett i det sterke vårlys. Og fjorden var næsten hvit, slik glitret vannet i solen – himmelen skinte av klarhet, og de lysmette godværsskyer seilte gjennom rummet.

Mor, tenkte Paul – naturligvis skjønte hun at han hadde sett henne og at det var med vilje han hadde gått forbi den kupéen der de andre satt. Og naturligvis skjønte hun hvorfor han hadde gjort det, nettopp idag. Og han visste at hun var nok lei for det. –

Men hun kunde da for svingende fan ha visst det på forhånd – hvad han vilde synes om dette siste påfundet – at Tua skulde gå op til faren om dagene og øve på Lillians flygel –. Neimen om han gad sitte og høre på at Tua skravlet ivei om far og Lillian og Lillians flygel –. Tua eide forresten ikke såpass stolthet som en lus engang, han hadde til og med hørt henne snakke om Lillian som «min stemor –». Deilig stemor – faderens feiltrin kalte *han* henne – i sitt stille sinn da. Trissetype. Glosen hadde han hørt Rolf Hagen bruke om en blond og bugnende dame som de møtte undertiden, når de gikk fra skolen. Det passet akkurat på gammerns kone. Det smørgule håret hadde Lillian sandelig ikke hatt før – det var håndmalt, skulde han gjerne vedde på. Og de fete, røde øresnippene hennes med store, hvite perler skrudd nedi kjøttet, de var nok for ham! Hu ser ut som e utpønta dampskibstrisse, tenkte Paul – huttetu! og så denne pensjonatsvertinne-vennligheten alltid da! Akkurat som å komme op på et sommerpensjonat syntes han det var, når han engang imellem var pokka nødt til å gå ditop. Bare at faderen hadde innrettet sig med et pensjonat for sig selv solo. God til å lave mat – høh, det skulde bare mangle hun ikke det var. Det næste blev vel at Tua skulde gå der og lære å lave mat av Lillian –.

[9] Toget saktet farten og slamret utover Ljansviadukten. Han så ned på den lille bakkedalen i dypet under sig. Viertrærnes kroner var gullgule og grågrønt sølvlyse av gåsunger – og bakken begynte å bli grønn der nede i dypet – og han kjente det lille vellystige gyset gjennom kroppen; sånn gikk det i ham alltid når han stod utenpå plattformen, mens toget kjørte over den høie jernbro. Skogen innover høidene hadde dette nyvaskede, falmede skjæret av gult i baret – det fylte ham alltid med frydefull vårkjensel – og himmelen bakom var så blå, så blå. Og nu var de over broen og kjørte inn i skjæringen med hans elskede, røde granitt i bruddflatene, og i vassdeplene svellet mosen av væte, og lyngtustene reiste sig bare og bleke og vårfriske – og ett sted så han glimt av blåveisblått innover under grantrær. Det var alle de små tingene som han hadde fått en gammel og øm fortrolighet med, mens han reiste her med toget hver dag. Men idag kunde de ikke spre hans tanker, som blev ved å kverne og kverne om dette nye og plagsomme påfundet til foreldrene –.

Naturligvis forstod han at det var for deres fremtids skyld, når moren vilde at de skulde holde oppe forbindelsen med sin far. Men moren måtte nu vel også forstå, han aktet å klore sig gjennom verden akkurat som han vilde ha været nødt til å gjøre, hvis far hadde været død. Han bare ønsket, han kunde få være i fred for å høre om faren og denne nye madammen hans. Å gid, gid, gid mor hadde været stolt nok til å nekte alt sammen mellom dem – og så de to der oppe i Pilestrædet!

Denne nye ordningen med at Tua skulde gå ditop to dager i uken, spise middag der og øve og så reise hjem med syvtoget – det var naturligvis forat hun skulde ha etslags tilhold i byen. Hun hadde lagt sig til nogen grusomme veninder – det var just ikke no morro for ham heller å møte henne, når hun fløi på musikken med den der banden – dekorativ var jo ikke Tua i sig selv heller, og så gikk hun der og vrikket på sig og lo og slengte med fletten og skulde gjøre sig backfischaktig, hvilket absolutt [10] ikke lå for henne. Hun burde simpelthen ikke få lov til det –

Men hvorfor kunde ikke den lange jentungen gå like fra skolen og reise hjem med to-tyve-toget – og ta med sig Sigmund? Hvorfor skulde de i det hele tatt gå her alle fire og slenge i byen og vente over en time, til moren kom fra kontoret – for å reise hjem i følge med henne, alle i en kule?

Det så så rart ut. Og han var så lutende lei denne reisingen i flokk og følge. Der satt de, morgen og middag, alle fem på rad i kupéen, som et nydelig familieportrett. Moren med en bok på turen inn til byen, og på hjemveien med avisene. Barna med leksebøker – vesle Sigmund, som gikk i annen klasse, var uopmerksom, kiket ut av vinduet, spurte og forstyrret, og moren svarte uten å se op fra sin bok – «men pass nu leksen din da, Siggen min!»

Moren hadde dradd med sig Sigmund op i forretningen, latt ham sitte der og se i utenlandske tidsskrifter – ifjor da han gikk i første klasse og ikke skulde være på skolen før klokken ti. Og den vesle tuten var kommet i vane med å gjøre de rareste ting, de timene han måtte være i byen, fra han sluttet på skolen til han skulde gå på toget. Han gikk alene på Deichmans lesesal og trasket på museer – guttungen blev så rar og ulik andre unger så det var rent stygt!

Det var den følelsen som pinte Paul støtt og stadig – at de var rare. Det var akkurat som der skulde være noget rart ved dem allesammen – ved moren og ved ham selv og ved småguttene. Så folk la merke til dem. De var ikke som andre, og de hadde det ikke som andre

Der var to til av guttene i hans klasse som hadde fraskilte mødre. Men Fredriks mor bodde i Skovveien og hadde telefon og selskaper og var akkurat som en almindelig dame i ett og alt. Han visste ikke om Fredrik var noget glad i sin mor; iallfall var han likesom aldeles fri av henne. Og Toralfs mor var gift igjen i Danmark, og hans far bodde i Bordeaux; Toralf var i huset hos en [11] bestemor og to tanter som gikk og pyset om ham og gjætet ham – men han gjorde jo akkurat som han selv vilde da, bak ryggen deres.

Men over ham selv lå morens vesen som et usynlig nett, sånn følte Paul det – morens vilje og morens heftig uttalte meninger og hennes utålmodige dyktighet, morens – han visste ikke hvad det var alt sammen, men hun hadde likesom hundrede tråder festet i ham, og alle løp sammen i hennes hånd, og hun leiet ham efter dem. Enda hun aldri maste eller kommanderte – hun var jo altså så skrekkelig frisinnet – han skjønnte ikke selv hvad det kom av, men tanken på henne lå over ham alltid og gjorde ham brydd og sky og ille ved, så snart han gjorde eller tenkte eller mente noget som han trodde hun ikke vilde like, hvis hun visste det. Enda hun grov jo aldri og spurte om noget slik som disse almindelige mammamødrene som de andre guttene hadde. Jøss – han var stolt av henne og – han skjønnte hun var noget annet enn sånne kone-mammaer, han vilde ikke byttet henne bort med nogen. Men likevel pinte det ham så forferdelig at hun var anderledes enn alle andre.

Han visste iallfall ikke om nogen annen mor som hadde forretning og reiste ut hver morgen med flokken sin og samlet dem sammen igjen på stasjonen og tok den med sig hjem – under sine vinger liksom. Og han hadde da aldri hørt om nogen annen dame som hadde gått bort og kjøpt et nybygget, umalt trehus midt ute på et jorde, og så hadde malt det selv og snekret og spikret og greid allting alene, rent som en kar, og spadd og kjørt gjødsel og plantet og sådd, til jordet blev have. Jaggu var han kry av henne – han skulde ha lyst til å se den damen som kunde gjøre alt det hans mor hadde gjort – –

– Og så det at hun visste så meget, og leste allverdens ting som damer ellers aldri har et dust av greie på – –

Hun så ut slik også, så folk la merke til henne, følte Paul. Hennes øine var så forferdelig brune, skinnende og store, og håret hennes, det og var likesom meget mere brunt enn alt annet hår han hadde sett – glansfullt og [12] flammet i bølgene; det hadde farve akkurat som en kastanje med det samme en tar den ut av hamsen.

Klærne så anderledes ut på henne enn på andre damer, enda hun gikk aldri sånn rart klædd som for eksempel moren til Rolf Hagen.

Faren, han så så hjertelig almindelig ut, enda han hadde nok nokså stilig sveis på sig – især med den nye slags konen som han hadde anskaffet sig, så han ordentlig almindelig ut. Det var fan og da – Paul så ned på dem for det – og han misunte dem, fordi han hadde på følelsen at der var noget i verden som de slapp fri for, med det at de var slik. – Igrunnen elsket han sin mor, med enslags vill stolthet over henne på bunnen av sitt hjerte – men samtidig var der noget foruroligende og pinende i tanken på at alle måtte legge merke til henne.

*

Toget stanset – Paul hadde stått utenpå den annen vognen, så han var kommet ned et godt stykke fremfor stasjonsbygningen. Han så moren og de tre søsken gå ut gjennom grinden; de så sig ikke om efter ham eller ventet. Straks blev han nervøs og beklemt; han fulgte langsomt efter dem. Hans stakk nedover sideveien til posthuset, men moren og Tua og Sigmund fortsatte utover landeveien, og de snudde sig ikke en eneste gang. Da de var kommet gjennom stasjonsbyen, gav Paul sig til å løpe efter dem.

Moren hørte ham, og da stoppet hun og snudde sig:

«– dag, mor.»

«Goddag,» sa moren og nikket. «Du holdt nok på å komme forsent til toget idag, Paul!»

«Neida, langtifra. Jeg hadde bare fulgt Hagen opover et stykke, og så blev det stans på Majorstutrikken, skjønner du –»

«Isj, den motbydelige guttungen,» begynte Tua, «jeg skjønner ikke at du gidder være sammen med ham, jeg –»

«Pass dig selv, du» – Paul grep begjærlig leiligheten til å få istand en trette med søsteren – og få utsettelse [13] med det tema som han gruet for å høre om, «jeg synes du kunde passe dig selv jeg, mor; de venindene som du går og pryder med –»

Men hun svarte ikke på det, og det kom allikevel:

«Jeg skal hilse dig fra far og Lillian. Lillian spurte hvorfor du aldri kom op til dem –»

Paul svarte ikke, og Tua fortsatte, glad i stemmen:

«Vi skal dit på søndag allesammen.»

Paul gikk litt. I veigrøften brøt mjødurten bladrosetter frem av det visne gress, og gutten la merke til hvor røde de var. Ved den lille dammen inne på jordet stod noen store siljebusker, og kronene var som gullfiligran nu, da gåsungene var fullt utsprungne. Der kom et vindstøt og brøt den lille blå himmelspeilingen – vannet ble mørkt og riflet et øieblikk.

«Jeg må repetere matematikk på søndag,» sa han.

«Isj du da,» sa søsteren. «Nu har du dovnet dig hele våren – du kan vel gjerne dovne dig en søndag til vel –»

«Nettop derfor vel – det er tentamen straks nu –»

«Pyss tentamen – den bryr jo ikke du dig noget om likevel –»

Moren gikk og leiet Sigmund. Hun sa ingenting.

*

De satt ved kaffebordet ute på verandaen. Tua var gått inn, og Paul vilde reise sig.

«Sitt litt da,» sa moren, og hun begynte å spørre ham om skolen. Paul satt og gruet for det som han visste vilde komme.

«Jeg synes, Paul, – du skulde ta og bli med til din far på søndag. Det er svært lenge siden sist du var der, er det ikke?»

«Jeg har ikke tid, har du vel hørt.»

«Neinei.» Moren slo det ene benet over det annet og foldet hendene om kneet.

«Har du ikke tid så –»

«Jeg er nødt til å repetere altså –»

«Ja – det er du vel.» Moren smilte litt.

Hun hadde en deilig, dyprød munn og sterke, pene tenner. Det klødde Julie Selmer å smile, enda da vistes ^[14] alle rynkene i hennes brunladne ansikt. De mørke øinene smilte med og lyst.

Hennes panne var bred og lav, men ansiktet smalnet nedover mot haken, som var liten og fin. Julie Selmer virket som en ung kvinne enda – gav inntrykk av yppighet også – skjønt hun var nærmest mager nu. Hun gjorde ingenting for å se yngre ut enn hun var, og der var noget strålende og frodig ved henne med de fire barna – to av dem snart voksne – omkring sig.

«Nei har du ikke tid, så har du ikke tid – selvfølgelig –»

«Det sitter jo ikke så fært godt da vet du, mor, det som en sånn leser på toget –»

«Nei det er vel så,» sa hun og blev alvorlig.

«Ja naturligvis, – hvis *du* skal etsteds hen så –». Det hendte at moren reiste inn til en av sine veninder, som hun sjelden var sammen med, når alle barna var hos faren.

*

Paul følte sig forpliktet av sitt ord, så han satt inne hele søndag formiddag og forsøkte å pugge matematikk. Fra vinduet så han sin mor, som spadde nede i kjøkkenhaven – hun gikk barhodet, i et gammelt underskjørt og vindjakke.

Han hadde god lyst til å gå ned og hjelpe henne –. Det var slikt vær som han elsket også – om våren. Store, gråblå skysåter drev over himmelen; sommetider brøt solen igjennem, og da blev allting forgyldt av det skarpe, stingende sollys. Vinden suste og buldret i det lille skogholtet som deres havegjerde støtte op til, og bjerkene som stod på deres side av stengjerdet, pisket luften med lange, svaie grener som var sløret gulgrønne av rakler og musører. På den annen side av haven strakte det store jordet sig helt bort til landeveien – nu hadde det begynt å få et skjær av grønt over sig. Selve veien kunde en ikke se fra huset, men hvergang der kom et vindstøt, reiste det hvite støvskyer som viste hvor den gikk.

Paul satt med hodet i hendene og boken åpen foran ^[15] sig. Han tenkte på, at hvis denne innbydelsen bare ikke var kommet, så hadde han kunnet gå inn til Gjersjøen på den lure veien han visste om, gjennom skogene. Han hadde sånn lyst til å gå – nettop nu, mens sneen lå enda i bakhellingene, og der var den gode, kolde luften i skogen som er før det begynner å dufte av gro og varmet skogbunn. Lukten av sne og myglet tørrkvist og kaldt vann –.

Han bestemte sig til å se litt på geometrien – den var ihvertfall morsommere. Moren var gått inn, og det luktet godt, fett og stekt, fra kjøkkenet. Gutten gledet sig

til å få middagsmat snart.

Paul satt og rablet i en gammel bok med geometrioppgaver, da moren kom inn.

«Nå, hvordan går det?» Hun la sin hånd lett over nakken hans. «Kom inn og få dig mat da, gutten min.»

Hun hadde klædd sig om til middagen i sin sorte søndagskjole, med et klart, hvitt tørklæ optil den brune halsen og så lagt i kors over brystet.

Der var svinekoteletter til middag, og stuert nesle med hardkokt egg på. Og syltede pærer og plommer etterpå.

I spisestuen hadde Julie malt veggene lyst blåfiolette over et høit, hvitt panel, og så hadde hun latt møblene lakere gule. Langs hele panelhyllen stod et servise av gult stentøi med små hvite relieffer på – det var Julies stolthet; hun hadde fått det fra sitt barndomshjem.

Solen skinte inn den stunden de satt tilbords, og de små hvite musselinsgardiner lekte litt i trekken. Det var et yndig rum, når solen skinte inn i det. Paul følte intenst velvære ved å spise sig stappmett på sånn god søndagsmat. Og igrunnen var det hyggelig å sitte alene med moren. Men han hadde ingenting å si, så han satt bare og svarte på det nødvendigste, mens moren snakket – mest om skolen og om haven.

«Det blåser sånn på verandaen – jeg tror vi tar kaffen her jeg, Paul.»

Mens han bar ut av bordet for henne, tok moren kaffekanne og kopper ned fra panelhyllen. Så langt tilbake ^[16] som barna kunde huske, hadde det betydd fest og høitid når det gule serviset blev brukt. Og da moren hadde tendt sig en cigarett, bød hun ham en også – –

«Du mor,» sa Paul og blåste ringer. «I ettermiddag gidder jeg ikke lese. Skal du gjøre mere i haven – for da kan jeg hjelpe dig?»

Moren smilte og festet de store øinene på sønnen: «Jatakk – har du tid så – du vet det vilde være nokså bra –»

*

De sådde i havesengene, og Paul spikket små pinner og spiddet frøposene på, etterhvert som de blev tomme. Han satte dem op ved enden av hver seng, enda

moren visste jo utenat hvad som var sådd i hvert stykke.

Siden kjørte han bort trillebørllass av potetesstikker, bønnegress og ertehalm til hjørnet nederst i haven.

Det tok til å mørkne i luften, skydekket blev tettere og gråere, og vinden hadde næsten lagt sig. «Jeg tror det blir regn til natten,» sa moren. «Gid det blev!»

Hun satte en fyrstikk til ruskhaugen. Tykk, gul røk volmet i været, og den velsignede lukt av bråtebrand rev Paul i nesen. Moren stod støttet til raken, mørk og tateraktig i det jordete blåtøisskjørt og vindjakken. Flammene brøt ut av rishaugen, knitrende og røde, og lyste på henne. Nu brente det næsten uten røk med lange, bølgende luer, små hvite fnugg hvirvlet i den sitrende luft over bålet, og de måtte flytte sig for heten.

Paul sprang efter nytt fór til ilden – ivrig som en småunge. For hvert lass han hvelvet på, volmet den tette, gule røken et øieblikk – så sprang luen ut, rød og lett og skinnende.

«Så, Paul, nu får du gi dig – vi må la det være igjen litt til en annen kveld. De små må da også få lov til å være med og brenne bråte en aften –»

Hun hadde satt sig på gresskanten, og Paul slengte sig ned ved siden av. Han hadde lyst til å gjøre som Sigmund pleiet – krype tett borttil og legge hodet i morens fang. Men han gjorde det ikke.

«Kom,» sa hun medett, «skal vi gå bort til gjerdet og ^[17] se på det som er kommet op der.» Og da han reiste sig, stakk hun armen sin innunder hans.

Langsmed stengjerdet inntil den lille skogen var der en stripe jord, som Julie ikke hadde brutt op. Der stod nogen store bjerketrær, og der lå store jordfaste stener, og nyperoser og enerbusker grodde i det fine, lange villgress. Moren hadde plantet inn allslags ville blomster her – nøklebånd og blåveis, fioler og konvaller.

Hun gikk langsomt, slapp av og til guttens arm og lutet sig ned. Med fingrene skilte hun det lange, visne gress og lette efter spirer. Bregnene stakk sine snilehusrullede skudd i været, og i den varme kroken hun hadde redd til dem mellom store stener, fant moren en tufs velluktende fioler.

«Jeg er så spent på om det blir noget av de gymnadeniane jeg satte her ifjor –»

«Gymnadenia?» sa Paul. «Er ikke det enslags orkidé?»

«Jo – hvite, velluktende –. Jeg fikk noen rotstokker fra Ringebru ifjor, fra Halvdan. Men det er ikke alltid det lykkes med å plante dem inn.»

Det mørknet mere og mere. Restene av bålet lå som en rød ildmørje i den grå vårveld.

«Nei – gutten min – tror du ikke det er på tide jeg går inn og setter på teen. Best du slukker, før du går op – om det skulde ta på å blåse igjen inatt –.»

Paul lå på ryggen i gresset. Han stirret op i de langsomt drivende, mørkegrå skyer over epletreetts nakne krone. Et enkelt regndrypp traff ham i ansiktet.

Det blåste ikke stort nu. Der var bare en sakte strømmende bevegelse i luften, et bløtt, fuktig drag. Dypt inne i sig hadde han en fornemmelse av våren som noget der strømmet henover ham, vokste fra sekund til sekund, skulde skylle bortover ham og forbi –.

«Gymnadenia,» hvisket han sakte.

Det var sånt vakkert navn. Han tenkte sig høie skafter med lysende vokshvite blomster innunder de mørke enerbusker. Han så dem stå og skinne over gresset, der det var finest og skyggen gjennomrislet av lyspletter. De duftet vel som nattfiol –.

[18] «Gymnadenia,» blev han ved å hviske. Da han veltet sig over på siden, kjente han den friske, syrlige eimen av gresspirer som var blitt klemt, der han hadde ligget. «Gymnadenia –» hvisket han, som det skulde være noget som ventet på ham et sted ute i livet. «Gymnadenia –» Så deilig –.

*

Våren gikk, og juni måned. Barna tok eksamen; Paul blev flyttet op i tredje gymnasium med nogenlunde pen karakter, og Tua tok middelskoleeksamen med udmerket godt. Faren og Lillian inviterte dem med sig til en fin-fin middag i Eventyrrummet på Holmenkollen i den anledning.

Byråchef Selmer vilde ha sin eldste sønn med til Skagen i sommerferiene, men Paul sa neitakk; han hadde avtalt å gå fottur med to kamerater. Så tok de Tua istedet; hun var henrykt og skrev overstrømmende brever hjem om hvor vidunderlig hun hadde det, og om alle de pene tingene hun fikk av sin far og Lillian.

Hele våren og forsommeren gikk Paul og så etter i gresset under enerbuskene, om gymnadeniane kom. Og det gjorde de, moren viste ham skuddene. Hun var gla for guttens interesse, og snakket om at det kunde være morro om de anla en samling norske orkideer i den lille stripen skogkratt langs stengjerdet.

Julie Selmer skulde være hjemme hele sommeren, hun og de to småguttene. Men Paul drog avsted i de første dagene av juli på en tre ukers fottur.

*

Samme dag som han var kommet hjem igjen – han stod inne på værelset sitt og hadde tatt avrivning, og hans mor kom og banket på døren; hun hadde rent tøy til ham – «har du sett dem?»

«Sett hvad da?» spurte Paul, idet han tok imot tøiet i dørgløtten.

«Gymnadeniane,» svarte hun og smilte. «På kommoden. Jeg har satt dem inn til dig.»

Inntullet i det våte frotterhåndklæ, på bare føtter, [19] klasket han borttil. Der stod et lite glass med nogen små, næsten grønne blomster i. Paul tok det i hånden. Spede stengler, med nogen få uanselige, hvitaktige små blomster opover. De luktet bitte lite grand.

«Er de ikke søte?» ropte moren utenfor døren. «Tenk at elleve har blomstret av de tyve plantene jeg la, du!»

«Jo – de er ordentlig søte,» sa Paul.

Han var fryktelig skuffet. Var det de som het gymnadenia –.

II.

Om sommeren var verandaen som en stue til. Den var helt innelukket av grønt – villvin, aristolochia og kaprifolium. Bare ved trappen ned til haven så en ut under løvbuen på de tettpakkede masser av røde og gule sommerblomster; farvene og eftermiddagssolen derute virket blendende varmt mot den svale, grønne skygge heroppe.

Dette året hadde Paul været borte på fotturen sin i over fem uker. Han kom hjem en eftermiddag i august, så solbrent så det brune håret hans syntes lyst og gulaktig mot huden, og den gamle brune sportsdressen hans hadde falmet så den var på farve som høimo. Hele gutten luktet av sol og landeveisstøv og peisrøk og krøtter og vasstrukne fettlærstøvler. Julie kom til å tenke på store bikkjer som ligger og solsteker sig på et gårdstun en sommereftermiddag.

Hun hadde gitt ham mat ute på verandaen, og tilslutt hadde hun spendert en pjoletter på den voksne sønnen. Hun satt og så ned på sønnen sin, og innimellem smilte hun til det som Paul fortalte – likevel så hun hele tiden bare den store gutten og nød ham, tindrende og frydefullt.

Han så ut som en stor slamp altså – så stor og lang og skulderbred som han var. Det knaket og pep i den gamle kurvstolen når han rørte sig – han lå sammenkrøkt i overkroppen, i skjorteermer og med opknappet [20] vest – de store føttene i beksømstøvler sprikte langt utover gulvet. Julie kunde ledd av lykke, så pen syntes hun han var, med den lave, brede pannen og det nøttebrune håret som sommersolen hadde gitt gullglans i krøllene – de krøllene som han tuktet og snauklippet, men ikke fikk bukt med likevel. Han hadde været og fått klippet sig i Nesbyen også, fortalte han, fordi det blev så varmt med den luggen –.

Under den unge, glatte pannen stod øienbrynene som rette streker; ved tindingene gikk de skarpt ned i en bøii. Og øinene hans var så vakre, klare og grå, med små gule stenk i iris. Nesen hadde likesom ikke vokst ut med ansiktet ellers, den var rett og pen, men for liten og stutt – akkurat samme nesen hadde forresten hans far også; Eriks nese så ut som den aldri var blitt voksen. Men munnen, Pauls munn, var aldeles vakker likefrem – stor, skarpt skåret, med smale, fintsvungne leber som var høirøde og fine av ungdom enda.

Det var allerede en god del år siden Paul var skutt op høiere enn henne, men Julie var aldri kommet ut over sin henrykkelse fordi hun måtte se op, når hun skulde se

sin eldste sønn inn i ansiktet. Og Hans også var høiere enn henne, og Sigmund tegnet til å bli like lang og bredskuldret som Paul –.

De fylte op og klampet tungt her i hennes nydeligpene, lyse lille dukkehus. Da hun innrettet sig herute, hadde hun fulgt sin egen smak av hjertens lyst – og dengang var hennes smak likesom bare reaksjon mot alt det hun hadde brutt ut fra. – Store, mørke byleiligheter, digre polstrede møbler som hun syntes lignet korpulente, andpustne svigerinner, fossefall av cremefarvede blondgardiner og skumle fløielsportierer, tunge, unyttige pyntestykker av nikkel og majolika og kobber – vaser og urner og kanner som aldri et menneske hadde ment skulde brukes til å skjenke noenting ut av; bare klenodier som Eriks slektninger hadde sloppet ned hos henne til minne om bryllupet og juler og fødselsdager –.

På en ubestemt måte sanset Julie det som triumf. Disse guttene hennes som vokste sig så store og så tunge [21] – hun hadde da nådd det, at hun hadde fått revet dem ut av den tunge, storstilte rammen som de ellers skulde være vokst op i – den grå, alvorlige høitideligheten som ingenting kunde rokke. – Selv Eriks skinnsyke hadde krenket henne dobbelt og drevet hennes oprørskhet til det ytterste, fordi ingen lidenskap hadde kunnet få bukt med mannens bunnløse, selvbevisste alvor. Det hadde været der overalt – i de endeløse meter av mørke plysjportierer som falt ned foran alle høie og dystre dører, det bredte sig over alle gulvenes arealer av brysselertepper, neiet underdanig som store overstoppede lenestoler med armene bredt ut for å ta de tunge sesser i fanget –.

Hun hadde bortført sine sønner til luft og lys og solskinn, hun hadde lært dem til å grave i jorden og stelle med trær og blomster og dyr, snekre og male. Hun hadde sendt dem ut og latt dem trave over land og strand. Folk med sånne store skrotter skal føle, de ikke hører til i stuer. – Derfor kunde de godt elske hjemmet sitt; hun visste at guttene hennes elsket hennes hjem, hvor alle farver var blonde og klare, alle linjer spinkle og rette og rene, hvor de tertede små musselinsgardinene ikke stengte ute lyset og dagene. De forsøkte å klampe varsomt, de satt ikke isund en stol uten de forsøkte å gjøre det med en viss forsiktighet. Kanskje de hadde lært det for hele livet, å ha enslags respekt for spede og skrøpelige ting – ferdes så fint og varsomt de kunde, mellom det som er nydelig og lyst og lett å slå istykker her i verden.

Paul tok efter sitt glass. Moren rakte plutselig sin hånd frem og tok sønnens – for å ha den morroen å kjenne, hvor liten hennes blev inni Pauls brune labb. Enda hennes hånd var ikke verst liten til å være en kvinnehånd, og sterk og litt grov var den blitt av skikkelig arbeide.

«Det er ganske hyggelig da, vet du – å se igjen det lille søte fjeset til lille Pollemannen –.»

Paul lo godmodig. En dag hadde moren tatt ham og Hans en under hver arm, ledd op mot dem: «Nu får dere [22] snart begynne å si lille mamsen til mig –.» Så lenge de var barn, hadde moren aldri brukt å kalle dem med kjælenavn. Når hun nu gjorde det en gang imellem, var det likesom hun abdiserte ved det – så sønnen lo og likte det igrunnen.

«Hans kunde da godt ha været med dere,» bemerket Julie. «Siden dere altså hverken har tatt det så høitidelig med klyvingen eller videnskapen –.»

«Visst kunde han vel det – det var jo det jeg sa jo. Men når han ikke vilde, så –.»

«Jeg begriper ikke at ikke du hadde lyst til å bli med Paul og Nikko, Hans!»

«Nei,» sa Hans og så ikke op fra boken sin. Han holdt sig, som han pleiet, borte i den annen enden av verandaen. Der stod en nedsittet divan som ventet på sin endelige oppløsning. Hans brukte å sitte der med benene oppe i den, knærne trukket op under haken og boken balanserende på toppen av knærne – hele sommeren.

«Næste år kan dere ta mig med,» sa Sigmund. Tolvåringen hadde trukket sin stol helt hen til morens, foretok et eller annet eksperiment med noen knapper og en bette elastikk som han hadde tatt i hennes syskrin.

«Ja kanskje. Du kan få være med og være slave –.»

«– Men hvordan i allverden gikk det til at dere endte borte i Hurdalen?» spurte moren.

«Vi var fant. Og Nikkos far er jo på moen da, vet du –.»

«Har du lånt penger da, Paul?» Hun rynket brynene litt.

«Ti kroner. Men det skal jeg nok greie selv – jeg skrev et stykke på hotellet på Fagernes – noe om fjellet borti Hallingdal. Og får jeg det ikke inn i bla'e, så kan jeg selge noen bøker –.»

Julie lo litt og rystet på hodet.

«Forresten så er Hurdalen *pen*. Langs sjøen. Ikke noget vilt eller storslått, men sånn med svære gamle bjerketrær og barskog og – Asbjørnsenaktig. Og ikke en eneste bølging med lærerinner møtte vi –.»

[23] «Du da.» Julie la sammen sitt arbeide. «Uff nei, Sigmund, hvad er det du har laget med knappene til Tuas vinterkåpe – plukk op det der igjen –. Jeg får nok begi meg ut på kjøkkenet –.» Hun nyttet leiligheten til å dra den yngste litt i håret, så stanset hun bak Pauls stol, strøk ham med etpar fingrer fra nakken opover:

«Til høsten, når det vokser litt ut igjen – undres hvordan du vilde se ut med skill på siden?»

«Tvert imot.» Han grep morens hånd og tok den vekk, men blev ved å holde den et øieblikk. «Nei vet du hvad, mutter, når man har krøller skjønt mannfolk. Det er der sandelig ikke annet råd for enn maskinklipning. Hvis en ikke skal være sanger altså, eller stå på kolonial –»

«Eller være prest,» blandet Sigmund sig opi.

«Hysj da, gutter, nu skal dere værsgod være ordentlige –.» Julie forsvant inn i huset, idet Tua og kandidat Garnaas kom opover havegangen.

«Hvor er mor?» spurte Tua.

«På kjøkkenet. Hun syntes det blev for lenge å vente på dig.»

«Men gid – er det blitt så sent –.» Tua strøk inn. Kandidaten sank ned i Julie Selmers lenestol, viftet sig med sin stråhatt.

«Det er en vakker tur innover til Melstadvannet. Deres søster og jeg spaserte helt op til Lunde –.»

«Kanskje De vil ha en pjolter?» spurte Paul høflig.

Kandidat Garnaas blandet sig en – meget lys og sped, hilste på sin unge tilkommende svoger. Paul hadde en følelse av at Garnaas drakk ikke for å drikke, men bare for å vise, han var slett ikke sneversynt. Han gjorde alt han kunde for å legge for dagen, sneversynt var han på ingen måte – og så blev det akkurat det samme, hvad han så gjorde, Paul mistenkte ham for å gjøre det bare for å demonstrere sitt frisyne –.

Halstein Garnaas var avgjort en pen mann – med noget understreket åpent og guttaktig friskt over ansikt og miner og vesen; han hadde bløtt, lokket og lyst hår som stod børstet op som enslags glorie over den rene, [24] hvite pannen, blå øine som virket spørgende, fordi de stod så runde og åpne under sterkt buede bryn. Munnen var liten, rød og kruset, med en intens, fremspringende muskel på hver

side, haken rund og pen med en energisk kløv i. Men han var litt fyldig allerede og melent blek av hudfarve, – enda han var friluftsmenneske og sportsmann og hadde arbeidet på verksted et års tid for å studere det sociale problem, og han hadde tjent sin verneplikt all right.

Det var det han kom til å snakke om nu – i anledning av Hans, som vilde forsøke å komme inn på krigsskolen neste år, når han hadde tatt artium.

«Jeg tilstår, for mig er det noget usmakelig i dette at ungdommen av en viss samfundsklasse skal kunne tjene sin verneplikt på en annen måte enn det øvrige folk –.»

«Det er da noe tøv – når det er den eneste måten vi kan skaffe oss tilstrekkelig befal på – og så viss samfundsklasse da gett –. De guttene i min klasse som kom inn på krigsskolen – den ene var sønn til en skolelærer fanivold borti Solør og en var sønn til en emissær fra Sørlandet og en til en butikk i Drøbak –.»

Garnaas blev litt rød i pannen:

«Jeg mener den virkelige arbeiderklassen – jeg *vet* fra min egen tid på moen, hvad det der kan sette av vondt blod –»

«Den virkelige arbeiderklassen –.» Paul blåste. «Jeg synes ikke jeg ser annet enn at de som er litt flinke, enten så karrer de sig frem til å bli politiske ledere eller så karrer de sig frem til å bli noget i en annen branche, og så sier de op Socialdemokraten og holder Aftenposten istedet og blir mye mere borgerlige enn vi er. – Ja naturligvis så mener jeg og, alle mennesker bør vel ha en rett eller en chance til å få det som de ønsker sig det her i livet – så forsåvidt er jeg vel kanskje socialist, jeg og, på en måte. Det er bare det som de ønsker sig – jeg synes ikke det er så forskjellig fra det som borgerskapet vil ha, jeg – det er omtrent som gipsfigurer som er støpt i samme form. Nogen er umalt enda – men de kan naturligvis ha den samme retten til å bli malt og [25] forgylt, de og, istedetfor å bli liggende nakne og hvite, til de blir grå av støv –.»

«De vet meget lite om det som rører sig i folkedypet, De Paul, det skjønner jeg. Der er tilstede en *virkelig* tørst – efter rettferdighet og sannhet i alle livsforhold, – efter friere og skjønnere tilværelsesformer –.»

«De vet åpenbart ikke» – Paul var ergerlig, ikke minst fordi det ikke vilde være nogen revanche om han gjorde gjengjeld og kalte kandidaten Halstein, tvertimot, det vilde visst ikke han ha noget imot. «De vet åpenbart ikke for en tørst der er

innen bourgeoisiet etter rettferdighet og sannhet og friere forhold på alle områder. Det er bare det, at foruten tørsten så er der sulten også da – etter å ha det litt godt selv også. Og når folk først selv er blitt nogenlunde mette, så blir det sånt tiltak å skulle reise sig og gå ut for å gi de andre kameler å drikke –.»

Kandidaten så ut som han vilde rykke ut og protestere. Men så tok han sig i det, nikket istedet alvorlig etpar ganger: «Dette interesserer mig. De er altså socialist – ikke så meget av sympati med socialdemokratiets idealer som av mangel på sympati med overklassens idealer?»

Paul gryntet.

«Men De selv da, Paul – hvad er så Deres ideal –? I hvilken retning går det da? Vil De ikke si mig det?»

Paul gjorde sin stemme uendelig mild og from:

«Vil De undskylde, kandidat Garnaas, når jeg ber Dem være så snild ikke å bruke det ordet – idealer? Jeg blir så genert –.»

«Undskyld.» Kandidaten nikket igjen. Så sa han like blidt og dempet: «Ja –. Ja –. Jeg husker den følelsen.»

Paul blev stum av forbløffelse og sinne. Det var akkurat som den annen hadde tatt hjem hans sikre stikk. Men næste øieblikk gav han spillet fra sig igjen:

«De er naturligvis fritenker, De – likesom Deres mor?» Kandidaten smilte smått og vennlig.

«Jeg? Langtifra –» sa Paul surt. «Jeg tror ikke på nogen verdens ting, det jeg vet da –»

«Og De mener, for å kunne kalle sig fritenker – en [26] mann som tenker fritt – så må man ha noget som man tror på?»

«Iallfall så synes jeg at de som sier de er fritenkere, de har da meget bedre greie på hvad de tror og ikke tror, enn dere teologer.»

Da kom Tua i døråpningen. Hun hadde holdt på inne i spisestuen og dekket bordet. – Tua var likesom så lite å se på – liten mellem de lange brødrene, ikke stygg og ikke pen; hodet hennes så altfor stort ut mellem de tykke brune flettene som hun bar lagt op om det i en krans, og så falt pannehåret alltid fremunder i fliser. Men

denne sommeren hadde selv Tua fått noget overlegent og muntert kvinnelig over sig:

«Uff nei, Halstein» – hun kurret lattermildt mot sin kjæreste. «Nu skal du værsgod være snild og ikke erte Paul» – og hun spenderte et smil som var breddfullt av søsterlig ertelyst, på gutten.

Men teologen var ikke snartent nok, denne gangen:

«Kjære dig, Sif – det er virkelig din bror som forsøker å erte *mig* –.»

Paul tok op ryggsekken sin fra gulvet, og Sigmund skvatt op – Paul hadde fortalt at han hadde kjøpt en kniv til ham i gebursdagsgave, borte i Valdres.

«Uff Hans,» skjente Tua brydd, «at du alltid skal sitte med benene oppe i sofaen – nu hadde mor og jeg nettop lappet den, og så graver dere guttunger nye huller i den med støvlehælene deres. Den ser ut så en kan simpelthen ikke være bekjent det altså –.»

«Den *skal* se ut slik – det er tradisjon i familien, det. Vi kaller den Fagins hule – Oliver Twist husker De,» oplyste Paul kandidaten, idet han gikk ut med ryggsekken. Sigmund diltet bakefter. Støvlene deres klampet gjennom huset.

*

Gutteværelset lå i skygge på denne tid av dagen, og lyset derinne var kjølig grønt av de store bjerketrær utenfor vinduene. Paul hadde begynt å kle sig om – han stod og holdt buskene oppe med hendene og stirret [27] drømmende ut av vinduet, mens Sigmund rumsterte høit og lavt efter en reservestropp til bukseselene – der skulde være reservestopper i en av kommodeskuffene – og innimellem forklarte Sigmund broren om det hustelefonanlegget som han holdt på å installere over til vedskjulet og hønsehuset.

Det blekkflekke skrivebord foran vinduet fløt med rot, og innholdet av Pauls ryggsekk utover alt annet. Han subbet fri plass så han kunde sitte, tok op salongriflen som lå mellem dotter av pussegarn og avskutte patronhylser, slo tilbake hanen og siktet ned gjennom løpet:

«Jeg har sagt, du får ikke ha salongriflen min når du lar den ligge og slenge på den måten –.»

Hans egen jernseng borte i hjørnet under skråtaket bar merker av at guttene hadde ligget på den oppå teppet. I reolen ved fotenden stod brødrenes skolebøker på de øverste hyller – ferieordnet, med skitne varebind som var sprukket og krøllet sig i ryggen. På de nederste hyllene lå svartglinsende baller av stinkkalk, en blokk Birkonglomerat, gneiser og granitter, kalksten med fossiler i og et særskilt vakkert stykke rhombeporfyr. Nede ved døren til trappen stod en reol med skråhyller; han hadde snekret den selv til de små stykkene som lå utstilt i pappesker: kobberertsene glitret svakt under støvdekket. Det var i de årene omkring tolvårsalderen at han mest hadde slept sig ihjel med å dra hjem sten til sine geologiske samlinger. Den første begynnelse til dem var et stykke granitt med granater i og noen kobberertser. Han hadde fått dem av sin far. – Det var dengangen de enda bodde hos ham.

Forsåvidt, det var hans mening enda, at han vilde bli geolog. Han skulde ta realeksamen og hadde været ganske flittig de siste semestrene. Men nettopp sånn som ikveld kjente han det som om hele denne barnslig sammenbragte samlingen var minnet om noget forbigangent bare – en hemmelig lidenskapelig lek.

Ved døren inn til morens soveværelse – på den eneste veggen som hadde full etasjehøide – stod et gammelt [28] bokskap av palisandertre. Underskapets dører var skrammet av skrubb og spenn, men med overskapets pilastrer og sirlige gesims og med de grønne silkegardiner bak glassrutene tok det sig svært fornemt og alvorlig ut herinne på det herjede gutteværelset. Moren hadde nok formelig forært det til Paul engang, og der hadde han alle sine ordentlige bøker stående; dessuten gjemte han ammunisjon og redskaper og slikt som spanskrør og remmer og skivoks i det.

Paul følte sig forunderlig vel tilmote ved bare å sitte her og være hjemme igjen – sanset alle de kjente tingene som hørte til hans og brødrenes hule med enslags ubekymret velvilje –.

Der var en som slo an pianoet nedenunder i dagligstuen.

I en kjole himmelblaa
saa jeg dig i drømme gaa –

det var kandidaten. Han hadde en svært vakker stemme. Og da Sigmund momentant grep det skadelidte trekkspillet som Hans engang i tiden hadde innført heroppe, og fikk det til å gi fra sig en ulåt, skred Paul straks inn:

«Labbli, gutt! Ikke vær rampet da –.» Og det demret for ham, at småen kunde muligens misforstå den mangel på begeistring for Tuas elskede som rådet i familien, Sigmund iallfall måtte vel instrueres om å avholde sig fra den slags tilkjennegivelser –.

For første gang streifet det ham som en anelse, at det var visst egentlig Tua som i praksis hadde trukket konsekvensene av deres mors frisinnede opdragelsesprinsipper. Det var søsteren som hadde gjort det hun selv vilde, da hun året etter middelskoleeksamen meddelte hjemme at hun vilde bli konfirmert. Og da hun hadde tatt artium, blev hun med i nogenslags kristelig studenterbevegelse – hvad det egentlig var for noget, hadde aldri nogen i hennes hjem brydd sig med å få nærmere rede på. Men i feriene hadde hun tatt del i sommermøter i Norge og Danmark. Det var visstnok derfra hun hadde denne Garnaas – Paul hadde truffet ham etpar ganger ifjor [29] vinter hos deres far. Men nu i sommer hadde hun spurt sin mor om hun kunde få lov til å be sin venn ut til Linløkka. Til det svarte Julie Selmer et uinteressert og vennlig ja værsgod. Siden det hadde kandidaten innfunnet sig herute fem søndager på rad.

Julie tok imot ham med vennlig toleranse, og guttene var som de så moren være. Og om naturen gikk over optuktelsen hos Sigmund og han røbet en viss nyfiken interesse for sin søsters affærer – når Tua og kandidaten vandret omslynget i den lille skogen bakom huset eller satt hånd i hånd på verandaen, så lot moren og Hans ham få vite, sånt legger man ikke merke til –.

Paul hadde ikke hørt et ord om at Garnaas var blitt institusjon herute, før nu idag da han kom hjem. Han sluttet sig til morens uuttalte mening om saken. Kandidat Garnaas passet ikke inn i deres miljø – – men hvis Tua syntes, han passet for henne, så måtte hun selvfølgelig gjøre som hun vilde –.

Men han sang pent iallfall –.

Og sammen med den plutselige erkjennelse av at det var Tua som allerede for lenge siden hadde emansipert sig fra deres mors herredømme og nu hadde tatt sin skjebne i sine egne hender – dukket minnet op om hans og Nikkos besøk i dette pensjonatet i Hurdalen, og det fikk en smak av eventyr, og billedene syntes underlig mette av sol og sommer og sødme. – Igjen kjente han duften av henne, veninden til Aina – først inne på skogstien: en kvist hadde tatt fatt i den store, hvite hatten hennes, og han skulde hjelpe henne. Han tuklet med uvante fingrer nedi stivt, brusende tyll, og en stor, kruset fjær strøk mykt mot hans hud. Hun løftet armene og tok ut hattenålene, og en varm duft av hennes legeme slo op imot ham –

hun bøide sig unda hatten, og han merket den søte lukt av hennes hår, det var askeblondt og flurret og stablet op over hele bakhodet hennes i blanke slyngninger, som skiftet med gylden og sølvaktig glans. Den samme lukten hadde hatten hennes, da han omsider fikk plukket den løs av grankvistene og rakte den til henne.

[30] Om eftermiddagen hadde de ligget i en høisåte nede på jorden, alle fire, og drukket lunken portvin, og uavladelig kom det rusk opi vinen, og mygg og fly satte sig fast på de klissede glass. Nikko og Aina hadde trukket sig tilbake på den annen side av høisåten og kjæltet, ugenert forlovede – og han lå med halvåpne øine og lot solen bake sig, høistraene kilte ham i nakken, det var gloende varmt, og hjertet hans dunket – han kjente uroen i kroppen sin, fordi den store, hvitklædde piken lå der ved siden av ham, så nær han merket varmen av henne, og når hun rørte sig litt, knitret høiet under dem begge –.

Han hadde bare behøvet å flytte litt på hånden sin som lå så lat ved siden av ham, likesom den sov for sig selv –. Han kunde godt ha tatt bortpå henne som rent tilfeldig –. Han vilde nok, men enda sterkere vilde han ikke. Dypt i ham tok det til å røre sig, en drøm som han neppe våget kjennes ved for sig selv, så redd var han for å bli ledd ut, hvis han skulde komme til å røbe den for nogen – en lengsel efter eventyr, og skrekk for at samme øieblikk som han forsøkte å gjøre det til virkelighet, så skulde det bli tarvelig og forpjusket.

For selvfølgelig, selv om han personlig var det som folk kaller uerfaren, så visste han jo en hel del. Uavladelig blev han offer for fortrolighet – kanskje fordi hans venner og hans venners veninder forstod at de risikerte ikke han skulde kreve det sedvanlige vederlag og forlange, de skulde høre på at han fortalte om sig selv til gjengjeld. Især når de blev sentimentale, sånn utpå natten for eksempel, efter et antall begere, de brukte høitidelige ord og vendinger som han kjente igjen fra bøker og dikt, så var det som en dump engstelse knuget hans hjerte sammen: der var et sånt grelt misforhold mellem alle de høittravende ordene og virkeligheten, slik den artet sig for alle disse unge menneskene som holdt til på hybler og i snuskede pensjonater i Kristiania. Enda han skjønte, mangen gang var de nok sagt i bittert alvor, de lånte, likesom blærede ordene. – Han kom aldri til å glemme den gangen da Nikko slo op med sin forrige forlovede [31] – hun var bestyrerinne på en kåpefabrikk og næsten gammel, ikke langt fra tredve år visst. Han hadde gått og gått med henne i gatene nede ved festningen en kveld ifjor vinter, og mens hun snakket, kjente han gang på gang at gråten klemte ham selv i strupen – det var så forferdelig, fordi hun som betrodde sig til ham på denne måten, var jo en eldre dame, og ikke noget pen heller –. Men nu hadde nok Nikko fått erfare at der går en

Nehemias gjennom livet, som han selv brukte å si – siden han var kommet op i dette med Aina, var han blitt så skvetten som en loppe i en varm stekepanne. For enda Aina altså allerede for lengre tid siden hadde gitt Nikko det ytterste pant på sin fulle og hele kjærlighet – trass i sin mangel på personlig erfaring så var da ikke Paul heller mere troskyldig enn han ante, Aina hadde nok lekt denne panteleken før –.

Pen var hun ikke akkurat, og i utpreget grad småbydame som var kommet litegrand på vidotta i Kristiania. Likevel følte også Paul at hun var tiltrekkende – først og fremst sånn rent sanselig innbydende, og så hadde hun dette omsorgsfulle og deltagende lag overfor menn, som mannfolk pleier å kalle moderlig; – Paul hadde fått såpass meget av moderlighet selv i sitt liv så han følte instinktivt, de kvinnene som er moderlige overfor voksne menn, pleier ikke å kunne utstå barn. Dessuten hadde Aina lest en hel del og derimellem også en god porsjon alvorlig litteratur, og hun snakket slett ikke så dumt om det som hun hadde lest. Alt i alt bilte Paul sig inn at han hadde et nokså klart begrep om Aina og var mildt interessert i henne, såvidt det var forenlig med hans kresenhet og med hans lojalitet overfor Nikko.

Men denne veninden til Aina var så rent anderledes. Han var viss på at hun var – «uskyldig» var et uttrykk som han generte sig for å bruke selv i sine stille tanker; det var likesom så nærgående. Men han var viss på at hun var en fin natur – jo for fanden dyp altså, og stolt og tilbaketrukket –.

I en kjole himmelblaa
saa jeg dig i drømme gaa –

[32] – hennes kjole hadde forresten været hvit, klar og brusende av en masse kapper, med noget grønt til halslinning og et rynket, grønt silkebelte. Og han syntes at hun minnet ham efterhånden om en vannlilje og om liljekonvaller og om en svane – især om en svane, med den kolossale hvite hatten som et bras av tyll og fjær. Hun var stor, sånn litt valkyrje i figuren, men ansiktet hennes var rolig – ja hun så ikke ut som hun var *forferdelig* intelligent akkurat, men det er jo i og for sig ikke nogen feil ved en dame, så lenge hun ikke selv lider av nogen vrangforestillinger i *den* retning – og hun hadde store og blide, lyseblå øine.

Som en stor og stille, hvit svane virket hun i det nakne og nye sommerpensjonatet. Der luktet så skrekkelig av maling i spisestuen, og den eneste mannlige pensjonæren – en hulbrystet kontorchef som var i familie med vertinnene – spredte en intens lukt av kreosot omkring sig, og kjøtt og øl og pudding og kaffe og

brød og smør hadde akkurat den samme lunkne temperaturen. Kaffen hadde de måttet drikke sammen med de andre gjestene – kreosotmannen og en frue med tre døtre; den yngste hadde hareskår. De satt i salongen om et bord som rugget bare noen rørte sig, så kaffen skvalpet ned på underskålene. Jentungen med hareskåret spilte på et skrekkelig ustemt gammelt piano, som stod i det ene hjørnet, og i en sofa som stod på skrå i det annet hjørne satt *hun* – over henne hang, fremdeles på skrå i hjørnet, et stort maleri av gården med flagg på flaggstangen og bjerkealléen som lignet visper med spinatstuing på.

Hun så vidunderlig fremmed og rørende ut.

Siden skulde de altså gå tur alle fire. Men Aina antydte at vennen og veninden behøvde ikke henge over dem hele tiden. Hvorefter hun og Nikko forsvant gjennom grinden op til skogen. Og der stod Paul med sitt nye damebekjentskap – i en havnehage med store, gamle bjerketrær; nedenfor bakken glitret sjøen hvit i soldis. [33] Han sa noget om at disse bjerkene som var vokst likesom kandelabre, var så vakre – og hun svarte forundret, ja tenk, de hadde fasong akkurat som kandelabre, det måtte vel være en egen sort bjerk det? Paul oplyste, nei det kom av lauvingen, av at folk hadde tatt lauv til fór altså – og hun svarte å nå. Så stod de litt og tittet på hinannen, og han kom til å le, og hun så på ham, forundret og litt mistroisk – og han slengte litt på sig i retning av grinden, der de to andre var blitt borte: «Jaja, herregud, når de har det så hett så – det er jo forresten godt da. – Vi får forsøke å greie oss så godt vi kan uten dem, frøken Arnesen.»

«Ja – her er jo så pent,» sa hun svakt og usikkert og snudde sitt lyse ansikt utover mot sjøen, som lå blek med store oljeaktige, døde flekker av sølvglans i eftermiddagsstillen.

De gikk ned til stranden og satt på torvvollen og så utover. Og det var sikkert og visst, at noget særlig bemerkelsesverdig sa hun ikke. Men han syntes, som hun satt der, var det likesom hun hvilte i en lukket verden av ung pikelighet. Og han hadde på følelsen, at hun var kanskje litt ensom og forlatt – kanskje så ensom så hun vilde ha tatt imot det, om han forsøkte å gå nærmere innpå henne, men han syntes ikke han hadde hjerte til det, han vilde la henne få være i fred i sitt utilnærmelige rike – han blev litt vemodig der han satt, og han godgjorde sig i sitt eget bløte vemod –. De måtte jo nemlig videre neste morgen, han og Nikko –.

– De kom ikke så svært tidlig avgårde. Og de to unge piker fulgte dem et stykke på vei, til et landhandleri. Da de skiltes, sa han til frøken Arnesen:

«Det skulde være hyggelig om vi kunde treffes i byen til høsten –.»

Hun stod i en hanskeforretning, visste han. Og hun het Lucy. Han ønsket næsten at Nikko vilde si noget om henne – men enda mere ønsket han at Nikko vilde la være. Han var glad i Nikko, Nikko var god kamerat – bare Nikko og kvinnene var et terreng som han ikke hadde lyst til å komme inn på mere enn nødvendig. Det [34] var jo forsåvidt noget som ingenting hadde å gjøre med deres vennskap heller –.

Fru Selmer kom i døren:

«– men – kjære, er du ikke ferdig, Paul? Vi må spise nu – kandidat Garnaas skal med ti-toget, vet du.»

Paul tok den eldgamle bukseselen som Sigmund hadde funnet frem, trakk ut den ene stroppen som var ny. Mens han klædde sig ferdig, endevendte moren det brukte tøiet hans, som Paul hadde hvelvet ut på skrivebordet.

«Disse nytter det ikke å reparere – du får få noen nye skjorter –. Hva synes du om kandidat Garnaas, da?» spurte hun, utstudert tilfeldig.

«Synes?»

Og solen skinned hver stund paa dagen

sang det op fra dagligstuen.

Og maanen lyste om natten ned –

«– jeg kan vel ikke synes noget om et menneske som jeg ikke har sett for mine øine mere enn to-tre ganger –.»

«Nei naturligvis –. Nå, er du ferdig, så kom og spis –.»

*

Et eller annet atavistisk instinkt drev Julie Selmer til å følge datteren og kandidaten bortover mot stasjonen et stykke. Paul stod ved grinden og så efter dem. Moren hadde hyllet sig inn i et slikt stort, dramatisk langsjal som hun elsket.

Aftenlyset var hvitaktig og svalt, og tåken eimet over den lille dammen ute på jordet. Det var potetaker i år; gressets mørke grønne frodighet syntes å suge inni sig blomstringens flekker av lys – nu da de hadde lukket sig mot kvelden. Og det luktet

så godt og koldt – av dugg og av støvet fra den hvite landevei – og oppe fra det store bedet kom den sterke, søte duften av hvite tobakksblomster.

[35] Sydfra hørtes toget som nærmet sig. Paul vasset bortover mellem gjerdet og ripsbuskene, som slo ham om midjen. I tasmørket rispet han av en håndfull bær og stappet i munnen – nogen var ikke riktig modne enda. Han stanset der hvor han kunde se toget, når det kjørte over flaten dernede. Hele raden av oplyste kupévinduer – det samme velkjente syn grep ham som så vakkert. Sommetider var det likesom nettop alt sånt som en kjente, hadde enslags ny tiltrekning.

Det klikket i havegrinden – Paul snudde og skrådde over gressplenen for å møte moren idet hun kom opover havegangen. Julie stakk sin arm inn under sønnens, mens de stod og så på tobakksplantenes lysende hvite stjerneflokk.

«Du –» sa Julie. «Nu skal du høre hvad jeg har tenkt på, Paul. Om du kanskje skulde få dig et værelse i Kristiania fra høsten? Så du slipper å henge i togene alltid. Og nu, dere er blitt så store, er det nokså trangt for dere på gutteværelset –.»

«Jo-o –.»

«Hvis ikke du liker dig, så vet du du kan flytte hjem igjen, når du vil – iallfall neste år, for da *må* Hans jo bo i byen –.»

– Det er meget bedre å sende denne store gutten hjemmefra, før han selv finner på å forlange det, tenkte moren.

III.

Paul hadde prøvd hybellivet på tre forskjellige steder i løpet av fem måneder, da han kom til å leie hos Gotaases i Schwensens gate.

Det første og det siste stedet der han hadde bodd, hadde det været, ikke bent frem skittent, men det som Paul syntes var næsten verre, halvskittent. Han kunde ikke venne sig av med å føle ubehag, hvergang han støtte på merkene av de ukjente mennesker som hadde bodd her før ham – på sengklærne og på bordteppet og på de [36] nedsittede stolene. På det første værelset han hadde hatt, var ovnen full av rusk og rask og avgredd hår – han kjente en rar, ubehagelig bevegelse i maven da han skyndsomst satte en fyrstikk borttil. Naturligvis var det ikke for dette småtteriet han sa op. Men da han hadde bodd der en fjorten dagers tid, begynte ditt og datt å bli borte for ham – en slipsnål og en sølvblyant og penger. Bare ved tanken på at han skulde snakke om det eller komme med spørsmål, blev Paul skamfull. Vertinnen var en liten blekfet, halvgammel enkefrue, sønnene hennes var begge to i nogenslags forretning, og der var noget ved dem som på en ubegripelig måte fikk Paul til å tenke på lommegrus – kanskje det kom av at de hadde svarte render under neglene og ringer på fingrene. Piken var høi og blek, bustet på håret, med skvulpende bryst – hun så ut som hun ikke eide undertøi under kjolen. Paul torde ikke gi sig til å spekulere på hvem av dem det kunde være – det kom ut på ett; han kunde umulig stelle til bråk her. Om en stund opdaget han at nogen rotet i kommoden hans når han var ute; men da blev hans egen skyldfølelse så utålelig så han gikk ut og så sig om efter et annet værelse. Så betalte han enkefruen husleie for fjorten dager fremover og flyttet neste kveld.

*

Der var det rent og pent, og vertinnen var en fin, pen eldre dame, moderlig, og i det hele tatt akkurat som en presteenke bør være efter de beste oppskrifter. Hun foreslo med en gang at han skulde få frokosten i spisestuen – det var så ukoselig å spise på et ustelt soveværelse. Pauls hybel vendte ut til en liten have – dette var i en førsteetasje i Underhaugsveien – og dette året var det så mildt enda i november måned, så når han satte op vinduet før han gikk og la sig, kjente han den kolde, rene duft av fiolene som kantet havebedene. Han kom til å nevne det for fruen en dag, at han likte så godt den lukten, og neste kveld stod der et lite glass på hans skrivebord med en dusk av de siste mørkfiolette fioler.

Allerede den første morgenen, da fru Jensen skjenket [37] kaffen for ham, spurte hun om ikke han var sønn av Julie Randall? Kjære, hun hadde da kjent hans mor – hennes avdøde mann var kapellan der i bygden da Julie Randall blev forlovet med sorenskriverfullmektigen og frøken Benedikte, Pauls tante Benedikte, med doktor Wangen, eller kandidat Wangen var han jo dengang – og Pauls bestefar, distriktslæge Randall hadde de kjent *godt* – hans bestemor husket hun såvidt, hun døde samme året som de, Jensens, kom der. I det hele – det var et rent panorama av nærmere og fjernere slektninger til Paul Selmer som fru Jensen husket frem; hun hadde fotografier av dem; hun hadde også et bilde av hans mor som ung pike.

Og da Julie kom opover en eftermiddag for å se hvordan gutten hadde fått det i sitt nye losji, dekket prestefruen kaffebord med kaker i lange baner, og fru Selmer måtte love å komme til aftens en dag med det første, og hun opfordret Paul til å be sine søsken hitop; det måtte han endelig gjøre.

Paul fikk et akutt anfall av flid – forsømte ikke en eneste av sine forelesninger, og han drog hjem bøker og leste til langt ut på natten. Der var virkelig hjemlig hos prestefruen – inne i stuene var veggene dekket med fotografier i ovale rammer og Thorvaldsen-relieffer. Og så var der den rare, litt innestengte luften som Paul helt siden han var liten hadde været vant til å forbinde med begrepet tanter – en lukt likesom av garderober fulle av gammelt tøy og gammel hanskelukt i entreen.

Men seks uker etter, da Paul var nede hos sin mor på kontoret for å hente månedspengene, fortalte han, at nu tenkte han på å flytte bort i det pensjonatet hvor Henrik Alster bodde – de skulde dele værelse; det blev så meget billigere –.

«Men snille dig,» sa Julie Selmer. «*Det* skal du ikke tenke på, Paul. Du kan da skjønne jeg vil hellere at du skal betale litt mere og så ha det hyggelig, der du bor. Og hos fru Jensen er det da så hjemlig –.»

«*For* hjemlig.»

Moren så op på ham, så smilte hun, og Paul smilte [38] brydd tilbake. Ingen av dem sa mere om den ting. Og Paul gikk hjem og fortalte sin vertinne, at en venn av ham – ogsåvidere –.

Det begynte med at fru Jensen falt hen i betraktninger – ja nei så nydelige som doktor Randalls døtre hadde været – å nei, en vet nok ingenting på forhånd – og det er nok det beste det. For så nydelig et par som Julie Randall og Erik Selmer, og

så forelskede! Hans far bodde her i byen jo? – nei det var jo så rimelig at ingen av barna hadde lyst til å bo hos ham; byråchefens nye frue, hadde ikke hun været oldfrue på Røllstulens Høifjellshotell –. Kort og godt, hun snuste bort i alt det som Paul ikke for sitt bare liv vilde snakke med *nogen* om. Men han klarte ikke ordentlig å holde sig henne fra livet – rett som det var, hadde de været inne på dette emnet igjen – hans foreldre –.

Så flyttet Paul. Men fotografiet av sin mor som ung pike stjal han uten videre ut av fru Jensens fotografialbum.

Det var et bilde av Julie i en komisk gammeldags kjole, med et liv som sluttet glatt som hud om de praktfulle skuldre og en høi ung barm; hun var hvepsesmal om livet, og skjørtet var heftet op over enslags kø. Hun stod lenet over en stolrygg med en bok mellom de smale fingrer. Håret hennes var vridd op på en måte som minnet om hjelmkam, og under panneluggen stirret de store øinene frem – alvorlige og forventningsfulle – som en utfordring til livet.

Paul kostet ramme på det og stilte det op på sitt skrivebord. Der fikk Julie se det en dag hun kom opom ham.

«Gud!» sa hun og lo. «Ja tenk slik *gikk* vi virkelig! Kan du tenke dig noget så reddsomt. Og vi syntes vi var nydelige!»

*

Så skulde Paul forsøke å bo i pensjonat og dele værelse med Alster.

Det var i en mørk førsteetasje etsteds i nærheten av Holbergs plass; det var en titolv mennesker som bodde [39] der, mest ungdom. Vertinnen holdt sig på kjøkkenet, og den som på sett og vis hadde tatt på sig å være enslags vertinne overfor nykommere, var en ungdommelig eldre frøken som åpenbart var reddest av alt i verden for ikke å være frisinnnet nok. Hun var svært spøkefull alltid, tilbøielig til å bli intim, iallfall overfor de unge herrene, og hun interesserte sig med overstrømmende hjertelighet for de andre damenes flirt og forlovetthet. Det viste sig forresten at hun var forlovet selv – hemmelig – med en tredjeklasses kadett som bodde i pensjonatet, en bondegutt fra Vestlandet, blek og liten, med hårdt, skarpt ansikt. Da Paul fikk vite om det, blev han så flau som om han hadde slumpet til å opdage nogenslags unaturlig udyd.

Der var uavladelig småselskaper rundt om på værelsene, og Paul var med på hybellag som varte til langt på natt og drakk the russe på to- og tremands hånd

under røde og blå måneskinnslamper inne hos den ene etter den annen av damene – han lot sig drive med i pensjonatets liv, – opfylt av enslags middelsvarm nysgjerrighet: det var ikke verst kjedelig heller. Han var selv på det rene med at han var en stor, pen fyr; damene sa at han var sånn dannet gutt, og en og annen betrodde ham at han var et fint, søtt menneske – han hadde sånn fin tankegang. Fan vet hvor de vet det fra, tenkte Paul og lo litt for sig selv – han visste da at han sa aldri mere til nogen enn han var nødt til.

Der var en liten datter til en overlærer nordfra; hun gikk på handelsskole – Paul blev endel inntatt i henne og fikk lyst til å dyrke bekjentskapet nærmere. Første gangen han hadde hatt Audhild med sig i Centralteatret og de etterpå satt inne på Grand og drakk te, betrodde hun ham at hun var hemmelig forlovet med en mann på Tromsø. Nå, derfor kunde de da like gjerne være sammen og være gode venner. Audhild fortalte ham en hel del om sin Birger og tok til å spørre Paul hvad han mente om det ene og det annet – Gustav Wied og Rosmersholm og ekteskapet og kvinnens rett til å være noget annet enn bare et kjønnsvesen, og hun sammenholdt [40] hans uttalelser med Birgers meninger om de samme emner. Birger tenkte så fint igrunnen, oplyste hun, men Paul skjønnte da at hans tanker var visst enda helligere, og hvis han selv vilde, så kunde han visst godt få overta Birgers plass i Audhilds hjerte. Det var likesom falt av sig selv at han var kommet til å sitte, først med armen sin bortover sofaryggen, og siden hadde han kommet til å legge den sånn løselig om livet hennes – når de satt alene inne på rummet hennes. Men derefter hadde det falt sig slik at de var kommet til å kysse. Kysse, det kunde hun –

Paul blev betenkelig. Dette bar unektelig i retning av forlovelse – sånn hemmelig pensjonatsforlovelse. Enten varer den til en av partene flytter et annet sted hen og så blir den forbi, efter mere eller mindre av avskjedsscener. Eller så tøies den ut gjennom årrekker og tilslutt blir den offentlig, og det hender den slutter med gifting. Paul blev like forstemt, enten han tenkte på den ene eller den annen utgang.

Ingenting fikk han bestilt i dette pensjonatet heller – han kunde ikke klare sig med de månedspengene han fikk av moren, og be henne om mere vilde han ikke. Så skrev han småstykker – om geologi og plantevekst her og der i landet, hvor han hadde været på sine fotturer, og sommetider fikk han et av dem inn i et blad. Og så fikk han nogen timer i matematikk ved en liten privatskole. Det meste av det som han tjente, gikk med når han var ute med kameratene eller med Audhild, men han kjøpte sig da et par støvler for sine surt fortjente penger, og var svært fornøiet da han kunde fortelle det til moren. Skoletimene og litt privattimer bestyrket ham

forresten i det forsett han hadde fattet allerede mens han var skolegutt – at lærer, det var da det siste han vilde bli her i verden. Uheldigvis kom det bestyrerinnen for øre at han hadde sagt noget slikt, og så meddelte hun ham med sitt aller elskeligste smil. at han skulde få slippe. Den var nokså flau –.

Så blev Henrik Alster hjemkalt av den onkelen som holdt ham i Kristiania. Det var vel gått op for familien [41] hjemme på Nordmøre at Henrik var ikke skapt for klatring i kunnskapens tre. Og nu skulde han anbringes i onkelens forretning.

Paul var ikke riktig sikker på hvad han nu skulde gjøre. Han hadde ikke råd til å beholde det store værelset til gaten alene og absolutt ikke lyst til å dele det med en fremmed. Og igrunnen bød det ham imot å leve mellem ramponerte møbler av den verste lavere-middelklasse- typen og komme hjem og spise middag på en flekket bordduk, mens pikene bar ut andre folks brukte tallerkner og kniver med det samme de serverte for ham, og skitne servietter i konfirmasjonssølvringer og broderte poser lå og fløt bortigjennem. Hemmelig begynte han å lengte hjem – bort fra subbestell og fremmede mennesker, til morens vesle stuer med det litt troskyldige preget av kunstnerisk smak, og efter å bo i et hus hvor de bodde alene –.

Dessuten ønsket han opriktig å komme ut igjen av dette forholdet til Audhild som han hadde tøiset sig bort i. Nu blev det alltid kjæleri, såsnart de kom sammen på tomannshånd – det var ikke gavnlige for hans sinnsro, men når han tenkte på henne og de ikke var sammen, så likte han henne igrunnen ikke noget videre. Hans mor kom op til ham i pensjonatet, og bakefter fikk Audhild alltid henrykkelsesanfall: «Gid Paul, for en *fortryllende* mor du har! Der var likesom noget så *fint* ved henne. Jeg føler at jeg kunde få sånn *tillid* til henne!» Paul var fullt på det rene med at denne følelse vilde iallfall aldri bli gjensidig –. Dessuten så var der jo da for fan denne fyren på Tromsø – hvis han altså ikke var en overdrivelse –.

Det som holdt ham fra å snu nesen hjemover igjen og flytte tilbake til moren, var simpelthen frykt. Han vilde nu likevel ikke bli slik som faren og farbrødrene hadde været – så de var akkurat som guttunger under sin mors regimente. De kunde likesom ikke drømme om å gjøre noget annet enn det som hun likte – i ett og alt. Onkel Paul og onkel Alarik hadde gått hjemme hos henne like til hun døde, og det husket han fra han [42] var liten, hvordan bestemor Selmers hjem hadde stått for ham som hovedkvarteret, hvor alt blev innberettet og endelig avgjørelser truffet. Efter foreldrenes skilsmisse hadde han jo ikke sett så meget til henne, hun døde den sommeren han fylte fjorten år – det gjorde et fryktelig inntrykk på ham å se

hvor faren og de gamle onklene gråt i kapellet. Kort tid etter kjøpte onkel Alarik sig inn i et sakførerfirma på Oplandene, og der blev han året etter tatt til ekte av sin husholderske – sånn uttrykte onkel Paul det. Onkel Paul, den eldste, hadde alltid vist brorbarna megen velvilje, sendt dem ti kroner til jul og fødselsdager, men forlangte til gjengjeld at de skulde komme op og takke personlig. Han var blitt boende i kvistleiligheten i villaen på Hegdehaugen, også etter bestemorens død. Især siden Pauls far hadde giftet sig med *sin* vertinne, hadde onkel Paul forsøkt å være hyggelig mot den fraskilte svigerinnen og barna – han sendte alltid prospektkort til dem når han reiste bort i ferien, og en kurv full av de gule sukkerplommene, hvis der kom plommer på det gamle treet om høsten.

Naturligvis – hans mor var så ulik bestemor Selmer som det bare var mulig. Men han husket sin egen følelse i opveksten – hvordan morens vesen hadde været som et nett hun spant dem alle inn i, og han sprellet fåfengt for å slippe ut av det. Hun hadde hersket over dem, nettop ved det at hun kommanderte så lite, aldri maste – på en måte hadde hun jo latt dem få ha det så meget friere enn andre barn. Men hun smilte, hun lo den bitte lille latteren sin – og så var det likesom ikke mulig å gjøre annet enn det hun vilde. Nettop fordi hun var så rimelig – aldri gjorde noget nummer ut av småting, som han syntes de fleste mødre ellers hadde for skikk. Sånn som her forleden, han var kommet hjem om lørdagen i følge med Sigmund, og ved middagsbordet sa Sigmund: «Du mor, jeg må forberede dig på at der står noget fælt i karakterboken – jeg blev altså kalt op til bestyreren –.» «Men snille gutten min – hvad har du nu været ute og gjort for galt igjen –» og hun hadde [43] smilt så muntert og forventningsfullt. Han husket fra han var liten, mens de enda bodde hos faren – foreldrene hadde været uenige om det alltid, for faren vilde at han og Tua skulde bli små skolelys – Tua hadde forresten været det også – men moren lo bare. Hun hadde aldri lagt skjul på at hun selv hadde været reddsom, den tiden hun gikk på skolen. Og engang hadde han hørt faren si til onkel Alarik: «Det er åpenbart Julies mening å ta guttene i forsvar, hvad de så enn gjør –» og moren hadde svart: – «det håber jeg da at jeg alltid skal kunne gjøre med god samvittighet – jeg kan ikke tenke mig at *mine* gutter nogensinne vil gjøre noget som er umandig eller uhederlig –.»

Men nettop derfor – fordi han i bunn og grunn var så enig med sin mor i allting – enda han ikke var enig med henne om svært mange *ting*, det var ikke hennes *meninger* han var enig i, men likesom meget dvperne inne i sig var han enig med *henne* –. Nettop derfor vilde han ikke bo hos henne nu og være sammen med henne hver eneste dag –.

Rent tilfeldig så han en dag et avertissement om værelse tilleie hos Gotaas i Schwensens gate. Og på måfå gikk han opover og så på det.

Den lille konen som kom og lukket op, hadde grått, krøllet hår og var litt krokrygget – nokså skjev i ryggen, så Paul, da de fra den mørke entreen kom inn i stuen. Hun tørket hendene i blåforklæet, var visst kommet like fra opvaskbaljen.

Han glemte henne for stuen – den var nokså forbausende utstyrt. Der var de sedvanlige plysjmøbler og det runde bordet med bøker og album under hengelampen og søiler med blomsterpotter på foran vinduene. Men veggene var dekorert på en måte som vakte Pauls levende nysgjerrighet: over sofaen mellom vinduene hang et kolossalt oljetrykk av Jesus som pekte på sitt hjerte, han hadde anbragt det utenpå klærne, og der slo luer ut av det gjennom en liten skorsten. Under ^[44] billedet hang et krusifiks. På de andre veggene var der oljetrykk av Madonna della Sedia og Josef med Jesusbarnet og en lilje og en linjal i armene, og så var der et utall av bilder forresten, som Paul skjønte skulde forestille katolske helgener, og på hyller i hjørnene stod der figurer av Madonna og Josef med Jesusbarnet og Jesusbarnet med et lam i armene.

De måtte være katolikker – det var snodig. Han hadde likesom aldri tenkt på at der kunde finnes katolikker midt i tykkeste Kristiania. Naturligvis, han kjente jo godt den katolske kirke, de hadde bodd like i nærheten, i Keysers gate, da han var barn, men han hadde aldri kommet til å tenke på hvem som gikk i den. Nogen av guttene i gaten gikk der for å holde leven – så kom der en prest og feiet efter dem, fortalte de. – Paul fikk med en gang lyst til å leie her – for å prøve hvordan det var –.

Fru Gotaas viste ham værelset; det lå ved siden av dagligstuen og hadde egen inngang fra trappen. Det så innbydende ut – som en munkecelle, syntes Paul. Der stod en gammeldags treseng som minnet om landsens prestegårder, slik bugnet den av puter under det hvite heklede teppe, og over sengen hang et krusifiks og et bilde av en besynderlig bysantinsk utseende madonna, sort på gullgrunn. Der var også en hjørnehylle med en madonnafigur, uten barn denne gangen, hvit og blå, med en rosenkrans ved siden. Så var der enda en fire-fem bilder av samme sorten, og et krusifiks på fot på skrivebordsopsatsen, og på kommoden stod en figur av en gammel mann i sort prestekjole; han bar et spebarn på armen, og to fillete unger klynget sig til ham. Paul gikk bort og tittet på den.

«Ja dette er vår avdøde sønns værelse da,» oplyste fru Gotaas. «Han het Vincent – så det der er av Sankt Vincent de Paul – men De vet, vi kan ta ut alt det her, hvis ikke De liker det, og De vil ha værelset –»

«Nei langt ifra, ikke for min skyld,» sa Paul. «Jeg synes det er hyggelig –»

Han hadde allerede bestemt sig til å prøve hvordan ^[45] det var å bo i denne fromt utseende cellen. Den måtte da inspirere til flid, og den gamle grønne lenestolen innbød akkurat til å sitte og lese i. Rent og lyst var her og, og fru Gotaas så snild ut.

Så leiet Paul værelset. – De siste dagene han bodde i pensjonatet, gikk for en stor del med til å få avviklet vennskapet med Audhild – han fremholdt at det var uriktig mot Birger som ventet så trofast i Tromsø. – Audhild antydte at det var nu ikke riktig sånn heller da, at de var ordentlig forlovet, men Paul vilde ikke skjønne det. Han talte om at det var et sent studium han hadde slått inn på, og videnskapsmenns kår i Norge var så usikre – og når Audhild gråt og smøg sig inn til ham, falt det ikke så verst vanskelig for ham å se tungsindig ut. Og de blev enige om å møtes av og til. *Det* visste han godt kom ikke til å bli ofte – Audhild var slik, så hun måtte ha gjenstanden for sine følelser om sig til daglig, og der var minst to av herrene i pensjonatet som stod ferdige til å overta hans rolle.

Han flyttet inn hos Gotaases og installerte sig med sine eiendeler mellom den avdøde Vincents husguder. Billedene av Madame Recamier og et som Audhild kalte for Beethoven – nogen folk som satt og hørte på musikk i en Jugendstilramme – tok sig nokså gyselig ut innimellem alt det annet. Paul undret sig over det selv, for sandelig var da salig Vincents samling av skilderier minst likeså fæl på sin måte. Men han fikk nu henge op Audhilds foræringer inntil videre – så lenge som han enda måtte være forberedt på at hun kunde komme opom ham av og til –.

«Schwensens gate,» spurte fru Selmer, «hvor iallverden er *det*, Paul?»

Han forklarte at det var oppe i nærheten av Sankthanshaugen.

«Jaja,» mente hun. «– der må du da iallfall kunne få ro til å arbeide – for på den kanten av byen har du vel ikke nogen bekjente.» Hun spurte hvadslags folk disse Gotaases var.

Mannen var noget i en spedisjonsforretning, sa Paul ^[46] – han var fra Trondhjem. Konen var ordentlig og visst svært snild. «Forresten så er de katolikker –»

«*Hvad* er de,» sa hans mor. «Noe så pussig!»

IV.

Paul likte sig i sitt nye losji. Skjønt stille var der ikke akkurat – det skulde Vårherre vite. Næsten hver eneste eftermiddag, når han kom hjem og skulde sette sig til å arbeide, var der nogen i stuen ved siden av.

Til fru Gotaas kom der en hel del damer av ubestemmelig alder. Nogen av dem så litt merkverdige ut. De satt i sofaen under billedet av Jesus med det brennende hjertet, drakk kaffe og pratet med fru Gotaas gjennom to åpne dører ut til kjøkkenet. Så Paul kunde ikke godt undgå å høre hvad de sa. På denne måten fikk han vite at fru Gotaas hadde været ved teatret i sin ungdom, koristinne visst, og nogen av damene var hennes veninder fra den tiden. Av de andre var endel katolikker og ropte om møter og foreninger som det lot til at den konfesjonen hadde et utall av. Ellers så drøftet de sine bekjentes affærer. – Paul fikk inntrykk av at katolikkene kjente hverandres forhold ut og inn og var i det hele et nokså gemyttlig folkeferd – nokså lite religiøse, iallfall eftersom han hadde inntrykk av at religiøse mennesker ellers er –.

Om kvelden var det barnas venner som holdt til i stuen, de spilte piano og sang, og sommetider hadde de kortlag, skjønte han. Der var en gift sønn som kom på besøk med kone og to småunger som ståket aldeles kolossalt, og en datter, Margrete-Marie, som hadde kontorpost – hun var forresten mere stille og alvorlig av sig, hverken pen eller stygg. Den annen datteren, Monika, var en opløpen backfisch med en masse negerkrøllet sort hår. Tilslutt kom to gutter, Wilfrid og Josef, men Josef var nok ikke Gotaases egen, såvidt Paul kunde skjønne. Det var forresten etpar pene, kjekke ^[47] gutter – Paul hadde undertiden følge med dem hjem fra byen.

Mannen, Gotaas, så han ikke meget til. Det var en svær, tykkfallen fyr med stort, rundt hode og tynt, gult hår. Han var sterkt rød i ansiktet, hadde små øine som var næsten unaturlig himmelblå, og lange, gule hestetenner. Han også var tydeligvis ivrig medlem av nogen katolske foreninger – en hvor medlemmene gjorde godt mot andre, og en Sankt Josefs-forening hvor de lot til å gjøre godt mot sig selv: de drakk øl og røkte pipe under ledelse av en prest – så de tenkte sig åpenbart tømmermannen Josef som en riktig rettskaffen håndverksmester og Jomfru Maria mindre redd for gardinene sine enn klokker Garnaas' kone. Tuas kandidat hadde fortalt engang at når hans far vilde ha sig en røik, måtte han sitte foran en åpen kakkelovnsdør og blåse røken inn i den.

En søndag ettermiddag, da Paul vilde gå ut på kjøkkenet etter vann, blev han fryktelig flau: foran sofaen i dagligstuen lå Gotaas på kne med en rosenkrans i sine røde never. Paul stammet omforladelse, men Gotaas bare smilte vennlig med blå øine og store, gule tenner og blev liggende akkurat som ikkeno var. Paul gav sig god tid ute på kjøkkenet, men da han kom tilbake gjennom stuen, knelte mannen fremdeles og dreiet ganske uanfektet på sitt perlebånd.

Litt efter banket det forsiktig på hans dør, Gotaas åpnet den uhyre forsiktig:

«Jeg vet ikke – kanskje De kunde ha lyst på en kopp kaffe – kona og barna dem er borte hos sønn min, det er gebursdagen til Gjertrud da, men jeg måtte en tur nedom bryggen i middagen, og så gikk jeg likegodt hjemom –»

«Tusen takk, men –» Før Paul fikk sagt mere forsvant Gotaas. Om en stund kom han tilbake med kaffebrettet, han bar det så forsiktig så en kunde likefrem se han strevde for å holde tungen rett i munnen: «Værsegod da –»

«Tusen takk.» Paul reiste sig, forferdelig genert. «De [48] må sandelig undskyldte, Gotaas, jeg ante ikke der var nogen hjemme i hele leiligheten – jeg er lei for jeg kom til å forstyrre Dem isted –»

«Å det gjør ingenting,» sa Gotaas mildt og drevende. Og da han så at Paul var blitt rød, smilte han litt ubestemt: «Jeg er så vant til det, jeg, skal jeg si Dere, for jeg går med den i lommen støtt –» han fisket op rosenkransen, så med det samme vage smilet ned på de lyseblå perlene som lå i den store, røde neven, «– så kan jeg få sagt nogen rosenkranser da når jeg går til og fra forretningen, og innimellem, hvissomat jeg må vente på brygga og slik –»

«Men jeg skjønner ikke,» sa Paul, lett interessert for fenomenet, den tykke lagermannen med sin lille blå rosenkrans, «hvordan De kan finne på nogetting å be om bestandig, når De ber så ofte –.»

«Be *om*?» Gotaas' blick blev tomt og dumt. «En ber jo ikke akkurat *om* noget sånn særlig da – ja-a, det vil si –» drevet han og tidde stille.

«Jeg mener, sånn for eksempel, om ting som De ønsker – som De vil ha Gud til å gjøre for Dem eller Deres familie.»

«Å sånn. Begjæringsbønn. Ja det gjør jeg nok også – om morgenen og om aftningen – når jeg er ferdig med morgenbønnen heller aftenbønnen, så ber jeg nok sommetider til Gud i mine egne anliggender og denslags –»

«Dere katolikker – sier dere sånn bønner bare for å be, dere da?»

«Bare for å be – åssen mener De?» Gotaas så helt idiotisk ut. «Ja hvad skulde en be for ellers da? Uten altså sommetider, så ber en jo fordi det er noe særlig som en gjerne vil opnå. Men for det meste så ber en da for å be. Det gjør en jo om det så bare er almindelige mennesker en er sammen med – som oftest da, en er sammen med dem for å være sammen med dem, fordi en liker dem og synes det er hyggelig å snakke med dem.»

«Nå på den måten –.» Paul så litt usikker på den [49] annen. Gotaases uttrykk var tomt – eller fjernt, han visste ikke. «Men da var det jo dobbelt kjedelig at jeg skulde komme til å forstyrre Dem –»

«Å nei da. Det er anderledes allikevel, vet De, når det er Gud. For folk forstyrrer jo ikke *Ham* –»

«Hvordan mener De?»

«Ja nei – hvis en holder på og snakker med et menneske, så blir det jo forstyrrelse av om det kommer nogen – men med Gud», han klødde sig litt i hodet. «Det er det, at vi er i *Ham*, allting, så om Dere for eksempel går fra rummet Deres og forbi mig og snakker til mig og ut på kjøkkenet og tilbars igjen, så er det i Gud hele tiden –. Det er likesom i messen det – da blir en jo hellerikke forstyrret om folk kommer inn og går ut – jeg vet ikke om De skjønner hvad jeg mener?»

Paul rystet på hodet: «Det der vet jeg ikke noget om.»

«Ånei, Dere gjør vel gjerne ikke det. – Men hvad jeg skulde ha sagt – vi skulde bort til sønnen min ikveld allesammen, efter aftenandakten da, og da kan det vel være det blir litt sent. Så jeg tenkte jeg skulde spurt om Dere vilde være så snild å fylle på ovnen selv ikveld –»

Paul sa at han skulde ut til aftens – «men det er ikke så farlig, det er alltid varmt nok når jeg kommer hjem –»

«Men Dere som ligger for åpent vindu – blir det ikke for koldt å stå op da – forresten så kan Monika fly hjemom en tripp –»

«Takk, det trengs slett ikke. Men De selv da Gotaas, skal ikke De ha kaffe?»

«Takk, jeg tar en kopp på kjøkkenet.»

Våren kom med sure og blåsende dager. Det var bart på jordene i Vestre Aker, og vierbuskene stod med gullgule gåsunger og lutet utover dammer med iskoldt vann som speilet den bleke blå himmel, til der kom et vindpust og riflet flaten mørkt stålblå.

Paul gikk og led av vårfornelemser – kjente sig tungsindig og nervøs av venting. Nedover langs Ullevoldsveien [50] stod syrinbuskene i småhavene nakne og hvittet av spurvene etter vinteren, med store gulsprenge knopper som ikke fikk springe ut, og auriklene i de små bedene hadde begynt å røre på sig, men kom ikke videre. Der var et skjær av grønt over bjerkestrærne inne på kirkegården, og her og der lyste det fra gravene på plantede blåveistuer og svibler i pottes. Men hvergang der kom et vindstøt, hvirvlet vemmelig, skittent støv i gaten og føk i øinene på ham.

Så tok han sig fri en dag, vilde fly en god lang tur i Nordmarka – en kunde spenne på sig skiene i Frognersætergrinden.

Han kom hjemover med skiene over akselen, ved den tiden butikkene lukket og gasslyktene blev tendt. Mot det gule lyset nede i gaten blev den bleke aftenhimmel over takene aldeles dypblå. Det var noget som Paul hadde opdaget allerede mens han var liten, hvor besynderlig blå skumringen blir utenfor lyskretsen av tendte lamper, og derfor var han siden kommet til å holde av dette lyset som det var en hemmelighet han særskilt var blitt innviet i.

Nede i Bogstadveien fikk han øie på en ung pike som stod og så i et gullsmedvindu. Der var noget kjent ved henne – næste nu husket han hvor han hadde henne fra –

«Godaften, frøken.»

Hun snudde sig og sendte ham et øiekast, vredt eller forskrekket eller mistenksomt.

«Jeg vet ikke om De husker mig – student Selmer – vi traff hverandre på Tveter siste sommer, jeg var ifølge med Haagen Nicolaysen –»

«Å,» sa hun uten smil, men med en lysning som av lettelse over det blonde ansikt. «Jo nu ser jeg – De var så fryktelig brun dengangen, så jeg kjente Dem ikke igjen –»

«Vi skal kanskje samme veien?» De begynte å gå, og Paul rotet i sin hjerneboks – hvad pokkeren var det nu hun het igjen da, Lucy, men til etternavn –? Imens

snakket de om Aina og Nikko. Imidlertid opdaget han [51] snart at hun kjente ikke Aina svært meget, det var nokså tilfeldig at de to var kommet til å bo sammen på Tveter, og Nikko hadde hun bare sett den ene gangen. Paul var ikke videre vant til å konversere damer – det pleiet å være damene som konverserte ham, men denne her var åpenbart ikke altfor pratsom just. Paul gjorde sitt beste, men hun var tung å få på glid.

Han hadde en ubestemt følelse av at den drakten hun hadde på, klødde henne ikke – ikke så godt iallfall som den hvite sommerkjolen ifjor – enda hun hadde pen figur. Hun var i en tettsittende brun spaserdrakt, og på hodet hadde hun en hvit matrosaktig hatt, men svær som en tamburin. Eller det var ansiktet som så trett ut; hun var mørk under øinene. Og han selv blev nervøs av at han ikke kunde komme på hvad hun het – si bare Lucy til henne kunde han da ikke –.

Det viste sig at hun bodde i Dalsbergstien, så hans vei førte like forbi hennes dør. De skrådde over Bisletjordet – det var grått som en ørken under vårhimmelens vide, skyede hvelv; kveldsskumringen blev likesom meget lysere og blekere nu da de var kommet ut fra gatene og gasslyktene; der var også nogen små klarer i skydekket og bleke render av aftenglans i skyene. Hun førte sig så pent, syntes Paul, svært rank – og han så medett det var skuldrene og det høie, faste brystet som var så vakkert, men nedenfor hoftene var der noget ved den langskjøtede jakken som var stygt – det minnet om Tuas klær, som aldri satt ordentlig, sa deres mor. Og den store pannekakehatten klemte som et lokk ned på hårbruset og det hvite ansikt.

Han fortalte om skituren sin: der hadde gått nogen sneilinger innpå, og da han stod nedover Kobberhaugen, hadde det været akkurat som i februar. I bakliene lå der enda over to meter sne, han hadde målt med stavene:

«Er De glad i å gå på ski –»

«Å – jeg er ikke no videre flink så –. Jeg er nok glad i – sånn – naturskjønnhet» – hun sa det sakte og likesom genert, «men jeg har ikke så mange kjente her i byen, så det er nokså sjelden jeg kommer ut. Og [52] så vil en jo gjerne ligge lenge om søndagen da, når en står i forretningen hele uken –»

«Tenk om De vilde bli med oss,» plumpet Paul ut, «en og annen gang, en søndag. Vi er nogen unge som går nokså meget opover om søndagene –»

«Jatakk, men jeg vet ikke –» hun fikk det lille mistroiske uttrykket igjen.

«Min søster og hennes forlovede –.» Det var sloppet ham ut av munnen. Han hadde aldri i sitt liv været på tur med Tua og hennes kjæreste, og aldri hadde han tenkt å prøve det heller –.

«Men jeg kan da iallfall få ringe op, engang vi skal på tur, og spørre Dem vel –?»

Det endte med at hun svarte et forfjamsset jatakk, det kunde nok være morro – hun kunde nok ha lyst til å komme litt ut engang ivår, men hun visste ikke riktig om –. Men han fikk da hennes adresse, frøken Jensens blomsterforretning i Bogstadveien.

De var kommet til hennes dør, og han takket for følget og sa godaften «– frøken Arnesen –»

Han sa det sakte og prøvende, og han blev rød, for han var ikke aldeles viss på at hun het det. De stod sammen i lyset utenfor melkeforretningens vindu – hun så litt forundret på ham, da hun merket hans forvirring, og så blev hun også forvirret og smatt fra ham med et næsten uhorlig godnatt og takk for iaften –.

*

Så opdaget Paul at dette med å få istand en Nordmarkstur, det var lettere sagt enn gjort. Det hadde alltid været de andre som arrangerte, når ikke han gikk alene – det hadde han nok gjort som oftest, det var han ikke kommet til å tenke på før.

Nikko holdt på å forlove sig, og denne gangen for ordentlig, med en ung pike av deres egen krets, datter til en av gamle Nicolaysens kolleger, så han var utelukket. Så var der Aaser, hyggelig kar, men han vilde neppe begripe at Lucy var ikke nogen Aina. Om han ringte til det pensjonatet der han sist hadde bodd – de burde [53] være to par – men Audhild og Halvorsen som var hennes nuværende svermeri – nei, det passet ikke så bra. I det hele, hvem han så tenkte på av sine bekjente, så var der ingen som han hadde riktig lyst til å spørre – han var redd de skulde misforstå Lucy, enten på den ene eller den annen måte –.

Han begynte å spekulere på om han kanskje skulde be henne med sig ut på Bygdø bare – til en begynnelse. Der var pent derute nu, blåveis og allting. Eller gjøre sig et ærend opom den der blomsterforretningen; kanskje de kunde bli enige om noget. Hvis han bare hadde visst hvor hun spiste middag –. Stakkar, det var vel på et sted hvor det ikke var altfor rart – men var det godt nok til henne, kunde det saktens være godt nok for ham med; han kunde gjerne trenge til å spare også.

Så kom han hjem en fredag ettermiddag og fikk se en ung pike som stod utenfor Gotaases entrédør og ringte på. Han kjente den slanke, marineblå skikkelsen og den store knuten av rødbrunt hår:

«Kjære, er det dig, Randi – hvad gjør du her – godaften!»

«Kjære – bor *du her*,» sa hun forbauset; hun så han hadde tatt frem nøkkelen til sin dør.

Hun skulde levere noen bøker til Margrete-Marie Gotaas og si henne beskjed om et møte i Mariaforeningen, men der var visst ingen hjemme i leiligheten. «Men kan du ikke gå inn til mig,» spurte Paul, «og vente –»

«Tenk at *du* er havnet *her*,» sa hun igjen, da de stod inne i hans værelse. «Og alle tingene til Vincent på plass visst.» Hun stakk en finger ned i det lille vievannskaret som hang ved sengen. Paul brukte det til askebeger sommetider, men passet på å tømme og vaske det etterpå – han hadde en følelse av at det vilde været taktløst annet «Og der har du Madonna del perpetuo soccorso –» hun så op på det sorte og gyldne Mariabilledet.

«Ja det er kanskje en dårlig reproduksjon? Men jeg kan tenke mig at originalen er svært vakker. Den er bysantinsk, er den ikke det?»

[54] «Jo. Men den er visst ikke no videre tess som kunstverk. Det er nokså rart – men disse undergjørende billedene er aldri det. Jeg undres hvorfor – det skal jeg forresten huske på å spørre en prest om engang. – Hvis jeg treffer på nogen som ser ut som han skulde befatte sig med denslags problemer.» Hun lo litt – munnen hennes var nydelig når hun lo – rød som et bær, med små spisse tenner.

Hun var igrunnen svært pen – Paul husket han hadde syntes det også da de gikk sammen i gymnasiet. Hun hadde et lite, trekantet ansikt, sånn hvit og rosenrød hud som går sammen med rødt hår og fregner, og store grå øine med lange, rødblonde øienhår. Og så var hun nett – i en blå spaserdrakt med rosa skjortebluse, der var noget fikst over henne like fra den blå hatten med en masse fioler under bremmen nedpå det prektige, mørkerøde hår, til spissen av de små brune spenneskoene som tittet frem under skjortekanten.

«Kjenner du nogen av de katolske prestene, du da!» spurte Paul interessert.

«Ja jeg gjør da det. Jeg er katolikk selv jeg, Paul – jeg blev optatt i Kirken ifjor vinter.»

«Blev *du*? Men iallverden, hvordan er du kommet på den idé, du Randi?»

«Fordi jeg tror den katolske kirke er den riktige vel.» Hun lo igjen.

«Ja det er vel på en måte alle kirker det, for dem som synes de har bruk for dem –.»

Randi lo igjen og rystet på hodet.

«Du var ikke det da vi gikk på skolen –?»

«Nei. Da var jeg hundhedensk da.»

«Er det gjennom Gotaas du er blitt det?» spurte Paul.

«Nei tverimot. Jeg er blitt kjent med Margrete-Marie og Monika i Mariaforeningen. Og så siden så traff jeg de gamle ved kirken, og du kan skjønne jeg blev skrekkelig glad for de bad mig komme hjem til dem, og nu har jeg været her nokså meget –.»

«Er de sånn enslags store nummere i menigheten, de?»

«Ja – det vil si –» Randi lo igjen – «fordi alle som [55] kjenner dem, blir så glad i dem. Fordi de er så fromme og har sånt godt humør og alltid er villige til å hjelpe alle mennesker som de kan, og be for andre folks sorger og vanskeligheter og denslags. Fru Gotaas, stakkar, med alle de rare venindene sine – hun kan da sandelig si som Sankt Peter: Sølv og gull har jeg ikke, men det som jeg har, det gir jeg dere –.»

«Jasså,» sa Paul litt forbeholdent, fordi det aldri var falt ham inn at der var noget ualmindelig eller storartet ved Gotaasene. «Kjente du Vincent Gotaas også?»

«Nei. Han var kommet på sykehuset alt, da jeg blev katolikk. Men jeg har hørt en del om ham, vet du. Blandt annet, den presten som er min skriftefar, var også Vincents. Så jeg har jo hørt om hvordan han døde – det var en helgens dødsleie, det sier alle –.»

Paul trakk brynene litt sammen. For ham hørtes det som om pikebarnet snakket enslags jargon – religiøs jargon som støtte ham. Dessuten hadde han sånn lyst på en cigarett nettop nu, men han undret på om det gikk an at han tok en. Han husket Randi hadde røkt som en kokeovn i en sæter den tiden de var russ – men det hadde hun vel sluttet med nu –.

«Der ligger forresten en hel del bøker etter Vincent i en av skuffene i klæsskapet,» sa Paul for å si noget.

«Du har sannsynligvis ikke sett noget i dem,» sa Randi smilende.

«Nei – sant å si, de ser ikke nettopp innbydende ut.» De lo begge. «Hvad er det for bøker du har der, om jeg får lov å spørre?» han så på en av dem. *Conférences de Notre-Dame de Paris par le P. Henri-Dominique Lacordaire, Tome troisième* – «du er god i fransk visst?»

«Ja jeg legger op fransk som hovedfag – jatakk» – hun tok en cigarett av etuiet som han rakte frem mot henne.

«Hvad tror du din skriftefar kommer til å si, når du må fortelle ham at du har sittet og røkt oppå værelset til en av dine venner –?»

«Er du gæren – tror du vi kaster bort tiden i skriftestolen med sånt tøis –.»

[56] «Syns dere ikke det er synd å røke da?»

«Synd –? – Men det kan godt være forresten jeg burde røke mindre –. Som en faste –.»

«Du vil ikke si vel, at katolikkene bruker å faste enda? Hvad i allverden skal det være godt for?»

«Ja det opdager man når man praktiserer det.» Hun lo igjen. «Det er lettere å erfare enn å forklare – for dig iallfall, er jeg redd.» Hun så så søt og grei ut der hun satt i hans kurvstol – Paul fikk plutselig en inspirasjon:

«Du Randi – kan ikke du ta og bli med i Nordmarka på søndag – jeg har avtalt en tur med en veninde, men så har følget vårt slått feil –.»

«Nei om søndagene kan jeg ikke. Efter høimessen – det vilde bli altfor sent for dere, er jeg redd.»

«Blås i messen da vel –. Du har meget bedre av å komme ut en ordentlig lang tur enn sitte inne i en kvalm kirke –.»

Randi rystet på hodet og så ut som hun moret sig over ham.

«Du – gjør det da! Jeg vet virkelig ingen annen som jeg kan få fatt i – jeg har gått og gruet mig til å skuffe frøken Arnesen, hun gleder sig slik til denne turen. Vær

hyggelig nu da, Randi, og bli med – hun står i butikk hele uken, stakkar –.»

Randi smilte litt:

«Dessverre, Paul – jeg *har* alt lovet mig bort som forklæ på søndag. Margrete-Marie og kjæresten hennes vilde en tur opover til Maridalen etter kirketid, de skal plukke hvitveis –.»

«Kan vi ikke gå alle fem da? Hva skal dere gå i kirken etter midt om våren. Det kan dere da overlate til gamle folk –.»

«Du er god! Men kanskje –. Vi kunde gå like etter ottemessen for en gangs skyld – hvis dere synes det er tidsnok å ta med ti-trikken. Jeg kan jo høre med Margrete-Marie, hvad hun synes –.»

[57] Etter en del snakk hit og dit gikk frøken Gotaas inn på forslaget, og Paul styrtet avgårde for å få tak i frøken Arnesen, når hun gikk fra butikken.

Det var en liten blomsterforretning, med bare ett utstillingsvindu, og Paul fant på han skulde gå inn og kjøpe noen sneklokker – for å se hvordan det så ut inne der.

Han fikk et inntrykk av at der var halvtomt for blomster, men luften var denne egne – krydret og sval, med en minning om våt mose og nyvannet havejord, og hun stod bakom disken og satte noget lyserødt papir om en blomsterpote. Hun virket enda blekere her inne i det lille dystre rummet, og håret rent sølvaktig blondt – det dannet likesom en glorie om det hvite ansikt, og over hennes hode bredte noen palmer på høie stativer sine stive blader. Og hennes faste, høie bryst i et tynt, lyseblått bluseliv. – Paul kom til å tenke på et eller annet nordiskromantisk, en fangen skjoldmø, for eksempel – og hun bøide hodet såvidt, da han hilste, og så ned på blomsten som hun pyntet med kreppapirløifer. Det var et stoff som Paul foraktet ganske særskilt, fordi hans mor alltid hadde avskydd det; hun skyndte sig å rive det kulørte papiret av potten, når hun fikk blomster.

Det var en liten gammel frøken som kom frem og ekspederte ham, og Paul kjøpte noen sneklokker; så måtte han gå, og han gikk op og ned utenfor butikken og ventet på at Lucy skulde komme ut. Han styrtet like løs på henne med sitt ærend – om hun vilde bli med ham og noen bekjente på Nordmarkstur.

Lucy Arnesen så på ham med dette forskende, litt mistenksomme uttrykket som rørte ham så besynderlig: takk – men hun trodde ikke – «jeg kjenner ikke nogen av de andre, så –.»

Paul tok til å skryte av sitt følge, de var sånne hyggelige, liketille mennesker så – datteren der han bodde, og hennes forlovede «og så Randi Alme, en kamerat av mig fra gymnasiet, hun studerer filologi – ordentlig kjekk, snild pike, kan De tro.» Han husket ikke selv på [58] at han hadde neppe snakket med Randi siden russesommeren, og de to andre kjente han knapt.

«Uff nei da,» sa hun fort, «jeg passer visst ikke sammen med sånne –.»

«Tøv!» Han blev ivrigere og ivrigere.

«Men hvorfor i verden vil De endelig ha mig med da?» spurte hun tilslutt, og nu så hun igjen så rart på ham.

«Herregud da,» Paul brast i latter, «synes De det er noe rart? Jeg synes vi hadde det så hyggelig sammen den dagen på Tveter ifjor. Husker De ikke vi snakket om at det skulde være morro, om vi kunde treffes i byen? Så jeg blev virkelig glad da jeg møtte Dem her nede i gaten forleden kveld.»

Nu kom da endelig hun også til å le: «Neimen om jeg husker at vi talte om noget slikt lell –.»

Og så gav hun efter, og mens han fulgtes med henne nedover gjennom Homansbyen, avtalte de angående turen.

*

Den blev aldeles storartet vellykket. Det var blitt full vår på de ti dagene siden han var opover sist, og det var solskinn, og store sølvgrå vårskyer med lysende hvite bremmer drev over en blå himmel, så blå slagskygger flyttet sig bortover de grønne skogåser. Løvtrærne stod på sprett der hvor de grodde sydvendt på berg, og Margrete-Marie og Randi fant blåveis innunder grantrærne, og i krattet under løvtrærne fant de nogen få hvitveis, rødbrune utenpå de lukkede blomsterknopper, med løvet nyfødt sammenklemt enda. Isen på vannene var så råttent så den var tørr og gråsvart, med svære råker innved bredden, og der hvor han hadde gått på ski over myrene, sist han var her, stod blankt, blått vannspeil innover om svømmende vierbusker.

Det viste sig at Randi også var godt kjent på den plassen der Paul pleiet å holde til, og så fikk de låne ulltepper og lå og drog sig ute i solveggen og så på det hvite lysglitteret ute på tjernet, hvor vannet stod oppå isen og langt innover jordet. Den store åsen bakom reiste sig mørk av skog som stod og drakk inn lys fra [59] luften og

åndet ut kjøling; der i baklien lå sneen dyp enda. Paul kunde alle småfuglene som skvitret og skvatt nedpå jordet og måtte fortelle hvad de het, og på den vesle akeren som var blitt pløid op ihøst, stod vann mellem forene, og luften dalret over de troskyldige små møkkhaugene utpå.

Paul lå og følte sig usigelig vel tilmote – de var sandelig riktig hyggelige alle tre, snilde og likefremme. Han kjente sig trygg på Lucys vegne – ingen nysgjerrighet og ingen kritikk eller nærsøkenhet; de tok henne akkurat som hun var, og var hyggelige mot dem begge.

Kjæresten, Karl Eberhard het han, var Kristianiagutt og kontormann – han var liketil og kjekk, og så spilte han trekkspill svært pent; de hadde fått lånt et inne i huset. Og da de hadde spist middag og de tre unge pikene gikk inn for å hvile litt på kammerset, begav han og Eberhard sig op i kollen bakom plassen og laget bål. Eberhard var svært ivrig med det, drog sammen tørr brisk og lyng, så ilden hvinte og skrek – og siden satt de og trivdes godt sammen med snaddene og tistilleken.

Innimellem småsnakket de litt jaktprat. Eberhards mor var fra en gård nedi Aremark – faren var tysk –. Før i tiden, førenn han var blitt forlovet, hadde han brukt å reise ned til besteforeldrene ofte, fra lørdag til søndag: «Der er kirke i Fredrikshald, så det passet akkurat å komme til messen, når jeg hadde været på leiken om natten, og så hjem og sove ut etterpå.» Han hadde været katolikk alltid.

Fuglene sang over hele skogen, da de gikk hjem om kvelden.

«Synes De ikke vi har hatt en ganske hyggelig dag da?» spurte Paul, da han sa farvel til Lucy utenfor hennes dør i Dahlsbergstien.

«Jo – takk for turen.» Men hennes blick var foranderlig grundende og likesom fullt av skygge.

*

Fru Gotaas spurte om han ikke vilde spise aftens inne hos dem. Hengelampen var tendt, og verden utenfor [60] vinduet var dypt fiolblå av skumring. Fru Gotaas fortalte om folk som hun hadde snakket med ved kirken.

«Var det pastor Kindrich som preket idag, fru Gotaas?» spurte Randi.

«Ja,» sa fruen og sukket litt, og Gotaas lo:

«Mor sov fra Veni creator til Credo – det gjør hun alltid når det er pastor Kindrich.»

Randi og Margrete-Marie hadde ordnet blomstene i buketter.

«Dere skal vel ha med nogen i kirken imorgen?» sa fruen.

«Ja naturligvis. Vi tar med de peneste til Maria – vi er jo midt i måneden hennes jo.»

– Der stod en bukett på bordet inne hos Paul også, da han kom inn til sig selv. Han løftet op det lille glasset, suget til sig den svale, syrlige duften av gror og muld, mens han smilte lykksalig i tasmørket.

Så satte han glasset op til den hvite og blå Madonnaen på hjørnehyllen over sin seng.

«À vous, madame, et mille merci,» sa han og gjorde sitt flotteste danseskolebukk, mens han lo av sitt eget innfall. Men han kjente sig så takknemlig så han trengte å si noget til nogen om det.

V.

En av de siste dagene i mai gikk han nedover til sin mor; ved sekstiden pleiet hun å være alene igjen på kontoret. Han var kommet i tanker om at nu var det tre uker siden han sist var hjemme, og i all den tiden hadde de bare møtt hverandre etpar ganger for å spise sammen i byen. Nu kunde han jo sitte og prate, til hun skulde gå, og så kunde han følge henne på stasjonen.

Det var som utlært bokbinder at Julie Selmer fra først av var gått inn i gamle Mortensens forretning, men efter hans død hadde hun fortsatt den alene, med aksidenstrykkeriet [61] og protokollfabrikken. Paul ringte de tre korte kneppene, og hun kom selv og lukket op.

«Er det dig – det var en sjelden mann å se –» og Paul husket, at sist han hadde været her, hadde de enda brent lamper i lokalene. Nu lå de tre rummene i dempet dagslys. Det forreste vendte ut mot den trange gaten, de to andre inn til gårdsrummet. I morens kontor mørknet en kranbjelke med løpekatt foran vinduet.

Kontorene hadde sin egen atmosfære av støv som samlet sig i reoler fulle av trykksaker, på stabler av emballerte papirblokker langs veggene, maskinlukt og svertelukt som trengte inn fra salen utenfor de dobbelte glassdørene. For Paul var denne luften full av romantikk – romantikken om moren som hadde tatt sin fremtid i sine egne hender. Selve de sorte lastingsforklærne hun gikk i her nede, hadde enslags glans av rituelle plagg – og der var noget symbolsk ved den lille blå og hvite fajansekrucken som stod på skrivebordet hennes, med etpar blomster i både sommer og vinter.

Det falt Paul inn medett, at til uken en dag vilde han kjøpe noen blomster og ta med til henne.

«Du liker dig altså hos disse Gotaases?» spurte Julie, da Paul hadde fortalt om sin Nordmarkstur isøndags. «Igrunnen kan jeg ikke skjønne at de kan være noget for dig – å dømme efter som det ser ut oppe hos dem?»

«Å det der – det er iallfall ikke noget som de plager andre folk med. De er svært naturlige, snilde mennesker.»

«Nå forsåvidt,» sa moren litt adspredt: «Jeg mente nærmest, det ser så skrekkelig vulgært ut, med de forferdelige oljetrykkene. Religionen tar katolikkene vel som regel svært lettvtint, det er jo mest ceremonier og slikt –.»

«Jeg vet ikke om det. Jeg har igrunnen inntrykk av at deres religion betyr nok så meget for dem selv. Men de maser likesom ikke med den overfor fremmede – du vet, sånn for at folk alltid skal huske på de har den –.»

Julie smilte litt:

«Det var forresten akkurat det jeg skulde ha talt med [62] dig om, Paul. Du vet, Tua må jo bli boende hos din far og Lillian neste år også; hun må være i byen, skal hun få noen vikariater –.»

«Og dessuten har Halstein optert for svigermor Lillian.»

«Men nu er det det, Paul, at vi er blitt enige, din far og jeg – hvis Hans kommer inn på krigsskolen ihøst, så passer det best at han bor der, han med. Lillian har tilbudt at hun vil greie sig bare med en kone til hjelp, så kan Tua få pikeværelset –.»

Paul tidde. Moren biet litt, så fortsatte hun hastig:

«Så du skjønner, nu blir det jo svært rolig hjemme; du kan få gutteværelset alene, eller Tuas værelse. Medmindre du synes det er lettere, for forelesningenes skyld, å slippe å henge i togene. Du må gjøre akkurat som du selv vil.»

Paul betenkte sig en stund:

«Det blev vel til det at jeg lot være å reise inn – lovlig ofte, er jeg redd.»

«Ja kanskje. Som sagt, du gjør som du vil. *Jeg* vil jo gjerne ha dig hjemme, men –. Men, Paul, der er en sak som jeg gjerne vil snakke med dig om. Når nu begge dine søsken skal bo der fra høsten av, så vil jeg be dig om at du går ditop litt oftere. Din far tar sig nær av det, at du aldri kommer op og hilser på ham.»

Julie så skyggen av tross som la sig over det unge ansikt. De satt på hver sin side av hennes store skrivebord. Platen var trukket med rød filt, og stoffet var bristet litt langs kanten av rammen. Julie nuppet litt i trevlene – så støttet hun albueene på bordet, foldet hendene under haken og så over på sønnen.

«Du har ikke været der mere enn tre ganger i all den tiden du har bodd i byen?»

«Nei.»

«Det er ikke – *pent* – av dig det, Paul.» Hun tidde litt. «Jeg har ofte tenkt på at jeg måtte snakke med dig om det engang. Du er jo voksen nu. Og jeg har hatt et inntrykk av at du hadde et nokså – forkjært inntrykk – av forholdene i det hele tatt.

At du gikk og bilte dig ^[63] inn der var nogenslags sammenheng mellom det at din far og jeg skilte oss, og så det at han siden giftet sig med Lillian.» Da han ikke svarte, sa hun fort og med ettertrykk: «Der er ikke det, Paul.»

Gutten så op – vantro.

«Nei. Det hang helt anderledes sammen. Jeg vet positivt sikkert, der hadde aldri været en skygge av annet enn – det rent forretningsmessige – mellom din far og henne før en god stund efter at han var flyttet ut til henne i det pensjonatet hennes på Drammensveien. Vi hadde jo kjent henne i mange år – hvis du husker hvordan det var på Røllstulen i de årene vi pleiet å være der om sommeren. Så du kan skjønne, det var akkurat det rette stedet for din far, da hun kom inn til byen og begynte her – eksklusivt, bare for nogen få herrer av Eriks egen krets som vilde ha det akkurat som de var vant til – et hjem –.»

«Og så gikk hun et skritt videre i retning av det eksklusive – bestemte sig til å holde hjem for far bare –.»

«Jaja herregud, Paul. Jeg tror din far og hun er svært lykkelige sammen. Han og jeg bare plaget hverandre – verre og verre blev det med årene. Men selvfølgelig, de elskelige Selmers var jo ute av stand til å tenke en slik *tanke* som at to mennesker kunde bli enige om å skilles, medmindre den ene av partene hadde en ektehalvdel i reserve. Så da din far, stakkars, giftet sig med Lillian, så kom de jo og skulde be mig omforladelse fordi de hadde trodd det var mig som –. Og bevidne mig sin deltagelse. Alt det som jeg sier dig her, har jeg sagt både til din onkel Paul og til tante Tinni og hennes prestemann, jeg har sagt at det var mig som vilde skilles, fordi Erik og jeg bare gjorde hverandre ulykkelige, og jeg har sagt jeg var glad for at han hadde fått en kone som han kunde trives sammen med. – Men naturligvis, de tror det ikke riktig nu heller –.»

Gutten satt og bøide hodet, så hun så bare det kortklipte lysebrune håret som glinset av små, gjenstridige krøll, og nedenfor en stripe av den brede, hvite pannen.

^[64] «Paul,» sa hun bedende. «Paul – du kan være viss på det hadde været meget verre for oss alle sammen, hvis jeg hadde latt mig binde av gamle utlevde prinsipper om det som var moral og plikt – hvis din far og jeg skulde blitt ved å være sammen og slite hverandre ut for å holde oppe fasaden, når allting bakom var styrtet i grus –.»

«Uff nei, mor –.» Paul reiste sig brått og gikk bort til vinduet – «ikke bli slik – melodramatisk da!»

Julie stirret på den unge ryggen – høi, skulderbred, slank, en ynglingeskikkelse; hun måtte huske på det gamle ordet, yngling. Aldri før hadde han snakket til henne i den tonen.

«Paul,» sa hun skarpt. «Du er altfor ung til å dømme om dette. Du vet jo i virkeligheten ingen ting –.»

«Nei det er nettopp det,» svarte han borte fra vinduet.

«Iallfall så skjønner jeg, jeg vet i virkeligheten ingenting om min *far*.»

«At han er en helt igjennem rettsindig og nobel karakter burde du iallfall ha innsett for lenge siden. Dine søsken har aldri hatt vanskelig for å skjønne det. Og du må virkelig innrømme – *jeg* har aldri gjort noget for å opmuntre dig i din – uvennlige holdning – overfor ham. Selv om det virkelig hadde forholdt sig sånn som du har gått og innbilt dig – at han skilte sig for Lillians skyld – så har jeg aldri lagt skjul på mine meninger – to mennesker har ikke nogen sånn *eiendomsrett* til hinannen, fordi om de tilfeldigvis er blitt gift, så de ikke må kunne få sin frihet tilbake, når forholdet er håbløst uthulet innenfra, og den ene *skal* kunne unne den annen å bli lykkelig i et nytt forhold.»

Paul snudde sig halvveis mot moren:

«Alt det der har jeg trodd at du sa, fordi du var – ja ridderlig altså,» sa han sakte.

«Langtifra.» Hun var skarp i stemmen. «Det er min inderligste mening.»

«Ja, det skjønner jeg altså nu.» Han tidde litt. «Likevel så synes jeg – at du sånn uten videre kunde ta fire unger på strak arm og så dumpe oss ned, helt utenfor [65] far og hans familie, slik at vi ikke hadde mere med dem å gjøre – jaggju må du være temmelig kald, mor!»

Julie trakk på skuldrene, mens hun lette efter svar.

«Det er virkelig ikke jeg som har villet at dere ikke skulde ha noget med ham å gjøre. Og det er bare du – Sigmund var jo så liten dengangen, så det var ikke til å undgå at *han* er blitt litt fremmed for Erik – men Tua og Hans er virkelig ikke blitt det; de har vanket der til stadighet, været med dem på landet hele somrer av gangen –»

«Jeg skjønner forresten ikke,» sa Paul langsomt, «– at far gikk med på det sånn uten videre – at du fikk beholde oss alle fire – og opdra oss etter ditt eget hode. For jeg kan ikke tenke meg at den oppdragelsen vi har fått, kan ha vært etter *hans* kokebok.»

«Å – din far er nu kommet til å innrømme med årene – han har kommet til å måtte innrømme jeg hadde rett i mangt og meget.»

«Men han gjorde altså ikke det til å begynne med?»

Julie var blitt brennende rød i ansiktet:

«Jeg kan forresten like gjerne si dig *det* og, siden vi nu engang er begynt å tale om dette. Jeg *hadde* enslags formell rett til å stille betingelser. Jeg avskydde det selv, at jeg var nødt til å gjøre bruk av den. For dersom jeg hadde holdt av ham – sånn at der hadde vært nogen harmoni eller forståelse mellom oss – så vi virkelig hadde vært ektefeller, og ikke bare mann og kone – så hadde jeg både kunnet tilgi og glemme at min mann hadde latt sig narre ut på glattis av et foretagsomt kvinnfolk.»

Sønnen sa ingenting, og Julie blev ved:

«Det hadde altså *ingenting* å gjøre med hans nye giftermål, forstår du. Det var en – dame – som kom hos oss og figureerte som *min* veninde, en liten sentimental, intrigant gås. Under ingen omstendigheter kunde det regnes for mere enn en sånn rent – tilfeldig – utroskap. Og hadde der virkelig vært igjen noget av livsverdier mellom din far og mig – Gud vet hvor lett det hadde vært for mig å tilgi noget slikt – selv om det [66] vel nok hadde gjort vondt med det samme. Ihvertfall – en slik historie som en mann plumper op i av ren og skjær troskyldighet – den kunde aldri ha såret mig tusendeparten så dypt som det at min mann krenket *mig* med mistillid og skinnsyke.»

«Det der synes jeg ikke du skulde fortalt mig, mor.»

«Å. Du er voksen mann nu, gutten min. Du lærer nok å skjønne, noget sånt som dette – *det* gjør ikke en mann dårligere. Husk på det – somme kjerringer er slike, og mannfolk er nogen naut, som lar sig lumpe av et fruentimmer, bare hun er frekk nok. Og det vet vi, de av oss som har en liten smule vett – vi må finne oss i at dere tar et oljetrykk for en madonna av Rafael, iallfall til dere lærer dere til å se bedre efter. Men vi finner oss ikke i smålig mistenksomhet. Ialffall vil jeg da ønske, at *du*

aldri må binde din skjebne til en kvinne som er så lite kry, så hun tar det som en kompliment at du mangler tillid til henne.»

Klokken i det ytre kontor slo.

«Nu rekker jeg ikke toget,» sa Julie Selmer. «Da kan du bli med mig, så spiser vi aftens i byen. Der er visst åpent på Sankthanshaugen nu. Jeg skal bare ringe hjem.»

Paul gjorde som han vilde protestere. Moren feiet ham av:

«Så kan du gå hjem og legge dig tidlig for engangs skyld. Du bor jo like ved. – Joda, Paul, din far gikk inn på at jeg skulde få beholde dere, så lenge jeg ikke giftet meg igjen. Jeg tok ingen forbehold om at ikke han måtte gifte seg. Og jeg har aldri gjort noe for å holde dere borte fra ham – eller satt vondt for Lillian. Tvertimot, jeg blev glad da jeg så det blev *henne* – jeg setter stor pris på henne – og Krabys er en god, gammel bondeslekt –»

*

Der var ikke mange mennesker på Sankthanshaugen denne kvelden, enda det var lunt å sitte ute. Julie hadde valgt et litt avsides bord, og satte sig så hun så opover mot anlegget, hvor spaserveiene vandt sig frem under ^[67]lyse lerketrær og nyutsprungne bjerker. Ellers skulde der ikke mere til enn dette for at hun tok inn til sig en liten søt, opkvikkende stemning av eventyr – den nyfødte mildhet i luften og vårens ange fra plener og spedt løv, – lyset fra restauranten som fløt ut i vårkveldens gråblå demring. Og så alle lydene som tonet sammen – byens dur nedenfra, klirringen av bretter som opvarterne løp hit og dit med, det sakte surr av menneskestemmer ved de andre bordene, fuglefløit inne fra parkens trekroner og lyden av skritt som tapte sig opover anleggets grusganger.

Hun satt og smulet ut brød til spurvene, og imens kjente hun den lille nervøse sitringen i sitt hjerte. Den tok form av ergrelse, sinne næsten, over gutten. Han satt og så ikke så meget ulykkelig ut, som murpet, han lignet likefrem en furten unge. Fordi det var en av de beste gledene hun kjente, når hun kunde være ute med de store guttene sine, satt hun og merket sin irritasjon vokse, ved hvert mislykket forsøk hun gjorde på å få en samtale igang, – den ufordragelige knekten svarte så kortfattet som mulig og bent frem muggent på alt hun sa.

«Herregud da, gutt!» tok hun plutselig i. «Dette herre, det kan da umulig gjøre noenting *verre* for dig! At der ikke er nogenslags skyld eller skam på nogen av

sidene – at det ikke er nogenslags – banal eller tarvelig geschichte som din far hadde innlatt sig på – men at vi skiltes som frie, ærlige, sanndru mennesker.»

«Ja det er altså din opfatning, skjønner jeg.»

«Å Paul! Er det da ikke meget bedre slik – at denne misforståelsen mellem dig og din far er blitt bragt ut av verden; du kan se ham og respektere ham som den han er?»

«Det er nå lovlig sent da –»

«Uff!» Julie rystet opgitt på hodet. «Dere unge som vokser op nu, dere aner simpelthen ingenting. Verden har forandret sig i den grad, Paul, siden din far og jeg var unge – så dere er i det hele tatt ikke istand til å tenke dere hvordan det miljøet var som vi vokste op i. Der kan ha været et og annet å si – der kan ha været [68] meget som det er så lett å kritisere nu efterpå, ved de berømmelige åttiårene. Men dere skulde vite hvor trangt og kvalmt og lite samfundet var, de menneskene som tilsammen utgjorde den dannede klasse her i landet, i byene og utover i embedsmannshjemmene på landsbygden. Mennene usigelig rå ofte, på den rareste, naiveste måten, kvinnene så redde så redde for ikke å synes dummere enn de var i virkeligheten – og så vel fornøiet med sig selv og de sunde og rene forholdene her i dette vesle snusfornuftige verdenshjørnet, så det var en gru –.»

«Ja mor – alt det der har vi jo lært på skolen.»

«Allikevel kan dere ikke forstå hvordan det kjentes for oss som var unge – da plutselig vinduene blev slått op på vid vegg, og det tok til å strømme inn med nye tanker, forvovne spørsmål, skånselsløs kritikk av alle de gamle fordommene som vi var opdradd til å holde for sakrosankte – som et friskt vær som skyllet bort gamle stengsler –»

«Jeg husker fra jeg var liten – jeg lå inne på barneværelset og hørte dere diskutere inne i stuen så busta føk, når det var selskap hjemme. Det var vel dengangen det, da tante Tinni tok navneforandring og ikke vilde hete Albertine mere? Det var vel i anledning av boken til Krohg det?»

«Det kan ikke du huske,» Julie lo. «Da var du enda et lite gryn som jeg tutet over, når du hadde vondt i maven din –»

Om et øieblikk sa Paul:

«Hvad nu forresten angår det som blev skyllet bort – jeg er ikke så sikker på om ikke det først og fremst var det som var æren verd – den bevissthet de hadde, besteforeldrene og noen enkelte overlevende, sånne som onkel Paul, og du kan gjerne ta med onkel Abraham og tante Tinni, enda de er jo nokså innskrenkede naturligvis, og i virkeligheten er der vel neppe et menneske i hele bygden som vet så lite om hvordan folk *er*, som de to. Men de er da forferdelig pliktopfylende og er sikre på selv at de har gjort alt som stod i deres makt å gjøre [69] for folk omkring sig. Og de vilde aldri bevisst ofre et eneste ideelt hensyn av egeninteresse. – Hvem tror du i virkeligheten vilde stå mest standhaftig ved det som han selv mener er rett og sant – selv om han skulde bli upopulær på det – onkel Abraham eller for eksempel Halstein?

Jeg synes de hadde *meget*, jeg – de gamle som du snakker så hånlig om. Tro på sine plikter mot landet og folket – fordi de var mere oplyste, og deres horisont var videre enn den enkelte bygdens eller dalens – og de kunde ikke ta hensyn til kritikk, om den gikk aldri så hatsk ut over dem selv, hvis den var usakkyndig. Og de var ikke tilfals, har jeg inntrykk av – jeg hadde nær sagt, før fektet de i all hemmelighet med kassavanskeligheter og fortvilelse, før de åpenlyst vedkjente sig at de tok hensyn til vinning eller popularitet.»

«Nogen var slik – det er mange av dem som var svært trofaste både mot de idealer de var oppdradd til å tro på, og mot de mennesker som stod deres hjerte nær. Men Gud bevare mig, hvor snevre de var. Det var likesom hjertene deres var centrum i en bitte liten sirkel. Og du kan tro at utenfor den sirkelen var der ofte ikke stort å merke til deres hjertevarme.»

«Det kan godt være de trengte til å utvide sirkelen. Jeg synes bare den sirkelen er ikke blitt gjort større, den er blitt radert vekk. Og tilbake er prikken, det lille jeg'et, hjertet som iallfall engang var centrum i en liten krets og fylte op med varme inni den. Nu bare stråler den der velsignede hjertevarmen ut i tomrum – folk elsker ditt og datt og allverden i almindelighet – og ikke nogen i særdeleshet, ikke slik så de vilde bringe nogen store offer for noget enkelt menneske. – De prater om opgaver og mål og hvor lykkelig samfundet skal bli når alle menneskene engang er kommet så langt så alle mennesker er av samme mening som de selv og alle elsker alle og snakker esperanto – og hjertene brenner hver for sig selv og varmer op for kråkene –.»

«Hvorfor ikke heller tro, Paul,» sa hans mor alvorlig, «at disse ensomme, brennende hjertene, som du sier, er [70] som – ja som bauner på fjelltoppene, mens

vi venter på en ny dag?»

«Æsj.» Det kom så inderlig. Julie så skarpt på ham. Hun kunde ikke bli klok på uttrykket i guttens ansikt – var det tross eller sorg eller bare furtenhet i de klare, grå øinene, om den smale, skarptskårne munn.

«Paul!» sa hun heftig. «Du spekulerer da ikke på å gjøre noen toskestreker – gå bort og bli katolikk for eksempel, fordi du er lei av å arbeide selvstendig med – med livets problemer? – Gud vet om det er sundt for dig å bo der hos disse Gotaases mellom alle husgudene deres,» la hun til, fundersomt.

«Æsj langtifra. Du kan da begripe jeg tror ikke på noget slikt.» I det samme kjente han det var som et spillekort han hadde i hånden; han selv så på den siden som vendte fra hans motspiller. Han visste medett at han vilde spørre, Randi Alme for eksempel, – han vilde få litt greie på hvad katolisisme var for noget.

«Å nei da, gutten min.» Julie rystet på hodet. «Du kan tro det hadde nok ikke været bedre for dere å vokse op i et slikt hjem. Ikke en ting som ikke vi var vilt uenige om, ikke et punkt hvor der ikke var disharmoni mellom oss. Vi hadde simpelthen været nødt til å opdra dere – ja på rent konvensjonelle begreper som ingen av oss trodde på eller holdt fast ved – på løgn. – Ved det, Paul, at jeg gjorde mig fri, før det blev forsent, fikk lov til å bruke mine evner og selv skape mig en ny eksistens, det er ved det at jeg er blitt istand til å være noget for dere. For det vet jeg nemlig, Paul, selv om du ikke synes det i øieblikket, fordi du er sint på mig nu, og oprørt – jeg *har* kunnet være en hel del for dere, barna mine.»

«Ja, Gud bevares.» Sønnens tone var næsten arrig. «Vi beundrer dig visst snarere altfor meget – alle sammen.»

Moren lo ganske sakte av lykke.

«Ja, Paul, men. Ja du ler naturligvis bare, eller gjeper, hvis jeg sier kvinnenens underkuelse. Men tror dere jeg kunde blitt det jeg har været for dere, et menneske som ^[71] dere har respekt for, ikke bare sånn en mamma-mor som barna ser over hodet straks de er kommet så langt som til stemmeskiftningen – tror du vi hadde kunnet sitte og snakke sammen som vi har gjort ikveld, som to voksne, jevnbyrdige kamerater, hvis ikke de åttiårene hadde været, og frisinnet og frigjørelsen og alt det som du snakker så foraktelig om. Jeg skal si dig, Paul, de underkuede mødrene, det var en realitet det, som jeg selv har kjent.»

«Jeg og. Bestemor Selmer for eksempel.»

«Din impertinente slubbert du sitter der! – Nei vet du hvad, min høitærede svigermor, hun var da gudskjelov et unikum lell! Det vil si, typen var jo ikke så rent sjelden –. Men det er nu i virkeligheten ett av de største goder som kvinnesaken har bragt verden – nettopp det at kvinnene ikke hadde nogen legitime rettigheter og noget definert ansvar utadtil, det begunstiget utviklingen av den der typen – enkekeiserinnen av Kina.»

«Æsj kvinnesaken – det var jo slett ikke nogen frihetsbevegelse – bare en tilpasning av nødvendighet – til et nytt system i samfundshusholdningen.» Da han så at den dukket moren sig for, den satsen var så kurant så den torde hun ikke si imot uten videre, fikk han mot til mere åpenhjertighet: «Nei mor, bohemetiden og alt det der, det var i bunn og grunn enslags hungersoptøier. Og de mette vilde ikke skjønne de sultne, og de som hadde kone til eget bruk, vilde ikke høre om de unges nød, som ikke hadde råd til å få sig kone og utsikt til å kunne gifte sig engang når den verste ungdomstiden vel var overstått – og de som selv hadde idealer de holdt fast ved selv når det kostet litt, de vilde ikke skjønne at de andres idealer var også idealer og ikke bare umoralske lyster. De kan vel ikke ha visst selv, hvorfor de hadde nettopp de idealene, for jeg synes ikke det var *dem* som de forsøkte å berge med over i den nye tiden – trofastheten og viljen til å tjene, selv når de som de tjente, sommetider ikke skjønnte annet enn at de sommetider tyranniserte dem – og dette – dette spartanske og renslige, fordi det er vakkert i sig selv å [72] være spartansk og ren, enten det er moderne moral eller gammeldags moral når man skriver det eller det årstallet. Vet du, jeg synes de bar sig akkurat som folk, når det går selvantending i en haug med materialer eller avfall på tomten utenfor – istedenfor å gå med og rydde op og skaffe luft for å slukke og få reddet huset, så gjorde de som folk der tar en potte i den ene hånden og en stekepanne i den andre og renner sin vei – de rente avgårde og forsøkte bare å redde etpar av sine kjæreste og minst verdifulle fordommer –»

«Det var nu ikke sånn heller, Paul,» sa moren litt sørgmodig. «Du har ikke levd med i den tiden selv. Det var så mange faktorer som virket sammen. – Forresten,» hennes stemme blev ertende «– skaffe luft i en haug med materialer som der er opstått selvantending i, det pleier nu ikke å slukke ilden det, gutten min.»

Paul rødmet i tasmørket, fordi han innså hans billede hadde ikke været helt velvalgt.

«Og hvad kvinnesaken – og dermed barnas – stilling angår i samfundet, slik som mannen hadde innrettet det – der trenges en revolusjon der, enten du tror det eller ikke.»

«Ja, fordi det er så mange av dere som ikke vet hvem som er far til barna deres. Det er mannen det – noget nærmere kan dere ikke si, når dere blir spurt om paterniteten. Gudbevares, i regelen så vet dere jo, hvem hans bestefars på mødrenes side tante var gift med, og hvem av svigerdøtrene som fikk det armbåndet som kong Karl Johan gav hans farmor, og slik –. Men ellers så står dere der akkurat som den hotellpiken som hadde fått en liten; hun skulde gi op barnefar hos presten: presten får vel skrive op de handelsreisendes forening da. – Det er mannen, sier dere, han som har innrettet samfundet.»

«Du er da et fordømmede frekt lite asen!» Julie lo, men der var en hissig bilyd i hennes stemme. «Det verste er – naturligvis er der *litt* i det der, og du overdriver og er ensidig så det er en gru –! Du store verden, Paulinus, du har jo dine egne små tanker, barnungen min. ^[73] Du *er* ikke så dum som mor din har trodd i alle disse årene –»

Hun hadde ordnet sitt slør og knappet hanskene sine. Hun tok sig strålende vakker ut i det vårlige blå tussmørke; de passerte lysene fra restaurasjonsbygningen – hun så festlig vakker ut i den dypt fiolette spaserdrakten, med en liten hatt som var næsten helt av fioler. Paul undret – i allverden, hvem var det han hadde været sammen med fornylig som hadde hatt en hatt med fioler på – ikke Lucy, hun gikk med hvit matroshatt – nei Randi var det –.

Det vakre ved morens skikkelse og holdning slo ham brått med enslags motvilje. Hvad fan skal de dra oss inn i sine anliggender for –? Kan ikke de døde begrave sine døde. Han kom til å lenges usigelig efter en ung pike – å, ikveld ønsket han at han hadde hatt en ung pike som han kunde været sammen med. Lucy med det høie, stolte brystet og det bleke, likesom fangne ansikt – henne skulde han gjerne ha klemmt inntil sig og kysset nu. Eller Randi – med Randi hadde han kunnet gå og snakke i de hvite gatene, inn og ut under paviljongene av oplyste lønnekroner over gasslyktene. Det hadde sett så pent ut med de fiolene inntil hennes varme, rødbrune hår. Hun var ordentlig søt. Eller Audhild – å nei, henne var han så ut-lei av, ingen var iallfall bedre enn Audhild. Men Lucy – når han tenkte på henne, så gikk det som ilinger gjennom hver nerve i ham –.

«Nei Paul, du skal ikke følge mig på stasjonen – gå hjem og legg dig, det har du best av. Kommer du utover på lørdag da?»

«Jada, mor. Jeg tenker jeg reiser utover ifølge med Sigmund.»

Han gikk like hjem på sitt værelse, men han var ikke oplagt til å tende lampen. Han blev stående ved det åpne vindu – så ut mot den farveløse himmel over gjenbohusenes tak.

Det vonde som knuget omkring hans hjerte – det var at han hadde fornemmet noget ugripelig bakom alt [74] moren sa. Ubevisst verget han sig mot å få se det helt klart – men bakom alle hennes pene ord om faren sanset han en velnøid, likesæl koldsindighet som var meget mere hjerteløs enn hat vilde ha været. Det var han selv som hadde pisket sig op til å føle hat mot faren, fordi han trodde moren var blitt forrådt, de selv forlatt – og når hun alltid talte vel om ham, så var det fordi hun var ridderlig og høisinn og gav avkall på sin rett til å hate den mann som hadde krenket henne dødelig. – Og så var det alt sammen bare hans egne fåfengte guttefantasier, grepet ut av luften, alle de tankene han hadde gjort sig om faren. Han kjente ikke sin far – men det demret for ham nu, at hvordan det så hadde hengt sammen med bruddet – så var her en mann som en kvinne ganske freidig hadde bevertet med stener for brød.

De minnene han hadde fra sin barndom, fra tiden før foreldrene blev skilt, ingen av dem hadde han nogensinne kunnet tenke på, uten det var som han kom nær ømme steder inni sig. Alltid denne bitterheten, som der ikke fantes annen grunn for enn hans egne innbilninger, og hans lidenskapelige parti-tagen for henne! Og nu skulde han forsøke å huske sin far, som han vilde ha husket ham hvis faren for eksempel hadde dødd ved den tiden da de flyttet fra ham. Men da vilde han naturligvis ha overdrevet i den annen retning – gjort ham til en helt og ha dyrket ham –.

Det vilde slettikke ha falt noget vanskelig. Han hadde hatt emne nok til det. Blandt annet måtte faren ha været en pen mann dengang – nu husket han jo ikke ordentlig hvordan han hadde sett ut; det billedet var blitt visket ut ganske gradvis, efterhvert som faren mistet håret og la sig til den lille maven. – Og sånt som minnene fra den høsten da han fikk lov til å bli tilbake hos faren på Røllstulen, mens moren og de små reiste nedover. Han hadde jo aldri glemt den høstmorgenen, det stikkende urolige sollys ut mellem svære skymasser, hvasse glitter av vann utpå vidden. De stod på trækken utenfor sanatoriet, han og faren og kaptein Tangen og onkel Nicolaysen, med Shot og hundene til de andre – de [75] vinket efter kjerren som skompet nedover sæterveien, og moren og ungene snudde sig og vinket tilbake; Sigmund var så liten enda, så han hadde lyseblå kyse på, der han satt i morens fang. Å Gud, hvor han hadde været lykkelig og stolt, og hvor han hadde opført sig som et mønster – og faren og vennene hadde været ordentlig snilde mot ham. Skyte hadde han jo ikke fått lov til naturligvis, men han

hadde da fått traske med faren, noen ganger iallfall, for å se på og lære – hadde fått den første teft av jaktens spenning og fryd, de første skjelvinger når han så hundene arbeide og fugl fly op og faren skjøt –. Samme året var det visst han hadde fått den første salongriflen sin til jul – av sin far –.

Lillian også måtte han tenke omigjen om – dengangen hadde han svermet for henne, hun var det peneste han visste, næst moren, lys og rund, og så var hun så snild mot dem. Ofte, når moren hadde sagt godnatt til dem og var gått ned, kom frøken Kraby med en asjett til hver av dem – noget godt som de skulde ha å spise på sengen, kaker eller dessert. Og han hadde spist op all karamellpuddingen, enda det grøsset i ham for hver skjefull han tok, så fælt syntes han det brente sukkeret smakte. Men han vilde ikke såre frøken Kraby med å vise det –.

Der, fra Røllstulen, husket han også farens skjeggete kyss ned på sitt ansikt i sengen – en gang han var kommet op fra byen vel. Nu snæret det hårdt omkring hjertet hans ved tanken – nu var de to håpløst fremmede menn for hverandre. Mon faren tenkte på det sommetider – at engang hadde de været smågutter som han kom inn og kysset, når de lå i sengene sine –?

Jovisst hadde han været glad i sin far – aldri sånn voldsomt som i moren; selv farens kjærtegn husket han som en slags ceremoni ved høitidelige anledninger. Og faren hadde gitt ham spanskrør noen ganger, for særlig grove forseelser. Han kunde ikke huske at han hadde reagert mot det anderledes enn sånn at han syntes det var i sin orden – det der kostet det å ta sig så store friheter. Faren var rettferdigheten, faren var god og trygg, [76] og det var hos faren at han fikk låne ordentlige mannebøker, ikke fortellingsbøker, men slikt som Turistforeningens Årbok, og det var faren som så på hans regneopgaver og «underviste» karakterboken og stelte med skiene hans.

Naturligvis hadde han alltid tatt parti for moren, når han skjønte de var uvenner, og det hadde han jo skjønt at de var ofte, enda de laget aldri scener når barna var tilstede. Men det hadde hendt av og til at han våknet om natten og hørte at de var forferdelig sinte på hverandre.

Han husket en natt: Foreldrene hadde hver sitt soveværelse og han lå inne hos faren, men denne natten hadde han listet sig inn til Tua og var krøpet op i sengen til henne for å trøste henne: foreldrene var ute, og hun var rent utav sig og lå og gråt i vilden sky – ja nu husket han hvordan det også hang sammen. De hadde været hos konditoren med en eller annen av de utallige onklene fra den tiden, og Tua hadde valgt en kake med en stor klatt smørgul krem i, men etterpå sa denne

mannen, at nu kom hun til å få gult skjegg når hun blev stor. Og Tua var slik så hun trodde alt folk sa til henne, og etterpå var det plent umulig å få slike idéer ut av hodet hennes igjen. Så da hun var kommet iseng, tok hun på å storskrike for det gule skjegget hun skulde få. Men tilslutt var de vel sovnet der i hinannens armer.

Da han våknet, så han gjennom sengens sprinkler at moren stod i lyset borte ved toalettbordet – faren like ved i selskapsklær, rar og uhyggelig likesom i ansiktet. Det var farens stemme som hadde vekket ham. Og han hadde hørt moren si, i en høi, klinger tone: «Ånei, Erik – to ganger forelsker man sig ikke i en som dig!»

Faren – han skjønnte nu, det hadde visst været et skrik av raseri og smerte; ordene forstod han ikke, men stemmen fikk det til å krype koldt nedover ryggen hans, som når man morer sig med å leke med et eggjern.

Moren ranket sig – og hennes skjønnhet syntes gutten næsten uhyggelig. Blank sort silke over de runde skuldre, men brystet hennes var blottet langt nedover i en firkant, og like på pynten av barmen vippet en stor [77] bukett av skarlagenrøde blomster og gulbrunt randete geraniumblader. Hun hadde likedanne ildrøde blomster i det bølgende, brune håret – og hennes kinner brant og øinene flammet –.

Igjen skrek faren noget – og der gikk et rykk gjennom hele morens kneisende legeme, og glanslyset fôr besynderlig hvitblankt nedover draktens sorte silke:

«Og det vover du å si til mig! Det *vover* du si mig! Du må sandelig være langt nedforkommet, Erik!»

Han selv hadde forsøkt å putte sig helt under dynen – og så hadde vel foreldrene hørt at det rørte sig borti barnesengen. Da han igjen våget tittle op, var faren der ikke; moren satt ved toalettbordet og gråt. Om en stund ropte han på henne, sakte og redd.

Hun kom borttil. Og enda han måtte ha været en stor gutt dengangen, nærmere ni år, så hadde hun tatt ham op i armene sine og båret ham tilbake til hans egen seng. Hennes bare bryst var hett som ild mot hans kinn, og den krydrede duft av geraniene var også likesom het, hennes ansikt var brennende vått. Han husket hvor kold og god hans egen seng kjentes, da hun la ham i den. Foreldrene vekslet ikke ord imens. Og da faren litt senere kom bort til ham, snudde han sig på den annen siden og sov demonstrativt lensmannssøvn. Da var han jo naturligvis vond på morens vegne –.

– Paul sukket ut mot den hvite himmel. Det tok til å glinse blekt i rutene på den annen side av gaten, luften hadde en snev av morgenlukt. Han klødde av sig, rørte sig uvilkårlig så sakte han kunde.

Ja sjøl veit – hvordan faren hadde været stelt i det. Skinnsyk – moren hadde altså været rasende for det. Men han skjønnte det sgu –.

Han kunde ikke engang gi sig over i jeremiader om at foreldrenes skilsmisse hadde gjort barndommen til en ulykkestid for ham, som han hadde hørt andre barn gjøre. De skyldte på det hvergang de rotet sig bort i noget galt. Han hadde ikke været ulykkelig de årene hos moren på Linløkka. Bare aldri ordentlig i fred, alltid i uro, i halvspenn likesom – der var tanker som [78] aldri var helt ute av syne, der var alltid som en liten verk ytterst i rottrevlene som engang var blitt revet over. Og alltid følelsen av at fra den første delen av sin barndom var han en fordrevet og en fredløs, faren hadde forurettet hans mor. Og nu vilde han aldri kunne huske på de årene derute, på alle de kjære og morsomme og fornøielige minnene fra Linløkka, uten å kjenne det samme agg for farens skyld – de hadde gjort ham urett hele tiden.

Han hadde jo trøstet sig. Sa moren. Ja fan tru det –. Lillian passet meget bedre for ham, han trivdes med henne –.

Tårene brøt frem i Pauls øine medett, skåldhete. Han bet ihop tennene av sinne. Kunde ikke moren ha latt være å si noget sånt – lumpent!

*

Næste dag bortimot aften gikk han opover til faren.

Byråchef Selmers bodde i annen etasje i en stor brun trevilla i Pilestrædet like ved Blåsen. De hadde alt plantet i verandakassene sine, lyserøde slyngpelargonier; de lyste sirlig og friskt mot det mørke tømmer – det virket restaurant, fôr det gjennom Paul, så grep han sig i det og kverket tanken.

Han kjente sig motløs – genert bent frem. Alt var jo anderledes nu – og han ante ikke hvordan han skulde ta dette, at situasjonen var omsnudd.

Fruen var i salongen, sa piken som tok hans hatt og ytterfrakk. Det hørte han forresten, innenfra perlet et veld av toner, et eller annet svært pianostykke. Det hadde også været en av hennes opgaver før i verden, å underholde sanatoriegjestene med sin musikk; hun spilte glimrende, men nokså ufølsomt.

Han forsøkte å få tak igjen i sitt gamle bilde av henne – tvers igjennom alle disse årenes hatske vrangforestillinger – da han hadde været så glad i frøken Kraby så han spiste karamellpudding for hennes skyld uten å kny.

Dengang hadde hun vel ikke været fullt så svær, og koloritten mere sannsynlig. Nu var hun jevnt rosa over ^[79] hele ansiktet, med et lilla skjær av pudderet, og den metallskinnende gullgule farven på hennes hår gjorde ikke engang forsøk på å virke naturalistisk.

Hun var pillen som et egg alltid, fra topp til tå – de hvite perlene i hennes kjøttfulle røde øresnipper virket som prikker over i'er til å fremheve hennes velklæddhet. Hun hadde regelmessige, ganske renskårne ansiktstrekk, men ansiktet var svært fyldig nu, og så uten rynker så det virket oppblåst; øinene lyseblå med et evig interessert, vennlig uttrykk.

Fru Lillian Selmer var klædd i en hvit silkebluse med masser av ørsmå legg, og sølvgrått klædesskjørt som hadde et fall om hoftene og baken slik at tanken uvilkarlig førtes hen på en velstelt fjordhoppes lendeparti – for hun førte sig akkurat som damene på Rezniceks tegninger i *Simplicissimus*: brystet sterkt skutt frem, hodet litt på hell forover og til siden, akterspeilet ut –.

«– ikke far hjemme? Nei kjære, ikke la mig forstyrre dig da, jeg kan sette mig inn til far og ta avisen så lenge –.» Han visste at Lillian tok stadig musikkundervisning hos en kjent pianist og øvde flere timer hver dag.

«Jeg skal bare få lov til å si piken beskjed – for du blir vel til aftens?»

Forekommende – det var likesom det ordet som dekket hele Lillian. Hold kjeft, gamle fan, sa Paul til sig selv. Det er vel bra hun er forekommende vel, når hun mener noget med det – er snild –.

Så kom han på at de hadde sagt du til hverandre – uten å tenke på det hadde han sagt du til henne. Nå, i virkeligheten hadde det heller aldri falt ham naturligt å si De til henne – men han hadde gjort det like siden hun blev farens kone, på trass, til hun måtte si det samme til ham, da han begynte å bli voksen. – Undres hvad hun tenkte nu –! Hans forlegenhet fra isted tok til i en pinlig grad –.

Stuen var møblert på en måte som Paul alltid hadde hørt kalle for smakfull – av folk som han ikke riktig torde opponere mot. Men han likte den ikke. Der var tykt teppe over hele gulvet, i bløte, dempede farver. ^[80] Sånne dype, myke gulvtepper hadde de hatt hjemme og i gamle dager, men moren likte nakne gulver og glatte,

hårde matter. Oppå teppet lå der drysset utover småtepper og skinn, et isbjørnskinn under flygelet. Inntil veggene stod tunge, blanke mahognymøbler fra farens familie, men den innlagte skapsofa hadde fått trekk av den samme vissentgrønne silke som var på de nye småstolene. De hadde flytende og bølgende linjer og plantemotiver i treverket; stolryggene var skåret ut slik at de dannet enslags store skjermplanter. De hadde alltid gitt Paul en liten ekkel fornemmelse, de stolene. Salong – nå det kalte de jo forresten selv stuen i det her huset.

Et gammelt brodert silkesjal gjorde det ut for flygelteppe, og bortover hele lokket stod fotografier i rammer. Også etpar av hans mor: ett hvor hun stod med ham selv på armen og ett hvor hun hadde Sigmund i fanget og de tre andre stod gruppert omkring. Der var duskelue-fotografiene av ham og Tua. Og slik som denne opstillingen hadde irritert ham før i tiden –.

Krabyene dannet en annen fløi. Og midt imellem begge familiene stod en diger forstørrelse i sølvramme, og alltid med blomster i en liten sølvvase foran: billedet av en årsgammel småpike som satt i bare linnet på et hvitt skinn. Den lille halvsøsteren sin hadde han sett en eneste gang – en annen juledag da han var blitt kommandert hitop.

Lillian kom i døren. Paul blev så flau som hun skulde ha grepet ham i å gjøre noget galt. For å dekke sig tok han kabinettsfotografiet av Tua og Halstein.

«Er det et nytt et. Jeg har ikke sett det før?»

«Nei de tok bare et halvt dusin. Din mor syntes ikke det var noe videre godt.» – De så komplett idiotiske ut på det, begge to.

«Hvor søt hun var, du, lille Margit –. Det var synd dere ikke fikk beholde henne –»

«Ja, det var tungt. Din far som *elsker* småbarn –.» Paul så i et blink at Lillian blev enda rødere i hodet enn normalt, og øinene hennes blev blanke. Han gikk bort til det tyrkiske messingbordet, tok aftenavisen: [81] «Pastor Johannes Dverberg – har du sett det, onkel Abrahams bror er død?»

«Nei hvad sier du! Tenk er han død! Han var da ikke så forferdelig gammel heller – syvogseksti? – Ja han var jo den eldste av alle de søsknene, så kom fru assessor Horster –»

De tok dødsfallet som en gudegave, drøftet alt som kunde bringes i forbindelse med det.

«Abraham og Tinni kommer vel inn til begravelsen, vil jeg anta. Vi får samle familien til en middag heroppe, en dag mens de er i byen –»

Tilslutt kunde likevel ikke det emnet tøies lenger.

«Hvad var det for noget du spilte da jeg kom?»

Hun lot sig overtale til å ta det omigjen, og Paul stod hos henne og snudde notebladene. Så talte de litt om operaen på Nationaltheatret – hun og faren hadde været på premieren. De hørte til det faste premierrepublikum. Tua og Halstein skulde gå der iaften – nei de kom ikke hjemom, de skulde i en forening først, og de fikk visst bevertning der –.

Endelig hørte Paul at faren låste sig inn i entreen. Lillian reiste sig og gikk sin mann i møte, straks han kom i stuedøren:

«Erik – Paul er her –»

Det kunde han da for pokker se selv vel – nei nu skulde han jo venne sig av med å ergre sig over alt de sa og gjorde: den glade, kvidrende stemmen til Lillian –. Nu visste han jo, at det hadde været hennes opgave å opmuntre og hygge –.

«Nå, hvordan står det til med dig? Er du helt frisk igjen? Din mor sa du hadde været nokså dårlig av influensa straks over påske –?»

«Jeg nei? Jeg blev liggende hjemme en mandag over – men det var ingenting, bare lathet. Hans var nokså dårlig – var visst borte fra skolen en hel uke –»

Så kom Lillian med nyheten om den eldre pastor Dverbergs død, og de sa opigjen alt som kunde sies om den sak, og så kom piken og meldte «værsgod –»

Byråchef Selmer var en stor, bredskuldret herre, litt [82] korpulent nu. Hodet var nokså lite, og håret hadde trukket sig langt tilbake fra den høie blanke pannen; ved tinningene skinte det sølvblekt og tettklippet. Men det sirlige lille spisskjegget var askeblondt enda. Øinene bak lorgnetten så slitte og bleke ut. Igjen kom den følelsen over Paul, at han måtte orientere sig omigjen, efter en tiårs bergtagning – enten det var dem eller han selv som hadde været tatt i berg. Han visste ikke hvilket –.

Aftensbordet var nydelig – med servietten til ham satt op i en vifte, og der var utskårne reddiker og persillepynt på alle asjettene og kold makrell i salat med

pepperrotkrem, og først fikk de noget pikant, varmt noget i skjell. Og han kunde ikke la være å tenke på sanatorium –.

Efterpå satte faren og han sig inn i kontoret; Selmers værelse het slik enda, skjønt der var kommet skinnmøblement midt på gulvet og et røkebord av kobber. Men det var bokreolene som klædde veggene fra gulv til tak, og det store arbeidsbordet som dominerte rummet fremdeles.

Faren sa: «Du vet hvor cigarene står – eller om du foretrekker en pipe» – selv holdt han sig til snadden, og de drøftet tobakk. Og han spurte om Paul vilde ha en pjolter, og Paul sa takk. Verandadøren stod åpen; Lillian gikk derute og puslet med blomsterkassene sine; det rislet vann av sprøyten hennes, og hun ropte nogen ord ned til fruene i første etasje som stelte med sine blomster på sin veranda, og nede på gaten hørtes lyden av folk som gikk langsomt og spaserte i vårvelden.

Og Paul satt målbunden og tidde.

Så begynte faren gudskjelov å spørre om hans planer for sommeren. Paul visste ikke riktig –. Ja for august hadde han avtalt med Sigurd Aaser de skulde til Dovre – Aaser vilde bli botaniker, plantegeografi – og han selv vilde se på noen gamle strandlinjer. Forresten hadde de planlagt en større rundtur, vilde se på noen gruber, i drift og nedlagte, tenkte enda på Røros. –

Men hvad han skulde gjøre den første tiden av sommeren – nei det visste han ikke. Arbeide – bli i byen [83] en stund utover, men naturligvis være ute hos moren en tid også –.

– Lucy fikk ikke noget fri isommer; hun var først kommet i denne blomsterbutikken i februar. Så han vilde forsøke å få henne litt ut med sig om aftnene –.

«De er ganske velskrevne, Paul, de små stykkene du har i avisene av og til.»

«Synes du? Det var morro. Du vet de er jo sånn svært populære, men jeg synes da det er morro at folk har lyst til å få vite litt om landet – fjellene og gamle brerander og slikt. Du så vel ikke tilfeldigvis et stykke jeg hadde ifjor vår, i et søndagsnummer av Pressen vel – om en hermafroditt bokfink?» Det var Pauls hemmelige stolthet, en hel del av stykket hadde vært citert i en meget videnskapelig publikasjon. «Det var jo sånn en avstikker fra mitt egentlige –. Jeg la merke til fuglen, den holdt til i krattet utenfor haven vår. Mor blev sint for jeg skjød den, hun synes småfugl er småfugl, enten de er normale eller aparte –.»

«Der er forresten en ting jeg gjerne vilde spørre dig om, far,» fikk han endelig sagt. «Jeg husker en artikkel i Turistforeningens Årbok om Vinsterdalen på Dovre, jeg vet ikke hvem den var av, eller hvilken årgang, men hvis jeg får lete igjennom en dag, skal jeg nok finne den. Jeg leste den hjemme i Keysers gate; den stod i den hyllen som var mellom dørene til mors værelse og korridoren. Du husker, de siste årgangene hadde du inne hos dig selv –.»

«Dem har jeg nok måttet bringe på loftet, Paul – men jeg skal gå op og finne dem frem, så kan jeg sende hele bunten bort til dig.»

«Takk. Men jeg kan da komme bort og hente dem selv.»

Byråchefen reiste sig og gikk bort til bokreolen.

«Jeg har en bok her – jeg vet ikke om du har nogen interesse av å ha den?»

Paul gikk borttil: «Beiträge zur Kenntnis Norwegens von Carl Neumann» – jotakk, det kan du da begripe –»

«I det hele, hvis her skulde være nogen bøker som du [84] har bruk for, eller bryr dig om å ha av andre grunner, så står de til din disposisjon. Jeg husker, som barn hadde du megen fornøielse av å få se på de engelske reisebeskrivelsene som jeg har.»

«Takk. Neimen far, den synes jeg ikke du skulde skille dig av med – det er da sånt vakkert eksemplar.» Det var Capel Brooke i rød maroquin.

«Nei, det er bedre du har den. Jeg ser aldri på den mere –.

– Du var ikke nede på stasjonen, du, da statsrådsavdelingen fra Stockholm kom?» spurte faren.

«Nei. Du far – har du nogen mening om hvordan situasjonen skal utvikle sig?»

«Jeg antar Stortinget kommer til å anmode ministeriet om å bli sittende og utøve regjeringshandlinger som om kongemakten var tilstede. En regjering må jo landet ha. – Det er selvfølgelig ingen revolusjon –»

«Nei –?» sa Paul. «Det tror jo ikke jeg noget på heller. Du vet, nu har vi hørt om denne unionspolitikken op av vegger og ned av stolper så lenge vi har levd. Men nogen løsning blir det vel ikke nu heller –»

«Jeg trodde ikke du var synderlig interessert i politikk heller –?»

«Mh –. Iallfall ikke i snakk om –. Jeg har jo fått det inn – hjemme og på skolen og – så når de *snakker* om det, synes jeg næsten det er som å høre Lille Rødhette og Ulven omigjen –»

«Situasjonen er jo forsåvidt anderledes nu enn den har været nogen gang før. Det er en forfatningskrise –»

De blev stående der ved bokhyllen og snakket om sanksjonsnektelsen, men så hørte de Tua og hennes forlovede komme utenfor i haven. Litt efter sa Paul farvel.

Faren fulgte med ned for å låse op gatedøren, og han gikk med Paul gjennom den lille forhaven, hvor spireahekken stod og lyste med hvite blomsterskjolder i den lyse kveld.

«Ja godnatt da, Paul, og takk for du så op.»

«Selv takk, far. Godnatt da.»

De gav hverandre hånden, Paul klemte hårdt til, og [85] faren klemte igjen – de biet et lite øieblikk, før de slapp. Så smelte havegrinden igjen efter Paul.

*

Han var ikke oplagt til å gå hjem. Like gjerne slenge innom til Aaser – han hadde sagt neitakk, han var optatt ikveld. Men klokken var bare kvart på tolv – –

Men da han kom ned i pensjonatet, stod Aasers selskap nettop parat til å forlegge skueplassen annetsteds hen – til et atelier som Aasers kusine og hennes veninde hadde. De to unge pikene var nettop kommet hjem fra et Romaophold.

Paul blev forestillet, og det smigret ham litt da Marie Aaser spurte: «Det er Dem som skriver, jo – De skal vel bli forfatter, De?»

Flokken toget avsted og havnet på toppen av en forretningsgård nederst i Kirkegaten. De andre hadde drukket endel oppe hos Aaser og var alt godt rystet sammen. Så det var bare Paul som andektig fulgte fremvisningen av de unge pikers malerier fra først til sist. Ganske fine, syntes han, men litt blasse og utflytende. Imidlertid, især frøken Aaser var søt, og der var en vidunderlig utsikt utover hustak og grønne trekroner og fjorden og øene i vårnattens demring. Så de to blev stående en stund og snakket alvorlig sammen. Efter det siste døgnets sinnsoprør og strid for å få bragt sitt hjerte en smule i ballanse, og nu sist dette inntrykket som han ikke kunde bli kvitt, av faren i det der hjemmet hans – at det var en mann som

skjulte et nederlag – gjorde det godt å få gi sig hen i en melankoli som han ikke trengte dekke over, fordi det var en naturlig og passende pose etter situasjonen. Han var jo den fremmede som var dumpet inn ute fra natten i de andres fest, og den som står ensom og klinkende edru midt i et oprømt lag – med en søt liten malerinne ved et ateliervindu ut mot Kristianiafjorden en juninatt. Der var hvile i det – akkurat som det kjentes å komme inn i en kupé ved kveldstid og slenge sig ned, når en har travet en fire – fem mil om dagen.

[86] Så da der kom vin – spansk landvin som smakte bra – kjente han sig meget bedre tilmote. Der var nogen borte i sofaen som begynte å synge «Ja vi elsker –» – Aaser vel, han var fra tjukkeste venstrelandet – og Paul sang med, der han stod ved vinduet og visste, nu gjorde han sig til en liten smule. – Stundimellem danset de, og så spilte frøken Aaser og veninden mandolin og gitar og sang italienske viser, og så danset de igjen. Det var langt ut på morgenen da Paul gikk, sammen med en ung pike som bodde ute ved Skillebekk; han hadde tilbudt å følge henne hjem.

Himmelen var full av små perlemorfarvede skyer, og Frognerkilen blek og blank, og frukttrær stod i blomst i havene langs Drammensveien. Det luktet morgen og brakt vann og nyutsprungen vår, og fuglene fløitet og trillet –. Så da de var kommet til den villaen der pikebarnet bodde – hennes navn hadde Paul ikke oppfattet – så blev han sittende med henne på en duggvåt havebenk en god stund ennu. Til en hvit skikkelse skimtet frem bak et vindu i villaen, og piken fór op:

«Gi-id, mamma! Å nu skal jeg vel få!»

Så drev han langsomt innover igjen og nød stillheten over byen og solens svake, milde varme. De små lindetrærne nedover Karl Johan stod vidunderlig skjært grønne med små silkeblader; Universitetet tok sig så vakkert ut, ærverdig i den øde, sollyse morgen – og han gikk videre, vel tilpass. Bøkene som faren hadde gitt ham, hadde han glemt et sted – de lå nu vel hos Aaser. Likevel følte han litt skam – som det skulde være en troløshet.

Straks ovenfor Sankt Olavs kirke løp han like på fru Gotaas. Paul hilste: «Kjære, er De ute og går så tidlig?»

«Å, det er da ikke så tidlig,» sa hun på sin milde, uforstyrrede måte, «klokken er halvsyv.»

«Ja det er jo ikke så tidlig å gå hjem og legge sig just. Men det er da tidlig å være ute og gå –»

«Nei jeg går ofte i halvsvv-messen, jeg,» sa fru Gotaas.

Paul fikk et innfall. Frøken Aaser hadde fortalt at i [87] Rom brukte de ofte, når de hadde streifet ute hele natten på små festlige kneiper, hvor der var musikk og folkeliv, så gikk de tilslutt omkring og så dagen bryte frem over plasser og fontener og endte inne i en eller annen dunkel gammel kirke med messe og lys og skyer av duftende røkelse. Men han hadde aldri tenkt sig muligheten av at der kunde være katolsk messe om hverdagsmorgnene her i Kristiania –.

«Hør her, fru Gotaas – kan ikke jeg få bli med Dem i kirken?»

Han blev litt flau, da hun så op på ham – det lille rynkede koneansiktet var så slitt og uskyldig, capen hennes grønn av elde i morgensolen.

«Ja jeg er ikke full, fru Gotaas. Vi har nok moret oss litt, men ikke så det gjør noget –»

«Nei *det* er De da ikke –. Ja De vet, kirken står jo åpen for alle, den.»

Fru Gotaas gikk foran gjennom en port i et plankegjærde og inn av en dør på siden av tårnet.

Han hadde aldri været innenfor i den katolske kirke før. Hans første inntrykk var at der var uendelig høit under hvelvene og noget strålende og praktfullt over rummet; broget sollys flommet inn av høie, malte glassruter. Han fulgte efter fru Gotaas opigjennem midtgangen, men da hun med ett falt på kne, smatt han fort inn i benken bakom og satte sig. Fru Gotaas gikk inn i benken foran ham og huket sig sammen i knelende stilling med hendene for ansiktet.

En prest kom frem i koret. Foran sig bar han noget som var dekket av en rød silkeduk, og han hadde rødt messehagl, meget penere enn onkel Abrahams røde fløiels med det tykke gullkorset. På hodet hadde han en pussig svart dings. Men det rareste var den lille korgutten i rødt og hvitt – at de hadde korgutter i Norge, og de så ut akkurat som på billeder fra utlandet – –

Da Paul fikk sett sig om litt, opdaget han, det første inntrykk av prakt hadde været litt misvisende. Det var nokså tarvelig altsammen – eketres malt gotikk i lange baner, krimskrams og papirblomster visst. Alteret [88] oppe i koret så ut til å være litt finere, med to gullforgylte englefigurer og enslags kuppel over midten. Og selve kirkerummet var ikke så storartet heller som det virket med det samme en kom inn, det var skittengrått og glassmaleriene ikke noget å skryte av. Det hadde virket

stort fordi det var så tomt for mennesker – en fire-fem bortigjennem benkene og noen nonner aller lengst nede.

Men der var noget ved det hele som virket sympatisk likevel. Der var noget rart, overstrømmende eller uforbeholdent ved selve mengden av nokså vulgære pynteting – som om kirken bekjente nogenting, uten å være skamfull, i overstrømmende glede. Selv det som var stygt, var iallfall ikke stygt på den sedate, demonstrativt fordringsløse måten som han kjente fra Fossbakke kirke.

Han forsøkte å opfatte meningen av noget av det som presten foretok sig oppe foran alteret. Men mannen vendte ryggen til folk hele tiden, og det var umulig at de kunde høre et kvekk av det som han hvisket, mens han syslet og rørte sig deroppe. Og eftersom Paul opdaget at nu måtte gudstjenesten være i full sving, og den dype stillhet blev ved å råde i det tomme, sollyse rum, og de få mennesker i kirkebenkene blev ved å knele som om de intenst var sunket inn i sig selv, så følte han en viss betagelse. Jamen er dette her vakkert på en måte; han syntes plutselig at han begrep, hvad folk mente med å tale om den usynlige Gud – her kunde han tenke sig at både presten og menigheten var sammen for å tilbe noget usynlig. Nogen annen mening kunde umulig denne gudstjenesten ha, for der var jo ingenting med at presten snudde sig til menigheten og befattet sig med den, men snarere som om denne mannen i spissen for dem alle ledet en eller annen dyrkelse. Og for første gang i sitt liv syntes han han øinet enslags fornuft i gudstjenesten – i denne tause tilbedelse kunde han forestille sig at der var et Vesen tilstede og tok imot sjelene. Selvfølgelig, det måtte ha været en lignende form for kristendom som hadde hatt kraft i sig til en sånn kolossal ekspansjon [89] – det var jo også føreenn den blev en preke-religion at den var kommet hit til landet – –

– Paul skvatt op – hadde nok duppet litt – folkene reiste sig og gikk ut av benkene. Paul reiste sig også – han trodde det var slutt; da så han at fru Gotaas og de andre vandret langsomt opover mot koret. Det så ut som der skulde være altergang, enda det jo var hverdag. Der var ikke så få folk heller, en åtte stykker. Paul så på utdelingen av brødet med en viss nysgjerrighet – presten skulde jo drikke for dem alle, hadde han hørt, men han så ikke noget til at han gjorde det; kalken hadde han satt igjen oppe på alteret.

Fru Gotaas kom gående nedover igjen, liten og rundrygget, med bøid hode og hendene lagt flatt sammen foran brystet, så fingertuppene pekte opad. Det så pent og høitidelig ut. Så huket hun sig sammen igjen i benken. Paul forsøkte å huske hvordan folk gjorde når de hadde været til alters i Fossbakke – de satte sig visst ned på sin ende. Igrunnen måtte det da falle naturligere å knele.

Hadde han ant at det var altergang og at det var derfor fru Gotaas skulde i kirken, vilde han jo aldri ha trengt sig på slik. Og enda mer lei av det blev han, da han kom ut og fru Gotaas kom bort til ham – han merket hun vilde forsøke å late som ikkeno –, hun gav sig til å småprate – –

«Røkelse –» sa Paul for å si noget. «Bruker de ikke det her i Norge?»

«Jo da, *det* gjør de – til høimessen og til benediksjon –»

«Høimesse, er det en annenslags messe det da enn denne her –?»

«Ja dette er jo en stille messe – det er så sjelden det er høimesse på en hverdag, vet De – bare på festdagene.»

«Har dere en slik messe hver morgen klokken halvsv da?»

«Nei, det er det nok ikke dessverre. Det kommer jo an på hvor mange prester som er i byen, det. For én skal jo lese messen på instituttet og én på hospitalet, og [90] da blir det jo bare ottemessen i kirken, den går skolebarna til og så alle de som skal på kontorer og slik. Så mange ganger kommer Gotaas og jeg ikke til messe annet enn om søndagen –»

De låste sig inn. Paul hørte Monika og guttene var i spisestuen.

«Jeg skal komme inn med en kopp kaffe til Dem, jeg,» sa fru Gotaas, «jeg tenker De kan ha lyst på en dråpe kaffe nu –»

Paul traff Randi Alme utenfor Universitetet etpar dager etter, og gikk bort og snakket til henne.

«Og du som har været i messen da!» sa hun og lo.

Paul blev ergerlig:

«Ja – og dig så jeg ikke noget til! Og det var vel ellers du som burde ha været der. Du gjør ikke inntrykk av å være videre ivrig, mor!»

«Jeg pleier å gå i ottemessen hver dag,» sa Randi og blev rød.

«Hvis jeg var Gud, så tror jeg forresten at jeg vilde synes det fikk da være måte med å renne folk på dørene og, lell! Han må da bli så lei dette gnålet deres, når han skal ha dere flyende hos sig hver evige bidige dag!»

Randi Alme lo høit:

«Ja hvis du var Gud, ja! Eller Gud var som oss. I det hele så er det jo noget reddeomt tøv da, dette pratet om at menneskene har skapt Gud i sitt billede!»

Hun nikket og løp bort til en ung pike som vinket på henne.

VI.

Paul sa jatakk til å gå i familieselskapet for onkel Abraham og tante Tinni – som enslags bodgjøring; Capel Brooke og Neumann hadde han ikke fått spurlag på enda. Han hadde været nede på atelieret, drukket the russe og hørt småpikene fortelle om kunstnerkretser i Rom – men uten resultat.

[91] Kvelden før måtte han utover til moren og hente noget tøy; så bestemte han sig til å bli der til neste dags middag. Det var sånt strålende vær, og der var forskjellige småtterier som trengte å gjøres ved i uthuset; Hans var ingenting tess slik, og rakk vel forresten ikke annet heller om dagen enn være russ.

Han lå på divanen ute på verandaen og leste, i skjorteermene, da telefonen kimte. Motvillig trasket han på sokkelesten inn og tok den.

«Paul –» sa morens stemme høit og klingende. «Unionen er oppløst. Stortinget har erklært kongen for avsatt.»

Paul tidde et øieblikk – overveldet.

«Er det sant, tror du – det er ikke bare et rykte vel?»

«Nei langt ifra – hele byen er på benene. Du rekker toget hvis du skynder dig – kom inn med en gang, gutt!»

Paul sa det til piken i forbifarten – han sprang ut med flagget og heiste det. Og Alvilde blev stående på verandatrappen og så på at han gjorde det. Så op på gutteværelset for å bytte. Han nådde såvidt å få slengt sig på toget som stod og hostet røk op mot sommersolen på en øde perrong; der var visst et opslag på stasjonshjørnet, men han hadde ikke tid til å se bortom.

Han satt i den tomme tredjeklasses kupé og så ut på det kjente landet som lå og smilte i sommerdagen – første gang gikk det op for ham, at det forgnagde uttrykket, smilende landskap, sa noget. Enda alt var som han hadde sett det tusen ganger: sollyset sank ned i det lubne baret, så skogen syntes mett av det, husene lå og stekte sig på grønne voller, løvskyggen var lett i krattene langs alle bekker – –

Og det skulde altså være sant – at nu var dette landet et fritt land.

Mitt land, mitt land, mitt fedreland –. Paul la hodet helt bakover mot veggen forått ikke tårene skulde renne ut.

Halvfritt – han hadde godt visst det, de hadde været et halvfritt land. Han hadde bare ikke brydd sig om å snakke med – det hadde jo gått på så langt tilbake han kunde huske, folk hadde trettet om unionssaken, med [92] høie stemmer, med masser av ord, de som ropte op om at vi måtte kjempe oss til full likestilling i unionen eller ut av den; de som slet med å overtale sig selv og andre til å tro vi var likestillet, vår stilling *var* ikke ydmygende eller uverdigg, en bitte liten smule ubehagelig, men når man veide ulempene mot de farer som truet halvøen fra øst – og brødrefolkernes uundværlighet for hinannen. Og så *var* vi de svakere –. Han hadde bare ikke orket å høre efter alltid og tenke på det, fordi han aldri hadde trodd snakken nogensinde vilde føre til annet enn mere snakk –.

Og nu – Gud, Gud. Han pustet langt og skjelvende. Gud Fader i himmelen for en deilig sommerdag –!

Kameratene – var der nogen av hans jevnaldrende som hadde interessert sig for unionspolitikken – nogen bondestudenter fra rettroende venstrebygder, og nogen stortingsmannsbarn av snildegutttypen, som trodde alt pappa og mamma trodde –
–

De andre svømte over det og diskuterte sociale problemer istedet. Socialisme, ny moral, materialistisk verdensanskuelse, religionens avskaffelse –. Han hadde igrunnen oppfattet det som en fortsettelse av flukten inn i snakk og mere snakk. Og han visste såvisst ikke noget bedre å foreslå dem istedet, og han var sikker på at de trodde visst selv der skulde komme noget ut av alt dette snakket – som foreldrenes slektledd hadde trodd der skulde komme noget resultat ut av unionsdebattene og avisartiklene og de ildnende taler og sangene som gav gjenlyd. Men det falt ham aldri inn at nogen ventet *han* skulde tro –.

Socialismen kom vel til å seire, fordi hele tidspreget – maskinkulturen, teknikken – måtte føre til at makten blev hos de fleste, ikke hos de klokeste. Sålenge til utviklingen kalte på nytt initiativ – og så fikk de klokeste eller de mest foretagsomme av massene chansen til å klyve op, og så hadde man igjen overklasse og underklasse som normalt. Den nye moralen, – han hadde ikke sett annet enn at den spirte og skjöt til værs gladeligg; den var rimeligvis så gammel som menneskene, [93] som man ser det på en vindfallsbråte eller i en uthugget li: det som skyter op og breier sig, har for det meste grodd der før og, i skyggen. Med tiden vokser skogen til igjen – en ny moral. Det vil si, der er jo noget som heter at skoggrensene synker – vidda som blir lagt for fefot, brer sig nedover. Det er der

ingenting å gjøre ved – et land forarmes slik, hvis ikke man er villig til å bringe offer og vente lenge for å få se resultater.

Religionens avskaffelse – kunde ikke interessere ham, som aldri hadde hatt nogen. Men jo mere han så til kirkestormerne, jo mere fristedes han til å ønske – gid der hadde været noget i den gamle religionen som var virkelig. Folk blev så ulidelig sneversynte når de blev frigjorte –. Og materialistisk verdensanskuelse – han hadde aldri fristet å lukke op kjeften for å gape så stort som til nogen livsanskuelse engang, så snakk om verdensanskuelse da –. Han hadde innskrenket sig til etpar små maksimer: aldri tro en ting fordi det var mange som trodde det, aldri falle for fristelsen til å resonnerer som så: når andre gjør det, så kan vel jeg også –.

Han hadde jo også lagt merke til, at de som var ivrigst til å snakke og diskutere sånn, både i Samfundet og i klubber og ditt og datt og rundt om på kammersene, det var de som hadde valgt – ja et brødstudium het det før i verden. De som skulde bli lærere og jurister – teologer og medisinerer forresten også. De guttene som gikk inn for et eller annet videnskapelig studium, de var meget mindre opsatte på å snakke sånn ut i hytt og vær om sociale spørsmål og videnskapelig livssyn. Aaser med kalkskiferne flora, og Ingstad, arkeologen, som var kandidat alt, de hadde ikke noget sånt fiks og ferdig videnskapelig livssyn, de hadde endel eksakt viden og evne til nøiaktige iakttagelser og til å kombinere og dra slutninger, når det gjaldt de ting de arbeidet med. Han selv hadde ikke noget videnskapelig livssyn, men han begynte å vite litt, f.eks. om torvmyrene her i landet – og det kunde vel sånn ved siden av få praktisk betydning for folk også. Og han hadde gledet sig til å få hjelpe Ingstad på oldsaksamlingen isommer, Ingstad [94] hadde foreslått ham det – han holdt på med et arbeide om stenalderensamlingen og vilde gjerne ha med en som hadde spesialisert sig litt i geologi. –

Nu blev det vel ingenting av det, kanskje – og ingenting av denne turen til Dovre som han og Aaser skulde ha tatt –. Paul lo, nervøst og beveget, av fryd –.

At det var sant, at det var sant! Slutt med å snakke, der var hendt en ting. Og det var de gamle, de gamle som han for sin del hadde hatt enslags sympati med, fordi ungdommen aktet dem så lite og han syntes de hadde selv forskyldt det med sin mangel på kompetanse – de gamle hadde gjort det. Det var dem som hadde handlet, da det kom til stykket.

Og vi som har miskjent dem –. Men nu – å, hele folket vil slutte op om dem nu, rede til å verge den frihet de har gitt oss –.

På Bekkelaget stasjon var der en mann som gav ham det første flyveblad – et krøllet, sammenbrettet et, bare noen linjer. Paul hadde mest lyst til å føre det til sine leber –.

Utenfor Østbanestasjonen fikk han hendene fulle av flyveblader. I neste øieblikk kom moren imot ham – hun kom med sånn fart, og i solskinnet blev farven på den fiolette spaserdrakten hennes så lysende intens –.

«Paul,» sa hun og næsten omfavnet ham, leende.

Hun holdt ham under armen opover Karl Johan:

«Å flaggene, Paul, se på dem! Alltid har jeg synes det norske flagget var det peneste i verden. Ja det er hardt i farvene – men det *skal* være det. Å nu er det endelig, endelig – ikke bare tegnet for ønsker og håb – som vi trøstet oss med for å døive skammen. Ja Gud, vi har hatt altfor meget av norsk skryt og store ord – *nu* trenger vi ikke slikt mere. Se på folket, Paul, ser du ikke vi er blitt anderledes alt –!»

De stod sammen i utkanten av folkehavet foran Stortinget. Og da der ett sted var nogen som begynte å synge «Ja, vi elsker –», stemte Julie i og sang, mens tårene [95] silte nedover hennes kinner. Hun krystet sønnens arm inntil sin side og sang med hodet litt vendt opad.

– Rart og stille å komme ned i sidegatene. Moren måtte tilbake til forretningen igjen.

Paul hadde instinktivt imot Bernadotte-tilbudet. «Det er likesom et forsøk på å strø sukker på. Kanhende er det klokt. Men hvis vi bare har forsvart vår rett – håndhevet vår konstitusjon? Og for kongens konstitusjon må det være aldeles ufordøielig – smake som den beskeste fornærmelse – som bare blir verre av det at vi forsøker narre i ham en sukkerbit etterpå.»

«Han tar i evighet ikke imot det heller. Og Sverige – svenskene har i virkeligheten aldri forstått en døit av oss. Antagelig kommer de til å mobilisere i løpet av fire og tyve timer. Det er tragisk at det skal være slik – men det kan ikke være annet. Det ene folk forstår i virkeligheten aldri et grand av hvad som rører sig i et annet folk.»

«Men mor!» Paul lo. «Hvad blir der av fredssaken din da?»

«Fredssaken – det er jo noget helt annet det. Jeg har da aldri sagt annet enn at her hos oss var forsvarssaken det viktigste av alt –.»

Paul smilte henrykt – ja var ikke mors logikk søt! «Husker du det vi snakket om ifjor? At jeg skulde søke om å bli innkalt et år før tiden? Gid jeg hadde gjort det. Naturligvis, bærer det løs, så vet du at jeg kommer med likevel –.»

«Det gjør du.» Julie så op på sønnen, stolt. «Likevel skulde jeg også ha ønsket du hadde vært i Kongens klær nu» – hun så guttens smil og rettet sig fort – «under fanene, mener jeg.»

Oppe på kontoret var de drevet inn, Hans og Sigmund, Tua og kjæresten.

«Ætten er samlet på Elgeseter ikveld,» citerte Halstein Garnaas. Selvfølgelig.

Et sted i nærheten spilte noen «Ja, vi elsker» på piano.

[96] Solskinnet var eftermiddagsgyldent, og det støvet etter sprøitevognen som kjørte foran dem opover Pilestrædet. Tua og Garnaas gikk foran, Paul og Hans bakefter.

Paul så, nu var de akkurat like høie, han og broren. Men Hans var meget smalere, både av kroppsbygning og av ansiktsdrag, mørkere også av hår, men mere blek i huden. Han hadde greid sig svært fint i skriftlig – hadde visst tatt sig nokså kraftig sammen dette siste halvåret før eksamen. Han skulde ha gode chancer for å komme inn på Krigsskolen. – Ihvertfall så kom de da til å bli med begge to.

Og han kunde enda ikke fatte at det var sant – at livet plutselig var blitt så høitidelig. Hver eneste ting, – de kjente havene, husene, Blåsen – den lille rare knausen som hadde fått ligge i fred mens byen vokste omkring den, med bustet nypekjerr og snau gresstorv – alt var så vakkert i dette nye lyset av virkelighet, så det var ikke måte på. Livet er alvor, livet er alvor, sang det i ham – ja Gud, det hadde han jo hørt så ofte. Pokkern så artig at det var noe folk sa for å legge en demper på ungdommens uvørenhet! Å, men tenk at det var sant lell – akutt sannhet, så hele ens vesen skalv av høitidelig fryd. Fedreland, Norge, livets alvor – han torde sagt dem ganske høit ikveld, de generlige ordene, om det hadde trengtes –.

«Du Hans – om det trengtes, pinedød, jeg kunde si det ganske høit ikveld – Norge, mitt fedreland – livet er alvor –.»

«Frykt ikke,» sa Hans. «Halstein sier det nok ikveld.»

– Men imorgen måtte han treffe Lucy.

*

Familieselskapet virket litt forstemmende.

Faren fikk Paul næsten ikke talt med. Et øieblikk, da han ikke nettop var beslaglagt av nogen av gjestene, fikk sønnen spurt: «Har du nogen mening om hvordan det vil komme til å gå?»

Selmer rystet på hodet:

«Situasjonen er iallfall såvidt alvorlig, så vi burde [97] kunne avholde oss fra futile gjetninger. En ting vil jeg si dig, Paul – gjør dig det prinsipp, at du aldri innlater dig på å drøfte – rykter.» Der kom et glimt av liv i hans bleke øine bakom lorgnetten: «Men unektelig, man fristes til å misunne dere som er unge. Hvad det så kommer til å koste, – et forhold er bragt ut av verden som har betydd et større kraftspill for landet enn jeg tror folket har nogen anelse om. Blandt annet har det lært folket til å konsumere en sånn masse taler – og tro på at ord er enslags dåd. – I og for sig er krig naturligvis alltid en ulykke. Men ikke alltid den største.»

De andre jattet, syntes Paul. Dverbergene var begeistret for Bernadotte-tilbudet; presten ytret ønsket om at det måtte bli prins Oscar.

«Uff, neimen Abraham,» sa Lillian. «Kan du si det! Jeg trodde prins Bernadotte og hans gemalinne hellet svært til Indremisjonen, gjør de ikke det!»

Tante Tinna vilde ha prins Carl, fordi han var det fullkomne ideal av mannlig skjønnhet, som hun sa, og en konge skal først og fremst være den smukkeste og stiligste herre i landet –.

Presten Dverberg og kandidat Garnaas drøftet sannsynligheten av at denne nasjonale alvorstund vilde bevirke også en vekkelse av den religiøse følelse.

«Sikkert, sikkert, pastor Dverberg,» sa Garnaas. «Vi norske er blyge slik, har en sky for å ytre i ord det som vi dypest føler. Mange av oss unge har hatt enslags sjelens blygsel som forbød oss å si det like ut, hvor usigelig vi elsker dette deilige landet vårt. Nu, nu tør vi – fordi vi kan bli kalt på til å vise det i gjerning! Det er noget av det samme i det norske folks forhold til sin Gud. Men De kan tro, der er tusener – millioner» – rettet han sig selv«– av hjerter som løfter sig mot det høie idag!»

«Skål, Halstein,» sa Paul fra sin krok, men trakk sig likesom i sig selv med det samme.

Men Halstein Garnaas hilste tilbake, verdig avvisende. Han var ikke vant til annet enn å leve i enslags evindelig grensefektning med svogrene, så han hadde ikke den [98] fjerneste mistanke om at Paul hadde ment noget usedvanlig med sitt: Skål, Halstein –.

Paul tenkte – ja Gud. Idag burde han ha været til. I kupeen innover – han kunde ha knelt ned og foldet hendene. Der skulde ha været nogen som en kunde gitt takken og æren – av hele sitt hjerte, og enda dypere inne fra, fra sitt vesens dypeste bunn. Og bedt om velsignelsen hos. Han skjønnte det ikveld, hvor menneskene trengte noget slikt – en Gud som det gikk an å komme i samfund med. Sånn at man var minst alene når man kjente sig mest alene mellom menneskene. Hvis man da kunde rekke ut med sin sjel og røre ved en usynlig – som vilde hjelpe en til å se dypere eller høiere enn på alt det irriterende og forstyrrende, forbi dumheten og plattheten og våsete uttrykk, inn til det verdifulle hos dem man var sammen med, til en felles kjærlighet og en felles ed som man sverger. Sånn som han for et øieblikk siden syntes – hvorfor skal jeg alltid ta anstøt av Halsteins måte å si allting på? Han mener jo dette; det der han sa om fedrelandet, er jo det samme som jeg føler, og det som han sa om Gud, vilde også jeg følt, hvis jeg hadde trodd på Gud. Og selv ikveld sitter jeg her og hefter mig ved det at han bruker sånn komisk jargong –.

Imens var onkel Abraham kommet til slutten av en lengere utvikling: «– nei når livet sånn plutselig viser sitt sanne ansikt, og døden stirrer et menneske inn i øinene. Leve uten Gud, det er lett nok ja. Men dø uten Gud –.»

«Nei,» sa Halstein Garnaas, «jeg kommer til å tenke på Grundtvigs deilige ord:

At sige verden ret farvel
i livets gry og livets kveld
er lige tungt at nemme.
Det lærtes aldrig her paa jord,
var, Jesus, ei du i dit ord
hos os som du var hjemme.»

«Det må du da også si er vakkert, Paul,» sa Tua begeistret. «Du som har sånn sans for poesi –.»

[99] Men Paul avskydde Grundtvig – han hadde hatt to grundtvigianske lærere og Seips visebok til andakten på skolen i alle år.

«For det første er det aldeles ikke sant. At siye verden ret farvel – det er akkurat det som menneskene alltid har kunnet; hvad de så har trodd eller ikke trodd på, så har de alltid hatt mot nok til å dø. Det er simpelthen naturlig for menneskene det å kreve, motet og stoltheten skal være sterkere enn dødsfrykten – selv om ikke alle greier å ta det siste hinderet pent. De unge – og de irreligiøse – greier det ofte best – det kan hver eneste læge og sykepleierske fortelle dere litt om. Det er *leve* uten religion de ikke greier så godt, iallfall greier de ikke å leve *godt* og ha medgang, uten de blir fæle og vulgære og bornerte og egoistiske – *det* kunde tale for at religionen var sann eller iallfall nødvendig. Men nogen sånn egentlig gru ved døden – den kommer da virkelig først inn, når en begynner å blande Jesus op i det, og dommedag og alt sånt. – Så denne snakken om at kristendommen vesentlig skulde være noget til å trøste syke og døende med, den gir jeg ikke stort for. Som narkotiseringsmiddel er den iallfall en komplett fiasko.»

«Nei Paul, det tar du feil i,» sa onkel Abraham med vekt. «Da vet du ikke hvordan det glade budskap om syndernes forlatelse ved Kristi blod virker for en døende synder som skjelver for dommerens vrede. Det har jeg erfaret – å, utallige ganger! Ofte nettop overfor de verste, mest forherdede syndere. Du skal ikke være så viss på det, Paul – det kan hende dig selv det, at den time kommer da du selv i den ytterste nød griper efter frelsens evangelium –.»

«Ja det er altså dere selv som har satt i dem denne ideen om en dom efter døden. Selv om det ikke har kunnet skremme dem tilstrekkelig til at de holdt sig i skinnet, mens de var kvikke og friske. Nei onkel, skulde jeg omvende mig, som det heter, så vil jeg da håbe jeg må gjøre det mens jeg er ung og har livet foran mig og kan leve efter min tro og *gjøre* noget for Guds skyld.»

[100] «Det er lett å høre at du bor hos katolikker,» sa Halstein Garnaas spotsk, «og de har ikke spilt nogen tid med å påvirke dig.»

«*Hvad* gjør du!» Pastor Dverberg så forferdet på nevøen. «Tør jeg spørre, vet dine foreldre om dette, Paul? Du gode Gud – og det skal vi opleve, en katolikk i vår familie! Hvad tror du dine besteforeldre vilde ha sagt –. Nei min venn, dette må vi to ha en alvorlig samtale om –.»

«Nytter ikke, onkel, nyttir ikke –.» Paul viftet med hånden. «Det er avgjort alt; jeg skal melde mig inn i den katolske kirke til uken.»

«Nei om du skal! Erik – hører du hvad Paul sitter og forteller!»

«Kjære dig, Abraham,» beroliget Lillian, «skjønner du ikke, Paul sitter bare og tøver, du ser jo han sitter og ler. Du kan da begripe han finner ikke på slikt.»

«Neimen om jeg gjør. Når han først er kommet i klørne på denslags folk så. Å, de er farligere enn nogen *aner* her hjemme. Nu ser vi hvordan det gikk med Harald Tangen. Han begynte å gå i den katolske kirke, så fikk en av disse prestene der fingrer i ham, lånte ham bøker og bearbeidet ham på alle måter. Og så reiser gutten til Rom, den kloke, dannede, kjekke unge mannen. Ja – nu skal han være kommet hjem som katolsk prest –!»

«Hvaffornoe,» spurte Paul interessert. «Harald – det var den næsteldste av Tangenguttene, det, han som var kadett?»

«Nettop. Og de sier der er fare for at Emilie, den ny-ydelige Emilie Tangen, skal følge efter broren. Så der kan du altså se hvad der kommer ut av å innlate sig med denslags mennesker. Å, de er så lure så –.»

«Ja var det ikke det jeg hadde en anelse om.» sa Paul alvorlig. «Jentungen der jeg bor, kom hjem med et fuglebur her forleden. Men jeg skjønnte jo med en gang der var noe mystisk med det, det er naturligvis en jesuitt som har forklædd sig som kanarifugl –.»

«Nei Paul, hold nu op da,» bad Lillian leende. «Nu [101] skal du la være å erte din onkel – det blir så kjedelig for oss alle,» hvisket hun.

*

Paul fulgte Hans ned til stasjonen. På hjemveien gikk han opover Karl Johan. Der var en masse mennesker på benene enda; han hilste på etpar kjente, men sa nei til å bli med inn nogen steder – manglet lyst, uten at han selv visste hvorfor.

Himmelen hvelvet sig ganske hvit over Slottsparkens mørke løvkroner og den øde, lyse bygning øverst hvor gaten steg op bakken. Flaggstangen naken – nåja, den hadde pleid å stå naken for det meste, og dessuten var det natten. – Allikevel så så det ut som et symbol inatt, det forlatte hvitgrå slott og den tomme flaggstangen.

Og nede i gaten den underlige, vanskapte stortingsbygningen, steingrå, etslags Dovregubbe som satt på huk, med rotundens svære mave mellom knærne og fløiene på sidene som to hoder med de forvirrende vinduene på langs og på skrå til små trolløier, tittende opover mot huset deroppe – fremmedherberget. Og så

hadde altså det rare grå trollet bakom buskene inne på Eidsvoldsplassen hatt det rette instinkt; det var det likevel som hadde slåss for vårt eget liv hele tiden, og nu reiste det sig op –. Folkets kårne – å fan, tenk at det skulde komme en dag da det ikke var det eneste grand mere enn tørr sannhet. På et ord fra dem derinne går vi gladelig mot grensen –.

Det duftet av syrin, og støvet syntes å stå stille i luften enda efter alle de føtter som hadde tråkket det op dagen lang – lunken syttendemaiaftenluft, som han hadde kalt trett luft, da han var liten, husket han. Men øverst oppe i toppen av de høie popler dvelet enda et skjær av lys, og himmelen var hvit –.

Te Deum laudamus. Te Dominum confitemur. Te æternum Patrem omnis terra veneratur –.

Jojo sann. Det skulde man altså ha kunnet – synge Te Deum –.

Virkelig hadde han om kvelden, den dagen han hadde været på morgenvisitt hos katolikkenes Vårherre, tatt [102] sig for å titte litt i salig Vincents håndbibliotek, enda det så ikke innbydende ut – små bøker i sort shirting og rødt snitt. Men da han bladet litt i en som særlig presenterte sig som bestemt for «die gebildete Männerwelt», opdaget han, Te Deum stod der, og Miserere, og dem fikk han lyst til å se på. Av romaner og teaterstykker og slikt hadde han jo fått det inntrykk, at Te Deum var sånn etslags triumfhyl som katolikker pleier å utstøte når de har muntret sig riktig med å holde Bartholomæusnatt eller slå ihjel kullede grever, mens Miserere mere anvendtes når de brente kjettere eller innemurte sprelske nonner.

Selvfølgelig hadde han ikke ant mere enn det første ordet av dem. Men så var de altså rent overveldende skjønne. Aller minst hadde han ventet at Te Deum skulde slutte som en ydmyg bønn: – verdiges, Herre, å bevare oss fri for synd idag, eller noget slikt, og – hver evige dag vil vi love dig – forbarm dig over oss, forbarm dig – på dig har vi trodd, og du vil i evighet ikke la oss komme på skam – sånn omtrent sluttet den. Men Miserere endte, om ikke akkurat triumferende, så iallfall underlig modig og freidig – noget om at da skal min munn forkynne din lov, og om at Sions murer skal bli bygget op igjen og folket skal bringe offer på altrene.

*

Paul flyttet lampen bort på nattbordet, da han la sig, og tok den lille svarte boken; han hadde lagt den ned i nattbordsskuffen. Samtalen med onkel Abraham hadde opmuntret ham til å se litt mere på Vincent Gotaases bøker. Denne var visst til og med av en jesuitt: Tilmann Pesch S. J. – det betød Societas Jesu, såvidt han visste.

Om igjen leste han Te Deum. – Der stod heldigvis tysk oversettelse ved siden av. Du store Gud, hvor praktfull den var igrunnen.

Han fortsatte på neste side:

«Weihegebet zum heiligen Herzen Jesu: Liebreichster Jesus, Quell der Liebe, Vater der Erbarmung und Gott alles Trostes, der du uns Armen und Unwürdigen die [103] unaussprechlichen Schätze deines heiligsten Herzens eröffnet hast, zur Danksagung für die unzähligen, mir und der ganzen Menschheit erwiesenen Wohltaten, besonders für die Einsetzung des allerheiligsten Altarsakramentes, und zur Wiedergutmachung all der Beleidigungen, welche ich und andere deinem heiligen Herzen in diesem Geheimnisse der unbegreiflichen Liebe zugefügt haben – opfere ich eben diesem heiligsten Herzen mich ganz und all das Meinige auf –»

– Nei. – Han merket, skulde han underholde sig lenge med hr. Tilmann Pesch S. J., så kom han sikkert til å sovne fra lampen. Så la han boken tilbake i nattbordskuffen og skrudde ned lampen.

VII.

Han var nede på Festningsplassen sammen med moren den niende, så unionsflagget ble strøket og det rene flagg bli heist.

Det var litt overskyet vær den dagen og blåste endel, linen stod i bue, og flagget slo ut idet det gikk i været; kommet tiltopps stod det og strømmet i den strømmende luft. Paul kjente han blev hvit og kald i ansiktet av bevegelse, og han våget ikke se på sin mor – men hun holdt hans hånd i sin og knuget den.

Efterpå gikk de innom Grand og pløide avisene igjennom en gang til.

Det var avisene, avisene, og løpesedler og flyveblader og brosjyrer og drøftelse av alt som hadde stått på trykk. Og fedrelandssangen som brøt frem spontant. Og så alle ryktene – det var ikke så liketil å følge farens råd og aldri innlate sig på å drøfte rykter. Foreløbig arbeide videre, hver med sitt, som om ingenting var, slik lød parolen. Men arbeidet fikk en egen smak av høitid.

Paul lånte bøker hos sin far og leste unionshistorien baklengs og forlengs. Selv Rigsretstidenden leste han, men han leste jo ikke den igjennom fra perm til perm. [104] Han snakket endel med faren i disse dager. Erik Selmer var gammel høiremann.

«Ser du, Paul, Sverdrup mente med folkeviljen flertallets vilje. Jeg har ikke nogen prinsipiell mistillid til flertall. Men jeg har mistillid til alle som har tillid til flertall. Akkurat som jeg har mistillid til alle som har tillid til et mindretall, fordi det er mindretall. Det har simpelthen ingenting med ideenes verdi å gjøre, om de på et bestemt historisk tidspunkt får tilslutning av et flertall eller om de får tilslutning av et fåtall som tror om sig selv at de er en elite.

Jeg husker, din mor, i vår ungdom, når – eldre folk – protesterte mot hennes radikalisme, hun pleide å påberope sig at sånn hadde alderdommen talt til alle tider, jamret sig over ungdommens fordervelse og gudbevaret sig for de ulykker som ungdommens ideer måtte ende med å bringe over verden. Og verden hadde stått allikevel, mente hun og hennes venner –. Ja, men hvordan –? De glemmer bare, der har også til alle tider været ungdom som spottet over de gamles advarsler og var henrykte over sig selv og strøk avgårde i den retning de mente utviklingen gikk – bilte sig inn at de danset foran arken, når de lot sig drive med strømmen. Det gjorde sikkert ungdommen mens oppløsningen åt sig innover alle gamle

verdenscivilisasjoner – renessanseungdommen lo av de gamles fordommer mot giftblanderi og uøkonomiske kurtisaner. Verden har været på randen av undergang nokså mange ganger – og livet har sommetider gitt de gamle rett i jeremiadene og sommetider de unge rett i deres tillid til fremtiden. Men vi glemmer de individer som blev offer for hver katastrofe i historien, det er saken.

Nu er jeg ikke i tvil om at *idag* viser folkeviljen rett. I disse dager vil flertallet det riktige. Gud give de vil det fremdeles om fem eller femten år –. Idag er vi i pakt med ånden av 1814, sies det. Din mor pleide å si, når hun anbefalte en idé, at den var i pakt med fremtiden. Jeg syntes aldri *det* var nogen anbefaling i og for sig – hvad vil det si å være i pakt med på fredag [105] fjorten dager, eller juli måned nittenhundredeogfemten –. Kanskje vi idag er i pakt med ånden av 1915, men vet vi hvad det er for en ånd?»

«Du mener, på en eller annen måte har ideene selvstendig liv og verdi, uansett om mange eller få tror på dem på en bestemt dag?»

«Jeg mener at moralske verdier og sannheter er konkrete og objektive. Trøste sig med at man er i pakt med fremtiden, det vil si, man trøster sig med at man skal være på seierherrenes parti – en nokså ynkelig tankegang. Men ett er iallfall relativt her i verden – menneskenes intelligens.»

«Blir du ikke til aftens?» spurte faren, Paul så på sitt ur.

«Neitakk, jeg kan nok ikke det. Jeg har avtalt med noen –»

*

Så strøk han avgårde for å møte Lucy Arnesen, når hun gikk fra forretningen.

*

Alt det som alle andre snakket om og som han likesom hadde til bakgrunn for alt han tenkte og gjorde i denne tiden – det var som det neppe hadde rørt ved Lucys bevissthet: «Sånt skjønner jo ikke jeg mig på –»

Paul syntes der var en vidunderlig hvile i denne kvinnelighet som slo sig til ro innen sin egen begrensning. Hun skjønte ikke stort av det som skjedde, men der var så mange andre som skjønte like lite som Lucy, og de skravlet likefullt – manglet den naturens visdom som fikk henne til å holde sig innen sin egen virkelighet.

Han kunde ikke bare sig for å fantasere om, hvis det blev krig –. Da *måtte* hun bli hans, før han skulde avgårde; når han tenkte på det, så blev den store, lyse piken med de milde, litt døsig øinene og den blekrøde, tiende munn innbegrepet av livets tålmodige evne til å bære og fornye – kvinne, jord, hjem, slekten og alt sånt –.

Foreløbig opførte Paul sig imidlertid som et mønster ^[106] på en ærbødig, hensynsfull og fordringsløs venn. Han kom og møtte henne utenfor blomsterforretningen flere aftener i uken. Hun blev ved å være svært tilbakeholden, næsten som hans oppmerksomheter skremte henne litt. – Pokker, han var ordentlig betatt av henne, så betatt, så han visste ikke hvordan han skulde bære sig at mot henne; gav han efter for sin forelskelse, så skjønte han selv, da blev det ikke lett å styre sig, så han ikke gikk for vidt. Og forføre en fattig ung ekspeditrise mens ens fedrelands skjebne avgjøres – nei det *kan* en mann simpelthen ikke gjøre –.

Blev det krig – så var det en annen sak. Skjønt hans selv tenkte ikke over hvorfor det skulde være det.

Fattig –. Hennes vertinne hadde vist ham inn på hennes værelse en søndag formiddag han kom for å hente henne ut en tur. Et langt, smalt etfags værelse i første etasje, inn til en gård. Der var bordpanelte vegger, som i et pikeværelse. Det minnet om et sted der han hadde været innom en gang i vinter med en pakke fra Tua – hos en billig sydame. Samme urydd og samme fattige lukt.

På veggene var der slått op nogen vifter av prospektkort: endel av dem var ordentlig vample, enda de kunde ikke likefrem kalles uanstendige. Lucy rødmet da hun så at han så på dem:

«Det er noe som er igjen efter den som bodde her før. Jeg lot dem være, for jeg har ingenting å pynte op med selv – det er så bart uten noget på veggene så –»

– Dagen efter gikk Paul ut og kjøpte to innrammede fotografier til henne. Efter lengere overveielser valgte han et av van Dycks engelske kongebarn og Hobemmas allé – som billeder der var gode, uten å ligge over Lucys fatteevne. Hun tok imot dem efter endel protest, nærmest sky –.

Denne søndagen vilde han ta henne med sig ut på Kongshavn bad. Hun var ikke noget svært begeistret, men gav efter som sedvanlig, da han hadde overtalt henne en stund. Hun pakket inn en badedrakt – rød, så han. ^[107] Siden, i vannet, da han

var svømmet langt ut, fikk han øie på en rødklædd svømmerske utpå; han syntes det var Lucy og styrte utover mot henne. Men så var det et vildfremmed kvinnemenneske –.

Da de satt ute under de store, gamle kastanjetrærne og fikk kaffefrokost etter badet, sa han til henne:

«Jeg vilde hilst på Dem isted, ute i vannet, men da jeg kom borttil, så var det ikke Dem, men en helt annen dame.»

«Ånei, jeg kan nok ikke svømme, jeg. Jeg fikk aldri lov til å bade i sjøen når jeg var hjemme. Mine foreldre var religiøse så –.»

Paul hadde et stille svermeri for det gamle traktørstedet – de små lave husene puttet bort mellom fjellet og jernbanelinjen og de store gamle trærne. Han sa det: «Min mor pleide å ta oss med hit ut og bade, da vi var barn.»

«Jeg trodde ikke –» Lucy blev rød, det blev hun så ofte når hun talte: «– jeg trodde ikke det var noe riktig – fint, dette stedet. Så jeg trodde at når fine herrer gikk her, så var det for å – ja de vilde da aldri gått her med nogen av sine egne –»

Åhå, tenkte Paul. Var det derfor hun ikke hadde likt det, da han foreslo at de skulle gå hit. Stakkars lille Lucy: «Jovisst. Om formiddagen iallfall kan da hvemsomhelst gå her.»

*

Men siden tok han oftest opover til Holmenkollen eller ut til Bygdø sjøbad med henne. Selv likte han sig bedre på de små stedene som ikke hadde noget restaurantpreg – Svendsstuen og Hengsengen og Sæterhytten; der hadde han pleid å holde til med sine kamerater, helt siden han var skolegutt. Men han var redd for at Lucy skulle misforstå og tro det var tarvelige steder, hvor han gikk med henne, fordi han ikke brød sig om å møte bekjente. Forresten var det siste riktig, treffe kjente når han var ute med henne, hadde han liten lyst til – selv om det var av andre grunner enn Lucy trodde. Men ^[108] det ville neppe ha været til å undgå ved de små stuene i skogene, hvor en får tynn kaffe og nogen primitive smørbrød for en billig penge.

På de større restaurantene var publikum mere sånt som han ikke kjente, kontormennesker og slikt. Dessuten vilde han gjerne de skulle spise litt godt, når de var ute sammen – Lucy stelte sig selv, og det var visst ikke så rart om hun så ut

som hun hadde litt bleksott. Men det blev dyrt. Paul skrev om fossiler fra Ringerike og jernblåstrer i Gudbrandsdalen, resumé av andres arbeider og gamle notisbøker av sine egne som han utarbeidet og fylte ut med sånne små landskapskarakteristikker som falt så lett for ham å skrive anskuelig. Det blev da nogen kroner av det. Skjønt avisene hadde sånn overflod av stoff nu, så det var vanskelig å få denslags inn.

*

Nogen større turer hadde det ikke lykkes ham å få istand. Eberhard lå på Oscarsborg, og dra ivei med tre damer gikk ikke. Han tenkte litt på Hans – men broren var – ikke snobbet heller, bare likesom så absolutt malplasert utenfor kretsen av deres egne folk.

Forresten brøt de op fra byen nu, den ene efter den annen.

Randi banket på døren hos ham en eftermiddag; hun skulde spørre fra fru Gotaas om han vilde komme inn og drikke kaffe med dem. Hun skulde reise hjem om etpar dager og ha med sig Wilfrid og Josef, fortalte hun, faren hadde gitt henne lov til det.

«Altså, din far har ikke noget imot at du er katolikk?» spurte Paul.

«Å – til å begynne med var han ikke så henrykt, vet du. Især det at jeg ikke vilde bli med til kirken – det er fast skikk hjemme at vi kjører til kirken nogen bestemte ganger i året, skjønner du.» Hun lo litt. «Far oppfatter forholdet til Vår Herre som etslags naboforhold nærmest – er villig til å ta alle rimelige hensyn til Gud, men så forlanger han til gjengjeld at Gud ikke skal være ^[109]urimelig mot ham og ikke legge sig for meget op i stellet hans hjemme på Alme. Det er mange utover landet som tar det slik, iallfall av de eldre. Akk ja – undres hvordan det var i den gamle tiden; sånne høgendeskirker har der stått på Alme og tre av de største gårdene til i bygden – i den katolske tiden. Kirken vår står grunnmuren og litt av korveggen igjen av på jordet nord for gården – der vokser en egen slags nyperoser der; du vet nyperoser elsker gammel kalk. Wilfrid og Josef gleder sig vilt til at vi skal gå dit om kveldene og si rosenkransen sammen –.»

«Tror du ikke folk kommer til å synes det er rart, når dere gir dere til å drive på med sånne andakter da?»

«Jo.» Hun smilte. «Julaften ifjor – du vet, far forlanger jo jeg skal komme hjem til jul, så jeg har aldri været i midnattsmessen. Men Monika og Søster Blandina lovet

de skulde be sammen med mig og gi mig sin hellige kommunion. Så klokken tolv tendte jeg etpar lys inne på værelset mitt og forsøkte å ta del i messen åndelig, og imens bad jeg rosenkransen. Så medett gikk døren op, og der stod far. «Men Jøssu nam da, Randi, å er'e du gjør da, barnet mitt?» – han trodde visst jeg drev med nogenslags avgudsdyrkelse, jeg hadde stilt op en liten krybbe, forstår du. Ja så forsøkte jeg å forklare ham hvad rosenkransen er for noget da. Men da jeg var ferdig, rystet far på hodet: «Åssen kan du nå tru at Gud har no morro av å høre på alt det der da, jenta mi,» sa han.

Forresten, da jeg forklarte ham hvad den gamle høgendeskirken hadde været for noget, så skjønnte jeg, den ideen tiltalte ham svært. Sånn å ha egen husprest – en ung en, som halvveis hørte til tjenestefolket på gården og kanskje kunde settes til å gjøre litt kontorarbeide. Far liker nemlig ikke sognepresten i bygden – han er nu også et lokk da –.

Men så har vi en legpredikant – broder Landfald heter han – og han kom heldigvis en dag bort til far og skulde forklare ham hvor fryktelige katolikkene var – du vet alt det der folklore om skriftestoler og jesuitter [110] og nonneklostre –. Så sa far, ja når broder Landfald sier det, så må det være tre fjerdedeler sladder og en fjerdedel tullprat; det må vel være noe godt ved katolikkene da, siden *han* er så gæren på dem. Jeg lurer på om ikke jeg også skulde melde mig inn hos dere jeg, Randi. Jamen da må du først ta undervisning da, far, sa jeg. Nei det er jeg da for gammel til lell, sa han. Så foreløbig er det nu strandet på det altså.»

Fru Gotaas kom i døren: «Værsgod, ja nu er der kaffe. Pastor Tangen er inne,» sa hun glad.

Paul så med en viss nysgjerrighet på den mannen, sønn til en av hans fars gamle venner, som hadde gått bort og var blitt katolsk prest. Det virket straks aparte nok at han bar en rund, hvit snipp uten åpning foran, høihalset sort vest og en bonjouraktig sort frakke med enslags militærlinning. Harald Tangen var en middelshøi, sterkbygget ung mann med et magert, bensterkt ansikt av den typen som folk pleier å kalle engelsk – kroknese, stor hake, smallebet munn med sterke tenner, og så var han også svært blond, sandgult hår, rødlig hud, blågrønne, vannklare øine. Han var visst svært forandret, tenkte Paul – han hadde ikke sett Harald Tangen siden den høsten på fjellet, da var den annen en gutt på en seksten–syttent år; han hadde ikke annet inntrykk av ham forresten enn at han selv hadde misunt den voksne gutten som hadde børse og hund og fikk ros, fordi han var god skytter –.

Paul forestilte sig: «Men pastoren husker sikkert ikke mig – jeg var bare smågutt dengangen –.»

Pastor Tangen sa, jo han gjorde da det, og spurte til Pauls familie – i litt svevende vendinger. Nå, han visste selvfølgelig hvordan forholdet hadde utviklet sig mellom Pauls foreldre siden den tiden –.

Forøvrig sa han ikke noget som forekom Paul bemerkelsesverdig. Der var ingenting som var besynderlig ved ham annet enn uthalingen. Tvertimot slo det ham bakefter, da presten var gått, at han hadde nettop ikke noget slikt i sitt vesen som likesom uavladelig minner selskapet om at det er en prest man har i sin midte [111] – om ikke annet så ved å la folk forstå, de må endelig ikke føle sig trykket av det –. Han var som en almindelig herre på visitt. Igrunnen virket han grei og kjekk –.

*

Paul blev i Kristiania – var ute på Linløkka etpar dager av gangen og tok inn igjen til byen for å arbeide. Han opdaget at Kristiania om sommeren er i virkeligheten en deilig by. Aftnene var vidunderlige, enten en tok ut til Bygdø, lå på en solsvidd, tørr bakke litt op fra stranden og så de hvite seilene flytte sig utpå fjordens blanke, gråfiolette flate som speilet de store, rødlig toppede sommerskyene over Nesoddens skogrygg. Bak dem anget den herjede kongeskogen kvae og barnålduft; barn ståket nede i vannkanten og folk ferdedes oppe på skogstiene – de små lydene gjorde bare at det kjentes enda sterkere, hvor vidt og stilt det lysfylte rummet var. Små fjordbåter, søkkfulle av folk, kom forbi med musikk ombord; de satte små uskyldige dampskibsbølger som brøtes rislende mot stranden. – Eller han og Lucy tok opover til Holmenkollen, så fjorden og byen ligge dypt nedenunder sig i sommernattens blide tasmørke, og hjemover gikk de sammen gjennom skogen.

Nu visste han altså hvad det var å attrå – ikke bare en sånn fysisk plagsom følelse mot noget ansiktsløst legemlig – kvinne. Men hvordan det kjentes, når et annet menneske drar alt som rører sig i ens kropp og sinn, som magneten trekker til sig jern. Og han kunde ikke la være å tenke på et samvær med henne, så tett som jernets med magneten. Enten hans drømmer kretset om den eneste natten og farvelet i grå dagbrekning. Eller de svevet ut i en blå fremtid – når han engang som moden mann skulde stå og se tilbake på sin vei gjennom livet og takke sin skjebne for alle de årene han hadde levet sammen med sin hustru, dette tystlatne, sommerfrodige stykke menneskenatur, hvor han alltid påny hadde kunnet hente mot og glede, hvile og tro på livet. Selv slike ting som det at hun snakket – ja ikke ordentlig korrekt altså – og at det vesle som hun sa, var aldri [112] synderlig opvakt,

gjorde henne kjær for ham: det at hun ikke hadde så meget av ytre dannelselse, hadde jo bare tjent til å bevare hennes vesens muldduft – å, hun var rik og dyp og øm og oprindelig.

En ting som forundret ham selv usigelig, var at han ikke kunde la være å tenke på, hun skulde få barn med ham. Når han hadde lest slikt i romaner – om at en mann tenkte på en kvinne som den der skulde bli hans barns mor, eller at en mann ønsket sig barn, hadde han alltid tenkt, sludder, ingen mann kjenner slik – medmindre naturligvis han har en gård eller en gammel forretning eller noe slikt, så han har særskilte grunner til å ønske sig en arving og avløser som han kan opfostre. Men ellers – det er en annen sak, at en blir vel glad i de ungene en har fått, når først de er der og en har dem om sig til daglig – men en normal ung mann går da ved Gud ikke rundt og drømmer sentimentalt om de barna som han kan komme til å sette inn i verden. – Men i dette med Lucy følte han det virkelig slik – allerede nu, før han hadde gitt henne et eneste kyss, visste han at deres forhold kom ikke til å bli fullbyrdet før deres barn var vakt til livet.

Nettop fordi der ikke fantes en skygge av noget såkalt moderlig i hennes vesen overfor ham. Og ikke fnugg av koketteri – hun var heller sky, gav heller nokså motstrebende efter for hans ønsker om at de skulde være sammen. Var det det at hun sanset like sikkert som han, at naturen hadde sin vilje med dem begge, og hun engstet sig, som for en skjebne hun ikke kunde undslippe –?

Som enslags innledning til forholdet hadde han foreslått Lucy at hun skulde bli med ham ut på Linløkka en dag. Men det sa hun absolutt nei til – det var fåfengt alt Paul sa, hans mor vilde bli så glad; der var så stilt ute der nu, da alle hans søsken var på ferie, så hans mor vilde bli – ja kortsagt, så glad. Det var han forresten ikke så sikker på selv. Nettop fordi moren var så liberal sånn, og full av kjærlighet til folket av prinsipp, så hadde han som enslags instinktiv tvil om hennes henrykkelse for å få en pike av folket til svigerdatter nettop.

[113] Lucy var fra en liten gård nede på Tønsbergkanten, men hadde ikke noget videre forbindelse med sin familie – hun hadde nevnt at hun hadde stemor. Begge brødrene hennes var forsvunnet, den ene på Ishavet, den annen i Amerika. – Paul selv hadde forresten aldri kunnet opdrive nogen sterk forståelse for dette snakket om klasser: naturligvis så han klassepreget hos et menneske, på samme måten som han så hudfarve og kroppsbygning hos dem, men for ham var alle mennesker som han møtte, altfor meget et enkeltmenneske, til at han kunde føle demokratisk eller udemokratisk; han likte det preget av lavere middelklasse som var over de gamle Gotaaser, fordi han likte Gotaases, og han likte ikke dette middelstandspregede

som var over Halstein Garnaas, for han likte ikke Garnaas. Det samme preget av tradisjon som han holdt av hos faren og farbrødrene, syntes han var nokså latterlig når han møtte det hos tante Tinni og onkel Abraham. Og ideer og uttrykk som han ikke vilde ha undværet for alt i verden hos sin mor, fordi det var trekk i hele hennes fysiognomi, fikk ham til å se rødt når noen av de lærerne som han ikke likte, tok sig for å lufte dem.

Men hans fremtid blev jo litt av et problem for ham nu. Han blev cand. real. næste år, og der var en amanuensisstilling som han hadde utsikt til å få; nogen timer ved et gymnasium kunde han vel også skaffe sig – og han kunde bli ved med å skrive litt; det blev naturligvis bare en bisyssel som han drev med, fordi det moret ham. Litt penger hadde han jo også, faren hadde skiftet med dem, da han giftet sig med Lillian, og moren hadde visstnok også spart op det meste av farens bidrag til barnas underhold. Men de pengene stod nok mesteparten av i morens forretning – hun hadde villet snakke med ham om det etpar ganger, men så skulde onkel Alarik være tilstede, og så var det ikke blitt av enda. Men iallfall skulde han ha midler til en lengere studiereise i utlandet, når han var ferdig med embedseksamen. Nu kom han vel til å gifte sig istedet – om halvannet års tid eller så. Hvis altså denne krisen endte fredelig –.

[114] Sålenge Ingstad var i byen, arbeidet Paul hos ham på museet om formiddagene. Det var svært morsomt – han fikk mere og mere interesse for berøringspunktene mellem arkeologi og geologi; Ingstad tok ham med sig bort på etnografiske, og de så på saker fra andre stenalderkulturer. Og Paul tenkte på andre ting enn opgjøret med Sverige og sin forelskelse i Lucy Arnesen nogen timer.

Ingstad var gift, og Paul spiste til aftens der nogen ganger.

Fru Ingstad var søt og nydelig, og så hadde de en småpике som krabbet på gulvet og forsøkte å reise sig op og stå. Hun akte sig bort til Paul nogen ganger og vilde endelig op og sitte i fanget hans; han blev endel brydd og nokså smigret ved hennes tilnærmelser.

*

I begynnelsen av juli kom Lucy til å være alene i butikken en ukes tid; frøken Jensen reiste hjem til Sandefjord til en begravelse. Paul så innom forretningen rett som det var i den tiden, og Lucy fortalte at frøken Jensen hadde lovt henne etpar frieftermiddager, når hun kom tilbake. Og en dag uti måneden, da været var særlig

strålende, gikk han innom, kjøpte noen roser til fru Ingstad og fikk Lucy overtalt til å be sig fri om eftermiddagen, så skulde de gå til Ullevoldssæteren.

De kom ikke lenger enn op til Sognsvannet. Det var så stekende hett. Og Lucy var upraktisk klædd – i den klare, hvite kjolen med grønn halslinning, som hun hadde hatt på sig første gang han møtte henne ifjor; hun gikk i hvite tøisko. – Så slo de sig ned ved en av de små stuene langs vannet, fikk kaffe der, og spiste den nisten som Paul hadde med i ryggsekken.

Bakefter lå de oppe i skogbrynet. Foran dem skrådde et jorde nedover; det var så fullt av prestekraver så det glinset i store, sølvhvite flaker, og i det sildige, gyldne sollys var luften over den overmodne eng som røkfylt av blomsterstøvet.

Paul var ør i hodet av lyset og lyden av surrende insekter over engen og den mette, skoghete duft. En stripe [115] av brusende høit grønt nedigjennem engen viste farete av en liten bekk som rant nedover til vannet – det så så svalt ut. Han lå på en snipp av Lucys hvite kjoleskjørt, så nær henne så han kjente det tynne, stive tøiet var brennende hett av solsteken. Og fra innunder dette tørre, hete tyll anget varmen av hennes legeme, en mildere, fuktig hete, som jordånde. Medett løftet han sig litt op på armen – så kastet han sig innover henne og boret sitt hode ned i det brennende hvite brus av tøi under pikens bryst.

Hun gjorde en voldsom bevegelse –. Paul så op, så hennes ansikt likesom fortrukket av den ytterste redsel – så han slapp. Hun tomlet op på kne, reiste sig, snublende i skjørtets kapper, og stod der med sitt blonde hår i flurr om det bleke, livredde ansikt.

«Men Lucy da» – også Paul reiste sig, grep efter hennes hånd da hun vilde flykte. «Men Lucy da – hvad er det – var det så skrekkelig da?»

«Jeg trodde ikke De var slik –» hvisket hun.

«Hvordan slik?» – han var kommet til å skjelve selv, av ophisselse og fordi hennes redsel smittet ham med en følelse av noget skjebnesvangert. Han så vannet som glitret bakom glitrende seljebusker nedunder bakken, den hete, blå himmel over grantoppene – og denne store, hvite piken som stod og var så redd for ham, så hun skalv –.

«At jeg er forelsket i Dem – har De ikke skjønt det før?»

«Jeg vet ikke –» han møtte hennes jammerfulle, blåbleke blikk. «Sommetider – men så tenkte jeg, nei De mente visst ikke noget slikt allikevel –.» Hun brast i gråt. «Ja gid, det var jo dumt av mig, men –. Jeg syntes det var så – hyggelig – å være sammen med Dem, så jeg forsøkte å tro – nei De tenkte nok ikke på *sånt* – De var jo aldri annet enn – snild mot mig –.»

«Men kjære Lucy – at De tar det slik! – Synes De det er så forferdelig at jeg er gla i Dem da?»

Da hun ingenting svarte, sa Paul sakte:

«De er altså ikke det minste gla i mig, De da? Jeg har [116] virkelig trodd det sommetider. At De brød Dem om mig. De gjør altså ikke det?»

«Jo!» Det kom som et jammerskrik. Hun rev hånden til sig, ravet noen skritt fra ham innunder den store granen. Og med armene slengt omkring granleggen og pannen mot den gamle, grå bark stod hun og gråt og gråt.

«Neimen snille søte vakre vene dig da Lucy –» nu hadde han fått armene omkring henne og drog henne bort fra grantreet, sanket henne inntil sig. Hun hadde fått rusk i håret, rusk og kvae på kjolen «– men hvad i himmelens rike går der av dig da, Lucy – Lucy, er *det* noenting å tute for – at jeg er gla i dig og du er gla i mig – er du gæren, jente –» og nu hadde han fått tak i hennes ansikt, kysset henne på munnen, kysset øine og kinner, – å den myke, våte, varme huden hennes – – og med en dyp, vill hulkelyd gav hun sig over og kysset tilbake, så at det svimlet for Paul; det var som hun suget marg og ånde ut av ham.

«Men du er da *rar*,» hvisket han, da de måtte puste litt. «Lucy – neiom jeg skjønner et plukk» – uvilkarlig tok han henne voldsomt inntil sig med det samme, fordi han var nær ved å skjønne. «Hold op å gråte da vel, Lucy!»

Hun hikstet svakt med ansiktet inntil hans skulder, skalv langt og tungt og løftet de ulykkelige øinene mot hans leende blikk – så gråt hun igjen:

«Jeg trodde ikke De mente noget *slikt*.»

«Jamen når du nu vet at jeg gjør det, kan du så ikke være litegrande gla da – hør her, Lucy, nu får du jaggu gi dig!»

«Åjo. Jeg er nok gla. Enda det er visst galt –»

«Galt? Hvad iallverden skulde det være for noe galt i det at vi to er gla i hinannen? Du er da vel ikke forlovet med nogen annen vel?»

Hun rystet energisk på hodet.

«Jamen, da kan det vel ikke være noe galt i at du forlover dig med mig? Har man ikke lov til å forlove sig engang i den der sekten som du hører til?»

[117] «Åjo – forlove –» sa hun sakte. Så hikstet hun igjen.

«Ja – og gifte sig, det har man vel også lov til, håber jeg?»

Lucys ansikt sitret. Hun smilte et ynkelig lite smil:

«Gifte – du da.»

«Jaja, det er da noget som flest pleier å gjøre før eller siden. Så det kan da ikke være så merkelig om du og jeg gjør det.»

«Å nei da, Paul,» hvisket hun, «*det* går nok ikke an.»

«Hvorfor ikke det? Når vi er gla i hverandre – det er vel hovedsaken, vet jeg?»

«Der er altfor stor forskjell på oss,» sa hun sakte og så ned.

«Der er den forskjell» – han krystet henne inntil sig, lo litt nedover hennes lutende hode: «at du er jenta mi, men jeg er bare gutten din. – Herregud, se litt glaere ut nu da, jentungen min!»

Hun gjemte sig tett inntil ham og sukket.

«Lucy,» sa han sakte og alvorlig. «Ikkesant – du vet da det – om det er nogen som har skremt dig – jaget efter dig – på en stygg måte – så du er blitt redd for menneskene – nu er du trygg for alt slikt, nu når du er hos mig!»

Hun så op på ham – han syntes der var uutgrundelige dyp i hennes forgråtte øine:

«Det har jeg tenkt hele tiden – at du var slik – at du ikke vilde nogen mennesker noget vondt. Det var jo nettop derfor, skjønner du, at jeg tenkte hele tiden, nei han kan ikke mene noget *sånt*. Ja for der er jo sånn stor forskjell på oss, vet du.» Da han smilte, sa hun alvorlig: «Vet du det du, at den første tiden jeg var her i byen, så var jeg tjenestepike – jeg hadde barnepikekondisjon hos en familie nede i Cort Adelters gate –.»

«Stakkar, var det ekkelt?» spurte Paul lett. Så lo han: «Det er jo akkurat som Askepott det. Nu vet jeg hvorfor jeg blev så inntatt i dig straks jeg så dig første gangen – du ser ut akkurat som jeg har tenkt mig Askepott alltid, og manndatteren og den yngste og vakreste av de tre søstrene i alle eventyrene –.»

[118] Lucy smilte sky.

«Kom, så går vi litt innover» – han hadde lagt armen om hennes liv. «Ellers så tror Karen at vi har været ute og slått op istedetfor å forlove oss» – han plukket noen blader av høimolsyre og holdt mot hennes hovne øienlokk.

*

De satt nede ved stranden.

«Gud bevare mig for en skravl som sitter på dig da,» sa han tilslutt, de hadde tiet stille og stirret utover vannet.

«Ja hvad vil du jeg skal si da?» spurte hun forlegen.

«Paul, for eksempel –. Det er ikke sånt vanskelig navn?» Han grep hennes hånd og klemte den. «Tenk om jeg hadde hett Maximilian for eksempel – det hadde du aldri i livet greid, mor!»

*

Da han hadde sagt farvel til henne utenfor hennes gatedør, og gitt henne et siste godnattkys inne i den lille kvalme trappeopgangen, blev han ved å gå og drive i gatene i sommernatten. Han kom op i den øvre enden av Ullevoldsveien, hvor byggene lå spredt utpå åpne løkker.

Paul skimtet et par som lå på bakken, han møtte elskende par som gikk og drev med armene omkring hinannen i tusmørket. Paul blev heftig rød, der han gikk alene.

Han måtte altså verne om henne. Nettop fordi hun var sånn – ja forsvarsløs altså – så måtte *han*. Ikke noget slikt som hadde været undskyldelig, dersom han var blitt forlovet med en av deres egne –.

Han husket hennes angst – og så hennes hjelpeløse given efter, hvergang han tok henne inn til sig. Stakkars liten Lucy – forskremt og het av forelskelse. Herregud, det blev ikke lett – ikke lett å være unge, som de var –.

Men nettop fordi hun var Lucy, måtte han være på vakt for dem begge. Med henne vilde det annet være så – ja uridderlig bent frem.

VIII.

«Vi desavouerer ikke syvende juni.»

Moren rakte ham den lille brosjyren, idet de satte sig inn i kupeen. Den var blitt trykt hos henne. Paul leste den igjennom og gav henne den tilbake, idet toget stoppet ved Nordstrand. Julie Selmer lutet sig ut av vinduet og snakket med noen kjenninger utenfor – om Utskottets innstilling.

«Vi *kan* ikke gå med på det, det er soleklart. Vi har bare ett å gjøre, avvise og ta følgene.»

Toget satte sig i bevegelse. Julie stakk brosjyren i sin håndveske: «Nå, hvad sier du?»

Paul svarte sakte, citerende:

«Stormaktene krever fort og fredelig ordning mellem rikene. Nordmennene ønsker fort og fredelig ordning. Mon ikke maktene vil la Sverige forstå, at Sverige også snart bør ønske det samme? Hvad fan skal vi da snakke om å avvise og ta følgene for? Hvis vi i virkeligheten ikke tror at vi risikerer så forferdelig meget, hvorfor skal vi da late som vi tror vi våger alt?»

Moren så oppmerksomt på den unge:

«Jeg skjønner mig ikke riktig på dig jeg, Paul? Du er så – skeptisk? Likevel vil du ikke ta denne turen som du hadde avtalt med Aaser, men tenker på å bli gående i byen hele sommeren?»

«Nei jeg har ikke lyst til å ligge innpå Dovre og kanskje ikke få vite det før mange dager bakefter – hvis der skjer noget.»

Moren så op, litt usikkert.

«Jeg var oppe hos major Tangens igåraftes,» sa Paul. «Jeg skulde hilse dig fra dem forresten. Jeg hadde lyst til å vite om der er ordnet noget, med utdannelsen av de yngre årsklasser og frivillige og sånn, skjønner du –.»

«Der blir visst ingen vanskeligheter for dere med å komme ut –.»

«Majoren kunde jo ikke si noget egentlig, vet du. [120] Men jeg traff Harald deroppe, den sønnen som er katolsk prest. Vi gikk i følge nedover til byen –.»

«Nå, han forsøkte vel å omvende dig da vel?»

«Uff nei da, mor, vi snakket ikke et ord om religion. Iallfall ikke direkte,» rettet han sig selv, som han kom på noget. «Men du vet, Harald Tangen har jo været i utlandet lenge. Og han ser adskillig mindre optimistisk på situasjonen enn du og dine venner. Ja ikke på vår militære stilling i øieblikket – begge brødrene hans er offiserer, de med, vet du nok. De har været Venstre hos Tangens allesammen, husker du nok –. Men han sa, gir vi efter nu, så blir det vanskelig å få Stortinget til å holde oppe et effektivt forsvar. Og hvordan så opgjøret kommer til å arte sig, fredelig eller ved en krig – og det avsetter bitterhet – så får vi neppe lang tid til å komme over det, innen det bærer løs mellom England og Tyskland. Og av naturen er svenskene og vi i forveien orientert hver vår vei utover mot Europa –.»

«Å langt ifra,» sa moren. «Krig i Europa er blitt en umulighet. Så innfiltret i hverandre som landenes økonomiske liv er blitt. Dessuten, socialdemokratiet skulde nok sørge for å sette en stopper for en slik eventyrpolitikk – det kom til å bli erklært soldaterstreik over hele Europa med en gang. Det er jo nettopp det som er socialdemokratiets egentlige innsats i historien hittil – allerede nu er det en temmelig sikker garanti for verdensfreden.»

«Ja, det der har altså været min vuggevise – det er kanskje derfor jeg aldri har trodd så brennsikkert på at det vil gå slik. Og Harald Tangen mente noget annet. Han sa noget sånt som at de store kapitalistiske interesser som regjerer Europa, inklusive den europeiske storpresse, de er materialismen i system, og socialdemokratiets ideologi er materialistisk. Men materialisme er aldri annet enn – hvad kalte han det nu igjen – akcidents ved et livssyn som i sin essens er menneskekultus. Men menneskenes lidenskaper er alltid sterkere enn deres fornuft. Han fortalte, mange av hans venner i utlandet er fullt på det rene med, at denne generasjon [121] er kalt til å sone for verdens synder med sitt blod, og de gjør sig rede til å utfylle i sitt kjød det som fattes i Kristi lidelse, som han uttrykte sig.»

«Men det der er jo den rene, svarte middelalder det. Men han lever naturligvis helt i middelalderen, Harald Tangen.»

«Jeg vet ikke om det,» sa Paul tankefullt. «Iallfall så mente han folkene blir ført bak lyset overalt. Selv vi her hjemme får jo ikke vite, i hvor liten grad vi selv tør

bestemme hvad vi skal bruke denne nye selvbestemmelsesretten til. Det er derfor jeg synes det er så – uhyggelig – med alle de vakre talemåtene.»

Julie trakk på skuldrene:

«Kjære Paul, en politikk hvor ikke det viktigste foregår bak kulissene, er visst dessverre utenkelig. Man *kan* ikke fortelle folket *alt!*»

«Er det på de premisser du er republikaner?» spurte sønnen spotsk.

Han hadde ikke fått lov til å fortelle sin mor om deres forlovelse. Lucy blev aldeles utav sig hvergang han nevnte det. Paul skjønnte at hun bilte sig inn, da vilde hans familie gjøre alt mulig for å skille dem. Til ingen nytte lo han henne ut – de var da ikke lorder og grever i en familiejournalroman.

«Min søster gikk da bort og forlovet sig med Halstein Garnaas – og der var ikke en kjeft i hele familien som hadde noget å innvende mot det.»

«Jamen *han* er da en akademisk dannet mann,» innvendte Lucy.

Paul blev litt paff. Det hadde aldri falt ham inn å klassifisere folk etter utdannelsen – iallfall ikke etter den som de hadde fått utenfor barnekammeret.

Lucy sydde hardangersøm når hun satt hjemme på hybelen sin om kveldene. Hun hadde en veninde, en eldre dame som bodde oppe ved Sagene, en frøken Johnsen, og hun hadde en søster som var i Amerika og var massøse «for millionærdamer», sa Lucy – og hun solgte arbeidene deres derover; de sendte dem inni pakker med norske aviser og fikk dem godt betalt; her i vinter [122] hadde Lucy fått ti dollars for en teduk. Men sommetider hendte det jo at det amerikanske postvesen opdaget hvad som var i pakkene, og så var det jo tapt arbeide, sa Lucy sørgmodig.

Hun kjente næsten ingen andre i byen enn denne gamle frøkenen – levde næsten aldeles som en nonne. Paul kjente øinene sine svi og halsen bli snørt sammen, når han tenkte på den ensomme, blide piken, alltid der i skyggen.

Han gikk hennes ærender til den der broderiforretningen i Markveien, så hun skulde slippe den lange turen efter hun hadde stått i butikken en hel dag. Og når han satt hos henne på det lille værelset hennes, tok han hennes hånd og drog den ru, opstukne pekefingeren frem og tilbake over sine leber.

Hvis det blev krig, spekulerte han på om Harald Tangen kanskje kunde vie dem hemmelig –.

*

«Da kan det vel ikke bli krig?» spurte Lucy fryktsomt; de hadde gått og sett på avisenes opslag om folkeavstemningens utfall.

«Har du tenkt på det, du da?» *Han* hadde ikke snakket med henne om det. «Hvad vilde *du* synes hvis det blev krig, Lucy?»

«Jeg? kunde vel ikke synes noget, jeg, som ikke kan gjøre noget –. Gudskjelov at ikke du skal ut iallfall. Tenk hvor fælt det må være for frøken Gotaas som har forloveden sin på Kaholmen.»

Paul lo og krystet hennes arm inntil sin side i trengselen. Gudskjelov, at hun var i den grad enfoldig så hun var ærlig!

*

Mon det alltid er slik å oppleve historie, tenkte han. At straks en handling er skapt, så begynner den å bli støvet til med snakk. Eller var det denne handlingen som hadde en støpefeil fra først av – og følgen av det vilde vise sig mere og mere skjebnesvanger efterhvert som tiden gikk.

[123] Det var som han ikke hadde riktig tillid til noget. Verst at han ikke hadde virkelig tillid til dem som sa det han selv følte – vi kan ikke selv bryte ned våre forsvarsverker, vi kan ikke ta fjerde november efter syvende juni, som vi måtte ta fjerde november efter syttende mai. Men de hadde nogen uvaner med små bisetninger om at det var kanskje ikke så farlig med den faren som de var villige til å møte med store hovedsetninger. Eller var det slik, at de trodde ikke selv, de mange som flokket sig om dem for å *høre*, vilde la sig overtale til å *gjøre*?

Så hadde han snarere enslags kold, bitter sympati med regjeringen, som var villig til å opgi glansen av syvende juni for å bevare så meget av realiteten som trengtes for å etablere landet som selvstendig firma. Han var oprørt – men det var iallfall et standpunkt, og det så ut som regjeringen arbeidet målbevisst på å se det gjennomført. Hvis man bare kunde fått slippe pressens kommentarer om at i virkeligheten var det slett ikke så ydmygende, dette nødvendige tilbaketoget.

Det ene som det annet. Det er ikke sikkert at det som er farlig, er så farlig. Den beste medisin er slett ikke så besk. – Er vi unger da?

Og så de stadige opmuntringsreferatene fra utlandets presse – om at utlandet beundret oss sånn for ditt eller datt.

Regjeringen har folkets tillid. Bak syvendejuniregjeringen står storparten av det norske folk. Er det det som er årsaken, tenkte Paul – når det er folket som skal styre, så går det slik. Hvis et folk skal kunne tåle å få tillivs hele sannheter, så må der være nogen som styrer det. Og har et folk herskere som det tåler å høre selv sannheten av, så behøver det ikke å høre den. Det følger sin fører i blinde, om det skal være –.

*

Så da det led så langt som til folkeavstemningen om regjeringsform, tenkte han, Gud give det ikke blir republikk iallfall. Der bør da være én stilling iallfall her i landet, som aldri kommer på markedet.

[124] Nogen begeistring kunde han riktignok ikke prestere, han stod sammen med Lucy og så på kongeinntoget. Været var nu heller ikke til det, for dem som ikke hadde tatt med sig begeistring hjemmefra. Skjønt det var en ganske rar og vakker effekt med den elektriske illuminasjonen som brente midt på dagen i tåken, og byen med et tynt dekke av sne. Og da han traff til å stå i en klynge som der ingen hurrarop lød fra, ropte han lojalt og som på telling.

Men om kvelden var det eventyrlig vakkert med alle de tusener av lys som farvet den disige luft over byen rød. Han drev op og ned i menneskestimmelen flere timer, med Lucy hengende i armen sin, så de ikke skulde bli skilt i trengselen, og hun var aldeles betatt. Og han hadde litt sår samvittighet overfor henne; de skulde til hans far om aftenen, og hun gruet sig visst svært.

Da Lillian hadde sagt ham det – at de vilde holde en fest om kvelden inntogsdagen, og var der ikke nogen ung pike han kunde ha lyst til å be med sig hjem, det var meningen at de unge skulde få sig en svingom utpå aftenen – så svarte han, jotakk, han kjente en frøken Arnesen som han gjerne vilde få be. Lucy begynte å protestere, som vanlig, da han sa det til henne. Han var nervøs og ute av humør, – og plutselig fór han op i sinne: «Jeg er lei av dette tøvet ditt nu. Denne gangen *forlanger* jeg at du blir med, skjønner du det?» Hun tok til å lipe, naturligvis – hun danset så dårlig, sa hun –. «Ja så kan du labbli å danse da. Det er fan det samme. Ja naturligvis, skal du hyle slik, så vet du jeg gir mig. Så får jeg sende avbud til far. For jeg går ikke alene. Vi kan vel alltis få presset oss inn etsteds, hvor vi kan sitte og sture og ergre oss over den sene serveringen –. Men nu er jeg lut lei dette jåleriet ditt. Der er ingen hjemme som vil bite dig.»

Universitetets høitidelige fasade, belyst bare av de to bekpannene, så praktfull ut. Jovisst var illuminasjonen i den tåkede vinterkvelden vakker –.

De måtte hjemover begge to og bytte, før de gikk op til byråchef Selmers. Paul gikk og ventet en god stund [125] utenfor porten der hun bodde. Ljøsken stod som brandskjær over byen. Og selv her oppe i Dahlsbergstien var der små rørende illuminasjoner med stearinlys i vinduene.

Klokken var over ti før de kom op til hans far. Der var fullt av gjester ute i den pyntede trappeoppgangen, og dørene stod oppe ut til den fra begge etasjer – Lillian hadde slått sig sammen med familien nedenunder, og de hadde gjort om hele villaen til *én* festleilighet.

Paul satt og ventet, i en sofa som var blitt anbragt på trappeavsatsen i oppgangen, med aspedistrar gruppert omkring og en skrekkelig utgave av Venus fra Milo på en søile bakom; hun bodde i badeværelset til daglig. Hans hilste i forbifarten – gutten så godt ut i kadettuniform; han tok trappen i to trin av gangen, stanset øverst oppe for å snakke med en ung dame som bøide sig utover gelenderet – Molla Nicolaysen, men gudbevare mig hvor nydelig hun var blitt, en likefrem skjønnhet, han hadde ikke sett henne siden hun blev voksen.

Nogen unge piker kom løpende nedover – stanset da han reiste sig og hilste: «Kjære, er *du* her –? Jaså, du er her også –?» Så så han Lucy, omsider kom hun da ut fra førsteetasjen, der det var innrettet damegarderobe; han gikk ned og møtte henne. Og kjente et stikk, av medlidenhet eller vond samvittighet – han så med ett blick hvor hun stakk av mot de andre unge pikene som var her.

Hun så dødelig genert ut, da hun fulgtes med ham opfor trappen.

Paul kunde ikke si hvad det lå i, men det var likesom alt var forkjært ved hennes drakt. Hun hadde en lysegrønn kjole på av noget slags tynn silke, mønstret med svære kladaser av rødgyule blomster; de lange perlegrå hanskene hennes hadde gamle folder ved albuene og håndleddene og luktet bensin, og de tøiblomstene som hun hadde på skuldrene og i håret, minnet om sekondteater. Et øieblick fór det gjennom ham, det var visst galt av ham at han hadde truet henne til å gå med. Så rystet han det av sig – hun var sgu god nok som hun [126] var, hun var vakker, vakker, vakker, om hun så ti ganger så ut som hun var klædd ut.

Men stakkars Lucy, tenkte han og kom til å smile litt, da Lillian bruste imot dem i salongen, bare ikke hun rent skremmer livet av jentungen min – hun var

toppunktet altså – nogenslags blåaktige silkeblonder over hele damen, og diamantstjerne på barmen.

«Goddag Paul – goddag frøken, var det Arnesen? Velkommen, frøken Arnesen, det var ordentlig søtt av Dem at De vilde komme. Hvordan har du det, Paul, helt kvitt forkjølelsen din? – Fru Aarstad? Dere finner henne visst i kontoret eller i dansesalongen –.»

Paul kjente så godt som hele selskapet, og ingen mere enn flyktig. Jo – Nikko tonet frem –.

«Dere to er jo kjent, ikke sant?» Lucy så skyldbemisst ut, Nikko ørlite grand brydd; de vekslet noen ord, så trakk Nikko sig tilbake.

Der var dessertbord nedenunder i første etasje, og champagne. Byråchef Selmer holdt talen for det nye kongehus, og det skilte han sig svært pent fra, syntes Paul.

Oppe hos Selmers var spisestuen ryddet til dans, og fru Lillian selv ved flygelet. Til dans spilte hun simpelthen storartet.

Men det var så sant som det var sagt, at Lucy danset dårlig.

Paul holdt sig klint inntil henne hele kvelden, enten de satt og så på at de andre danset, eller han tok henne ut en tårn. Og de gangene hun var engagert av noen annen, stod han og holdt øie med henne, parat til å ta henne igjen, straks hun slapp fri. Byråchefen kom bort til dem: «Må jeg ha den fornøielse, frøken –?» og Lucy fulgte som et lam der går til slakterbenken. Hans kom bort, stram og vakker; Lucy så like forsagt ut, da hun danset avsted med ham –. Onkel Alarik, som var i byen i anledning inntoget, uten sin enke, danset avsted med Lucy og avleverte henne atter til Hans, vendte sig til Paul:

«Nydelig ung dame, Paul, – aldeles nydelig! Hvem er hun – en av dine studiekamerater?»

[127] «Nei. Nei hun er ikke student. Jeg traff henne ifjor på et sanatorium.»

«Aldeles nydelig pike –. Jeg undres på om det passer for din mor at jeg kommer ut og hilser på henne en atten, før jeg reiser hjem – jeg tenker å reise iovermorgen –.»

Tua slo sig ned og konverserte Lucy, og Paul skyndte sig avsted for å gjøre unda etpar danser med barneballsbe kjente imens. Unektelig var det forresten en forfriskelse å få danse litt med noen andre –.

Tua var ellers innbegrepet av ufikshet i Pauls øine. Men ikveld så hun næsten chic ut – hun hadde alltid tatt sig best ut i hvitt. «Synes dere ikke vi har været flinke da?» sa hun strålende. «Men dere kan tro Lillian og jeg har strevet! Lillian er flink!»

Hans Selmer kom: «Skal ikke dere se på fyrverkeriet? Vi skal sette op fyrverkeri, frøken Arnesen – jeg tror De ser det best fra glassverandaen nedenunder.»

Gjestene strømmet ned; på den innelukkede verandaen i første etasje og utenfor i den lille forhaven stod de og så på at Hans og etpar av hans venner lot en halv snes raketter fute av mot natthimmelen. De sprang med svake smell og drysset sin broderte stjerneregn ned gjennom den tykke, våte luft.

Paul tok Lucys hånd i det rosenrøde halvmørke, da de andre drev ut av verandaen: «Vil du sitte her – så skal jeg gå og få fatt i noget å drikke til dig?»

Der stod en liten halvrund sofa halvveis inne i portierene som skilte verandaen fra enslags kabinettaktig rum innenfor. Paul bragte noget iset, orangerfarvet noget i høie glass med strå opi:

«Begynner du å bli trett?» Han la sin arm om hennes liv der i sofaen. «Stakkar, det var nokså anstrengende å trave rundt i de tettpakkede gatene, var det ikke? Nå – synes du min familie er så fryktinngydende da? De er da nokså hyggelige, vet jeg?»

«Din far ser svært snild ut.» Hun sukket litt. «Ja – og din bror – og din søster – og din stemor også. Hun er – storartet pen –.»

[128] Oppefra lød dansemusikken igjen, og glassrutene i verandaen sitret lett, idet rystingen av de dansendes føtter forplantet sig gjennom huset.

«Nu sitter vi her og hviler litt –» han la sitt ansikt ned på hennes bare skulder, kysset den, mens han tok fastere omkring henne – «og så går vi op og danser en eneste gang, før vi går hjem?»

«Det er så flaut at jeg ikke kan danse,» sa Lucy sakte.

«Jamen det må du lære. Stakkar, du har vel ikke været vant til å danse noget videre hjemmefra?»

«Åh nei! Det var nok ikke å snakke på engang det. Du kan da skjønne, det regnet de for en *skrekkelig* synd!»

Paul kysset hennes skulder igjen.

«Å Lucy – jeg skulde ønske – jeg skulde ønske jeg kunde få dig til å synes det er *morro* å leve –.»

Der kom nogen i sideværelset. Han hørte det klirret av glasser, og så Lillians distinkte stemme:

«Ja *er* han ikke en nydelig gutt» – og til en som spurte om noget, «jo det er den eldste av Julies. Kjære, kan du ikke *se* hvor han ligner på Julie –?»

Paul hadde uvilkårlig tatt til sig armen og satt rett. Lillians stemme blev ved:

«Ja, du kan ikke tenke dig hvor glad jeg er for det. Nu kommer han her *meget*. Og han er et forferdelig søtt menneske – det er han virkelig. Har med blomster til mig – og er så hyggelig og opmerksom mot sin far så. Det må man innrømme, at Julie har forstått å opdra de barna glimrende. Og dette at Paul har lært å forstå og sette pris på sin far – å jeg *kan* ikke si hvor glad jeg er for det! Erik har jo alltid forgudet barna sine, stakkar, og Paul *elsker* han simpelthen. Ja når jeg tenker på alle de nettene som Erik og jeg har ligget våkne og snakket om barna hans – jeg forsøkte jo alltid å trøste ham så godt jeg kunde –.»

Paul visste ikke av at han krystet Lucys fingrer. Han kjente en prikkende hete over øienbrynene – hjertet hans hamret forferdelig hårdt.

Julie, sa hun, Julie –.

[129] Å, det var da meget rensligere som de drev det i gamle dager. Da en mann kunde ha en kone og en elskerinne, men det som han anstendigvis ikke kunde, det var å drøfte den ene av sine kvinner med den annen. Ikke den familien han hadde med den ene, i søvnløse netter – i armene på den annen trøsterinne. Han blev kvalm av det. Altså ikke et hull, hvor de som hørte sammen av blod og arv og alt slikt dunkelt og sterkt, ikke slapp inn uvedkommende. Å, det var meget mere uanstendig enn sånn en to-tre strengt adskilte familier som bestod parallelt. – Og far, hans far var ikke mere til kar – fy!

«Men hvad er det for et merkverdig pikebarn han optrær med her ikveld?» spurte en herrestemme inne i kabinettet.

«Tja,» sa Lillian. «Jeg aner virkelig ikke hvor han har gaflet henne op. Han er vel socialist, antar jeg – han er jo i den alderen –.»

«Merkelig fremtoning – hun ligner et rose malt skap som er kommet på avveier. Særlig når hun svinger sig i dansen –.»

Der blev ledd litt, og en damestemme sa:

«Kjære, nu vet jeg hvor jeg kjenner henne fra – det var det jeg visste, at jeg kjente ansiktet hennes. Hun står i blomsterforretning i Bogstadveien – frøken Jensen.»

«Lille Jensen er heller ikke dårlig, ha ha,» citerte herrestemmen

– det var noget fra et stykke av Gustav Wied, husket Paul.

«Såmenn – på en måte er hun forresten pen, må man si.»

«Ja – i nasjonaldrakt, og med kurumpe, vilde hun likefrem ha vært idealet av en hulder – eller sæterjentens søndag uten kurumpe –.»

«Antagelig er der ikke det minste å si på henne,» avgjorde Lillian, «det vilde ikke være likt Paul. Han er rent ualmindelig bra sånn –.»

Paul hadde lagt armen om Lucy og holdt hennes hode trykket inn mot sitt bryst: «Dette får du ikke lov til å gråte for,» hvisket han hårdt. «Det er ikke verdt det –.»

[130] Tuas stemme ropte «Lillian, Lillian –,» der blev nogen uro derute. Om en stund, da Paul tittet ut bakom portierene, så han kabinettet var tomt: «kom da.»

Byråchefen og doktor Aarstad stod i spisestuen og trakk op flasker, Tua var hos dem. Paul førte Lucy ditbort:

«Frøken Arnesen er så trett, far. Vi går ikke ovenpå; de er midt i françaisen, hører jeg, så hvis du vil være så snild å hilse Lillian og si takk for iaften. Mange takk for iaften, herr doktor, tør jeg be Dem hilse Deres frue. «Natt, Tua, takk for idag, – hils Halstein, er du snild.»

«Godnatt – kommer du ut til mor imorgen aften? Jeg har lovet å følge med onkel utover – nei når du ikke har tid så –. Godnatt, frøken Arnesen, på gjensyn –.»

*

Han tok hennes arm, straks de var ute av havegrinden. Og da de kom op i den lille bakken på opsidan av Blåsen, saktet han sine skritt.

«Jeg er lei for det, Lucy. At det skulde bli så lite hyggelig for dig, første gang du var i min familie –.»

«Å Paul,» hun rystet på hodet. «Det var nok ikke annet enn som jeg hadde tenkt, det – jeg har nok ikke noget å gjøre, jeg, i din familie –.»

«Si nu ikke slikt da –» han stanset og kysset henne, «fordi om det første møtet var mislykket –.»

De stod i skyggen innunder det rare lille fjellet, det rundet sig hvitt av det tynne snedekket, med pjusket tornekratt mot tåken som enda rødmet av lys, men svakere nu enn da de kom opover.

Paul kysset hennes kolde ansikt.

«Ikke tenk for meget på det. Igrunnen så gjør jo alle mennesker slik – flåser om hverandre, når en ikke er tilstede. Du vet hvad det heter: lureren hører aldri noget godt om sig selv. Enda det var altså ikke med vilje vi kom til å lure – et uhell –.»

Hun svarte ikke. Og Paul sa, så muntert som han kunde:

«Men jeg synes vi skal gjøre det offentlig til jul, du!»

[131] Plutselig tok hun i, heftig:

«Ja, det skal være visst at folk er fæle til å snakke om hverandre bak ryggen dems – å de var *grusomme* hjemme slik; det er ikke for det –. Men de var da ikke *sånn* likevel, vittige og spydige – jeg synes *fine* folk er meget verre, jeg –»

«Så, så, Lucy. Dessuten, hun er jo da bare min stemor – hun er snild på mange måter. Men min mor er helt anderledes. Vent nu til du har truffet henne. – Ute hos min mor, der er det ikke det minste likt sånn som det er hos Erik og Lillian –.» Han hørte det selv i det samme han hadde sagt det, og hjertet snørte sig sammen i hans bryst: Erik og Lillian – men han skjønnte, det kunde det ikke nytte å tale med henne om. Så sa han bare:

«Du synes du er ensom, du Lucy, og det vet jeg jo du er. Men på en måte så har nu ikke jeg andre enn dig heller. Så vi får nok holde sammen –.»

Jeg *elsker* dig,» hvisket han helt inn i det flurrede håret ved hennes øre.

De stod utenfor hennes gatedør i Dahlsbergstien:

«Lov mig at du legger dig til å sove med *en* gang,» bad han, «ikke ligger og tar dig nær av dette. Det er det ikke verd, Lucy –.»

Hun så inn i hans ansikt med det rare, uutgrundelig alvorlige blikket sitt.

«Åh – jeg hadde mest lyst til å bli med dig inn – så jeg var sikker på at du ikke legger dig til å tute eller noget sånt –.»

«Jamen –» hun så ned og hvisket, «du kan jo det da –.»

Han lo litt ustøtt.

«Da må Den Høie vite når jeg gikk igjen, venn min – jeg er redd det blir *for* sent –.»

Hun så op i hans ansikt, så underlig klart, men som hun snakket i søvne:

«Du kan godt bli med inn – Paul.»

[132] Han knuste henne inn til sig, kysset med tennene mot hennes.

«Nei,» sa han hårdt. «Jeg vil ikke det. Jeg vil ikke det – Lucy.»

Så slapp han henne og løp noen skritt – stanset oppe under gasslykten, stod der og så på henne, mens hun låste sig inn.

IX.

Det var Lucy selv som foreslo skituren, en av de første søndagene i desember. Hun var ikke stort mere trent på ski enn hun var i dans og svømning – ikke skiturer heller hadde været tillatt hjemme hos henne. Men gå på ski var hun til en forandring glad i; Paul opdaget til sin glede at på ski var hun iallfall uforferdet og grei.

Det var mørkt, skodde oppe i høiden, og lite sne. Paul hadde fakkel; han elsket fakler. Men han var litt redd for henne, hvordan hun skulde greie det nedover åsen. Rett som det var, måtte han opover og sanke henne op igjen, men hun bare lo og ristet av sig sneen.

«Uff – at ikke du snart blir sint på mig –» hun stod med hånden på hans rygg, mens han greide med påbindingen hennes. Fakkelen hadde han måttet kaste og tende lykten istedet.

Skodden bølget som røk foran det lille lyset, da de gikk over vannet. Da de kom så langt at de så stuen, syntes de oplyste små vinduer som store, røde øine inni tåken.

«Det er lenge siden Dere var her nå, Selmer,» sa Berte, konen, «jo jeg kjenner da igjen frøkna, kan Dere veta – det var hu som var med Dere sist Dere var her –.»

Lucy hadde pakket op nisten og begynte å stelle istand kveldsmaten til dem.

«Dere vil vel ha det inn på kammerset?» spurte Berte, hun tok frem tallerkener og kopper. «Dere får ligge på kammerset inatt, for jeg har nogen lærerinner ^[133] fra byen inni stuen – ja Dere kjenner frøken Pedersen, Dere, Selmer? Og så søstera hennes, hu er lærerinne, hu å, og mann hennes da, han er nå visst lærer, han å –.»

«Enn oppå loftet – kunde ikke jeg ligge der da?» spurte Paul.

«Nei, der er så fært og uryddig nå så –. Ja er ikke dere to forlovet da?» lo Berte, «ja å sku det gjøra da da, atte dere er isammens på kammerset inatt?»

Paul gikk ut på kjøkkenet, mens Lucy gjorde sig istand til natten. Han satt foran komfyren og snakket med Berte, til konen begynte å gjespe, reiste på sig. «Nei nå syns jeg det kan væra på tide –.»

Inne i kammerset stod en liten kjøkkenlampe og brente på bordet foran Lucys seng – hun hadde valgt den som stod i hjørnet mellem vinduene. Paul kunde ikke la

være å se på henne et glimt: hun lå i noget lyserødt noget med blonder på og korte ermer; håret hadde hun tatt ned og flettet, og det gjorde hennes ansikt forunderlig meget yngre og edlere – han hadde aldri før sett henne anderledes enn med håret satt op, brusset utover enslags stor valk –.

«Godnatt,» sa han ganske sakte, halvveis med ryggen til henne, idet han skrudde ned lampen og blåste den ut.

Han plukket av sig de ytterste plaggene borte ved foten av den andre sengen, så lydløst som han kunde. Det var måneskinn ute nu, så han, da øinene hans var blitt vant til mørket – inn av vinduene flommet melket, hvitt demrelys. Bare lyden, da han trakk op klokken sin, riftet likesom bortover nervene hans som små tannhjul. – Så smøg han innunder den tunge dynen til Berte, kjente det grove, hjemmegjorte putevaret mot sitt kinn og forsøkte å fatte sig på at han nu skulde holde riddervakt –.

Med ett kalte Lucys stemme, en underlig klar fløitetone i natten:

«Paul –.» Og da han ikke rørte sig, kalte hun igjen: «Sover du, Paul?»

«Nei.»

[134] «Vil du ikke komme hit bort til mig –?»

Han hadde den ene foten nede på gulvet, før han fikk tenkt sig om, lettet sig op på albuen. Og han skimtet i det tåkehvite måneskjær som fylte kammerset, at hun satt op i den annen sengen, med armene bredt ut. Så stod han op og gikk bort til henne.

«Du kan vel skjønne» – hennes stemme var full av gråt og latter på en gang. «Du kan da vel skjønne – jeg skulde ønske, jeg kunde gi dig alt du ønsker dig i verden. Du skal nu ikke behøve å vente på det som jeg kan gi dig –» og hennes armer var omkring ham i samme nu som han bøide sig over henne.

*

Han gikk en liten tur på ski neste morgen, mens Lucy klødde på sig: «Om tre kvarter skal det være frokost.»

Det var det samme skoddeværet idag og; skogåsene virket skiferblå av det tynne rimslag på baret. Paul tok op igjennem den lille kløften som delte åsen bakom plassen. Der rant en smule bekk nedigjennem, de små løvrunnene langsefter var tykt lodne av rimfrost. Det var sånn liten morsom dal, en sprekk tversigjennem

kollens syenittmasser, og der var noen små flate vegger med aldeles vidunderlig vakker vegetasjon av lavarter –. Paul kjente hver tomme av dalen.

Han stanset på høiden, hvor en ser ned til sjøene på den annen siden. Skodden lå som dyner innover åsene, men nedi dypet skimtet en gråhvit flate og gråblå skogstrekninger –.

Åja, han kjente sitt hjerte likesom synkende under vekten: hennes ufattelige sødme, en kjærlighet så vilt gavmild som den han hadde smakt inatt –. Og bakom –. Som en vegg var ramlet ned, en vegg han selv hadde malt ut med sine – naive innbilninger – nu gapte det imot ham, det ukjente som lå bakom, hennes fortid. Fordømt, fordømt, sjofelt utakknemlig at han kunde tenke på det en slik morgen som denne – men han hadde jo ikke kunnet la være å skjønne det. Hun var ikke – uerfaren. Det forhatelige, simple ordet –.

Hun blir vel ikke anderledes for det; han hadde jo [135] følt det fra første gang han så henne, det var henne han måtte elske, det hadde været naturens vilje med dem hele tiden at det skulde skje det som var hendt. Var det noenting å tenke på i det hele, at de fantasibilleder som han hadde malt til bakgrunn for hennes blondhet og varme – de var barnaktige. – Det som hun var, det hadde hun jo været hele tiden mens han dyrket henne. Og han skulde vel ikke være mindre viss på det efter denne natten, at hun var god og mild som en sommereng, ute av stand til å være usannferdig; hun var så aldeles ute av stand til å gjøre sig anderledes enn hun var. De hørte sammen som Adam og Eva i Paradis – kunde hun gjøre for at verden ikke var noget Paradis, og hun var ikke sloppet urørt og uskadt gjennom villskogen, – den store, lyse piken som var så lite forsvarsdyktig og ikke hadde hatt noen andre til å forsvare sig –.

Det er det samme, det samme – jeg *må* synes at det er det samme, nu da vi endelig har fått hverandre, vi som *skal* ha hverandre –.

De tre kvarterene var blitt til en time, da han kom til å se på klokken. Så snudde han og satte nedover. Fra øverst oppe på jordet så han at hun stod utenfor stuedøren, han suste bent ned til henne, føk over den opmåkede snevollen og tok omkring henne, så luen fløi av ham, idet han stoppet:

«Min!» Han klemte henne inn til sig. «Min. Min.»

Hun så op i hans ansikt – og han smilte ned til henne.

«Du blev borte meget lengere enn du hadde sagt. Jeg begynte å bli redd» – hun så ned, «for at du kanskje var – ergerlig på mig for noget –.»

«Hysj,» bad han uvilkårlig.

«For du hadde vel kanskje ikke trodd at jeg var en slik en – som vilde være med på noget sånt noget –.»

«Å Gud, Lucy – Tror du jeg er glad i dig?» spurte han lavmælt.

«Ja – a. Det var bare det, at jeg var redd du ikke skulde være så glad i mig efter dette som førenn –.»

[136] Paul bøide sig ned og spente av sig skiene.

«Du er da den verste tøisebøtte som *jeg* har været ute for,» sa han gjønende. «Der er vel forhåpentlig kaffe å få nu –?»

*

Hjemveien la de om Slakteren. I bakken bakom holdt en flokk smågutter på å stå i hopp – en klasse åpenbart som var ute med lærerinnen. Paul kjente henne, i det samme hun satte utfor – det var jo Tua jo. Jakken på skidrakten hennes var nokså kort, og der hang noget nedenfor den, intenst rosafarvet – kanten visst av en russebluse. Paul hadde alltid sett på Tua med en viss broderlig ergrelse – hun var så grenseløst ufiks og alltid overstrømmende begeistret for ett eller annet – han pleide å vise det også, nokså ubarmhjertig. Nu sprang der plutselig op i ham en heftig ømhet, igrunnen var han jo så glad i søsteren, og den lyserøde stripen tvers over baken hennes rørte ham som noget uendelig troskyldig. Så hoiet han på henne –.

Hun kom opfor bakken, ildrød, dryppende svett i ansiktet, bustet så det var et syn. Ubestemt unte han Lucy det som en slags opreisning efter sist de to var sammen – nu var det Lucy som tok sig ut, i en ny, grønn skidrakt med lappebroderier og en firkantet rød lappelue på hodet.

«– Dere opover også –? Takk for sist, frøken Arnesen! Å, skal dere innom Frognersæteren –. Ja *er* ikke guttene flinke – Albin er ren Holmenkollhopper alt, han, ja og se på Oscar nu da! – Gid, er det ikke vidunderlig at det begynner å sne – vi kan sandelig trenge å få noe mere –.»

*

Det var næsten helt mørkt, da Paul og Lucy kom til Skjennungen. Sneen, som hadde falt tettere og tettere, tok til å yre ned nu, store, lette flaker. Det var vidunderlig, syntes Paul, han skulde gjerne ha blitt ved å gå og gå en evighet gjennom et sånt stille dalende, hvitt yr av sne over skogene –.

[137] Likevel hadde de jo fått godt og vel nok av det da de kom til Frognersæteren, og stod og rystet av sig fonnene av nysne.

*

«Blir du ikke med inn?» spurte Lucy, da de stod utenfor hennes dør.

«Nei. Jeg skal da iallfall ikke kompromittere dig verre enn jeg alt har gjort,» – han forsøkte å tale lett. «Forhåpentlig har de ikke hørt noget inatt, de derinne på lærerinneværelset. Men jeg har ikke lyst til at din vertinne skal få noget å si på dig for min skyld.»

«Å, for den saks skyld,» sa Lucy. «Du kan skjønne hun har naturligvis trodd det lenge, at det var på den måten med oss. – Hun kan da ikke tenke sig at en herre skulde gidde å koste sånn masse tid og penger på en pike ellers –.»

Paul stoppet munnen på henne med et heftig kyss: «Godnatt!» Så løp han.

*

Han stod hjemme på værelset sitt neste aften – holdt nettop på å knytte slipset foran speilet, da det banket på døren ut til trappeopgangen. Det var Lucy.

«Skal du bort?» spurte hun skuffet, hun så han hadde på sig den nyeste blå dressen sin.

«Bare bort til far en tur. Det er hans fødselsdag idag. – Ta og bli med, du og, da? Så forteller vi ham med det samme, at vi er forlovet –.»

«Er du gal, du – jeg er ikke slik klædd heller. Dessuten –» sa hun sakte, «*nu* da, Paul – hvad tror du de vilde synes om at du forlovet dig med mig, hvis de visste at jeg allerede hadde latt dig få lov til alt mulig –.»

«Det har da ikke de noget med – det får vel bli vår sak. Alvorlig talt, Lucy – nettop nu synes jeg at de hjemme bør iallfall vite, du er min forlovede – så du blir kjent med dem. For alle eventualiteters skyld,» sa han fort og fast.

Hun var blitt brennende rød – hendene hennes skalv [138] litt, mens hun viklet papirene av en liten pakke hun hadde hatt i hånden:

«Du Paul, der er en ting jeg må si dig – værsgod» – hun holdt frem imot ham etpar kvister med gulbrun krysantemum. «Jeg har så ofte tenkt på at jeg hadde lyst på å gi dig noen blomster – jeg har lagt merke til at du er så glad i blomster. Og jeg får lov av frøken Jensen å ta noen engang imellem – når de ikke er så friske lenger så vi kan ha dem i vinduet.»

Paul satte blomstene i vase, stilte dem på den lille opsatsen over skrivebordet, ved siden av krusifikset.

Lucy satt i hans lenestol, hun holdt hendene klempt sammen om den lille pompaduren sin: «Du Paul,» sa hun igjen. – «Kanskje du ikke har tid?» spurte hun, da han tok på sig jakken og lette etter lommetørklæ i kommodeskuffen.

«Jo da, hvad er det?» Han satte sig på kanten av skrivebordet sitt, flyttet lampen bort på nattbordet: «Hvad er det, Lucy –? Du ser ut som du hadde solgt smør og ingen penger fått,» forsøkte han å gjøne.

«Nei det er ikke det – at jeg angrer noget på det, hvis det er det du mener. Men jeg synes at du er for god til at jeg skal narre dig. Og derfor så vil jeg si dig det, at jeg er ikke så bra som du tror. Jeg har ikke været – skikkelig» – hun grep i duskene på stolarmene, slet hårdt i dem – «ikke alltid. – Men det er nokså lenge siden nu,» hvisket hun fort og redd.

Paul kjente det som han blev stiv omkring munnen, og hjertet tok til å hamre avskyelig igjen:

«Du skal ha takk for du – for du vilde si mig det selv, Lucy. Jeg setter pris på at du selv vilde fortelle» – å, det hørtes idiotisk ut, men hjertet gjorde så svinaktig vondt. «For du forstår, det er ikke nogen overraskelse –» æsj, så dumt –.

«Er det Nikko som har sagt det,» spurte hun fort.

«Nikko – nei vet *han* det?» Fordømt og –.

«Nei jeg vet ikke. Men jeg antar at Aina visste kanskje noget om det. Om den siste –.»

Paul sa ingenting.

[139] «– For han var jo altså en herre, sånn. Han var på kontoret på den skofabrikken hvor jeg var pakkerske – der hvor frøken Johnsen var bestyrerinne. Og så begynte denne bokholderen altså å interessere sig for mig, ja fra først av var han bare snild og hyggelig, og det var han som skaffet mig plass i den der hanskeforretningen på Karl Johan, du kan skjønne jeg var henrykt for å komme bort fra fabrikken, for der blir en jo ikke regnet for nogen dame, men Carling behandlet mig som en dame alltid – ja så syntes jeg jo ikke jeg kunde annet enn jeg fikk bli hans veninde på den måten som han gjerne vilde ha det. – Når jeg allikevel ikke var uskyldig,» hvisket hun.

Paul kunde ikke få frem et ord. Han lette – vilde gjerne sagt henne noget godt –. Han løftet hånden for å stryke henne over ansiktet, men hun satt så han kunde ikke nå henne uten å bøie sig langt fremover, og så lot han den falle lamt ned på kneet igjen.

«Og enda så har jeg igrunnen alltid været så redd for det der,» klaget Lucy sakte, «jeg vilde så nødig bli et dårlig menneske. Det var derfor jeg sluttet i den der hanskeforretningen og. Carling reiste til Amerika for halvannet år siden, ser du, og så sluttet vi å skrive til hverandre; nu er han forlovet med en annen derborte. Og så da chefen fikk vite det, så begynte altså han å ville ha fatt i mig –. Han var ikke sånn fæl eller brutal, han var en eldre herre, forstår du, enslags onkel til Carling – men jeg var så skrekkelig redd allikevel, jeg holdt ikke ut å være der. Men så var det frøken Johnsen, Jonsa, som vi kaller henne, hun hadde været så skrekkelig snild mot mig alltid, hun er kusine til frøken Jensen, og så skaffet hun mig posten hos henne –.»

Paul satt stum – han hatet sig selv og foraktet sig selv for den grusomme nysgjerrigheten eller hvad han skulde kalle det. Men før, Lucy, det som hadde været før –?

«Har du slett ingen støtte hatt av hjemmet ditt da?» spurte han, tykk i mælet. «Når det knep som verst for dig – kunde du ikke reist hjem en stund –?»

[140] «Hjem! Ånei, det er nok det siste stedet –. Det var jo nettop det det begynte med, jeg blev kastet ut hjemmefra, enda da hadde jeg ikke gjort noget galt altså –.

– Det var en gutt, – jeg hadde kjent ham fra jeg var liten; foreldrene hans hørte også til vennene. Ja ikke at vi hadde hatt følge eller noget slikt, for det går nok ikke an hos oss, men vi var jo kjent fra møtene og gikk i følge til og fra, og på den måten, forstår du. Pappa var jo nemlig evangelist, skal jeg si dig – ja vi har en liten gård og,

men det er bare to kuer og noen griser og sånn, men så lenge som mamma levde, hadde vi en gammel pike som het søster Sara, hun stelte gårdsbruket, ja og så måtte jeg hjelpe til da, for mamma lå alltid, så lenge som jeg kan huske. Men så lenge som mamma levde, hadde vi det nu godt hjemme, pappa var snild, og jeg syntes det var hyggelig å gå på møtene, for du vet at det var den eneste fornøielsen jeg var vant til. – Vi fikk ikke lov til å leke heller, for det trodde de var synd – det er visst derfor jeg er blitt så lite tess til å være noget kvikk eller morsom. Ja jeg hadde en lekestue forresten, med krusbrott og slikt, opi et lite berg bakom fjøset, og det syntes jeg var morro, når jeg kunde gå op dit, men jeg hadde ikke noen andre barn som jeg kunde leke med – men jeg var nu likevel alltid glad og fornøiet den tiden.

Men så døde mamma, da jeg var tretten år, og søster Sara måtte reise, for pappa giftet sig samme sommeren med en enke; jeg vil ikke akkurat si hun var slem mot mig heller, men det var likesom så utrivelig hjemme efter at hun var kommet dit. Så da jeg var seksten år, kom jeg inn til Tønsberg til en gammel frøken, som jeg pleiet et års tid, men så døde hun –.

– Men så sommeren efterpå så var det denne gutten da, han var hjemme hos foreldrene sine, han leste til prest. Ikke for det, vennene regnet ikke prestene for noget, nei gid, statskirken, det var den rene hedenskap og ugudelighet det – ja gid så mange ganger som jeg har været med og bedt for at presten skulde bli omvendt og bli en levende kristen. Enda han var visst nokså snild, ^[141] tror jeg –. Men Otars foreldre hadde jo penger, skjønner du, og når de hadde råd til å koste ham frem til prest, så var det vel nokså rimelig at de gjorde det. – Men vennene likte det ikke, må du tro – de blev regnet for nokså frafalne, både de og Otar, efter det. Men du kan skjønne, jeg syntes jo han var fryktelig pen og kjekk, han som hadde været i Kristiania og var student og allting –.

Nu skal jeg si dig, at vi bruker det der jeg er fra, at de unge, de ligger i bryggerhuset om sommeren. Og bryggerhuset våres det har et vindu ut imot haven, og så står der noen store syrinbusker like utenfor – og så kom Otar inn til mig da, sommetider – nokså sent –. Ja så en natt da som han var inne hos mig, kom min stemor og opdaget det. Og hun vilde absolutt ikke tro at vi ikke hadde gjort noget galt –.

Nok av det – enden på det blev altså at de gav mig reisepenger til Kristiania og sa at jeg skulde ha mig ut av gården –.»

Paul gled ned av bordet, tok hennes hånd og løftet den op mot sitt bryst. Lucy så ned, mens hun fortsatte:

«Om ettermiddagen da, så tok jeg et tog som gikk fra Tønsberg innover –. Otar reiste også med det. Vi var alene i kupeen. Og så – de hadde jo ikke villet tro det så, at jeg var ordentlig – og så lot jeg ham altså få lov til å forføre mig –.»

Hun drog sin hånd til sig, pusset nesen.

«Ja du vet, det der med Otar – det blev jo ikke til stort mere da. Han betalte for mig på et hotell nede ved stasjonen etpar dager, men det var jo for risikabelt kan du vite, for ham som var teolog. Men så kjente jeg to piker fra Tønsberg som tjente hos en frue nede i Observatoriegaten, og så fikk jeg være der, til jeg kunde få noe å gjøre, men hun hadde ikke råd til å gi mig no lønn. De var ordentlig snilde, Janna og Olga, men jeg var redd likevel for å være der, for de var skrekkelig lettsindige, og jeg måtte ligge i seng med Janna –. Der var så mange losjerende i den gården, og de hadde så mye leven med Janna og Olga – du forstår –. Men ^[142] snilde, det var de. – Så tok jeg den plassen i Cordt Adellers gate, det var den første jeg kunde få –.

Det der med Otar, det blev ikke mere da, nei. Det gikk jo ikke an at jeg kom op til ham på værelset hans, og han kunde jo ikke ha følge med en almindelig tjenestepike, kan du skjønne. Før så hadde det jo likesom været meningen at jeg skulde bli forlovet med ham. Ja nu er han kapellan nordpå og forlovet med en prestedatter, så jeg i avisen –.

Men jeg var jo så redd for å komme bort i mere gæliheit – bli rent ødelagt og gå aldeles i hundene, og dette var altså like ved der som Janna og Olga tjente, og de vilde endelig ha mig med sig ut på leven –. Så flyttet jeg til en plass ute i Thorvald Meyers gate, og der var det jeg blev kjent med Jonsa, og hun tok sig av mig og hjalp mig –. – Men jeg har altså ikke hatt noe å gjøre med andre enn Otar og Carling –»

«Og de hjemme hos dig,» spurte Paul om litt. «Har du ikke hørt noget fra dem siden –?»

«Pappa skrev til mig – da han hadde fått visst at jeg hadde tatt mig plass og vilde være skikkelig – så skrev han at hvis jeg vilde angre min synd og bekjenne og la mig frelse, så skulde jeg få komme hjem igjen. Jeg blev sinna, jeg, og skrev tilbake, de kunde først sende mig tøiet mitt – for du aner ikke hvor skrekkelig det var, de hadde jo jaget mig akkurat som jeg stod og gikk – og kommoden min, for jeg hadde fått en nydelig antik kommode efter den gamle frøkenen som jeg pleiet i Tønsberg, mahogny, tenk –. Ja for jeg hadde jo ikke gjort noe galt før de kastet mig ut hjemme –. Men det brevet har jeg aldri fått svar på –.»

«Å lille, lille, lille Lucy –» Han satt på stolens armlene og holdt hennes hode inn til sitt bryst.

«Ja, nu vet du altså allting om mig,» sa hun med et dypt stønn. «Så nu får du altså gjøre akkurat som du selv synes.»

«Synes.» Han la kinnet sitt ned på hennes hår. «Kunde jeg bare – bare få dig til å glemme det alltsammen. Så du ikke skulde huske annet enn mig, og det at vi to er glad i hverandre.»

[143] «Hvordan kunde du vite det forresten,» hvisket hun. At jeg ikke hadde været aldeles bra før?»

«Kan du huske den dagen isommer, oppe ved Sognsvannet?» spurte han like sakte. «Da jeg tok efter dig og du blev så livende redd? Da skjønte jeg jo at der var nogen som hadde gjort dig noget vondt.» I øieblikket husket han selv ikke annet enn at han hadde skjønt det da.

Lucy nikket.

«Jeg trodde ikke De var sånn,» minnet han, sakte. «Husker du?»

Hun nikket igjen: «Ja gid! – Så fortvilet som jeg blev. Jeg syntes det var så skrekkelig deilig å være sammen med dig, skjønner du, for jeg hadde aldri truffet et menneske som var mot mig på den måten –. Så jeg blev aldeles fortvilet da jeg skjønte at du også var sånn – lidenskapelig –»

«Jamen hør her, Lucy –» Paul smilte litt. «Ønsket du virkelig aldri dengangen at jeg skulde gjøre no sånt – forsøke å kysse dig for eksempel –?»

Lucy så ned, rødmende:

«Jo-o – på en måte så. Men jeg vilde helst ikke, likevel. For da tenkte jeg, at så kom allting til å bli så skrekkelig. Og så blev det snart forbi –.»

Hun sitret inni armen hans:

«Nu bakefter synes jeg jo det er forferdelig selv – jeg hadde jo ingen anelse om at jeg kunde være sånn som jeg er blitt – så skrekkelig sanselig. Så jeg ønsket bare jeg kunde dø – da du holdt mig i armene dine –»

«Å du – vesle –» Pauls stemme skalv av sinnsbevegelse. «Det er jo fordi du er glad i mig, Lucy –»

Hun gjorde sig fra av hans armer og reiste sig op.

«Det er vel det. Enda jeg trodde nok før og, jeg var gla i – før. Men det var ikke noget sånt – at det var *ikke* noget likesom, synes jeg nu. Jeg kan ikke holde det ut, Paul – å nei, jeg kan ikke holde det ut! Jeg blir aldeles redd for mig selv – det er akkurat som jeg skulde ønske jeg kunde dø av det,» gråt hun inntil ham.

[144] Denne aftenen syntes han der var noget velgjørende ved alt det myke og dempede oppe hos faren og Lillian – de dype gulvtepper og forhengene som var trukket for og silkeskjermene over de elektriske lamper – og Lillians musikk, mens han selv satt dypt nede i en lenestol og røykte og røykte –.

«Er du ikke bra, Paul?» Lillian bragte aspirin og et glass vann.

– Det var jo idiotisk å bli ved å tenke så meget på det. Skinnsyk – det vilde være akkurat like god mening i at han fyren derborte på kobberstikket, Perseus, skulde være skinnsyk på dragen. Hun lignet forresten sandelig Lucy, piken på billedet, som stod og trykket sig op imot bergveggen og ikke hadde på sig en ting uten lenkene. – Den yngste kongssønnen i eventyret kunde like gjerne finne på å være skinnsyk på risen som ikke hadde noget hjerte på sig. – Herregud, om et almindelig stakkars mannfolk kunde være så fornuftig og praktisk som en eventyrprins –.

Men, men, men –

– En av de grusomme kupeene på Vestbanen –. – Når de allikevel ikke vilde tro det så, at jeg var ordentlig –. Skulde noget menneske ha hørt på maken til grunn –!

Det var som livet hadde slått ham midt i ansiktet. – Livet, livet, hvad er det for noget –? Han kunde ikke slå igjen –.

*

Han kom forbi den gården i Dahlsbergstien der hun bodde. Porten stod åpen. Paul gikk inn i gården. Der var mørkt hos henne – han kastet et par håndfuller sne mot ruten. Om en stund skimtet han henne innenfor – hun gløttet på vinduet.

«Jeg vilde bare si godnatt til dig.» Han sprang op på søplekassen i kroken, ballanserte langs gesimsen av kjelleretasjen bort til henne.

«Jeg undret på om du var våken? Lucy – du må ikke ligge og være lei for noget – du skal ikke ligge og [145] tenke på triste ting, kjæresten min!» Han kysset henne og

hoppet ned, strøk hjemover for full fart. Han hadde iallfall beroliget sitt eget hjerte en liten smule.

X.

Det der som Lucy hadde sagt om sin vertinne, holdt nok stikk. Hun var så taktfull så, – på en utrolig vennelig måte. Stakkar, hun var visst et skikkelig menneske, slet i det i den kolde melkebutikken sin, og hadde familie som hun måtte hjelpe – hun syntes vel ikke hun kunde ta på sig å være dydens vokter. Men hennes forståelse var ikke behagelig. Det var som han selv drog Lucy nedover ved å utsette henne – og sig for den.

Og så følte han sig hjertelig ille ved overfor Gotaases.

Selvfølgelig så brød ikke han sig for fem øre om alt det der som kalles borgerlig moral og anstendighet. Han gav det fan med fett på hvad de syntes, sånne hanner og hunner som levde parvis og fektet sig gjennom verden en femogtyve år, ett kjøtt og en sjel og en tanke – for sig selv og sine, om de så skulde snyte både kunder og leverandører på en pyntelig måte og puffe overende andre folks motbydelige unger for å få sine egne søte, begavede barn frem i verden. Som trodde at sølvbryllup og notis om det i avisene hadde inngått i Guds plan med menneskene, da han skapte dem, mann og kvinne. Og hvis ingen av dem hadde ligget med andre enn hverandre, siden bryllupet idetminste, så regnet de det, at der var en last de ikke hadde dyrket, for å være en positiv dyd. Og snakket om umoralsk ungdom, så en skulde tro de hadde en peppernøtt til hjerte og en høselort til hjerne.

Men han visste selvfølgelig at Gotaases så anderledes på det. Han hadde lest såpass i Vincents bøker nu, så han visste, for katolikkene betød kyskhets ikke bare noget negativt – la være, til du får en stilling så du kan sette hus efter din stand, – det var noget positivt. Den hadde en egenverdi, sånn at det blev verd å gi avkall selv på det som man sånn i almindelighet regner for harmonisk ^[146] menneskelykke – for å vie hele livet til en slags vaktmannstjeneste på bymuren. Der var det simpelthen et spørsmål om kall – om man skulde gifte sig og gå over i landstormen så å si, eller søke om å bli optatt i stormtroppene. – Der var iallfall noget i den opfatningen som rent umiddelbart kalte på en manns manndom –.

Det der, at han hadde besluttet der skulde ikke bli noget slikt mellem ham og Lucy før de blev gifte – det var jo ikke for han mente sånt er galt i og for sig. Han hadde ikke synes det var galt, når han visste om andre, de stod i denslags forhold. Men det var noget annet med Lucy – han hadde hatt det på følelsen, hvis han hadde gjort henne til sin elskerinne straks de blev forlovet, så vilde hun aldri ha trodd på

at han kom til å gifte sig med henne. Nu og var han glad, han hadde iallfall ingenting tatt, før hun selv rakte sig frem som en gave –.

Hans mors moral *hørtes* ut som den skulde være lett og grei å leve etter: Når to mennesker virkelig er gla i hverandre, er det ikke synd. For da er det vakkert. Og det som er vakkert, er ikke synd –.

Himmelen skulde vite, han og Lucy var gla i hverandre. Og det *var* vakkert –. Men Paul kunde ikke fri sig for en følelse av at han kjempet en tapendes kamp for å verge det vakre i deres kjærlighet mot ydmygelser og uskjønnhet som truet med å reise sig op omkring dem på alle kanter og ta glansen fra deres ungdom.

Selv hadde han jo aldri hatt noget hverken av religion eller moralske prinsipper – i det minste hadde han aldri kunnet bekvemme sig til å kalle sine private meninger og sånt som personlig renslighetssans og rettferdighetsfølelse for det. Han reagerte jo bare overfor inntrykk sånn som det var hans natur – ja og eftersom han var opdradd naturligvis. Han syntes de blev litt latterlige, vennene – og venindene – som talte om sin subjektive religiøse følelse og meddelte, at *min* Gud er slik og slik. En sånn Gud som er det samme for sin tilbeder som mrs. Harris er for mrs. Gamp, følte han [147] virkelig ingen trang til å anskaffe sig – da vilde han heller velge en indisk gud med seksten armer og ben – så må man vel i det minste være sikret mot selvtilbedelse. Men han fikk greie sig uten nogen Vårherre – hadde ikke bruk for nogen Gud til å strø sand på for sig, og når han ikke kjente nogen Gud som han kunde adlyde –.

En kveld, idet han skulde gå fra Lucy, hvisket han det nedover henne:

«Du er den eneste jeg har elsket!»

Hun trakk ham tett ned til sig:

«Du Paul – jamen – sånn været sammen med kvinner, det har vel du også –?»

Han likte ikke at hun skulde spørre om slikt. Eller – likte ikke, var et svært mildt uttrykk. Men stakkar, hun søkte vel kanskje en trøst for sig selv i den tanken at ikke han heller hadde været anderledes enn folk er flest. Ikke om det hadde gjeldt hans liv, hadde han orket si, *hvor* alt han hadde satt inn i forholdet til henne.

Så sa han det som han hadde hørt andre si:

«Kjære dig, Lucy – sånt er jo noget rent annet. Det har da ingenting å gjøre med det som er mellem oss to.»

Han hadde hatt det prinsipp, at de få gangene hun kom op til ham på hans værelse, måtte de opføre sig korrekt. Men ulykkeligvis så hender det jo at sommetider blir prinsipper for lite. – Og fru Gotaas banket på døren, åpnet den uten å vente på «kom inn», lukket den brått igjen.

Dette hendte i mørkningen.

«Jeg kommer bort til dig om en times tid,» hvisket Paul, da han låste henne ut på trappegangen litt efter. Det var som han måtte dø av skam – og dø en gang til, da han stod og så efter ryggen hennes, idet hun forsvant nede i trappen.

Så skjøv han hjertet op i livet, gikk inn i stuen – der var ingen; fru Gotaas stod ute i kjøkkenet og fylte på ^[148] lampene. Hun snudde sig mot ham, da han kom – og en ny bølge av elendighet skyllet over Paul, da han så det bedrøvede gamle ansiktet hun snudde op mot ham, lite og rynket og spissneset under det uordentlige grå krushåret.

«Ja, fru Gotaas,» sa han så kjekt han kunde, «naturligvis skal jeg flytte med en gang. Jeg vet jeg har opført mig skammelig mot Dem –»

«Jamen Selmer» – hennes klagende stemme skar i hans oprevne nerver, «De er da vel *forlovet* med henne? Jeg mener – De mener da vel å gifte Dem med henne?»

«Jo selvfølgelig. Vi vil da det – såsnart jeg får noget som vi kan gifte oss på.»

Fru Gotaas tørket hendene på blåforklæet, den evige bevegelsen gjorde hun visst rent automatisk.

«Det er så synd,» sa hun sakte. «Ja, for frøken Arnesen er da sånn pen, søt ung pike – hun ser så inderlig snild og god ut, synes jeg. Og De er da også et godt menneske, Selmer?»

Paul trakk på skuldrene. På sett og vis hadde det næsten været lettere hvis hun hadde luftet en stor forargelse. Men den gamle konen som stod og var næsten på gråten – huff, han kjente en uhyggelig fristelse til å avlaste alle sine bekymringer, og betro henne hvor vanskelig de hadde det.

«Ja det er synd,» sa fru Gotaas. «Det er så ille at dere skal gå her i byen, begge to – og ingen av dere har noe hjem. Kunde ikke De flytte hjem til Deres mor?» spurte hun fryktsomt.

Paul rystet på hodet:

«Det blir så upraktisk, fru Gotaas. Nu må jeg se til å bli ferdig med min embedseksamen så fort jeg kan, skjønner De nok.»

«Ja det er jo sant, *det* må De. Men hun da – kan ikke hun reise hjem til foreldrene sine – har hun ikke nogen familie som hun kan være hos sålenge?»

«Nei, hun har ingen.» Han hadde satt sig ved kjøkkenbordet, under den lille hyllen med vekkerklokken og Madonnafiguren. Mot hans vilje slapp det ut av hans [149] munn: «Igrunnen så er det slett ikke så lett for oss, fru Gotaas –»

«Nei, det er det jo *ikke*.» Hun sukket dypt. «Men kunde De ikke få henne til å reise bort på landet så lenge – til en pen familie. – Hun må jo sy utstyr også, vet De,» sa fru Gotaas lysnende. «De kan skjønne, hun må jo gjøre istand utstyret sitt» – hun strålte, som hun hadde funnet veien ut av alle vanskeligheter.

Paul skulde like til å svare bittert, at stakkar, hvor skulde hun få det fra – så slo det ham, det *var* en idé. Han hadde jo endel penger – eller han kunde ta op et lån, så slapp han å snakke med sin mor om det. «Ja sandelig, fru Gotaas, *det* skal jeg foreslå Lucy – det blir nok det beste at hun reiser på landet og syr på utstyr – lærer husholdning og alt det der –»

«Ja ja,» sa fru Gotaas, «for selv om dere ikke ser på denslags sånn som vi gjør – så vet De jo, det blir da ikke nær så høitidelig – hvis en blir nødt til å gifte sig for eksempel – bryllupet og sånn, mener jeg –.»

Paul kjente en liten frysning –.

«Og så overfor Deres foreldre,» sa fru Gotaas. «Ja, for De må jo tenke på at det kom til å bli så leit for henne – fordi hun er jo likesom ikke av samme stand som Dem – da blir det jo enda verre for henne, skal De huske på, hvis det kom til å se ut som De bare giftet Dem med henne fordi De var nødt til –»

Jaså, det hadde hun også øie for, tenkte Paul litt forundret.

«Ja – det var jo lampen Deres som jeg skulde hente –»

«Jeg skal gå efter den,» sa Paul fort og forsvant.

*

Det første han kom inn på Lucys værelse, så slo den fæle lukten imot ham – den familien som hadde kjeller under hennes rum, var vegetarianere, og hvergang det

var linnvær, blev luften heroppe aldeles forpestet. Stakkars Lucy kunde jo i det hele tatt aldri få skikkelig luft på værelset sitt – den besynderlige kolde og emne lukten [150] av melkebutikk trengte inn, og matosen fylte leiligheten når vertinnen tilberedte sine forskjellige delikatesser – det hjalp ikke stort om Lucy satte op vinduet ut til gården.

«Hvad sa hun?» spurte Lucy opskremt og gikk imot ham. «Brukte hun sig *fært?*»

«Nei langtifra. Hun brukte sig ikke det grand.»

«Ånei,» sa Lucy litt foraktelig, «de regner vel forresten ikke denslags *for* noget, såne.»

«Jo, fru Gotaas sa det var stor synd mot *dig*. Sånn en bra, søt pike som du er, sa hun til mig. Og Vårherre og alle familien Gotaases helgener skal vite, jeg synes hun har rett i det. Og så sa hun det var en stor skam av mig at jeg ikke enda har forlovet mig offentlig med dig og tatt dig med mig ut til min mor. Og det har hun også rett i. For jeg skal si dig, Lucy, jeg orker ikke dette lenger, behandle dig akkurat som du bare skulde være en pike jeg holder mig med.» Han gjorde et hurtig kast med hodet – det gjorde *godt* å få sagt det så brutalt som så.

«Det er jeg vel allikevel det,» sa Lucy bittert.

«Ja det er vel ikke med min gode vilje det?»

«Å Paul.» Hun rørte fryktsomt ved hans arm. «Det kommer nok ikke an på hvad du vil. Men du skal få se på at det kommer til å gå slik. Og da kommer du selv til å være glad for jeg ikke har villet være med dig hjem og denslags. For der er ingen som kommer til å synes det er nogen skam for dig, om du har stått i forhold til en simpel pike, mens du lå i byen og studerte.»

«Å ti stille!» Han bet henne i skulderen gjennom bluselivet. «Jeg *hater* at du snakker slik,» hvisket han lidenskapelig – «den der hønsehodede kynismen din – du er så dum når du er kynisk, for det ligger slettikke for dig. Du biller dig inn, du, at du er blitt klok av skade, men du er bare blitt dum av skade –» hun strittet imot, men han kysset hennes bleke ansikt med den lille fornærmede minen.

«Jeg sier det jo bare fordi jeg er glad i dig,» sukket hun tilslutt.

[151] «Ja. Ja. Ja. Det vet jeg. Men det er så dumt. Og du er jo nettop ikke dum, Lucy – vi skal ikke snakke om, vi skal ikke tenke på engang, alt dette utenoms og

tilfeldige – som er der, utenom det at vi to er skapt til å elske hverandre, og derfor må vi elske –. Hvis du hadde fått leve fredet og trygg til jeg kom og fant dig – så hadde du jo aldri blitt annet enn kjærlig og lykkelig og trofast og slikt. Lucy, Lucy, du skal la være å snakke på den måten – rope på høsten, for så kommer'n – har du aldri hørt det?»

Hun stod og lenet sig inntil ham, aldeles stille, og tok imot hans kjærtegn.

– Litt etter, han satt i den eneste kurvstolen og så på at Lucy satte frem aftensmaten til dem – så kom han frem med sin plan om at hun skulde reise på landet og lære husholdning.

«Synes du allerede du kan være foruten mig?» spurte hun sakte.

«Naturligvis måtte vi ordne oss så jeg kunde komme og besøke dig.» På en bondegård, helst et sted hvor han var kjent fra sine sommerturer.

«Ja hvor skulde pengene komme fra til slikt da?» sa Lucy opgitt. «For *litt* vilde de vel forlange for å ha mig – selvom jeg kunde gjøre nytte for mig. Og klær må jeg ha litt av også –»

«Det skal jeg nok greie,» sa Paul, han rødmet heftig. Selve ungdommen i ham krympet sig ved tanken om at dette lignet betale sin elskerinne.

«Jeg *or*ker ikke at du skal bli boende her,» tok han i, «– leve og ånde i denne lukten av kålrabi eller hvad det er de svina har kjelleren sin full av.»

«Nei,» sa Lucy lengselsfullt. «Du kan skjønne, jeg vilde nok heller bo et annet sted. Men da vilde jeg nok – hvis du altså endelig vil hjelpe mig – jeg vilde heller få et bedre værelse et annet sted i byen –»

*

Dette blev jo mere og mere innviklet.

For hvis der hadde været en bismak av noget ubehagelig ved planen om å leie henne inn et sted på landet –. [152] Det minnet ham blandt annet om et tilfelle han hadde sett: sønn til en av onkel Abrahams naboprester hadde forlovet sig med en tjenestepike, og så sendte han henne hjem til sine foreldre for at de skulde bibringe henne litt dannelses, som de sa. Tante Tinni især snakket om hvor storartede de var imot henne. Han husket hele familien på besøk hos pastor Dverbergs, og den utsøkte elskverdighet som alle utsatte jentestakkaren for. Hun fikk forresten visst

snart nok av det, slo op med sin prestesønn og strøk sin kos. – Men hadde der været noget usmakelig ved ideen å holde Lucy på landet, – så var det ti ganger mere usmakelig å leie værelse til henne i byen. – I et pensjonat vilde snart nok alle skjønne at hun var hans elskerinne – for den saks skyld vilde de skjønne det selv om hun aldri hadde været det – og han kjente den sorten av mannfolk som aldri manglet på slike steder, som går ut fra, at hvis en pike har *en* elsker, så er hun tilgjengelig for alle og enhver uten persons anseelse, og så flyr de som hanhunder efter en tisper. Men det skulde det ikke bli noget av. Værelse – det vilde si at de måtte finne en viss type av vertinne som vilde late som hun var diskret – ikke altfor morsomt det heller –.

*

For å støtte op sin egen selvaktelse under den økende følelse av moralsk konfusjon trasset Paul sig til at Lucy kom ut på Linløkka en søndag sist i januar. Da hadde han nettop fått henne installert på et nokså pent solværelse i en av smågatene bakom Holbergs plass – hos en enkefrue som så ut som hun ikke vilde gjøre ophevelser, hvis de selv iakttok en smule dekorum.

Hun kom ut med halvelleve-toget, så det blev jo en temmelig lang dag å få bukt med. Paul var litt nervøs da han møtte op på stasjonen – han måtte forberede henne på at sagt noget sånt direkte om at de var forlovet, hadde han ikke; de brukte ikke det der i gården. – Halstein Garnaas hadde kommet hjemme hos dem i det meste av tre fjerdingår, før moren foreslo dus. Han [153] hadde bare sagt til sin mor, det var en ung pike som han hadde været meget sammen med i det siste; han vilde gjerne moren skulde bli kjent med henne. Til det hadde hun svart, ja naturligvis, barnas venner var alltid velkomne herute –.

Det gikk riktig bra; Lucy forsnakket sig jo ikke akkurat, men det lot da til at Julie Selmers gjestfri og likefremme mottagelse litt efter litt fikk henne til å føle sig nogenlunde trygg derute. Etpar ganger – det var når Julie hadde sagt noget sånt omsorgsfullt og muntert fortrolig: «Sett Dem hit nu, frøken Arnesen, så De sitter litt godt,» eller «De skal se, når De kommer hitut ivår» – så Lucy på hans mor med dette rare, sky og blide uttrykk, så Paul kjente sin ømhet for henne næsten som et sår i brystet. Det var sånn hun skulde hatt lov til å være, fryktsom og tøvende, som unge piker, når de står avklædd på stranden og skal til å gå ut i den morgenkolde fjord – ikke redd som en der er blitt puttut utfor bryggen i det gjørmete, urene sjøskvalpet under pålene.

Der var ikke andre av hans søsken hjemme enn Sigmund. Like efter middagen satte gutten sig til pianoet. Musikk var det eneste som Sigmund brød sig om; selv vilde han helst bare spille, men faren syntes, han burde iallfall bli student, så han kom vel til å lese videre, hvis ikke han strøk til middelskolen da.

Paul hadde satt sig bort i den mørkeste krok av stuen. Det var noget av Brahms som broren spilte – Paul kjente det ikke fra før; han lot sitt sinn drive på tonene, mens han satt og så bort på de to kvinner under den høie stålampen. Lyset falt ned over morens vakre, mørke hode; hun holdt det litt bøid og strikket på noget brusende hvitt som fylte hele fanget hennes.

Lucy satt hvor hans mor hadde anbragt henne, med alle de broderte sofaputer stablet op omkring sig og det lyse ansikt mot veggteppets rødbrune bunn. Lampeskjermen skygget svakt grønnlig over hennes ansikt, hud og hår fløt sammen til noget rent ujordisk bløtt og blondt – hun så ut som en drøm av uberørt ungdom og ^[154] kvinnesødme, slik hun satt og lyttet til musikken, stille med store, vidåpne øine.

Og igjen flødde den avmektige bedrøvelsen som han bar på bunnen av sitt vesen nu. Alt som skulde ha været – anderledes enn det var. Og nettop det gjorde så forbannet vondt – å se sin drøm komme tillive et øieblikk, – hvis enda bare hans eget hjerte vilde tro dette sikkert: sånn skal det bli engang, dette skal bli Lucys liv, å sitte i fred og ha det rent og vakkert og – ja musikalsk – omkring sig, og alt fiendtlig stengt ute. Å Lucy – hun hadde bare en eneste begavelse – til å åpne sin favn for en mann og hans fremtid og hans efterslekt, slutte sine trofaste, kraftige armer om det alt og verne om det med sine blide hender, som var så uskyldig dristige til å finne op rare kjærtegn –

Men nu var det bare når lampen var slukt og hun lå i hans armer, at hun var helt sig selv – da var hennes hengivelse som et hav av gavmild ømhet å synke inn i. Dagen viste hvor hennes ungdom var arret av erfaring – og der var ingen som han, hennes mann, kunde hevne henne på.

Livet – ja det var vel det at han var til og Lucy var til og dessuten noget mellem to og tre millioner i Norge, innbyggere som man sier – og på jorden forøvrig – ja det hadde han iallfall visst dengangen han tok middelskoleeksamen. Og hvor mange som var blitt til støv i støvet, og hvor mange som skulde komme til å grassere her efterhånden, før kloden blir ubeboelig, kunde en bli sjøsyk av å tenke på. Alle strevet de for å skaffe sig det de vilde ha og det de behøvde, og for å undgå det som de helst vilde slippe fra. Liv – det kan bety organisk liv eller en manns levetid,

summen av de pryl han har fått eller de krumspring han har gjort mellom vuggen og graven. Men i folkesproget brukes jo ordet bare som en slags eufemisme – kjempe livskampen, det vil si å slåss med andre eller slåss med sig selv. Hevne sig på livet – la andre undgjelde for de ulykker eller uhell en selv er kommet ut for.

Hadde han enda været født for en tyve eller femten ^[155] år siden, så kunde han ha skyldt på samfundet. Men nu var han kommet til verden på et såpass sent tidspunkt av klassenes folkevandring, så den gikk ikke. Samfundsforbedrere kunde der nok alltid være bruk for, og de gamle kilder til samfundselendighet vilde bli ved å klukke og risle nedi bunnen av menneskeskogen. Han skulde såmenn gjerne være med og tjene samfundet, hvis han bare kunde ha hell til å råke ut for nogen som hadde nogen fornuftige forslag til slikt – som var villig til å gå ut fra at menneskene er som de er, istedetfor alltid å operere med menneskene sånn som de skal bli, når de engang er kommet så langt som til o. s. v. – Blandt annet vilde der vel alltid være pikebarn som resonnererte som sånn, at når folk allikevel ikke vil tro at jeg er som jeg er, så kan jeg likegjærne være sånn som folk tror jeg er –. Og alltid piker som oppfatter det symbolsk, at en mann er litt soignert og at klærne sitter på ham, og han har bøker som ikke hun skjønner et mukkk av, og han kan tale behersket, selv om han er endel ophisset –. Hun tolker det som tegn på at han er den overlegne –. Og næsten alle menn lengter uklart efter noget oprindelig hos en kvinne – enten han vil ha en sånn en til hovedopgave og nogen litt mere underfundige og spennende som bifag, eller han tar den enkle kvinne som et komplement ved siden av mere pikante erfaringer. Men en, hvor naturen ikke er blitt altfor meget omarbeidet og ciselert av dannelsen, tror en vel alltid skal være så forfriskende. Så kommer det vel an på hvordan han er, og endel på hvordan piken er, om han bare ønsker å drikke henne ut og gå sin vei, eller han vil ta henne til sig og ha henne som enslags kildegudinne i sin egen have. Et sånt slags Antæos-favntak med den moderlige jord trenger saktens de fleste menn en gang imellem – ellers kunde ikke vulgære kvinnfolk være så i vinden –.

Han hadde altså aldri trodd på annet enn sine egne krefter. Og det hadde han greid sig fint med, så lenge han ikke var så glad i noget menneske så det gjorde vondt. Naturligvis, det var mange han hadde holdt så meget av så deres sorger og skrøpeligheter plaget ham ^[156] og holdt hans sinn i uro. Men ikke sånn at det hugg i hans sjel som betendelse, og ikke så hans angst skrek efter at fienden skulde komme frem av sitt bakhold forat han kunde få slå, vinne eller bli overvunnet. Han undret sig over det selv, men slik var det – det var igrunnen fryktelig å være så glad i et annet menneske som han var i Lucy.

«Nå,» sa han lystig, de gikk bortover til stasjonen, «det var da ikke så skrekkelig ute hos oss – var det vel?»

«Nei,» sa Lucy. «Din mor er visst ordentlig – storartet.» Hun sukket. «Men gid, så flink som din bror er til å spille! Jeg har aldri hørt et menneske som spilte så storartet som han!»

Der var noget i hennes tonefall – som om de pussige småordene skulde uttrykke en stor opplevelse – det rørte Paul inderlig varmt.

«Ja Sigmund er ordentlig musikalsk. Du behøver bare be ham, neste gang du kommer hjem, så spiller han gjerne for dig hele dagen.»

«Å gid – det torde jeg nok aldri! Ja han skal da vel bli kunstner han, din bror?»

«Ja, jeg antar at det blir til det.»

«Spiller ikke du da, Paul –? Er ikke du musikalsk?»

«Jeg –? Å, ikke sånn at det er noe farlig iallfall.»

*

Togene gikk slik at han kunde bli med henne inn til byen, følge til dørs og nå hjem igjen med siste tog utover – en ordning som Selmerguttene hadde bannet inderlig over mange ganger før i verden, når de måtte følge tanter og lignende hjem.

Fra stasjonen løp han benveien over jordene hjem til Linløkka. Det skrek av sneen under hans føtter – natten var månemørk, og der var sånn masse stjerner så det speilet i isen på dammen; den lå mørk efter det siste linnværet. Han skled på sklien som viste morens og Sigmunds vei til og fra hjemmet. Huset lå mørkt, bare på morens soveværelse lyste det enda.

[157] Sigmund sov da han kom op på gutteværelset. Paul tendte lyset på sitt nattbord. Et øieblikk gikk det som et agg gjennom hans sinn – medynk med moren: engang hadde de levd så tett sammen her, alle fem – nu hadde hun bare Sigmund igjen, og han og blev voksen snart. Han så det lyste i dørrammen inn til hennes rum, og så banket han på.

Julie Selmer satt foran toalettbordet sitt, i en sort silkekimono, og børstet ut sitt svære, gråsprenkte hår. Da hun så sønnens ansikt bak sitt eget i speilet, smilte hun litt til ham.

Toalettbordet hennes var av det gammeldagse slaget med kapper av småblomstret sirts, det samme som omkring himmelsengen og foran vinduene. Luften var søt og krydret av vinaigre og lavendelwater.

«Nå,» sa moren, «frøken Arnesen kom vel hjem?»

«Joda. – Hvad syns du om henne da, mor?» spurte Paul; han hadde satt sig på kanten av den lille kanapéen.

«Jo. Hun var svært søt, synes jeg. Riktig tekkelig – den veninden din likte jeg svært godt.»

«Det gjør jeg og.»

Julie smilte til ham igjen i speilet. Hun børstet og børstet håret sitt, så samlet hun det i hendene og tok til å flette:

«Det er da et aldeles vidunderlig hår hun har, frøken Arnesen! Jeg har næsten ikke sett maken –. Neimen Paulinus – nu skal du sandelig gå og legge dig – godnatt!» Hun bøide hodet bakover for å ta imot sønnens godnattkyss på sin panne. «Gå og legg dig nu, gutten min!»

XI.

I de samme dagene flyttet Paul fra Gotaases. Han hadde likt sig ille siden den eftermiddagen – generte sig hver gang han kom sent hjem om kvelden; det var enda det minste. Det verste var at han visste ikke hvad fru Gotaas vilde synes om det, hvis Lucy kom op på hans ^[158] værelse efter dette. Fru Gotaas hadde ingenting sagt siden den kvelden, og han var næsten fullkommen sikker på at hun ikke hadde fortalt det til de andre i familien. Og forresten så vilde ikke Lucy gå op til ham mere, ikke på vilkår. Men hele situasjonen var uutholdelig – han gikk og fantaserte sig ned i en mølje av skamfølelse og selvforakt, fordi han bodde på et sted der ikke hans kjæreste kunde gå inn og ut, freidig og uten forvirring. Han hadde holdt sig ute på Linløkka meget siden den aftenen – men det var jo ikke nogen virkelig vei ut av hans dilemma. Så da Aaser sa at han måtte flytte, slo Paul ned på chancen og bød til å ta over hans hybel med det samme.

Det var nede i Munkedamsveien i et lite grågrønt gammelt trehus, en efterglemt rest av gammel bebyggelse. Nu var der bygget en liten murgård sammen med det, og der var sykkelreparasjonsverksted i første etasje. Ovenpå i trehuset bodde en formann, og så var der Aasers hybel, enten en vilde kalle det to rum eller et stort værelse med alkove. Hybelen blev leid bort for sig selv, så formannsfamilien hadde ingenting å gjøre med den, annet enn at fruen hadde gjort rent for Aaser og var villig til å ta rengjøringen for Selmer også.

Det lå på nedsiden av gaten; fra vinduene så en utover tomten med de svære pokkstenshauger og berg av gatesten som lå under et tynt dekke av sotet sne nu, og utenfor tomten var Filipstadbukten med det grå vannet drivende fullt av isflak, og Akers mekaniske Verksteds røde bygninger og kranbroens smekre jernkonstruksjon – og Tyveholmsbergets knauser, og badehuset ute på skjæret.

Det var koldt, det la Aaser ikke skjul på; uopvarmet rum under og bare én vegg som vendte inn til bebodd rum; det var derfor de måtte se å finne sig et annet sted hvor de kunde bo, når hans kone kom hjem fra kvinneklinikken med et lite barn.

Paul hadde bare været deroppe en eneste gang siden Aaser og Martha giftet sig – unektelig virket jo den lille menasjen nokså trist nettop da. De studerte realfag ^[159] begge to, de var fra samme bygd, han sønn av læreren og hun datter til distriktslægen, så der hadde været en svare ståhei med familiene da dette bryllupet kom på her i høst. Men sånt er jo da heldigvis ikke smittsomt, og Paul hadde alltid likt hybelen, utsikten ut til båthavnen og så den stemningen av ensomhet som er

ved et slikt bebodd krypinn i avfolkede omgivelser. Selve larmen hernede, som Martha klaget sånn over – av hammerslag mot jernplater, vinsjer som skrek og raslet ute på verftet, dampfløiter som skrek og sirener som ulte ute fra fjorden om nettene – og den røkfylte luften som drev så rart og levende og skygget for den røde vintersolen – alt det hadde noget tillokkende for Paul.

Så hjalp han Aaser med deres flytning og rykket inn med sine saker.

– Der stod hans kufferter, og alle bøkene hans lå stablet op i bunker langs veggen, og i nærheten av ovnen stod et gammelt åttekantet salongbord og tre fluktstoler som han hadde kjøpt. De gardinløse vinduer gapte ut mot natten, og ute på tomten og verftet lyste de hvite buelamper; når han gikk bort til vinduet, så han sjøen med speilingen av lys i de svarte råkene mellom isflakene og røde fyr lamper lavt nede, og i frosttåken og mørket ovenover skimtet han en og annen stjerne. Utover vinduskarmene stod hans nyinnkjøpte koppestell og der lå pakker og poser med smør og brød og kaffe og sukker, og på gulvet stod beatriksen og kokte vann i en stor gryte.

Soveværelset innenfor var ganske smalt og hadde bare en firkantet vindusglugge som satt på spiss. Han hadde stilt den lille parafinlampen på en taburett; den belyste hele innboet, en kurvstol og praktstykket, løibenken som han hadde fått tak i hos en antikvitetshandler. Det var et elegant engelsk regency-møbel av mørk mahogny med fint profilerte staver i rygg og endestykker, alle rammer utskåret med laurbærløv og båndfletninger; den var trukket med gammelt hestehårsstoff. Naturligvis var benken nokså medtatt, men når den blev gjort istand, blev den et praktstykke – det første altså, som han hadde anskaffet til hjemmet deres. Der var en skuff ^[160] under til å trekke ut, så der kunde res op til to i den, og der var noget ved denne ideen som tiltalte Paul umåtelig, – Lucy sovende på den skjønne gamle løibenken og han foran hennes leie – i skuffen – likesom på vakt –.

Forøvrig fantes der ikke annet derinne enda enn en gummibadebalje med vaskestell opi og hans barbersaker på gulvet i kroken, ved siden av den blå og hvite Madonnaen, som fru Gotaas hadde gitt ham med ved avskjeden, formodentlig for at hun skulde passe på ham.

Han hadde forbudt Lucy å komme hit før imorgen aften. Til den tid skulde han nok ha fått det litt hyggeligere her.

Paul redde op til sig på benken. Han slo en spiker i veggen over og hengte op et forstørret amatør fotografi av Lucy på ski mellom snetynget småbjerk – et som han

hadde tatt i Nordmarka i vinter. Så trakk han opp klokken sin, hengte den på samme spikeren, slengte sine klær i kurvstolen og krøp inn mellom de iskolde sengkler. Han strakte seg ut på sitt leie – det var omtrent så makelig som benken i en tredjeklasses jernbanekupé.

*

Moren kom opom ham neste dag i middags-tiden, nettop som han stod og tok imot sitt nye skrivebord – et sånt veldig umalt tegnebord på bukker. Paul selv syntes det tok sig glimrende ut under det midterste vinduet og langt bortover til begge sider – så likesom så saklig ut.

Julie var ikke mere enn middels begeistret over Pauls nyeste påfund: «Du skal få se på det, du kommer til å somle bort en masse tid på denne måten – og så koldt som du kommer til å få det her!» Hun rykket fluktstolen som hun satt i, nærmere bort til ovnen og tok skinnkraven sammen om sig igjen.

«Hør her, Paul – det er bare et spørsmål, jeg mener ikke å være ekkel eller gjøre dig bebreidelser – men tror du du kommer til å gjøre dig ferdig med eksamen neste semester?»

«Jeg håber da det –.»

«Du har jo også rekruttskolen isommer. Du vet jeg [161] pleier aldri mase på dere om å være flittige og sånn. Men har du ikke tatt det svært légært det siste halve året –?»

Paul gjorde et forsøk på å sette sig opp på sitt arbeidsbord, men platen vippet over:

«Åja mor – det er ikke så greit – du vet, den nye arbeidsdag –.»

«Skyld nu ikke på det da,» sa moren hvasst.

«Nei mor, jeg mener det, jeg synes selv det er en skam – jeg har ikke arbeidet ordentlig det siste halvåret.»

«Ja det har jeg skjönt. Nu er det jo ikke slik med dere som ikke har valgt dere noget egentlig brødstudium, naturligvis. Men jeg *er* litt skuffet over dere. Sånne som Sigurd Aaser og dig. Så brennende ivrige som dere var til å begynne med, og så om en stund slakker dere av og lar deres energi avlede av – andre ting. Gud vet – ja du vet godt jeg går ikke og biller mig inn noenting om at ungdommen kan være annet enn ung, eller at det er tegn på dårlig natur eller fordervelse, om dere lar dere friste til å forsømme arbeidet for – andre interesser. Men jeg synes likevel det er litt – litt

umandig – av dere, som vet at dere vil møte frisinn og forståelse og toleranse, at dere ikke kan gjøre det til en æressak – frivillig – at dere setter dere et mål, som dere vil nå, erverve dere en viss utrustning av kunnskap, før dere prøver krefter med livet –.»

Paul stod med ryggen til henne og så ut av vinduet. Julie kom borttil. En rødgul vintersol stod inne i frosttåken, la en stripe kobberglans over issørpen i bukten; fabrikkene og kaiene omkring stod fint og vakkert mot den sotgrå sne og vannet.

«Ja vakkert er her,» sa moren. «There is beauty in everything if only you have got eyes to see it.»

Paul gjepte ørlite grand. Det var en engelskmann som moren hadde truffet en sommerferie på Vestlandet; han hadde sagt det i anledning et lokomotiv, og Paul hadde hørt moren citere det før.

«Men jeg skal iallfall forære dig gardiner,» fortsatte hun. «Hvilken farve vil du helst ha?»

[162] «Noget sånt – rustrødt, takk,» sa Paul uten betenkning.

«Ja det vil bli pent – til de grå veggene herinne. *Kan* de ikke bli anderledes, eller er det bare det at de ikke er blitt vasket ordentlig etter Aasers flyttet?»

«Joda, jeg har hatt kone i hele går til å vaske.»

«Nei ser du, Paulinus,» tok Julie op tråden igjen, «jeg tror da jeg tør si om mig selv, jeg er da ikke så verst sneversynt eller fordomsfull. Men jeg blir unektelig en del forarget over noget sånt som dette med Martha¹¹ Hellman het hun visst. Fordi jeg vet hvad det koster dem som gikk foran, av kamper, og mot til å trosse latterliggjørelse, og ofre av personlig livslykke – før de fikk erobret retten for de unge pikene til samme utdannelse som sine brødre. Og så går hun bort og begår en bommert midt opi sine universitetsstudier.»

Paul kunde ikke for at han kom til å smile litt spotsk.

«Og så hun som er så lite pen! Jeg husker henne godt, det var henne som var med ham ute hos oss Sankthansaften iforfjor og danset –.»

«Jaja. I virkeligheten så har det jo været henne han brød sig om for alvor – hele tiden. Helt siden de gikk hos den samme guvernanten og leste –.»

«Ja smak og behag –. Naturligvis, han er ikke nogen skjønnhet han heller. Stakkars ungen, forsåvidt har den ikke nettop noen arv å håbe på –.»

«Å, den er riktig pen – ser ut som det manglende mellemeledd, men det gjør da alle unger som jeg har sett.»

«Har du *sett* den?» spurte Julie leende.

«Ja jeg gikk op med noen blomster til Martha.»

«Det var forresten søtt av dig, Paul – hvem skulde ha trodd at du hadde såpass *savoir vivre* –.» Hun så inn i soverummet. «Neimen Paul, hvad er det for et *stykke* du er kommet over der – det er jo et fund, gutt! Skal du bruke den til å sove på – nå det må jeg si, ja vel bekomme!» Hun så på fotografiet som hang på veggen ovenfor: «Du som har tatt det? Du er flink til å fotografere, Paul,» nikket hun. «Nu kan du gå og spise middag med mig, vil du det?»

[163] Om kvelden kom Lucy. Hun hadde med blomster til ham.

Paul hadde fått det forholdsvis varmt på rummet, og han hadde gjort istand aftensbord med italiensk salat og hermetisk krabbe og roquefortost, alt det beste som Lucy visste. Hun lavet te, og han hadde sherry og druer til etterpå.

De var litt høitidelige – dette var jo likesom deres eget hemmelige lille hjem, det første de hadde. Paul kjente sig rar og vek av sinnsbevegelse. De var så vidunderlig alene heroppe. Det tok til å fryse på rutene, og lyset utenfra gnistret i isblomstene. Nu var det svært stille på gaten utenfor her; den fjerne dur fra byen blev hørbar, fordi her var så stille – de kunde høre toget bruse forbi helt oppe ved Lassonsgate.

Han bar kurvstolen inn foran ovnen, og hun lå inntil ham i hans fang, mens de satt og stirret på glørne bakom de sotete kråkesølvruiter.

«Liker du dig her hos mig?» hvisket han med sitt kinn inntil hennes myke.

«Ja. – Men du Paul,» hvisket hun sky. «Du – det er da vel ikke fordi at du hjelper mig, at du er nødt til å bo så tarvelig nu?»

Han lo sakte og yrt:

«Du synes her er tomt? – Å men det skal nok bli bedre. Du vet, det som jeg kjøper nu, det har vi jo til vi skal sette hus, Lucy. Jomen synes ikke *du* det er vidunderlig da – her kan vi være sammen uten at et menneske vet det – ingen legger merke til

når jeg går fra dig. Og inatt!» mumlet han henrykt inntil hennes hals, «vi skal være sammen i hele natt, du!»

*

Det var jo avtalen. Men neste morgen da de fulgtes opover mot byen, hadde Paul bestemt sig til å ta imot morens tilbud om en av sengene hjemmefra. Så vondt hadde han ikke ligget på de verste sæterkvarterene han hadde vært ute for.

[164] At ingen la merke til dem, – det var nu ikke så ganske riktig. Det varte ikke lenge før rengjøringskonen, fru Fransen, snakket om «hu frøken Arnesen, forloveden Deres» på en meget hjertelig måte, full av velvillig fortrolighet. Hun trakk stadig sammenligninger mellom dem og Aasers – de falt ut til fordel for Selmer og frøken Arnesen, men likevel. – Naturligvis blev deres affærer drøftet inne hos Fransens –.

Også arbeiderne på sykkelverkstedet kjente nok til Lucy – enda hun aldri omtrent kom til ham før klokken var over halvåtte, og det var ikke så mange ganger hun var blitt der hele natten. Og i de butikkene i nabolaget hvor de gjorde sine innkjøp, visste folk om deres forhold, og det blev visst etterhvert kjent bortigjennem gaten –.

Deres forlovelse var jo ikke særlig hemmelig – noen ganger hadde han avtalt møte ute med sine venner og tatt Lucy med. Og etpar ganger hendte det at en eller annen kom op til ham en kveld og traff henne der – Paul avholdt sig, så godt han kunde, fra å røbe de kom ubeleilig, og i god tid sa han frøken Arnesen måtte hjem, han skulde følge henne. De skiltes utenfor hennes port, han hvasket: «imorgen» – det var kjedelig, men der var ingenting å gjøre ved det. Forresten var det ikke mange av hans bekjente som kom ned til ham i Munkedamsveien – intime venner hadde han ingen av, og de vennene han hadde, oppfattet vel at de ikke blev skrekkelig savnet nu, om de ikke kom –.

Etpar ganger hadde hun vært med ham op til hans far og Lillian, og der var de så overstrømmende elskverdige; Tua mente det forresten visstnok av hjertet. Garnaas la for dagen at han ikke var snobbet og han aktet ikke å spionere i sin svogers forhold – det var Pauls inntrykk. Det var bare Hans som var helt ut naturlig og udemonstrativt høflig mot henne. Så det blev ikke til at de gikk dit for hyggens skyld. Erindringen om den ulykksalige dansemoroen inntogsaftenen satt også i dem begge. Men Paul holdt på at engang imellem skulde de nu gå dit.

Ute på Linløkka likte Lucy sig virkelig, forstod Paul. [165] Hun følte hyggen derute, oppfattet også hans mors hjem som mindre «fint» enn hans fars – hvor Lillians ideer om eleganse overvældet og trykket henne. Det samme gjaldt vel hans mor – hun bød frøken Arnesen velkommen, var hyggelig og full av omsorg for at gjesten skulde like sig hos henne, men maste aldri med å legge for dagen sånn forferdelig elskverdighet eller interesse.

Og så var Lucy åpenbart svært glad i musikk. Nu var det henne som satt borte i kroken ved pianoet alltid, når Sigmund spilte.

«Si hvad De vil jeg skal spille for Dem da, frøken Arnesen,» sa gutten.

«Å takk, det blir det samme for mig» – Lucy rødmet av glede. «Det er jo så nydelig alltsammen så –.»

Paul satt i sofakroken hos sin mor, røykte, leste litt, snakket litt med Julie. Han var lykkelig, disse aftnene – og under dirret en vag engstelse for at noget skulde gli unda hans hender.

*

Lucy hadde brodert et veggteppe til ham, vannliljer på enslags gråblått ullstoff. Han syntes det var rørende – siden hans lojalitet forbød ham å kalle det redselsfullt om så bare i sine hemmeligste tanker. Han spikret det op over løibenken som figurerte som sofa inne på det store rummet; moren hadde sendt inn til ham Tuas seng og endel møbler til – datteren kom jo ikke til å bo hjemme mere. Det var blitt ganske hyggelig oppe i Munkedamsveien nu.

Et par bokreoler hadde han også fått. En kveld da Lucy var oppe hos ham og han holdt på å ordne i hyllene, fikk hun tak i et bind av Asbjørnsen og Moe. Sånn kom Paul til å opdage hun kjente slett ikke eventyr – bare noget om en hane og en høne husket hun hun hadde lest i leseboken, da hun var liten og gikk på skolen.

Paul satte sig til å lese høit for henne – og nu hendte det, at hun blev aldeles utav sig av henrykkelse, hun lo og hun gråt – det var virkelig som å lese eventyr for et barn. Det rørte ham uendelig – denne store, lyse piken, [166] den lidenskapelig givende elskerinne som hadde funnet sitt rette hjemsted her i hans favn, efter hun var blitt dradd gjennom så stygge vanskjebner – hun rødmet og hun satt og holdt pusten, når han leste om Askeladden og de bergtatte kongsdøtrene.

Så la han bort boken, gikk bort og stod bøid over henne bakom hennes stol:

«Kom, så leker vi at vi er rømt fra Risen som ikke hadde no hjerte på sig – vi kryper inn og gjemmer oss inni der –.»

Og siden, mens hun lå og holdt på å sovne i armen hans, syntes Paul, at dette var på en måte et eventyr som de lekte, og leken var så alvorlig så det var ikke verd de forsøkte å forstå det helt ut –.

*

Næsten hver gang hun kom op til ham, hadde hun med sig blomster – kvister av mimose, litt tørre, så de små gule pompongene drysset av, tulipaner og svibler. Lukten av sviblene plaget Paul, for det var jo sånne blomster som ikke var riktig friske; dem fikk hun jo lov til å ta nogen av, når hun gikk fra forretningen. Men denne lukten av svibler som var begynt å visne, minnet Paul om det værelset hvor hans bestemor Selmer hadde ligget lik – hun hadde hatt hvite svibler liggende omkring ansiktet på puten. Han hadde ikke været redd – hadde bare synes hun så svært fremmed og høitidelig ut. Likevel likte han ikke denne duften som minnet. Men det kunde han jo ikke si til Lucy.

*

Mars kom med lange eftermiddager; en brem av grønnklart lys blev ved å dvele langs åskanten lenge efter at de første stjerner boret sig gjennom himmelblået. En lørdag eftermiddag, da Paul og Lucy kom opover Bogstadveien med skiene på nakken, møtte de Aaser og Martha.

Paul stanset og spurte hvordan gutten hadde det. Og han forestilte Lucy for fru Aaser.

Da hendte det at Martha Aaser forholdt sig ganske og aldeles avvisende overfor Lucy. Det var første gang at ^[167] Paul oplevde nogen var bent frem uhøflig mot hans kjæreste.

Han sa, for å glatte over det, da de satt i trikken:

«Er det ikke merkelig at der er mange damer som er sånn – så de kan ikke tilgi at nogen er penere enn dem selv? Tenk nu et sånt menneske som Martha – hun er virkelig et svært godt hode, en matematisk begavelse – men hun *tåler* ikke damer som er penere enn sig selv – det vil si i praksis, hun tåler ikke andre damer.»

Lucy svarte ikke noget på dette. Og Paul skjønnte at hun hadde godt skjønt, hvad fru Aaser hadde ment med å være ekkel mot henne. Når det gjaldt denslags, var Lucy

aldeles ikke dum – tvertimot, snarere altfor fintmerkende til at der var nogen hygge ved det. Men at nettop Martha Hellman, Martha Aaser nu, skulde føle sig kallet til å snubbe Lucy, det var jaggu altfor latterlig –.

*

Og så visste han jo i virkeligheten godt hvad som var meningen med det.

Det var det at Lucy var ikke det som den lille stygge, firkantete Martha med gullbrillene forstod med en dame. Martha og Aasers forhold, det kunde gå for å være den fri kjærlighet eller samvittighetsekteskap eller hvad de nu hadde lyst til å briske sig med å kalle det. Men en kunde ikke komme utenom det faktum, at han og Lucy kom fra hver sin verden. Alt ved ham røbet at hans ophav gjennom slektledd bakover hadde været folk som levde sitt liv målbevisst, utbygget sitt miljø i verden, valgte sine ektefeller, opdrog sine barn efter en bestemt plan. Han hadde det som populært kalles et raseansikt med den glatte, brede pannen og tynne, rette bryn, det omhyggelig modellerte øienparti, den smallebede munns rene linjer. Han førte sin store, bredskuldrede kropp uten å vite om det; ingen senere inntrykk og ingen jargong kunde slette ut det preg som hans stemme hadde fått, fordi det var kultiverte stemmer han hadde lyttet til og tatt efter, det første han begynte å bable efter ord.

Og ingenting kunde skjule at Lucy var kommet fra et [168] lag i folket, hvor livet blir levd mere vegetativt og hjernenes virksomhet er mindre omfattende. Hennes ansikt var yndig, lyst og bløtt, men løst i alle linjer; den søte, blekrøde munnen hennes var uten fast kontur, likesom preget av hennes måte å tale på – i ord og vendinger som uttrykte det hun vilde si, på en sånn rørende utilstrekkelig og ubestemt måte. Hun hadde fått sig en fiks, ny, sort spaserdrakt nu, men når hun rørte sig, virket hun uforbederlig klosset, enda hun hadde sånn deilig figur. Men hun var likesom skapt for kroppsarbeide og fri luft – han følte, der vilde hun ha kunnet røre sig med styrkens ynde. Hun blev bleksottig av å stå bakom disken i en liten butikk dag ut og dag inn – hun var for stor av kropp og for sund av sanser til et slikt liv –, og hun virket allerede litt overmoden og slapp av det. Han husket på den ondskapsfulle lignelsen som nogen hadde brukt om henne hin kvelden – et rose malt skap. Paul hadde sett slike: i et tømmerbrunt landsens stuerum, hvor vinduene hadde sin faste plass og slapp inn en viss masse lys, der var det rike og festlige skapet midtpunkt i en helhet som det var bygget inn i. Så drog en eller annen nasjonalbegeistret tosk, som svermet for vårt folks kunstneriske begavelse og ikke skjønnte en døit av folkekunstens art, avgårde med skapet, stilte det op i en byleilighet mellem to høie vinduer med hvite gardiner foran. Så står det der, et

digert skrammel som gir alle byfolk rett, når de snakker om bondeglo og isj det nasjonale da –.

Og enda så passet de to sammen. De passet sammen sånn at det gikk gjennom hele kroppen hans, bare han tenkte på henne midt på blanke formiddagen. De passet sammen som Adam og Eva hadde passet sammen. Det var hendt ham det som kanskje ikke hender én mann av tusen – at den første kvinnen han råket borti, det var henne som var hans make. Han kunde simpelthen ikke tenke sig å bli henne utro noen gang. Men den lille hemmeligheten, at hun var den eneste – den kunde han jo passende beholde for sig selv og ta med sig i graven.

[169] At det var sånn – det var det vidunderlige. Men samtidig var det også sånn, at han var og blev en ung student av god familie som stod i forhold til en ekspeditrise, datter til en legpredikant nede fra Jarlsberg. For den sentimentale del av borgerskapet en «fin» ung slubbert som misbrukte en fattig pikes kjærlyghet – den ortodokse utgang på novellen vilde vel være at han skaffet henne en unge og forlot henne. Og for den madamøse borgerlige kynisme var det henne som var en frekk jente, og det var bare tilpass til henne, når hun la sig efter bedre folks uerfarne sønn –.

Ingen, ingen kunde vite, hvor ubeskrivelig, vanvittig gla de var i hverandre. – At hvordan det så gikk eller ikke gikk, så var det for hele sitt liv de lekte nu –.

Men det var altså det som det blev hans sak å vise allverden – Lucy inklusive. For han ante det – for hver gang hun hadde gitt sig hen til ham, var det som hun stod op og klødde på sig igjen sin frykt for at det ikke kunde vare, og hun svøpte om sig enslags resignasjon til å gå ut imot det uundgåelige i.

All right blev altså denne historien ikke, før han blev ordentlig gift med henne – det var han kommet til å innse. Og et heidundrende bryllup vilde han ha – vogner med gummihjul til kirken og avreise til utlandet i første klasses sovevogn og alle andre symbolske dikkedarier som kunde slå fast, at herefter fikk Gud og mennesker holde sig til dem begge under ett.

XII.

De hadde avtalt å feste sammen fredag aften i uken før Paul skulde reise på moen. For om lørdagen måtte de ut på Linløkka.

Han hadde overtalt Lucy til å be sig fri fra forretningen klokken fem. Det var forresten aldri vanskelig å få henne til det; især nu i vårtiden tok det svært på henne å stå i butikken hele dagen. Og da Paul hadde [170] stelt istand hjemme hos sig, gikk han opover Huitfeldtsgate for å møte Lucy.

Eftermiddagen var rent sommerlig varm, og himmelen hadde den dype og fulle blåfarven som kan få et menneske til å synes, nu ser en hvad verdensrummet er for noget. Paul og Lucy blev stående på broen som vestbanen går under; hånd i hånd stod de bare og lot solen skinne på sig. I det varme gule lyset blev selv leiegårdenes skitne mangeøiede baksider og sortrøde brandgavler vakre, og bakom løftet sig gamle havers trekroner som skogbryn, lubne og flimrende av lyset over knoppmylderet.

Det tok til å bli grønt allerede på skrentene i jernbaneskjæringen, lervivlene som grodde nedover, helt ut mellom sporene i det sotete grus, var gamle alt og slang på lange stilker. Der kom et tog og kjørte under broen; selve den svarte kullrøk som det støtte op, så solen blev skygget for et øieblikk, glinset festlig idet den løste sig op i luftens blå. Og den evige durende og drønnende larm av byen syntes å tone ut på en rar, døv måte, likesom dempet av lyset og varmen.

De gikk nedover langs båthavnen. Det luktet maling og tjære, hvor folk holdt på å stelle med båtene sine – vannet glitret og øene utpå lyste vårlig grønne. Der var mennesker utpå broen til badehuset, og inne i haven på Filipstad skinte røde og gule tulipaner mot nystelte gressplener og ren, brun muld.

Paul gikk og tok inn med alle sanser hver eneste liten søt og frydefull og vårlig ting – lukten av det brakke vannet i Frognerkilen, lukten fra haver hvor løvet nettop var blitt rakt vekk av den rå bakken. De første vårblomster omkring villaenes verandatrapper hadde sånne vidunderlig rene farver, mosen opover gamle svarte trestammer var smaragdgrønn.

Han gikk og nød selve det at han var til – kjente sin egen sunde kropp som noget så inderlig godt, god hver rørsel, godt hvert åndedrag. Og Lucy gikk ved siden av ham, de gikk i takt – det var en slik lykke å være nær henne; hennes lyse hår flimret så

vakkert i solskinn, [171] skuldrer og bryst rundet sig så skjønt i den stramme, sorte jakken, – og han elsket hennes stemme ved hvert ord hun sa, små likegyldige setninger; de likesom bare var symboler for hennes rare, ømme kjærtegn –.

Og sånn skulde de bli ved å nyte hvert sekund og hvert minutt, time etter time, hele denne vidunderlige vårvelden, til natten kom og søvnen foldet sig om dem begge, to lykketrefte unge menneskebarn.

«Har vi det ikke godt, Lucy?» Han la armen om hennes liv, da de gikk opover fra fergestedet og innover Bygdø. Der var ikke mange mennesker så tidlig en hverdageftermiddag – men stemmer av barn som plukket blåveis inne mellom trærne, og fra bortenfor det lille krattet lyd av hestehover på gressvoll og riksing av seletøi – de pløide op et jorde bortom der. Det luktet av utkjørt gjødsel og av bråterøk. Det lille forsømte anlegget ved drivhuset virket så ensomt; den røde gartnerboligen minnet alltid Paul om førsterhuser på tyske oljetrykk – det var enslags rørende oljetrykksromantikk over hele det lille Bernadotteske lystanlegget herute, dukkeslottet og samlingen av gamle huser og den tjærebredde stavkirken inne mellom svære, mørke graner.

«Å Lucy, synes du ikke vi har det godt, du?»

«Jo. – Men når du nu skal reise da –.»

«Ja gå nu ikke og vær lei for det da. Vi kommer jo til å sees i sommer, vet du.»

Han hadde enslags vond samvittighet fordi han slett ikke var så verst lei over det. Sannere sagt – han gledet sig til å komme på moen. Ikke at han var trett av Lucy, langt ifra – han var meget mere glad i henne nu enn han hadde været i begynnelsen. Skjønt det var visst ikke mulig. Men han følte iallfall mere og mere sikkert, det var med henne at han skulde leve sitt eget liv. Hun hadde gitt ham tilbake den følelsen som han ikke hadde kjent siden han var liten – før foreldrene gikk fra hverandre – av uanstrengt tillid til andre mennesker, av at det behøvet ikke alltid være vanskelig eller besværlig å ferdes sammen med andre; en trengte ikke alltid passe på så en hverken selv rev sig eller kom til å rispe andre. [172] Inntil nu hadde det alltid været slik, så han syntes, de menneskene han holdt mest av, de var samtidig hans uvenner, uten at de selv vilde være det eller visste om det. Nu følte han at han kunde ha venner som han var venn med, og fikk han uvenner, så var de hans uvenner godt og vel. Han trengte ikke lenger å være vaktstom annet enn utover – trengte ikke bli minnet om sig selv, men kunde gå helt op i sitt arbeide, i sine plikter, i alle gleder som livet byr, sammen med sin make – i det hele,

interessere sig fullt og helt for livet utenom sig. Det var en herlig følelse – noget sjelelig som visst svarer til det et menneske kjenner fysisk, når det alltid har vært sykkelig og så blir helt sund og sterk. Trodde han da iallfall – vite det kunde han naturligvis ikke, han hadde jo alltid vært sterk som en hest.

Men allikevel lengtet han nok etter å komme bort fra alt dette her en stund. Det var all right mellom ham og Lucy – men der var alle disse ytre omstendigheter som gjorde forholdet litt vrient foreløbig. Han hadde virkelig lyst til å arbeide for alvor nu – begrep ikke selv hvad det var for tusener av hindringer som kom i veien alltid. Lucy var jo i butikken hele dagen, så han kunde ikke skylde på henne – likevel var det så vanskelig å få ro og være flittig, så han blev het om ørene når han tenkte på vinteren, hvordan han skulde greie å bli ferdig neste semester –.

Så var det gjelden. Naturligvis var det ikke så farlig. Han kunde greie op hele skitten når han var ferdig med eksamen. Men det var litt nifst, så fort som den vokste. Selvfølgelig, sånne som låner penger til studenter med familie som gjelder for velstående, de gjør det ikke av næstekjærlighet; det hadde han vært på det rene med før han innlot sig på disse transaksjonene. Og hverken moren eller faren måtte få nogen anelse om denne gjelden – hvad de så vilde si eller ikke si, så visste han hvem de vilde gi skylden. Det er så lett for andre å vite hvordan en ung pike bør forholde sig i denslags ting – litt vanskeligere for henne selv, med tredve kroner måneden i lønn og litt biinntekt av å sy hardangersøm. [173] For syv kroner måneden kan man nok få et møblert pikeværelse med en kålkjeller under og en melkebutikk ved siden av; det er rimelig man ikke blir boende der, når man kan få slippe. Og Lucy ante jo ikke at han hadde nogen vanskeligheter med å skaffe noget av det som han gav henne. Til syvende og sist tok han det da bare av det som skulde bli deres begges, når de giftet sig.

Så var der også det da, at næsten hver eneste måned hadde det vært den samme historien – Lucy ute av sig av angst for at det var gått galt, som hun uttrykte sig. Enda den velsignede forsiktigheten holdt på å ta sødmen og friskheten av forholdet mellom dem, så han tenkte sommetider næsten med lede på at dette skulde vare enda lenge, lenge –. Når de endelig engang kom så langt så de kunde leve som to normale, naturlige mennesker – bare ikke altfor meget av forgylningen vilde være slitt av da. – Hittil hadde det heldigvis vært blind allarm hver gang. Men det var unektelig slik at lykken hadde vært bedre enn forstanden undertiden – og ufeilbart var vel ikke noget av det der.

Og innimellem fikk han altså denne følelsen av at han var trett – ikke av Lucy, men av alltid å skulle være sammen med en kvinne, alltid tenke og tale i en kvinnes

selskap, og høre på henne. Han lengtet – ikke så meget efter å tale med andre menn, men efter å være sammen med mannfolk og få lov til å holde munn i mannfolkselskap. Det hadde ingenting å gjøre med hans kjærlighet til Lucy – Romeo selv vilde ha kommet til å føle slik, hvis han hadde fått Julie, og Bendik, hvis ikke hans eventyr med Årolilja hadde tatt en sånn brå ende, hadde sikkert kommet til å trø gullbrautine den andre veien av og til, med en salig fornemmelse av at han skulde ut og ha ferie –.

*

Men denne kvelden følte Paul bare at der var noget uendelig fullkomment i deres kjærlighet – trass i alle plagsomme utenoms ting. Og det var godt –.

De spiste til aftens på Sjøbadet, og sent på kvelden [174] drev de hjemover den øvre enden av Munkedamsveien med de store, gamle havene. Trekronene var blitt meget fyldigere likesom på denne ene varme dagen – de knoppfulle kvister tegnet sig uten skarphet mot den lysdunkle himmel. Fuglene sang enda, men korte, avbrutte strofer – det var straks natt. Nede på jernbanesporene brant de små lykter, – og ute på den hvitlige fjord lyste fyrlypen. De gikk langsomt, tett inntil hverandre, og han med armen omkring Lucy slik at han kjente det varme, runde brystet hennes mot sin hånd: «Lucy – det er da deilig lell, at vi *lever!*»

Oppe på hans værelse stod de en stund ved vinduet, så utover tomtene, hvor pokkstensbergene skinte som selvlysende blekt i vårnatten, og vannet lå med et underlig lys på sig. Utpå skubbet småbåter med lanterner forbi, og brøt speilet i rifler av oljet mørke.

«Vil du ha et glass sherry før vi legger oss? Kan du rydde bort herbariet mitt, men pent – så skal jeg hente glasser –.»

Han hadde koppestellet i et skap inne på soverummet. Paul tendte et lys derinne. I første øieblikk tenkte han ingenting ved det at hans brune håndkoffert stod ved siden av skapet – vasken hans var kommet – – så gikk det op for ham medett. Han hadde gitt sin mor den nøkkelen til døren sist han var hjemme, så hun skulde kunne bli av med vasketøiet hans, hvis ikke han selv var inne når det kom.

Og der stod sengen nydelig oppredd, to hodeputer med heklede hjørner og monogram – Lucys «utstyr» som hun hadde arbeidet. Og hans nattskjorte og hennes lyseblå nattkjole lå nokså pent og borgerlig side om side –.

«Hvad er det, Paul,» spurte Lucy ute fra arbeidsværelset.

«Ikkeno –» men så kom hun i døren, og der stod han med håndvesken og et betuttet opsyn.

«Gud – har det været nogen her –!»

«Bare vasken –.»

«Gud!» sa Lucy forferdet. «Tror du din mor selv har været oppe med det?» Det var hendt etpar ganger at fru [175] Selmer selv hadde kommet med tøy til Paul, mens Lucy var der.

«Aner ikke – ialfall, det er da ikke noget som du trenger ta dig nær av.» Paul forsøkte å late likeglad. Men Lucy sank ned i skrivebordsstolen.

«Å, hvad tror du hun synes om mig nu!»

«Om dig? – Det måtte da ialfall bli om *mig*, vet jeg. Neimen Lucy, dette er da ikke noget å skrike sånn for –. Hvis det enda hadde været Lillian – eller Tua – men mor! Mor er da ikke slik, mor som er så frisinnet» – han syntes selv ordet hørtes gyselig ut i denne forbindelse – «mor forstår da nok –» rettet han på det, men det hjalp ikke stort.

Og i sitt hjerte syntes han, hadde det bare været hvemsomhelst ellers, bare ikke mor. Imens forsøkte han å stagge piken – tilslutt lå han på kne foran henne og vilde ha henne til å ta hendene fra ansiktet:

«Lucy da – Lucy – vær da ikke så fortvilet –. Neimen om du får lov til å gå lell. – Kjære, er vi først solgt, så er vi solgt – så kan vi da likegodt ta det som vi skal betale for, ungen min!»

*

Det var ikke tale om at Lucy vilde bli med ut på Linløkka neste dag. Og det endte med at Paul selv telefonerte ut, han kunde ikke komme før søndag morgen; han måtte et ærende op til sin far lørdagskvelden.

Men søndag morgen var der altså ingen annen råd – han fikk reise ut.

«Har du ikke Lucy med dig?» spurte moren. Der var så absolutt ingenting å merke på henne, så Paul ikke visste hvad han skulde tro – kanskje hun ikke hadde været oppe med kofferten selv. Han skottet bort på henne fra tid til annen. Men engang han så bort på henne, tok hun øinene fort til sig, der gikk enslags sitring som av

forvirring over morens ansikt – og Pauls hjerte tok til å banke hårdt igjen. Visst visste hun –.

Tua var hjemme med kjæresten, og de spiste tidlig middag, for Garnaas skulde preke til aftensang inne i byen. Han var ordinert nu og hadde noget arbeide inne [176] i Kristiania –. Paul var ikke klar over hvad det var akkurat, men Tua tok del i det på en eller annen måte. Og de bortførte Sigmund med sig – gutten hadde lovet å spille på en fest –.

Så var Paul alene med sin mor.

«Kom.» Hun tok på sig vindjakken, stakk cigarettetuiet i lommen. «Skal du få se de isranunklene som du og Aaser hadde med til mig, nu blomstrer de så nydelig.»

De slentret nedover havegangen og så på staudene som holdt på å komme op. Nede omkring haugen med flaggstangen hadde Julie laget et stort stenparti.

«Ja tenk,» sa Paul, «det ser ut som de liker sig i have. De små valmuene fra Dovre sprer sig voldsomt.»

«Ja. Men silene acaulis ser pjusket ut – her hos mig iallfall vil den ikke blomstre ordentlig. Der kommer en blomst hist og her. Men den liker sig åpenbart ikke i fangenskap –.»

De drev opover igjen, stien langs stengjerdet inn mot den lille skogen. Moren ransaket med fingrene nedi det lange villgress, om orkideene kom pent op. Konvallgresset myldret frem, en hær av grønne lanser. Det hvislet litt i hengebirkens svaie grener over deres hoder – godværet var slutt; det var temmelig surt idag, blåsende, og himmelen skyfull.

Paul gikk og forsøkte å holde stand: vilde ikke moren si noget, så fikk altså også han late som ingenting. Men så kom et øieblikk, da han ikke greide det lenger:

«Var det du som hadde været oppe hos mig med tøy ifredags?»

«Ja. Det er sant, minn mig på at jeg gir dig igjen den nøkkelen din før du reiser ikveld –.»

«Du mor. Jeg vil likegjærne at du sier mig det som jeg antar du vil si. Likegodt først som sist.» Han blev ildrød og stod stille, litt utfordrende.

«Hvorfor tror du egentlig at jeg skulde ville si dig noget?» spurte Julie svært jevnt.
«Kjære Paul. Synes du igrunnen der er noget som *jeg* kan si – nu?» Hun trakk på skuldrene.

«Du vet hvad *jeg* mener om denslags. Du vet, den^[177] konvensjonelle borgerlige moralen gir jeg ikke en rød øre for. Men der er noget som heter atletikkens moral. Og jeg synes, det er litt – litt umandig når dere unge ikke kan overføre den også på intellektuell trening –.

– Og så ung som du er, gutten min. – Du kjenner da til hvordan det går for sig i renshôpen – de unge bukkene får ikke slippe til før de kan kjempe sig frem og bli haldaren selv –.»

«Herregud, mor, dessverre så er vi jo ikke ren på høifjellet –.»

«Neinei Paul. Jeg akter heller ikke å preke moral for dig. Nu er det dessuten bakefter. Og jeg har for den saks skyld aldri trodd noget større på at det kunde nytte. Jeg har aldri forsøkt å innprente dere nogen annen moral enn den, at dere alltid skulde handle som gentlemen – redelig og realt mot alle mennesker, enten det var deres skredder eller deres kjæreste – ikke sluske unda nogen gjeld eller noget ansvar.

Nu har du altså tatt på dig et ansvar overfor Lucy –.»

«Ja, det har jeg.»

«Og hun er jo en riktig søt pike. Jeg er kommet til å like henne godt.»

Så gikk de og tidde stille en stund

Til Julie stanset, sukket litt – og så begynte hun fort og nervøst, uten å se på sønnen:

«Siden vi nu altså er kommet til å snakke om dette, Paul – så er der en ting jeg gjerne vil få spørre dig om: har du gjeld?»

«Ja.»

«Hvor meget?»

«Å, ikke så farlig. Det skal jeg nok selv greie op med, mor, i rette tid.»

«Jeg vet du har tjent litt selv av og til. Men du har vel saktens lånt – til ublu høie renter? Ja for gå og låne av dine kamerater kan jeg vel gå ut fra at du ikke har gjort?» sa hun fort.

«Neida mor.» Han smilte litt. «Så dypt er jeg da ikke sunket lell.»

«Neinei. Undskyld. Det trodde jeg jo ikke heller. [178] Men hør nu her, Paul, kan du ikke heller si mig hvor stor gjelden din er? Så skal jeg skaffe tilveie beløpet. Hvis det ikke er for stort, vil jeg forresten heller forære dig pengene, du. Jeg utstår ikke at du skal bruke noget av den lille formuen du har, før du er i en stilling så du tjener noget ved ditt eget arbeide. Det er så – demoraliserende. Og du lover mig at du ikke stifter ny gjeld?»

«Nei, mor. Jeg vil ikke det. For jeg vil ikke love noget som jeg ikke er viss på om jeg kan holde.»

«Som du er viss på at du ikke kan holde.»

Paul blev ildrød i hodet: «Ha det som du selv vil.»

«Ja så får du overta og stelle med dine egne penger selv, gutt. For en forms skyld,» sa Julie tørt, hun så op i guttens trassige øine. «For en forms skyld vilde det iallfall været ganske passende om du avviste mitt tilbud med et nei *takk*.»

«Ja omforladelse da, mor. Jeg innrømmer jeg burde gjort det. Men det er ikke så liketil, ser du – der er så meget som jeg ikke kan forklare dig.»

«Herregud, Paul, tror du *det* behøves? – Jeg biller mig inn iallfall at jeg er nokså fordomsfri, men det er ikke fordi jeg har nogen fordommer at hele denne historien din med Lucy har tatt nokså meget på mig. Det er simpelthen fordi jeg har endel virkelighetssans.»

Paul svarte ikke. Moren tok på igjen:

«Forholdet er altså nokså enkelt det, at det rimeligvis vil vare enda etpar år før du kan stå på egne ben. Og du har allerede tatt på dig å støtte en annen.» Hun løftet en hånd avvergende: «Nei da gutt, jeg bebreider ikke *henne* noget – ikke et grand. Gretchen jaget ut av sine kristelige foreldre, før hun var fullfjæret enda, Gretchen alene i den store stad, henvist til å ta slikt arbeide som hun kan få, og fullt op av fyrer overalt som synes, hvert fruentimmer er jaktbart vilt og fredningstid aldri! Tror du ikke jeg skjønner, det er bare naturens orden at hun kaster sig i armene på dig ved første givne leilighet og klynger sig til dig og tar imot alt hun kan få av en

pen ung student som hverken er rå eller syk, men villig til å beskytte henne og er snild mot henne. [179] Og jeg vil si, etter det inntrykk jeg har av Lucy, så antar jeg at hun er forferdelig glad i dig, for hun later til å være av den sorten som trenger både en manns beskyttelse og et objekt for dyrkelse og hengivelse –.»

«Jeg er også forferdelig glad i Lucy, mor.» Nu gikk de igjen op og ned på stien langs skogbrynet. Julie tendte en cigarett og bød sønnen etuiet. Og Paul følte spenningen og hjertebankingene gi seg litt.

«Alt det der som du sier om Lucy,» bemerket han litt overlegent, – «du må ikke tro det er noget som ikke jeg vet. Lucy har fortalt mig allting om sig selv. Så det er all right. – Jeg begriper forresten ikke hvor *du* har fått høre det – at hun blev jaget hjemmefra etcetera. – Er det fra Nicolaysens?»

«Nei – kjenner de noget til det der?»

«Vet ikke. Nikko var sammen med enslags veninde av henne nokså meget i sin tid, så jeg tenkte bare –»

«Nei, det var forresten Ina Bertelsen – du husker hun var herute engang i vinter da dere var her. Og du vet, Lucy legger en jo merke til, med det håret og så blond. Ina hadde altså sett henne for en del år siden, da hun tjente etsteds på vestkanten sammen med et par piker som hadde været Inas patienter dengangen alt. De fortalte henne altså endel om Lucy, og Ina snakket nok til henne engang og advarte henne mot byens farer.»

«Og Ina var naturligvis ikke særlig skånsom i sin omtale av Lucy?» sa Paul besk.
«Hun og hennes konsorter er ikke det – overfor piker som reiser sig igjen uten å bry dem for deres assistanse.»

«Nei, Paul, Ina utretter en masse godt. Det var nu ikke morsomt for mig heller, da Ina kom med sine avsløringer. Dengang kjente jeg jo næsten ikke Lucy – skjønt jeg måtte late overfor Ina som jeg visste alt dette fra før.»

Paul kastet cigarettstumpen: «Å få en til da, mor, så er du snild –.» De drev nedover mot stenhøien igjen. «Som sagt, Lucy har fortalt mig alt som var å fortelle, før vi blev forlovet. Og hvis du hadde hørt historien av hennes egen munn, så vilde ikke du heller ha hatt nogen [180] annen følelse enn beundring for hvor tapper hun har været tvers igjennem allting. Ingen bruk for Ina der sann –» han forsøkte å le. Og da hans mor ikke sa noget, fortsatte han i en tone som var litt anstrengt munter: «Så du får ikke være altfor lei for dette, mor – den svigerdatteren som du får, er ti

ganger mere verd enn et dusin av de småpikene som jeg pleide danse med i våre egne selskaper –.»

«Lucy er det mest sanndru menneske jeg har truffet i hele mitt liv,» sa han, med alt det ettertrykk han kunde prestere, da moren blev ved å tie. «Jeg skulde ønske du og hun engang kunde få snakket sammen.»

Julie smilte trist:

«Å Herregud, Paul – om hun skulde fortelle mig det hun har fortalt dig – tror du det vilde bli den samme historien? Nei nei, du behøver ikke å fly på mig – jeg mener aldeles ikke å si at Lucy har sagt annet enn sannheten til dig. Bare – ingen kvinne i verden forteller det samme til en annen kvinne som hun forteller til en mann – ikke på samme måten. Jeg vilde ikke kunne gjøre det selv. Og begge versjoner kan være like sanne –.

Hvis du engang om mange år kommer til å tenke på denne dagen, Paul, så vil du kanskje huske at det var en vårdag med solskinn og bjerkestrær som holdt på å sprette, og vi gikk og så på de første blomstene som var sprunget ut i haven vår. Og jeg at det var en gråsur, utrivelig eftermiddag med nordenvind, og det hadde snedd en stund om formiddagen. Det ene er like riktig som det annet –

Hvad er sannhet, var det en romersk embedsmann som sa engang, og han blev berømt nedigjennem århundredene på den åndrikkhet.»

«Jeg har nu forresten opfattet det slik som han blev berømt, fordi hans replikk var rettet til en mann som sa at sannheten, det var det han som var.»

«Går du enda og spekulerer på det der som du kom under innflydelse av oppe hos disse Gotaases?» spurte Julie litt engstelig.

Paul gikk utenom hennes spørsmål:

[181] «Og jeg er nær ved å synes det er den mest plausible forklaringen. Hvis ikke sannheten er en person, så er jeg redd den er en fiksjon.»

«Men videnskapen, Paul – den gir oss da nøklen til sannheten?»

«Det vet jeg ikke noget om. Den lærer oss en hel del ting som er sanne, men det er jo noget helt annet. Og den har lært oss en hel del som folk i sin tid trodde var uomstøtelige sannheter, men det viste sig at de var uholdbare. Nogen av dem snakker folk gruelig overlegent om nu – tenk at mennesker nogengang har trodd

sånt. Og så er der forresten en hel del feiltagelser som har været ypperlig brukbare arbeidshypoteser, og folk er kommet til resultater som for tiden iallfall ser nokså uomstøtelige ut, via de merkeligste feilslutninger.»

«Jaja, men alt i alt så må du da tro på videnskapen?»

«Naturligvis tror jeg på positive videnskapelige resultater. Og der er en hel del videnskapsmenn som jeg tror voldsomt på. Andre som jeg tror adskillig mindre på. Men sånn folkemytologiens Videnskap med stor bokstav kan du da ikke vente at jeg skal tro på.»

Han lo ertende, da hans mor rystet på hodet:

«Jeg er redd, mor, at ungene dine er blitt dig en skuffelse.»

«Ja, det er de.» Julie talte undertrykt heftig. «Har jeg ikke grunn til å synes det kanskje? Hans og Tua er helt og holdent gått over til sin fars familie – og du kan vel ikke forlange at jeg skal være mere enn middels begeistret for den mannen som Tua vil gifte sig med. Og snart kommer den tiden da jeg skal sende Sigmund ut også. Så hender dette her med dig. Dine planer, dem vil jeg ikke snakke om engang – videnskapelige studier, bli med på ekspedisjoner og slikt – det blir der vel ikke noget større av; du kommer vel til å måtte ta en lærerpost så snart du kan få nogen, og gifte dig blottende ung, med en pike – jeg vil ikke si noget galt om Lucy, hun er søt og gjør inntrykk av å være snild og føielig. Men dere møter med så vidt forskjellige forutsetninger. Det kommer dere begge til å merke mere og mere, jo voksnere [182] dere blir. Hvad det betyr at dere er så ulike i alt som vaner og opdragelse bestemmer – når dere skal være sammen i alle slike hverdagslige forhold som ingen av dere tenker på nu. Ånei Paul – at jeg skal være *glad* for dette, kan du nu ikke forlange!»

«Jeg har ikke forlangt det heller, mor,» sa Paul sakte. «Bare du vil bli ved å være hyggelig mot Lucy.»

«Du synes altså jeg har været det hittil? Da skal du huske på at det er over to måneder siden Ina Bertelsen fortalte mig det der. – Og så en ting til, du får finne tid til å komme op på kontoret en dag så vi får snakke ordentlig om dine pengeaffærer. Blandt annet vil jeg ikke det skal komme din far for øre, at du har gjort gjeld. Han vilde bli meget misfornøid. Og så er det det da, at hans nye kone er» – hun trakk på skuldrene «– en fremmed –»

Paul sitret litt. Den motbydelige hjertebankingen igjen. Sinne for det som moren fant på å minne om nettopp nu – at hans far var gift med en fremmed. Men si til sin mor at man nu vil overta og stelle med sine egne penger, fordi man holder elskerinne, det går da ved Gud ikke an lell. – Og han følte en barnaktig lyst til å tute, og forklare mamma hvor uskyldig han hadde ment det hele –.

«Jeg lover dig, mor, jeg skal bli ferdig neste semester. Du vet, mor, jeg har arbeidet meget de andre årene – og alle feriene vet du jeg har brukt godt. Og demonstrasjoner og øvelser og denslags har jeg nu fulgt nokså ordentlig, tross alt. Det er igrunnen bare systematisk lesning som jeg trenger å ta etter i.»

«Jaja, lov nu ikke mere enn du kan holde da. Og så forstår du, Paul, – når dere engang kommer så langt så du kan tenke på å gifte dig med Lucy, – så kan du passende reise en tur til utlandet, og pikebarnet kommer hit imens, og jeg overta den rollen som hadde tilkommet hennes foreldre, hvis de hadde været normale.»

«Du – du er snild, mor.»

«Kom så går vi inn,» sa Julie gysende. «Der er hundekoldt.»

[183] Innkommet i dagligstuen gikk hun bort, satte en fyrstikk til den lille haugen av stikker og kull som lå rede i kaminen. Og med albuen støttet til gesimsen over stod hun og så på at det brant.

«Å ja, å ja. Det var en av mine veninder som pleide å si, tre ting har vi da alle å være Vårherre takknemlig for. At vi ikke kan se inn i fremtiden, og at vi ikke torde skyte oss, da vi vilde gjøre det, og at vi ikke fikk vår første kjærlighet.»

«Det er altså det jeg har,» sa Paul sakte.

«Jeg og.» Hun kastet vindjakken med en brå, utålmodig bevegelse, drog en stol borttil varmen og satte sig. Fremoverlutet satt hun og så inn i glørne.

«Og når jeg tenker på det, Paul – det hender sommetider nu, når en blir eldre kommer en til å ligge mere våken om nettene – jeg tenker på hvad jeg trodde din far var, og hvem han i virkeligheten var, og hvordan jeg trodde at jeg selv var, og hvor anderledes jeg var, jeg også – så synes jeg det er nokså trist alt sammen –.»

Hun fulgte ham til stasjonen om kvelden.

«Har du sett noget til Harald Tangen i det siste?» spurte hun, mens de gikk bortover.

«Jeg traff ham på Universitetsbiblioteket en gang like før påske. Han bad mig visst hilse dig forresten. Ellers så har jeg ikke sett noget til nogen av Tangens i det siste.»

XIII.

[n2](#)

Paul likte sig glimrende på moen. En ting var nu, at det gjaldt for en æressak i den krets han kom fra, man *skulde* synes rekruttskolen var en storartet tid. Alt skulde guttene finne var morro, til og med straffeeksersis, skognag og mavesyke. Å kritisere kosten vilde været det samme som å miste kaste. Forresten var den upåklagelig, syntes Paul.

«Åja,» sa en kritikakler i brakken, en liten brunet fyr som var instrumentmaker, «for sånne overklassegutter ^[184] som dig kan det vel være morro å slite litt for en forandring og spise av blikktøi.»

Det kunde der være noget i, innså Paul. Han var stor og sterk og syntes det var herlig å være kvitt hjernearbeide en tid, men få lov til å leve ordentlig med skrotten. I hviletidene utdannet han sig til trekkspillvirtuos – hadde aldri ant at han hadde slike musikalske evner. Sigmund kunde gå bort og legge sig og bre over sig et flygelteppe. Skytevåben hadde han hatt en lidenskap for like siden han var baby-barn, og trave i støv hadde alltid forekommet ham besynderlig tiltrekkende. Det var enda bedre å gå i fjell naturligvis, men han hadde for eksempel gått hele Eggedal og Numedal efter landeveien og nydt det. Og han likte å eksersere –.

Naturligvis var det som der lå en skygge over det hele – fra ifjor. Og ved etpar festlige anledninger måtte han høre på taler som gav ham den samme kvalme fornemmelsen som han husket fra i vinter, da han var i teatret med Lucy og så «Christian Fredrik, Norges konge». Gud er attåt – ja det får man sgu håbe; han er jo efter sigende alle dårers formynder. Forresten så hadde det der med grensevakten ikke været bare komediespill, det skjønnte han jo heroppe; han fikk høre både ett og annet. Hvis bare allslags uansvarlige nautekrøtter kunde latt være å snakke om det som det skulde været en storstilet våbendåd –.

*

Den siste samtalen med moren vilde han helst tenke minst mulig på. Moren hadde utbetalt ham to tusen kroner. Han hadde selv ment det skulde være rikelig, men –. Ja han hadde jo gitt Lucy en diamantring til fødselsdagen hennes. Ikke det grand pen, syntes han, de kunde fått en henrivende gammel ring av emalje og perler for samme prisen. Men det var selve begrepet diamantring som betød Gud vet hvad for henne, stakkar. Og da fikk hun jo få den.

Så hadde det altså været avtalen mellom dem, at i [185] sommerferien skulle hun komme op til det der lille pensjonatet i Hurdalen hvor de hadde truffet hverandre første gang. Hun fikk fri en uke i år.

Han hadde ikke lyst til å si sin mor han trengte mere penger allerede nu igjen. Men han greide det da – skrev til Aaser og lot ham selge endel bøker som han like godt kunde bruke på lesesalen.

I juli reiste Lucy op til Hurdalen, og Paul fikk permisjon den søndagen hun var der, og syklet op til henne.

Pensjonatet hadde lagt sig til en glassveranda og navn av sanatorium. Ellers var det uforandret, den samme middeltemperaturen på mat og drikke, selv den kreosotlukkende slektingen til vertinnen var der i år igjen. De andre gjestene var damer, men dem kunde han ikke med sikkerhet identifisere. De gule flekkene av slit på plettsakene var blitt større. Og han og Lucy elsket hverandre – og for den tings skyld var hele verden blitt anderledes –.

Om formiddagen rodde han henne ut på sjøen. Hele den store vannflaten glitret hvitt i hvitt, og skogen på den annen bredd blånet i solrøken. Han hadde aldri rodd henne før – og så kom det over ham en lyst så brennende: han måtte og han vilde se henne naken i de grønne skogene og solen på hennes bare, melkehvite hud – *sett* hennes deilighet ordentlig hadde han jo aldri, hun var så rar slik. – Dessuten var det så varmt å ro i uniformen også; et bad skulle være godt i og for sig –.

Men hun blev ildrød i ansiktet da han foreslo det:

«Vi har jo ingen badedrakter jo –.»

«Nei hvad skulle vi med det –? Du kan ta på dig nogen vannliljer,» nikkete han mot blomstene i bunnen av båten.

«Du da –.»

Men da han kom forbi det næste neset som stakk ut i sjøen, med tørr hvitmose lysnende innunder de små graner og furuer, som så gustne ut i baret alt, her på det skrinne berget, så vekte han båten inn i viken innenfor. Det var som selve skogensomhetens hjerte inni der – i [186] den høie åsen innenfor vokste granene steilt opover og drakk sol så det luet og lavet i bartoppene; over åskanten kvellet nogen lysende hvite skyer op mot det blå. Innerst i viken var der en liten grønn slette, hvor en bekk rant ut.

Paul la til innerst inne.

«Her risikerer vi ikke at noen kommer. Kanskje du vil klæ av dig i båten?»

Hun rystet på hodet, rød i ansiktet som et bær. Og et øieblikk var det som Paul måtte forherde sitt hjerte mot noget – han visste ikke hvad. Men hun så så bunn ulykkelig ut.

«Ikke vær så tøiset da, Lucy,» bad han leende. Så kløv hun lydig ut av båten, forsvant inn mellom buskene.

I en fart klædde han av sig. Deilig å få av sig på benene. Han rakte og strakte sig og så med velbehag nedover sin brunladne, veltrenede kropp – beundret spillet av sine muskler, mens han rørte sig smått for riktig å kjenne solens og luftens kjærtegn mot huden. Der var torvbrun myrjord, noen tuer av stargress og innimellem puter av lysende gulgrønn mose og av skjør, kjølig stellaria – han gikk noen skritt, fordi det var så godt å trå barbent på det.

«Lucy,» kalte han sakte. «Kom da – skal jeg hjelpe dig uti –.»

Hun kom frem og stod, blendende hvitgylden, foran en vierbusk som glitret solskinn tilbake fra alle blanke blader. Hun løftet en arm over hodet – en kvist hadde tatt fatt i håret hennes: linjen nedover fra albuen, langs overarmens underside, armhulen og det ene brystet som blev løftet ved bevegelsen, midjen og hoftens bue, leggen som blev borte nedi gressets gitter – det var så skjønt så han kunde gjerne gråte! Men da han ropte hennes navn og gjorde som han vilde springe mot henne, satte hun i noen små ynkelige skrik, dukket sig sammen og kavet avvergende med armene – han så den samme forpinte rødmen var over hennes ansikt og langt ned på halsen –. Så stanset han i spranget:

[187] «Neimen Lucy da –» forsøkte han å le. Solen kysset hele henne; der blomstret noen forsinkede soleier i gresset like ved hennes føtter – men pikens ubegripelige angst strålte likesom ut en usynlig mur mellom dem. Den yre og frydefulle spenning sank av ham; han følte sitt eget hjerte krympe sig av noget rart og meningsløst –. Så snudde han ryggen til henne, gikk de skrittene ned til vannkanten og gikk uti.

Den søte, kjølige vellyst som det er å gå ned i levende vann, gav ham litt efter litt fatningen tilbake – fornemmelsen fra for et øieblikk siden av noget skjebnesvangert sank under i ham som inntrykket av en tåpelig og grunnløs forskrekkelse. Lucy var bare irriterende og ukonsekvent jålet –.

Vannet blev brunt og gjørmet omkring ham, og der lå et gammelt vindfall nedi med grener som jernpigge, og spisse stener nedi bunnens bløte dynd. Han stanset da han var kommet uti så vannet nådde ham til livet – så sig tilbake over herden:

«Kom da vel – vannet er ikke det grand koldt!»

Men hun stod enda der og trykket ved vierbusken. Så la han på svøm.

«Gå uti akkurat der hvor du ser jeg har gått – der ligger et tre nedi til venstre, som du må passe du ikke river dig på –.»

Næste gang han la sig om på ryggen og så sig tilbake, var hun kommet så langt så hun satt på huk litt uti vannet. Da hun blev vår at han så på henne, skyndte hun sig å øse med hendene av det opmudrede vann over skuldrer og brystet.

«Nei kom ordentlig uti da,» kalte Paul. «Skal jeg komme innover – så skal jeg lære dig å svømme – du bare legger dig tvers over armene mine og gjør svømmetak – slik –.»

«Nei – uff nei da, Paul –.»

Så opgav han det – svømmet utover på ryggen og kjente solskinnen som et blodrødt mørke gjennom de lukkede øienlokk. Da han slo op øinene og reiste hodet igjen, syntes den lysende sommerverden blek og falmet, [188] og han så akkurat et glimt av Lucys rygg, idet hun stakk inn mellom buskene.

Han dukket, svømmet under vannet med åpne øine – det var så godt og rart å være nedi det kolde, strømmende, gjennomlyste mørke som levde mot trommehindene og strømmet langs alle lemmer – han kom op og pustet ut, så vannet sprutet foran hans munn. Omigjen og omigjen dukket han, svelget vann, kastet sig rundt og svømmet i ringer. Til Lucys skikkelse i den lyseblå sommerdrakten syntes nede ved vannkanten.

«Paul,» ropte hun dempet, som hun var redd nogen kunde høre dem. «Å kom op nå da, Paul –. Du kan jo få krampe,» ropte hun høiere.

Han lo. Så svømmet han tillands. Lucy satt og ventet oppe i skogen, til han hadde fått på sig klærne.

En times tid senere lå de inne i skogen, røykte sigaretter og knaste chokolade, som Paul hadde hatt med til henne. – Men det var som ingenting kunde drive bort den forstemmelsen som hadde lagt sig mellom dem. Det murret og murret i Pauls sinn – at det var som han skulde ha øvd vold mot henne på en eller annen hemmelighetsfull måte, været grusom eller brutal, da han tvang sig til å få se dette flyktige, deilige syn –.

Og det var så ubegripelig. For der var da virkelig mange ting ellers, som han var meget mere genert for enn Lucy –.

Og plutselig fór det ham ut av munnen:

«Jamen Lucy – vi er da meget *vakrere* uten klær på oss –.»

Igjen fikk hennes ansikt det besynderlige uttrykket, som han pinte eller krenket henne, og hun rødmet voldsomt: «Det synes ikke jeg altså –.»

Han så nedover sine lange ben i de posete, blåsure uniformsbukser og digre fettlærstøvler:

«Det er jo sånn vi er skapt til å gå jo, jente.» Han lo sakte. «Du vet, hvis ikke det hadde været for syndefallets skyld, så hadde vi jo sloppet alt bry med klær –.»

[189] «Tror du på syndefallet du da?» spurte Lucy litt hånlig.

Paul så op i den blå himmel. Skyene hadde trukket sig opover nu og skinte gullig og kobberøde i toppen, men nedover mot skogåsens rand ruget banken dumpt mørkeblå.

«Gud vet. Jeg begynner næsten å tro der er noget i det,» sa han tankefullt. «Men vi får visst tenke på rettetten. Vi kommer forsent til middagen allikevel.» – Han vilde ikke si noget om tordenværet; Lucy var så redd for torden.

De gikk i båten. Paul støtte fra land, satte sig og la ut årene.

«Du skulde bare *ane* selv, hvor vidunderlig vakker du er,» sa han sakte.

«Isj, kan du ikke la være å si mere om det da –.» Hun skar i å storgråte.

Så sa ikke Paul et ord mere, bare rodde sint og hvast, og Lucy satt bak i båten og lipet. Da det første lyn bikket ute over skogåsen og tordenen rullet sommerlig langt borte, fór hun sammen, satt og gispet med bleke leber og øine som skrekken gjorde mørke.

De første regndråper praslet i løvet, da de gikk opover fra båtstøen. Og om eftermiddagen, da de satt og drakk kaffe på balkongen utenfor Lucys værelse, lå landskapet utvisket i regnets grå slep. Det plasket på skråtaket over dem, vannet stenket inn over verandaens gelender, alle takrenner larmet og spydde. Paul og Lucy tidde mest stille – og han var ikke noget begeistret ved tanken på at han kanskje skulde sykle hele veien nedover til Gardermoen i dette høleregnet, og veiene bunnløst sølet –.

Denne opplevelsen, da han vilde bade sammen med Lucy, drog etter i Pauls sinn. Det var akkurat som noget i forholdet mellom dem var blitt forandret for alltid.

Så lenge han var på moen, hadde han jo ikke så meget tid til å tenke på den. Den virket mest på den måten, at han enda fullere gav sig hen i det som hver [190] stund gav ham å gjøre, levde dagene og lot være å tenke – især tenkte han meget mindre på Lucy, fordi han ikke lenger hadde den samme lyst til å drømme om deres forhold, bakover og fremover –.

Men da han kom tilbake til Kristiania om høsten, og de igjen var sammen som før, var den fornemmelsen der alltid – han hadde gjort noget skjebnesvangert. Akkurat som når gutten i eventyret ikke kan la sig nøie med det gode han har – i hulderheimen eller i berget det blå – der er en forbuden dør som han endelig skal ha lukket op, eller en eneste ting han ikke må røre, og den rører han. Så ligger han i myra, eller han hører en fæl dur langt borte, nu kommer trollet for å ta ham –.

Sludder, fristet han si til sig selv. Han hadde lest for meget i eventyrbøkene den siste vinteren. Eventyr kan være bra nok for barn – de er ikke sunde for voksne folk, da vil man finne altfor mange dypsindigheter i dem gjerne. Eller kanskje de er for dypsindige til at voksne folk har godt av dem –.

Hjemme var de jo blitt vennet til at de ikke generte sig over sin nakenhet. Like til de begynte å bli voksne, hadde moren skrubbet dem når de badet. Og bakefter måtte de stille sig op med ryggen til henne, legge håndflatene mot en vegg og bøie sig langsomt. Og han kunde ikke huske det hadde gjort annet inntrykk på ham, engang han blev tilkalt til en slik synsforretning og la merke til at Tua hadde begynt å få små bryster – de minnet ham om sånne små dreiede snurrebasser – enn at han til en forandring tok lidenskapelig parti for henne mot moren som vilde at Tua skulde bruke ransel istedenfor bokremmen. Den store jentungen – de kom til å bli gjort narr av alle fire på skolen. Siden hadde han alltid passet på å gi Tua en broderlig advarsel når de skulde møte moren efter skoletid – hun måtte bytte om og ta bokremmen under høire arm.

Han visste på en prikk hvad moren vilde si, hvis hun hadde kunnet få vite noget om denne historien. Hun vilde blitt dydig forarget over det som hun kalte usund tankegang, og hun vilde naturligvis gi Lucys oppdragelse [191] skylden: det var de menneskers urene fantasi og lumre feighet som hadde forkrøblet barnets sans for skjønnhet og renhet. Og inntil for ganske nylig vilde det ikke ha falt ham inn annet enn at moren hadde rett –.

Han iallfall hadde nok morens moral, som gjorde skjønnhet og renhet til ett og det samme, hjulpet svært opover gjennom opveksten. Han hadde skammet sig på andre gutters vegne, når de var nyfikne sånn likesom en rotte titter ut av et hull og så vips dukker sig ned igjen, hvis de blir opdaget, og når de pratet lystent på en måte som om de gav efter, fordi de ikke kunde beherske sig – nogen slik at de kjekket sig med det og nogen febrilsk, med feigheten lysende ut av øinene. Og han hadde skammet sig over sig selv, – brennende og bittert – når han gav efter for noget som han selv visste var stygt, eller lot tankene bli ved å tulle med ekle og stygge ting. Han hadde følt sig viktig, for snerpet var han sandelig ikke – han kunde more sig frimodig over grove historier og vitser av den sorten som er tørre og salte – som cigaraske; man bare børster dem av sig, når man reiser sig op. Men sånne slibrigheter som er klisne, som punsjflekker, brukte han å avvise med isnende, hovmodig misbilligelse –.

Det var først i det siste at det var gått op for ham, børste av sig cigaraske, så det ingen flekker blir efter, det kan en bare hvis en har rene, velpressede klær på sig.

Morens nakenhetsmoral kunde være nokså bra – for dem som er velskapte og vakre og sterke. Og den velsignede åpenhetstaktikken er ikke den verste – overfor barn som kan være tålelig sikre på at de skal ikke behøve bli stående utenfor så svært mange låste dører i livet, tigge og kjøpslå –. Om *han* hadde forholdt sig dydig hevet over tøsehistorier og knipsk iakttagende overfor småpiker som gjorde sig til for ham – herregud, det var vel ikke stort å rose ham for –.

Men det hadde han jo blandt annet opdaget på moen – og det var ikke fordi han ikke hadde kunnet opdage det før, hvis bare ikke han hadde været så fordømt storsnutet – at verden blir visst ikke Paradisets have igjen, [192] om man bare avskaffer all annen moral enn den gode smak. Smaken er forskjellig – og nogens smak var slik at han vilde sagt de har ingen – og de mennesker var like naturlige som nogen andre: deres gamle Adam var av naturen altetende og krevde bare å få sin lyst styrt, med det samme han kjente lyst til noget. Som det var hans egen natur

å daffe omkring og vente og se sig om til han opdaget noget som han muligens kunde få lyst på –.

Og det var ikke bare slike fyrer som måtte være glad til og ta hvad de kunde få – eller som var ugenerte fordi de var vokst op under slike kår så de aldri hadde kunnet velge, enten de vilde være generte eller ikke. Det var ikke bare den lille pukkelryggede skomakersvennen nede ved stasjonen, som siklet forsultent og lurte på hvert skjørt som kom innen hans observasjonsfelt. Han hadde sett nok av store, velskapte og velfødde mannfolk som ærlig og opriktig mente der er mere forslag i ti maggeduser enn i én skjønn Helene.

I jubelen over at *deres* kjærlighet var noget sånt vidunderlig og fullkomment, hadde det lyktes ham – ikke å glemme Lucys fortid aldeles, men trenge tilbake erindringen om det han visste. Amor vincit omnia o. s. v. –. I seiersrusen hadde han grepet *for* dristig til et tak –. Og nu hadde han fått lære, så han skulde visst aldri glemme det – det var ikke deres hjem og oppdragelse bare som var forskjellig, men også deres erfaringer.

Det gjorde smerten og den uklare engstelsen enda mere sår, at billedet av hennes unge og blendende hvite skikkelse, som hun stod foran den glitrende vierbusken, med de gule blomster krypende i gresset for sin fot, det hildret for ham dag og natt. Det *skulde* været i en verden hvor uskyld og skjønnhet er det samme, og han hadde kunnet springe frem og slå sine brune, muskelsterke armer om hennes myke, hvite legeme, mens solen og skyene og sjøen og skogen bare var en have som var plantet for dem.

Nu bakefter, når han så for sig den bevegelsen da hun løftet armen op over hodet og løste sitt hår fra kvisten, [193] så visste han hvad det var hun hadde lignet – enda det var jo rent forskjellig, den statuen den hadde jo et gevant på – men likevel lignet skikkelsen og bevegelsen den der sårede amasonen. Helt fra han var smågutt, hadde han syntes det var det vakreste billedhuggerverk som fantes. Han torde ikke si det til henne, for hun vilde ingenting skjønne, men bare bli lei sig igjen –.

Forresten så hadde han jo også synes den lenkede Andromeda på det kobbersticket som hang oppe hos hans far, minnet om Lucy. Igrunnen var det da nogen tragiske billeder som hun fikk ham til å tenke på – den lenkede Andromeda og den sårede amasone.

XIV.

113

En aften sist i september, da Paul og Lucy satt inne på Teatercafeen, dukket plutselig Henrik Alster op. Paul bad ham slå sig ned hos dem. Alster var igrunnen en av de vennene som han hadde brydd sig mest om, skjønt de aldri hadde hatt noget av det som folk kaller «felles interesser». Siden Henrik for etpar år siden var reist hjem for å gå inn i sin onkels forretning, hadde de ikke hørt mere til hverandre – ingen av dem var brevskrivende. Nu hadde Henrik begynt egen forretning i Trondhjem¹¹⁴ – bygningsartikler.

Da de hadde fulgt Lucy til hennes gatedør, gikk Henrik Alster med Paul hjem på hans hybel. De satt og snakket til klokken var godt og vel seks, og gjorde ende på en flaske whisky – drakk den bar, da seltersen slapp op. Og Paul hadde betrodd Alster adskillig mere om sitt forhold til Lucy enn han hadde ant at han var istand til å si til noget menneske.

«Chuck it,» sa Henrik Alster om Pauls embedseksamen. «Bli med mig oover til Trondhjem og gå i kompani med mig.»

«Når du altså er viss på at du vil gifte dig med henne, [194] er det da fullstendig idiotisk at dere blir gående sammen her i byen og forkludre hele affæren. Når et sånt forhold først har utviklet sig dithen at både du og pikebarnet sier formål ekteskap, så er det ødelagt qua forhold. Og skal det strekke sig utover år og dag enda, så ender det sjeis, enten det ender med at dere blir gift eller ikke blir gift.»

Paul nikket tankefull dypt nede fra lenestolen. Han syntes Henriks uttalelser var svært dypsindige.

«Ja det er jo noget som jeg har innsett selv for lenge siden.»

«Og så vet du, at skal dere først gifte dere, så er det meget bedre at dere kommer til å bo etsted hvor hverken din familie eller hennes bekjente fra før stikker sig imellem dere. På det at de to må vorde ett, som Skriften sier – vil det jo bety en stor lettelse. Såpass forskjellig som du og frøken Arnesen er.»

Atter nikket Paul høitidelig. Det var så sant som det var sagt.

De gav sig til å drøfte ordningen av det rent forretningsmessige, hvor mange penger Paul kunde sette i forretningen, hvad han hadde av kunnskaper som kunde

komme til nytte, og på hvad måte Alster skulde ta sig av hans utdannelse. Alster vilde han skulde komme opover straks og la eksamen være eksamen. Han hadde kjent adskillige sånne forretningsmenn og gårdbrukere som bar kandidattitelen, og det var ikke noget gunstig omen. Enten blev de elendige, upraktiske forretningsmenn, fødte kandidater til fallitt og kummer, eller så blev de flinke på en fett og luset måte, påstod Henrik Alster, iallfall fikk de aldri den sveisen som en moderne, gentlemansmessig forretningsmann skal ha. Naturligvis, cand. real. var ikke så ille som cand. theol, eller cand. phil., men likevel: «Nei, kom som du er, sa legpredikanten til jenta.»

Han kunde få dele leilighet med Alster inntil videre – tre værelser på Baklandet, det så ordentlig hyggelig ut – Alster hadde noen fotografier i lommeboken.

De blev enige om å drøfte saken nærmere, og ganske [195] tørt, når Alster om en femseks dager kom tilbake fra sin Gøteborgreise. Nu var de jo, omenn langt fra å være fulle, så dog enda lenger fra å være edru.

*

Paul sovnet med det samme han hadde lagt sig og våknet to timer etter, på det rene med at nu kom han ikke til å falle isøvn igjen før han måtte op – whisky virket slik på ham alltid. Dermed styrtet erindringen om hele hans samtale med Henrik Alster over ham –.

Den første følelse var at han *måtte* stå ved det han hadde sagt – bryte op på flyende flekken, reise til Trondhjem og bli Henriks kompagnon. Siden han hadde innvidd den annen i alle sine vanskeligheter med Lucy. Ellers blev det akkurat som han hadde betrodd en annen fyr intime detaljer om sitt forhold til sin elskerinne, bare for å betro sig. – Og hvis han det hadde gjort, vilde han simpelthen ikke kunne holde sig selv ut. Derimot, hvis det på en eller annen måte betød innledningen til handling – så var det noget helt annet.

Hans hjerte snørte sig sammen ved tanken på at han skulde gi op sitt studium – efter slappelsen forrige vinter var hans interesse for det våknet ganske heftig, da han kom tilbake til byen ihøst. Nu var det altså avtalt at han efter eksamen skulde få hjelpe professor Ellingsen med å bearbeide resultatene av ekspedisjonen i år, og næste sommer skulde han selv bli med til Bjørnøya. Derefter kunde han temmelig sikkert håbe på en amanuensisstilling til høsten. Så kunde de gifte sig – han fikk ta av kapitalen sin og sette bo for.

Så stor var den ikke. Og den lille formuen som hver av barna eide, den var vesentlig resultatet av morens forvaltning. Da faren skiftet med dem, hadde han kort før tapt nokså meget i jobbetiden; det var blitt noget mindre enn fire tusen til hver av barna. Nu stod en seks tusen kroner som hørte Paul til, i morens forretning, og så hadde hun, sålenge barna var mindreårige, kjøpt første prioritets pantobligasjoner for endel av pengene som faren betalte henne til deres underhold; han eide fire tusen kroner i sikre papirer som han kunde realisere. [196] Moren hadde på det nærmeste forsørget dem alene like til idag.

Han var blitt satt ganske grundig inn i sine pengeaffærer den dagen ivår, da hun hadde krevd, han skulde ta imot hennes regnskap for forvaltningen av hans midler – og gjøre henne regnskap for sin gjeld. Da hadde han selv bedt henne bli ved å bestyre hans penger, til han blev ferdig med eksamen.

Til sommeren skulde Tua gifte sig, og da vilde hun trekke iallfall endel av sine penger ut av trykkeriet og sette dem i nogetslags filantropisk foretagende som hun og Garnaas var interessert i. Hans skulde bli læge, det var et sent studium, og Sigmunds utdannelse blev minst så kostbar som universitetsstudium –.

Hans egne studier var altså bortkastet, sett fra *det* synspunkt –.

Så komme til sin mor og si, han vilde ta sine penger ut av hennes forretning, det kunde han ikke –. Medmindre hun selv vilde foreslå en ordning.

Han vilde iallfall forelegge henne saken.

Tilfeldigvis kom han til å snakke først med sin far om det. Der var en billett til ham med posten om morgenen fra Lillian – om han vilde komme ditop til aftens. Da hun selv lukket op for ham om kvelden, sa hun det var faren som vilde snakke med ham om en sak, derfor hadde han bedt henne skrive den billetten. Øieblikkelig kjente Paul en viss motvilje eller irritasjon som likesom stemte hans sinn for hele kvelden.

Halstein og Tua satt inne i salongen. Halstein holdt på å forklare Lillian noget; de tok op tråden der de hadde sluttet, straks de var ferdige med å si godaften til Paul. Det var religionsundervisningen i skolen de talte om, forklarte Tua, da broren satte sig bort til henne under den høie stålampen; hun sydde på noget stort hvitt, som hun alltid gjorde nu.

«Det er livstro vi må vinne frem til i den norske folkekirke nu, ikke en læretro. Forklaringen til den annen artikkel er en sånn teologisk spekulasjon: Jeg tror at

Jesus Kristus er sann Gud, født av Faderen fra evighet [197] av – her er Luther enda bundet av respekten for det fra katolisismen overleverte dogme. I virkeligheten ligger det slett ikke i artikkelens ord – det er menneskelig tenkning som er bundet i en falsk syllogisme: en sønn av Gud må være Guds sønn, altså måtte han være sann Gud. Det er det samme som å si, en konges sønn må være konge. Nei slett ikke, men *kongelig* må han være, så kongen kan sette ham til viceregent. På samme måte er Jesus som Guds sønn guddommelig –.»

«Gubbevaremigvel,» falt Paul inn i en litt irritert tone, «en skulde tro du regner det for enslags embedsstilling å være Gud, Halstein –?»

Halstein snudde sig mot svogeren:

«Selvfølgelig ikke. Jeg mener bare, hvad vi må holde fast ved, det er reformasjonens ånd, og det gjør vi ikke ved å holde fast ved dogmer som for den tids mennesker enda hadde verdi som uttrykk for tidens religiøse opplevelse, men vår tenkning kan de bare trælbinde. I reformasjonens ånd kan vi bare forbli, når vi har mot til å oppleve kristendommen på vår egen måte, idet vi forkynner for nutidsmenneskene evangeliet om det største religiøse geni som har levd, han hvis kongstanke det var at Gud er Faderen, hvis trontale var bjergprekenen –.»

«Jaså? Jeg synes ingen av delene er så skrekkelig originale, jeg. En sånn der gammel Dyaus pita, Jupiter, Gudfader, hadde arierne i eldgammel tid alt, og de samme ideene som i bjergprekenen finner en både der og her. Hvis ikke *det* er kristendommens originalitet, at den påstår, en mann som levde i Jødeland på et bestemt historisk tidspunkt, var selve Gud som hadde inkarnert sig i en jomfrus skjød og blev på jorden så og så lenge for å orientere menneskene som han selv hadde skapt, om ditt og datt – liljene på marken og det riktige og det gale i deres tanker om ham og hans rike og deres forhold til sin kone og sin debitor og folk som blir overfalt av røvere – så vet ikke jeg at der er noget originalt i kristendommen. Det er ikke bjergprekenen som er så rent uten sidestykke, men det at Kristi død og opstandelse etter sigende skal gjøre det mulig for oss å realisere [198] bjergprekenens lære, istedenfor å sverme mere eller mindre platonisk bortover mot lignende idealer –.»

«Det er nu heller ikke så originalt som du tror da, Paul. Gudesønner som blir født på overnaturlig måte og jomfruelige gudemødre og frelsesguddommer som blir ofret, finnes i en hel rekke antikke religioner –.»

«Nettop. Det vil si, gudesønner som blir født på overnaturlig måte, er der nok av, for å kalle deres mødre jomfruelige akkurat må man være nokså tolerant. Men jeg mener også, kristendommen er bare en drøm som ligner en masse andre drømmer – hvis den ikke er drømmene som er gått i oppfyllelse. Hvis den i det hele er mere enn en tradisjon som dere ikke tør tilstå dere er vokst ut av, så må den være oppløsningen på alle de rebuser – som menneskene har moret eller plaget sig med å gjette – offentliggjort av den samme som har lavet rebusene.»

«Fy, som du snakker,» sa Tua indignert. «Og du som slett ikke er religiøs engang. Du vil jo i det hele ikke tro på *nogenting*, du –.»

«Vil ikke – det vet da ingen av dere. Der har aldri noen fortalt mig noget om religion på en sånn måte så jeg kunde falle på, at der var nogen realiteter bakom.»

«Du skulde skamme dig! Du har da hatt religion på skolen. Og når vi var på Fossbakke da vi var barn, måtte virkelig du og gå i kirken hver søndag, akkurat som alle vi andre –.»

«Jamen det falt mig da aldri inn å tro på det som de sa. Jeg vet godt at onkel Abraham tror fullt og fast på det som han selv preker. For det er forutsetningen for at alle hans begreper og meninger kan være riktige, at hans religion er den rette. Onkel Abraham vilde tro på en hvilken som helst religion som var forutsetningen for det han selv hadde fått til meninger. For det vilde aldri kunne falle ham inn at meninger som han engang har fått inn i hodet sitt, kan være annet enn riktige.»

«Jamen det gjelder da vel all religion, det?» mente Lillian litt usikkert.

«Jeg forstår hvad Paul mener,» sa Halstein. «Han ^[199] mener, en personlig religiøs overbevisning forutsetter en krise, et gjennombrudd, og det gjelder også de fleste menneskers religiøse liv –. Skjønt man også treffer – jeg har truffet – mange prektige kristne som hele livet igjennom er blitt stående på sin barnetros grunn uten kriseartede vekkelser eller voldsomme gjennombrudd av nye erfaringer. Og det gjelder især menn av den eldre generasjon, nettop menn av onkel Abrahams støpning. Men Paul har rett i det dessverre; for vår tids ungdom er de mindre skikkede som åndelige ledere. Det er nettop derfor vi legger slik vekt på det, i barnas religiøse opfostring, vi må ikke klamre oss til dogmer som ikke lenger er skikket til å rumme nutidsmenneskers religiøse opplevelser – ingen metafysiske læresetninger om en gud-menneskelig dobbeltnatur, men Jesu egen lære, det som er livet og sjelen hos ham, hans tillidsfulle opplevelse av Gud som Faderen.»

«Jamen det er jo nettopp det jeg vil vite,» sa Paul stadig, «hvor har han fått den ideen fra? Er han Guds sønn, født av Faderen fra evighet, av samme vesen som Faderen, – som katolikkene påstår og onkel Abraham ikke er vokst fra å tro enda, – så er det grei skuring – lær meg å tilbe ham som Gud. Men kom ikke hit og be meg være med på noen geni-dyrkelse istedetfor religion. Hvis han var et genialt menneske som følte seg akkurat som han skulde være sønn av Gud og viss på at han kunde ingen overbevise om noen synd og en sånn en som Faderen da måtte ha velbehag i – så kan jeg bare forsikre deg om at jeg føler ikke spor av trang til å oparbeide noen analoge følelser i meg selv. Hvis han altså har kalt seg Guds sønn på samme måte som andre har kalt seg havets sønn eller jeg kunde kalle deg fjellets sønn. Mens kanskje Gud, hvis han i det hele er til, var akkurat så likeglad med Jesu skjebne som Hardangervidda ikke bryr seg om de skiløperne som forulykker der eller havet ikke sørger over at et skib går tilbunns i det med mann og mus –.»

«Jamen Paul – du må da innrømme, bare den samfølelsen med naturen som får en mann til å kalle seg en [200] fjellets sønn eller en havets sønn – allerede det er en åndsmakt av umåtelig stor verdi –» sa Halstein.

«Som enslags øket fornemmelse av ens eget jeg ja. Jeg er en bitte liten prikk i naturen, og allikevel så forespeiler jeg meg selv at hele det veldige landskapet føler og tenker på en lignende måte som jeg gjør. Så en kan drive det til å dikte om norsk høifjell som et eneste lærerværelse i verste fall. Eller en annen kaller et land barskt eller blidt, eftersom jeg synes det ser ut. *Jeg* kan tilegne meg naturens hemmeligheter, men naturen er sgu blå for å tilegne seg mine hemmeligheter – den kan tilegne seg mitt kadaver og innforlive det i seg ved en forrådnelsesprosess.»

«Det er noget helt annet. Det er vår sjel, Paul, som erfarer forholdet mellom seg selv og alltings ophav slik at ånden i oss tør si Abba, fader!»

«Jamen jeg vil vite, har alltings ophav nogengang uttrykt seg så tydelig, så vi *vet det* har vedkjent seg paterniteten til oss sørgelige figurer? Med andre ord, er det fordi Gud har åpenbaret seg, at vi har lært det der. Abba, fader –.»

«Det er jo den Helligånd, Paul,» sa Tua utålmodig. «Såpass burde da selv du vite –.»

«Jamen, hvem *er* den Helligånd?»

«Guds ånd som taler i vår sjel.»

«Jamen hvem er det som kan påta sig å presentere Guds ånd for oss, så vi vet når det er den som har ordet i vår sjel og ikke for eksempel vår egen lyst til å tro vi skjønner ditt eller datt riktig?»

«Jeg har aldri hørt sånne uttrykk som du bruker –» sa Tua indignert.

«Skjønner du ikke, det er akkurat det jeg vil vite – er der en åpenbaring, eller er det bare menneskene med det religiøse geniet Jesus i spissen, som projiserer sine egne drømmer og anelser og ønsker utover i rummet? Har Gud selv talt, og sagt han er vår far og vi hans barn, eller er det bare vi som tenker oss Gud som en overnaturlig stor far – hver etter de begreper han har om faderlighet – en universell hustyrann som holder oss alle i [201] ørene sent og tidlig, og slår kloen i oss så snart vi går over en eneste strek på hans rutepapir – eller en snild gammel herre som betaler all gjeld vi gjør, og ikke har hjerte til annet enn berge oss ut av alle kniper vi selv sørger for å komme i – en forherliget dott?»

«Nei hør nu her, Paul!» Lillian reiste sig sprengrød i hodet. «Nu går du for vidt! Jeg tåler litt av hvert, innenfor rimelighetens grenser. Men blasfemi, det vil jeg ikke finne mig i her i mitt eget hus!»

Paul forsøkte ikke å smile. Det var da de andre som talte blasfemisk, syntes han – hvis der altså var en personlig Gud da.

*

Tua og Halstein var budne bort til kvelds. Idet de skulde til å gå, sa Tua:

«Hils Lucy da. Hvordan har hun det forresten – er hun blitt kvitt hosten sin?»

«Jotakk, det tror jeg da.» Det var det første nogen i det hele tatt hadde nevnt hans forlovede her ikveld, konstaterte Paul, ikke uten en viss bitterhet.

Piken hadde fri, så Lillian forsvant med en undskyldning ut på kjøkkenet.

«Hvad er det for en manér du har lagt dig til,» spurte faren ergerlig, «at du alltid skal gripe enhver anledning til å kjele med din svoger og hakke på ham?»

«Jeg begriper i det hele tatt ikke hvad Halsteins religiøse syn kommer dig ved,» sa byråchefen hånlig, da han ikke fikk svar, «såvidt jeg vet, er du da fritenker – akkurat som din mor.»

«Ikke sånn som mor iallfall. Sånn at jeg bekjenner noen positiv tro på negasjoner.» Sønnen smilte litt kry. «Da synes jeg i det minste du kunde respektere en annen manns personlige overbevisninger.»

«Det kan jeg godt, bare han ikke presenterer dem som religion. Herregud, far, når en tenker på hvordan det går til at folk får en overbevisning – der er ikke grenser for hvad en kan få folk overbevist om, eller de greier å overbevise sig selv om –. Tenk på onkel Abraham og tante Tinni – hver smitt og smule av sladder [202] som folk kom og gav tilbeste i prestegården, især når det var folk de ikke likte, eller de tvilte på at det var troende mennesker – så var de overbevist om at det var sant. Jeg har spekulert på om de trodde så villig på sladder fordi de ikke eier menneskekunnskap, eller om de har satt overstyr sin menneskekunnskap fordi de har hørt for meget på sladder –.

– Du store Gud, når en setter folk til å lære oss religion på basis av at de har fått en eksamen og en ansettelse av det offentlige, og så skal de forresten forkynne ut fra sin personlige opfatning og opplevelser og overbevisninger og private meninger om religion – du kan da ikke undre dig over at ungdommen ikke tror på det *de* forteller, såsant den bare er en liten smule skeptisk innstilt – selv om den ikke er mere skeptisk enn at den faller hodekuls ut i tro på det næste den hører forkynt, selv om det er den mest enfoldige radikalisme eller romantiske fremtidsoptimisme eller den aller populæreste populærvidenskap eller noe av det annet som mutter sverger til –.»

«Ja du vil da vel ikke at Halstein for eksempel som prest skal forkynne noget annet enn det som han selv tror på.»

«Nei selvfølgelig ikke. Men hvis Halsteins tro bare er noget som Halstein tror, så skjønner jeg bare ikke meningen med at vi skal være med og betale ham for å fortelle oss hvad han tror. Det var noe annet, hvis Halstein kjente en autoritet som han trodde på, slik at han torde ta sin tro av den, som en fane han vilde kjempe for og gi sitt liv for – med et langt, langt liv eller en brådød for øinene. Og om han sviktet – vi visste der er andre som vil springe frem, sverge faneeden og ta fanen. Men ikke en fane som han selv har funnet eller sydd sammen – selv om den er med kristendommens almindelige heraldiske motiver arrangert efter hans egne ideer om nok eller for lite eller for meget –.»

«Går du enda og spekulerer på det der?» spurte faren skarpt. «Du kommer jo i den katolske kirke og, har jeg hørt?»

[203] «Jeg har været der en gang for halvannet år siden. Og Gud skal vite, jeg har tenkt herlig lite på denslags det siste året. Men jeg kan ikke la være å tenke på det når jeg treffer sånne prester som onkel Abraham eller pastor Garnaas. Om ikke en religion med livskraft i sig må ha en autoritet, som sender prestene ut – vesensforskjellig altså fra et departement – og de enkelte prestene har en annen slags mandat til å lære enn det at de er studerte og selv synes de er kompetente til å veilede andre. En vielse rent ut sagt.»

Byråchefen rystet på hodet:

«En sånn kristendomsform ligger ikke for oss. Vi er altfor selvstendige til å la oss lede av en prestestand med et slikt supranaturalistisk mandat. Og for selvstendige til å ta imot et sånt mandat med, for den saks skyld. Altfor selvstendige og individualistisk anlagt til å gi avkall, for eksempel på retten til et almindelig, naturlig familieliv. En norsk prest skulde si fra sig retten til å ha hustru og barn og hjem, når den fattigste husmann eller arbeider i hans menighet har det –.»

«Jamen far!» Paul kom til å le. «Kaller du *det* selvstendighet da?»

«Hvorom allting er,» avbrøt faren, «jeg vil ikke vite av at du taler til Halstein i den tonen. For det første sårer du din søster med det – dere gutter har såvisst aldri været altfor hyggelige mot Sif likevel. For det annet setter jeg pris på Halstein – han er en overmåte hederlig ung mann, og langt fra ubegavet. Det skulde ikke undre mig om han kom til å drive det nokså langt herhjemme –.»

«Det er visst akkurat det jeg har imot ham,» sa Paul tankefullt. «Jeg og vet godt at Halstein er en bra fyr og idealistisk og alt det der, og så ærlig som et menneske kan være med hans tillid til sine egne personlige overbevisninger, som han kaller det. Igrunnen har jeg visst ikke annet imot ham enn det, at hvis han kommer sig godt frem i verden, vil han være så inderlig overbevist om at det er til beste for hele verden at han kommer sig frem.»

[204] «Jaja, hold nu op da. Det var for å snakke om dine affærer at jeg bad dig komme hitop i aften.»

Paul så op avventende. Uvilkårlig følte han sin samvittighet fare som et søkelys over sitt eget indre og ytre liv i det siste året og kjente sig alt annet enn rolig.

«Jeg var sammen med professor Ellingsen hos Brydes i tirsdags. Og han har åpenbart en meget fordelaktig mening om dig, Paul. Jeg var – jeg var meget tilfreds ja, for å høre det som han sa om dig. Derfor vil jeg si dig, at du næste år, når du

kommer hjem fra Bjørnøya, kan disponere de fornødne midler til to års reiser i utlandet.

– Din mor har jo hittil båret det meste av byrden ved deres opfostring og utdanning. Som du vet, er det ikke fordi ikke jeg har ydet mitt bidrag. Ut av det har Julie altså klart å legge endel til beste for dere alle – og ære være henne for det. Men det ser jeg altså helst at du ikke rører. Nu blir det altså min tur til å hjelpe dere videre frem.»

«Far.» Paul kjente sig plutselig næsten som svimmel. Han hadde talt næsten før han fikk tenkt sig om det minste:

«Jeg er dig forferdelig takknemlig for det, far. Men jeg tenker nettop på å gi op studiene, gå inn i en forretning. Du vet, Henrik Alster – han er i byen om dagene, han har foreslått mig å tre inn som hans kompagnon.»

Han så bort på faren – hadde etslags inntrykk av at den annen blev blek, og så følte han sig selv underlig ynkelig tilmote. – Så kneiste han med hodet og så overdrevent energisk bestemt ut.

«Helt fra du var liten gutt, har du visst hvad du vilde bli i verden,» sa Erik Selmer lavt.

«Ja –.»

«Forretningsmann – er det utsikten til en mere glimrende økonomisk stilling som du synes gjør det mere tillokkende enn å bli videnskapsmann? Eller – er det denne nye – forretningsromantikken?» sa faren litt spotsk. «Det praktiske liv og alt det der?»

«Jeg har fått lyst til det. Jeg har lyst til å arbeide ^[205] sammen med Henrik blandt annet. Og så vil Lucy og jeg gjerne gifte oss så snart som mulig –.»

«Og så vil du nu gi op, når du har tatt eksamen – efter at du greide den første gruppen så bra, og du har utsikt til å få en god embedseksamen, og din fremtid som du har tenkt dig, siden du var gutt, er på nippet til å bli virkelighet –.»

Paul så ned:

«Jeg har tenkt å reise opover med Henrik straks. Først i neste måned.»

Om en stund spurte faren sakte:

«Vil du ikke si meg hva som er årsaken til en så besynderlig beslutning?»

«Er det det,» sa han, da han ikke fikk svar, «at du føler deg forpliktet til å gifte deg med din forlovede hurtigst mulig?»

«Ja.» Paul kjente hvor brennende rød han ble i ansiktet. Det var mest det at faren kunne få seg til å antyde noe slikt – på en eller annen måte hadde han vært viss på at faren vilde aldri komme med en antydning, hva han så skjønte eller ikke skjønte. «Men riktignok ikke på grunn av denslags omstendigheter som jeg formoder at du forutsetter. Men skal Lucy og jeg bli gående sammen her i byen som hittil, så søler vi bort noe som er altfor kostbart – vi spiller bort ungdommen vår med dumheter og misforståelser,» sa han heftig.

Faren så på ham, litt usikkert:

«Du er ikke fireogtyve år gammel enda, Paul. Så hvis det altså ikke er noen særskilt grunn til at dere holder bryllup i en fei, så synes jeg ærlig talt det er mange grunner til at du opsetter det enda et par år, før du påtar deg rollen som ektemann og familiefar. Rent ut sagt, Paul, du har ikke et fnugg av anelse om tankegangen i det samfundslag som den unge piken tilhører – jeg sier ikke at ikke denslags folk kan være like meget verd som vi er, ofte er de mere verd som mennesker. Men. Men, de er anderledes; deres begreper er så vidt forskjellige, deres vurdering av verdiene – ja selv de samme ordene har forskjellig betydning og valør –.»

[206] «Du kan da skjønne at jeg vet det,» sa Paul nervøst. «Men nettopp derfor – la oss da i Guds navn forsøke å komme til forståelse med hverandre, mens vi er så unge enda, så det er mulig –.»

«Jeg synes ikke du har grunn til å klage over den mottagelse din forlovede har fått i din familie. Du bør da kunne forstå, det er både ett og annet som vi kunde ønske anderledes, men vi har gjort vårt beste for å se bort fra det. Så for såvidt synes jeg nok at frøken Arnesen kan ikke klage. Hun har fått all mulig leilighet til å orientere seg i ditt miljø. Din mor har, såvidt jeg vet, vist seg minst likeså imøtekommende overfor din kjæreste –.»

«Gud Fader bevare meg –! Er det det du mener, at det at dere har akseptert henne – det skulde likesom virke opdragende på Lucy –?»

«Hvis du endelig vil opfatte alt på den mest uelskverdige måte –.»

«Ånei, far, – det gjør det ikke lettere. At Lucy ikke har noget hjem og foreldre, mens jeg snarere er for godt forsynt – med to hjem og tre foreldre –.»

Erik Selmer tidde en stund.

«Godt og vel, Paul. Men hvis ikke jeg aldeles har misforstått din mor, så har hun i sin tid oplyst dig om, at det var ikke efter mitt ønske at dere barn i sin tid mistet deres barndomshjem.»

«Jeg vet det, far.» Paul reiste sig brått, så over på faren. Men så snudde han sig fra ham halvveis, gikk bort til flyglet og rettet op fotografiet av gamle lensmann Kraby, som lå veltet. Ånei – slikt kan en likevel ikke snakke om – men angeren sved i ham; – åja, mot faren hadde de jo urett alle sammen – og han torde ikke lite på sin egen stemme –.

«Forøvrig,» kom farens røst, skarp og tørr bortefra, – «så tør jeg ikke påstå at ikke tiden har gitt din mor rett. Det er mulig at atmosfæren i *vårt* hjem hadde kommet til å bli så deprimerende, så dere har kanskje hatt det vel så godt sånn som dere fikk det hos Julie. Ellers hadde dere funnet ut at det annet var galt – og [207] skyldt på det, når ikke dere hadde klart å stå for en støit – ungdommen nufortiden er jo blitt slik, alltid skal den lete etter nogen å skylde på for alt galt. Og med hensyn til min nuværende hustru – om du ikke er generøs nok til å føle takknemlighet for den velvilje og det vennskap hun *aldri* har latt det skorte på overfor mine barn med en annen kvinne – så forlanger jeg i det minste at du er høflig mot din stemor her i vårt hjem.»

Så var Paul igjen mere sint enn sår. Han hadde da jaggu aldri været annet enn høflig mot Lillian lell –.

*

Efter aftensbordet drøftet de igjen Pauls nyeste påhitt, som hans far kalte det. Det kom der ikke annet ut av enn at Paul skjønnte faren hadde svært meget imot alt sammen – at han lot være å ta embedseksamen, at han vilde inn i forretningslivet, at han ikke vilde vente med å gifte sig til han blev etpar år eldre –. Mens han satt og snakket med sin far om alt dette, og Lillian innimellem gav sitt besyv med i laget, var det at Paul bet sig fast i en idé som var kommet flyvende til ham: Han vilde gå op til Harald Tangen og be ham være opmann.

*

Men da han næste dag vandret opover Akersgaten, hadde han igrunnen hjertelig ulyst til å gjøre det; det var bare enslags stedighet som drev ham frem, mens han overhørte sig selv i den kortfattede fremstilling av forholdet som han hadde utarbeidet i løpet av natten og formiddagen, og tatt op igjen og igjen: Jeg står i forhold til en ung pike som er butikkdame her i byen, hun har ikke noget hjem og hverken familie eller venner. Det har været forutsetningen hele tiden at vi skulde gifte oss, såsnart jeg kunde forsørge henne. Mine foreldre har tatt imot henne som min forlovede, men jeg er ikke sikker på om ikke de har håpet det skulde bli forbi mellom oss, før det kom så vidt at jeg kan gifte mig med henne. Nu har jeg fått tilbud om å gå i kompani med en venn som har en forretning i Trondhjem. Tar jeg imot det, kan jeg kanskje by min forlovede et hjem i løpet av ett års tid eller sånn. Men min far liker meget [208] ille at jeg vil avbryte mine studier. På den annen side vet jeg hvordan det kommer til å bli, hvis vi skal fortsette å være sammen her i byen. Og jeg er begynt å tro der er sannsynligvis en god del i det – bortsett fra sånne rent konvensjonelle fordommer – når slike fri forbindelser har fått ord på sig for å være uheldige. Derfor vil jeg gjerne få lov til å spørre Dem, hvad vil De råde mig til å gjøre –?

Likevel følte han sig fryktelig nervøs da grinden smakk i bak ham, og han stod i det lille haveanlegget bakom kirkens kor. Den lange, gråaktige bygningen, der han visste at de katolske prestene bodde, så sånn litt tilbaketrucken og hemmelighetsfull ut. Så tok han sig selv i nakken, gikk opover den lille stentrappen og kom inn i en nokså dyster trappeoppgang. Der var entrédører til begge sider. Og på døren til høire opdaget han et firkantet hvitt porselensskilt med sort påskrift: Harald Olav Tangen, prest.

Det varte såpass lenge fra han hadde ringt på, til der kom nogen innenfra i mørket, så han fikk tid til å håbe der var ingen hjemme. Så blev døren åpnet; det var Harald Tangen selv, og Paul syntes medett at situasjonen var på engang aldeles umulig og svært spennende. Den fotside, fremknappede sorte drakten som Harald Tangen bar, gjorde at han så ut som han hørte til i en helt annen verden enn Pauls egen.

«Jeg vet ikke om De har anledning – om jeg kunde få tale med Dem et øieblikk?»

«Med fornøielse.» Presten viste vei inn gjennom en mørk korridor og inn på et nokså rummelig værelse, hvor det luktet intenst av tobakksrøk. Stuen virket i det hele hjemlig på Paul – et studerværelse omtrent som han var vant til å se, med bokreoler fra gulv til tak, og et svært skrivebord nær det ene vindu. Men der stod en bedeskammel i det ene hjørne, og der var krusifikser og helgenbilleder utover hele værelset.

«Er der noget jeg kan være Dem til tjeneste med, student Selmer?»

«Det er en sak som jeg undres på om De vilde råde [209] mig i – selv om jeg altså ikke er katolikk og ikke tenker på å bli det heller –.»

«Jeg skal gjerne forsøke, hvis jeg kan.»

Der var noget ved den annen – ikke det grand udeltagende, men så ulikt alt Paul hadde sett av geistlig deltagelse – enslags reservert interesse som mere minnet om læge-sveisen. Uvilkårlig bestrebte Paul sig på å tale tørt og jevnt:

«Jeg er nemlig nødt til å treffe en avgjørelse som sannsynligvis kommer til å bestemme hele min fremtid. Saken er den, at jeg står i forhold til en ung pike» – så sa han op hele leksen som han hadde øvd sig på.

Harald Tangen satt og hørte på med et rolig, opmerksomt uttrykk i de grå øine. Paul blev ferdig og tok til å spekulere på hvad han hadde uteglemt. Så spurte presten:

«Men hvorfor er De igrunnen kommet til mig med denne saken? De vet da vel, at et sånt forhold kan ikke jeg dømme anderledes enn en prest av Deres eget kirkesamfund? At De gjør noget uriktig, når De lever sammen med Deres forlovede?»

«De mener altså det, De og? Men da går jeg ut fra, at De kan vel iallfall gi mig en virkelig saklig grunn for det?»

«Saklig? Hvad mener De med det?»

«Jo, for eksempel, min onkel pastor Dverberg, jeg tror De kjenner ham. Eller min søsters forlovede, pastor Garnaas. Dem kunde det aldri falle mig inn å spørre –.»

«Nei det forstår jeg naturligvis. De vil ikke ha det bedømt under synspunktet familieanliggende –.»

Paul gyste. Han tenkte på at Halstein og Tua sikkert utvekslet meninger om ham og Lucy. Eller onkel Abraham –. Han husket fra besøkene i prestegården, når han måtte ligge på sofaen i kabinettet – onkel Abraham pleiet å vandre frem og tilbake mellem soveværelset og spisestuen, mens han klædde av sig, og da drøftet han mennesker og meninger med tante, med bukseselene hengende og daske ned bakpå.

«Det var forresten ikke det jeg hadde tenkt på. Men [210] naturligvis det og. De vilde vel synes jeg er familiens sorte får – men hun er til og med av en annen fårefold. Men det var nu ikke det først og fremst. Nei da – jeg vet nok de vilde si vårt forhold er synd. For enda så synes jo hele den kompakte massen av folk det er usedelig å leve slik. Men jeg lurer på, hvis det skal bli ved å gå videre den veien det tegner, så det blir vanskeligere og vanskeligere for unge mennesker å kunne gifte sig eller få råd til å ha barn før de er godt oppe i årene, – sånn at borgerskapet engang blir vant til at vi unge inngår samvittighetsekteskaper eller uplatoniske forlovelser og ikke lenger forarger sig stort over det – tror De ikke også prestene kommer etter og finner ut, vi er ikke sånne fæle syndere allikevel? Når det vi gjør, ikke strider mot den borgerlige moral mere? Ja for jeg husker, den tiden jeg gikk på skolen, så var det likesom så forferdelig å være fritenker eller fritenkerbarn – nu tror ikke prestene heller, iallfall ikke de unge, annet enn at fritenkere godt kan være bra folk. Og da syntes de også at skilsmisser var skrekkelig ugudelige. Onkel Abraham vilde ikke høre tale om at fraskilte skulde kunne få kirkelig vielse. Men da hans datter, min kusine Laura, giftet sig igjen, lot han sin kapellan vie dem. Og nu innrømmer han at det undertiden kan være berettiget, og Halstein, min svoger, sier at det er berettiget i mange tilfelle.»

«Nå,» sa presten. «Det er det De vil vite, om den katolske kirke fordømmer slike uregelmessige kjærlighetsforhold ut fra et uforanderlig prinsipp?»

«Nettop. – For bare ett år siden kunde jo ikke jeg selv skjønne der var nogen grunn til at Lucy og jeg skulde gi avkall på mere enn vi var pokka nødt til – et hjem og barn skjønnte vi jo at vi ikke kunde få på flere år enda, men hvad skulde det være godt for å pålegge oss unødvendige forsagelser? Men nu har iallfall jeg fått en fornemmelse av at der kanskje finnes slike grunner – og de eksisterer, uavhengig av om den gjengse moral på et bestemt tidspunkt skriker op, fy for en fordervet ungdom, eller den er gemyttlig mot ungdommen [211] og mener, de kan da ikke bli gående forsagende og forlovet like til de blir gamle og grå –.»

«Nå. Det der er noget De synes De har opdaget av egen erfaring?» Harald Tangen smilte litt. «Ja for oss er det jo nok at Gud har innstiftet ekteskapet mellom en mann og en kvinne. Og Guds anordning kan ikke bli satt ut av kraft, fordi om menneskene har gjort alt de kunde for å gjøre det vanskelig å leve efter den. Og alle forsøk på å innføre forbedrede varianter til Hans innstiftelse kaller vi syndige. Men vi tror jo at Guds orden er den som tjener menneskenes lykke best, og når Han forbyr oss å sette noget annet i stedet, så er det fordi slike menneskelige surrogater bare tjener til å gjøre menneskene ulykkelige. For den saks skyld er det ganske det

samme om det som De kaller den borgerlige moral, piper Deres samvittighetsekteskaper ut idag eller applauderer dem iovermorgen. Kanskje slipper synderne lempeligere i det første tilfelle – når andre besørger så beredvillig å skade dem, så de kanskje ofte slipper fra å opdage de skader hverandre eller sig selv.»

«Jamen det er nettopp det som jeg ikke forstår – hvorfor er det slik at vi skader hverandre? For jeg ser at vi gjør det – enda vi er forferdelig glad i hverandre. Ikke bare sånn rent sanselig, for det er vi også, skjønt det synes vel De er galt, men enda det er så mange ting som gjør at vi har lett for å misforstå hverandre og utenomsting kan komme imellem – jeg vet ikke hvordan jeg skal uttrykke det – dypere nede enn alt sånt tøv og fanteri er det som hele vår natur hører sammen. Det høres så pussig ut å si det, men det er likesom naturen har tatt oss ut, fordi vi utfyller hverandre – kanskje en blodblanding den vil ha frem –.»

Harald Tangen smilte litt igjen:

«Jamen da er det da forholdsvis lett å råde Dem. Da synes jeg absolutt De bør ta imot Deres venns tilbud, reise til Trondhjem og se til å bli selvstendig, så De kan gifte Dem med den unge piken snarest mulig. Når De selv skjønner, både hennes og Deres fremtidslykke avhenger av at dere får bragt dette forholdet i orden. – [212] De vet kanskje hvad vi kristne tror, – at der hendte en katastrofe engang i urtiden, syndefallet, og det er nettopp selve vår natur som har fått en kink – det som vi kaller arvesynden – så den er kommet i uorden like tilbunns. Det er ikke annet som gjør at noget som er naturlig i oss, lyster og lidenskaper, kan bli syndige, enn nettopp det at de er som skutt hulter til bulter, i uorden. Det er jo også derfor at Gud har tatt på sig vår natur – for å gjenoprette ordenen i den.»

«Jeg forstår. Dere lærer at Gud skapte Adam og Eva med en slik natur, så de merket de hørte sammen – uten komplikasjoner. Og det er syndefallets skyld, når det ser ut som den eneste naturlige moral for deres etterkommere siden den tid har været det som min mors veninder kalder dobbeltmoralen.»

Presten lo. «Ja sånn kan det kanskje også uttrykkes. Men så vet De kanskje også, vi lærer at nåden forandrer ikke naturen, den gjør den fullkommen igjen. Og at ekteskapet selv er et nådemiddel – et sakrament som vi sier.»

«Ja for dem som blir viet i den katolske kirke, ja?»

«Neida, for alle, kristne og hedninger som kommer sammen for å leve i et virkelig ekteskap – altså ikke bare sånn som de selv synes er behageligst eller utholdelig

eller harmonisk. Kirken lærer jo nettop ikke det er presten som meddeler ekteskapets sakrament, det gjør brud og brudgom når de sammen aksepterer et felles ansvar overfor alt som de forstår ved evig og guddommelig. Da har allerede hedningene i ekteskapet noget som fører deres natur tilbake mot den adel Gud skapte mennesket med. Kan De huske sagaen om Gisle Surssøn – hvis De husker skildringen av Gisle og hans kone, Aud het hun, så skjønner De nok hvad jeg mener. – Ja for oss kristne forstår De nok at også ekteskapet kommer inn under hele den nyfødsel av personligheten som er gitt oss i Vår Herre Kristus.»

Paul nikket: «Men hvorfor behøver man da sånne ytre ceremonier – brudevielse eller en tripp opom byfogden?»

[213] «Det behøvde man selvfølgelig ikke heller, hvis ikke arvesynden hadde gjort at vi mennesker ikke kan lite på vår egen natur og verden er blitt et virvar, hvor folk tommer mellom hverandre i enslags panikk for å sikre sig alt som de er redde for ikke å få – istedetfor *først* å søke Guds rike og Hans rettferdighet. Var bare folk litt kjekkere slik, så var der jo straks et stort ytre apparat som kunde forenkles. De vet ikke selv, Selmer, hvor meget det kan komme Dem selv til nytte en dag, at De har giftet dem i overvær av representanter for alle som det vedkommer noget – og dessuten en hel del som det iallfall ikke vedkommer noget videre i *det* øieblikk. Ingen kan vite på forhånd om ikke der engang kommer en dag, da alt inni Dem frister Dem til å svikte – ja selv om De ber Gud hjelpe Dem, så synes De Han gjør det ikke, hvis ikke Han hjelper Dem på den måten som De selv ønsker. Da er det iallfall en hjelp at Deres eget ord og Deres ære binder Dem. Anderledes er vi mennesker nu ikke. – Og Deres kjæreste – det vet De like godt som jeg, den unge piken kunde like godt ha råket ut for en sånn – uplatonisk forlovelse, som De kaller det – med en fyr som blev lei henne i løpet av tre uker eller tre år og ikke hadde nogen betenkeligheter ved å si henne det og be henne gå sin vei –.»

Plutselig kjente Paul at hans nerver slo sig vrange: «Hun – hun har nok været ute for litt av hvert, hun stakkar –» Han snudde ansiktet bort, fikk frem lommetørklæet, maste litt for å la være å gråte. Han var vilt takknemlig fordi ikke Harald Tangen rørte på sig med nogenslags trøstende ord eller gjerninger. Så gikk anfallet over nokså fort; han snøt sig og spurte:

«Men når *det* altså er den katolske kirkes mening om ekteskapet, så forstår jeg ikke – det vil si, jeg tror jeg forstår kanskje – hvad er meningen da med prestenes cølibat og klostervesen og alt det der?»

«Ja det blir nu så vidtløftig å forklare.» Presten smilte. «Men *en* ting er det da, at Kirken er en stridende kirke – uavladelig må den erobre tilbake sjeler innenfor sine egne porter og gå ut for å erobre sjeler utenfor – [214] og hvert nytt menneske som blir født, må frelses separat. Når De nu selv blir gift, så vil De nok opdage, hvor pass meget det tar av en manns tid og omtanke og kraft å være alt De skal for Deres egen hustru og barn. Og De vet, vi prester blir ikke fristet til å vente Gud skal gjøre det *lett* for dem som Han elsker – ikke *her* på jorden. Vi leser om martyrene i breviaret vårt annenhver dag næsten –. Ja har ikke De hatt gamle Throndsen til religionslærer, De og – han var jo from og snild, stakkar, men han vilde gjerne innbille oss at dyden fikk sin lønn i naturalier og slikt her på jorden allerede, og Gud straffet fortvekk de onde nokså eksemplarisk alt på denne side graven. Jeg var nær ved å bli ateist en overgang, fordi pastor Throndsen forsøkte å fremstille det som Gud var i den grad ufarlig, så selv et barn kunde se det ikke var likt noenting i livet –

– Jeg tenker på et tilfelle for eksempel, som jeg selv kjenner til. En mann som var omtrent så gammel som De er nu, da hans kone blev sinnssvak i den første barselsengen. Nu har hun været på asyl i ti år – kanskje blir hun bra og kanskje ikke. Og nu er han blitt glad i en annen. Jeg iallfall skjønner ikke hvordan en prest orker å svare en slik mann med Jesu ord om skilsmisse og omgifte – og så kanskje gå inn, sette sig vis à vis sin kone ved tebordet, stikke innom soveværelset og titte på Tulla –. Jeg synes han måtte kveles av det – hvis han i det hele er en mann.

Men vi er nødt til det hver dag – preke tålmodighet, forsagelse, kamp. Og anderledes kommer det aldri til å bli, hvordan de så rumsterer med samfundsforholdene – ikke så lenge menneskene er mennesker med menneskelig natur –.

Ja, De må ikke tro at ikke vi mener nogen mennesker er bestemt til å leve lykkelig sammen, mann, kone og barn. Og det er jo åpenbart Deres kall – at De tar frøken Evensen til Deres hustru, som en god gave fra Gud, sendt til Dem med tydelig navn og adresse. Selv om profane fingrer har været på den før den kom Dem ihende.»

[215] Paul reiste sig:

«Ja nu skal De ha takk, pastor Tangen. Det var snildt av Dem at De vilde snakke med mig. De mener altså jeg bør bryte overtvert, reise til Trondhjem og sette alle seil til for å kunne få Lucy efter mig så snart som mulig. Selv om mine foreldre har aldri så meget imot at jeg ikke tar eksamen?»

Presten også hadde reist sig; de stod borte ved døren:

«Så? – Har Deres foreldre så meget imot det?»

«Ja – for jeg skulde jo egentlig ha gått op nu til jul.»

«Jamen når det bare er et par måneder om å gjøre – kan De da ikke gå inn i Deres venns firma til første januar? Det måtte da passe ganske bra?»

«Hvis jeg får en god eksamen» – Paul blev svært rød – «og det *kan* gå sånn at jeg får en svært god eksamen, det kommer an på oppgavene naturligvis, hvis det blir noget av det som jeg er best hjemme i. Da skjønner De at det blir vanskelig for mig å bryte av – si neitakk til min fars tilbud om å få reise utenlands og fortsette mine studier der –»

«Enn Deres mor – hvad sier hun til det? Det er jo henne som har været Deres verge i opveksten, har jeg hørt?»

«Jeg har ikke talt med mor enda.»

«Hvis Deres mor forlanger De skal gjøre Dem ferdig med eksamen, så synes jeg De bør ta det hensyn til hennes ønske. Men la det være klart på forhånd, at derefter tenker De først og fremst på hvad De skylder Deres forlovede og Dem selv. Og beslutt Dem til ikke å misbruke Deres kjærestes hengivenhet for Dem, så lenge dere enda er nødt til å bli i samme by.»

Uvilkårlig kom Paul til å smile. Så smilte også pastor Tangen flyktig, mens hans øine blev ved å være svært alvorlige, mens han svarte:

«Husk på at følelseslivets lidenskaper er hverken moralsk gode eller onde i sig selv – det blir de først ved sitt forhold til fornuft og vilje. Nu har De altså av Dem selv fått øie på dette forholdet – kanskje mere enn frøken Evensen.»

[216] «Arnesen,» rettet Paul.

«Arnesen, omforladelse. Så nu faller ansvaret på Dem.»

«Javel,» Paul så på det forstørrede fotografi som hang på veggen like over prestens hode. Det var tatt ute på en myr med granskog omkring; kaptein Tangen med to av sønnene, Harald og visst Wilhelm, ved en skutt elgokse; Harald med børsen i hånden og en elgbikkje i kneet så svært ung og flott ut.

«På jakt kommer De vel ikke ofte nu mere?»

«Aldri.» Harald Tangen lo muntert.

«Det synes jeg må være hardt. – For fire år siden hadde faderen og noen venner av ham fått tak i en bjørnering borti Valdres, og jeg skulde været med. Akkurat dagen før ramla jeg i Hegghullet og brøt den høire armen. Jeg trodde jeg skulde krepert av ergrelse, der jeg lå gipset –»

«Jaja, det kunde være prøvelse nok for en helgens dyd. – Nei men jeg har knapt tid til å savne det engang.»

«Nå ja, farvel og takk. – Vet De hvad, pastor Tangen – jeg skulde nesten ønske at jeg var katolikk.» Nu hadde han sagt det – han følte det som han hadde snudd bredsiden til, så kunde Harald Tangen gi ham det glatte lag. Han ventet, slett ikke med uvilje, at den annen skulde gå løs med sitt konversjonsforsøk.

Pastor Tangen så på ham med et bitte lite smil. Så sa han svært forbeholdent:

«De vet, jeg kan godt låne Dem noen bøker, hvis De bryr Dem om det. Er De noget videre bevandret i Det nye Testamente?»

«Å nei, ikke verst. Det er sant da, at der er ikke noget forbud mot at katolikker leser i Bibelen?»

«Katolikker er pliktige til å bruke godkjente oversettelser. Der er en norsk, men den er i et litt uhendig format. Men De leser vel engelsk?» Han tok en liten svart bok ut av hyllen. «Den kan De godt beholde. Så kan De skrive til mig, hvis De vil ha at jeg skal sende Dem bøker. Men hovedsaken er at De selv ber meget om tro – ellers [217] blir det aldri noget av det. Jeg vet ikke om De har nogen regelmessige vaner i den retning?»

Paul rystet på hodet: «Jeg har aldri brukt å be.»

«Men De har da vel iallfall pleiet å be aftenbønn – før, mens De var barn?»

Paul lo litt:

«Mor lærte mig å si, når jeg hadde lagt mig om kvelden:

Kjæmp for alt hvad du har kjært,
dø, om det saa gjælder;
da er livet ei saa svært,
døden ikke heller.

Jeg fortalte det til Wilfrid og Josef en dag vi gikk ifølge hjemover fra byen – Gotaases gutter, vet De. Så sa Wilfrid: Ja det var en pen bønn. Men hvem bad du til, du?»

«Ja men Fader vår må De da vel iallfall kunne?» spurte presten leende.

«Ja det håber jeg da i det minste. Jeg har da hørt den i andakten alle de årene jeg gikk på skolen – hver evige morgen.»

«Ja det er da noget til å begynne med. – Men hør en ting, Selmer, hvorfor kan De igrunnen ikke gifte Dem med Deres forlovede med det samme? Det behøver jo da ikke å gjøre nogen forandring i forholdet utadtil, såvidt jeg har forstått. Om hun fortsatte i forretningen inntil videre. Og da er det ikke lenger noget tvetydig i det at De hjelper Deres frue med et månedlig bidrag.»

Paul blev rød. Han tenkte på farens antydning:

«Nei, det lar sig ikke så godt gjøre.» Ikke likte han selv heller den tanken, – at når han begynte som Henriks kompagnon, så skulde han ha en frue stående i en blomsterforretning i Homansbyen. «Blandt annet vilde det bli ubehagelig for henne overfor min familie –

– Vet De forresten, ifjor tenkte jeg, da vi trodde det kanskje blev krig – jeg tenkte jeg skulde spurt Dem om De vilde viet oss, før jeg drog avgårde.»

«Det hadde jeg nok ikke kunnet.» Nu lo han bent ut [218] og muntert. «Når ingen av dere tilhører Kirken. Det er ikke så lett vint heller hos oss.»

«Jeg trodde igrunnen dere prester kunde gjøre næsten som dere vilde slik,» sa Paul.

«Å Dio mio! – Nå, som sagt, hvis De vil skrive, står jeg gjerne til Deres tjeneste. Og så vet De, jeg ønsker Dem lykke til.»

*

Utenfor var det mørkt alt i det lille anlegg omkring kirken, men nede i gaten var der lys fra butikkene langs fortauet – og himmelen over var høi og dunkelt blå. Paul gikk ned til den lille sidedøren i tårnet og inn.

Skumringen fylte kirkerummet, og nu syntes det igjen mektig og høit under taket, men hjemlig allikevel – av all den massen med ting som de hadde på altrene, og

rundt omkring skimtet en bare at de var der og gav kirken et preg av at her levde folk til daglig. Litt lys av en gasslykt utenfor falt inn gjennom de malte ruter og fikk nogen vinrøde og dypblå og grønne glasser til å gløde med fulle, skjønnne farver. Og høit oppe i korets mørke svedde en liten rød lampe med en flakkende lue i sitt skjød.

Der var ingen i kirken. Paul gikk sakte opover gangen et stykke og inn i en benk. Litt tøvende la han hatten fra sig, trakk op i buksene og knelte ned. Han gjemte sitt ansikt i hendene – hanskene var ubehagelige, og så drog han dem av, la dem i hatten, og igjen bøide han sitt hode ned i hendene.

Hvordan sier man til Gud? Jeg har jo aldri forsøkt å snakke til Ham før –. Fader vår, du som er i himlene – altså, man sier du til Gud. Han lo sakte og genert ned i hendene sine. Det var så snodig også, at her lå han på kne i Sankt Olavs kirke og skulde til å be til Gud –.

Han forsøkte å huske på, hvorfor det nettop var her han var havnet, tittet op og festet blikket på den lille flakkende, røde luen fremme i mørket. Og med ett gikk det op for ham, så det kjentes som han blev rystet alt igjennem – hvis det var sant, det som den lille røde lampen hang der for å bekjenne – ja da, ja da!

[219] Hvis *det* var sannheten om Jesus – som han hadde hørt så meget snakk om, menneskelig vidtsvevende, menneskelig skråsikkert, så han var blitt lutlei bare navnet – hvis *det* var sannheten, at her var Han virkelig tilstede på en hemmelighetsfull måte, bundet i noget materielt, et sakrament – og etsteds i undergrunnen av sitt vesen visste Paul plutselig hvad et sakrament var, enda han ikke forstod noget. Hvis det var sant at Han var *her*, tilstede på denne måten og også på tusener og tusener av andre altere – da måtte Han også være tilstede på en annen måte overalt og alltid, et øie som fattet om klodenes begynnelse i verdensrummet og atomenes indre og menneskenes hemmelige tanker i ett eneste blikk uten før og nu og stort og smått – allting var bare Hans tanke og allting samtidig og allting like klart og kjært –.

Han kjente at han blev kold og stiv i ansiktshuden, mens hjertet føltes som en brennende hete i brystet. Hvis dette var sannheten, da var jo hele livet ufattelig meget vidunderligere og farligere og rikere, så usigelig meget alvorligere og meget mere verd enn han nogensinne hadde drømt om. Da skimtet han veier som førte ut i et mørke han ikke kunde tenke sig til, og frem i et lys som han neppe våget sig til å ane.

Det er simpelthen for godt til at det kan være sant.

Han krøkte sig enda mere sammen med ansiktet i hendene.

Det var likesom han *så* – trengt sammen i ett punkt – det var ikke sånn at dette var umulig å tro. Så vill kunde nettop sannheten være. Men han følte sig som skremt sammen i en liten klump ved tanken på at denne sannhet skulde trede ham inn på livet, som foran en fryktelig anstrengelse. Jeg er Sannheten, hadde Jesus sagt. Det var ikke falt ham inn før å tenke nøiere på hvad de ordene egentlig innebar. Skjønt han hadde hatt en uklar fornemmelse av at Sannheten, det var det som han ikke kjente, og alt han kjente, var enslags uvirkelighet. Enda det var virkelig nok på en måte, det manglet bare forklaringen på hvad denne virkelighet skulde [220] være god for. Som en utendt lampe er virkelig, men en vill som aldri har sett den brenne, kan ikke skjønne hvad den skal tjene til.

– Så må jeg vel forsøke å finne på hvordan man bærer sig at med å be –.

Han så op mot koret – kjente igjen en slags frysning: Er Han der virkelig, sperret inne i et lite skap i mørket? Frivillig – Den som vil, så verdner bli til og oppløses –. Ventende, ventende, på de par folkene som kommer hit hver morgen, på menigheten som fyller kirken om søndagene, på den enslige skapning som stikker innom fra gaten for å tale med den Eneste –.

Guds tålmodighet – tanken grep Paul som midtpunktet i alt dette – at det som vi kaller tålmodighet, er etslags lite billede på noget ubegripelig – Guds tålmodighet –.

«Jesus, Jesus, vær tålmodig med mig og da –»

Han fikk da forsøke iallfall å be Fadervår – prøve om han kunde det.

Paul rettet sig op på knærne. Før han var blitt sig det bevisst, hadde han slått kors for sig, sånn som han hadde sett Gotaases gjøre ved bordet.

«Fader vår, Du som er i himlene, helliget vorde Ditt navn, til oss komme Ditt rike, skje Din vilje som i himmelen så og på jorden» – da han var ferdig, hadde han ikke tenkt over et eneste av de ord han sa, følte sig bare lykkelig fordi han virkelig hadde kunnet hele bønnen utenat enda.

Men så –? Be *om* noget var likesom så flaut. Med en eneste gang han begynte å tenke på det som en mulighet, at menneskene kunde opnå kontakt med Gud, så skulde han vel ikke straks fly frem med anmodninger.

Han blev liggende lenet frem over kanten av benken foran, med armene korset under brystet, følte bare mørket og stillheten og det lille røde lyset langt oppe som mettet med noget virkelig og godt.

Der kom nogen – han skimtet en dame med to barn, gutt og pike. De gikk frem litt høiere op i kirken og knelte i en benk, alle tre på rad. Men om litt sprang [221] plutselig det elektriske lys ut oppe i koret og etsteds nede ved døren, og Harald Tangen kom inn av en sidedør nær alteret – han hadde en kort, hvit messeskjorte med blonder på over den side, sorte soutane. Han la sig på kne foran hovedalteret en stund, så satte han den snodige svarte dingsen på hodet, som Paul alt før hadde festet sig ved i de katolske prestenes mundur. Presten gikk nedover midtgangen og inn nede ved døren i noget som Paul skjønnte måtte være en skriftestol. Den lille gutten kom frem av benken, knikset for alteret og forsvant bakom forhenget i skriftestolen.

Paul tenkte på at han fikk kanskje gå nu, men hadde ikke fremferd til det. – Guttungen var nok blitt ferdig med sitt synderegister nokså fort, han kom tilbake, og søsteren trippet nedover. En stund efter var det moren.

Nu kom tre nonner frem i det oplyste kor. De bar vaser i hendene, neiet og dreiet sig, og vandret frem og tilbake deroppe. Paul iakttok oppmerksomt deres bevegelser, vilde gjerne forstå hvad ceremonien skulde uttrykke: den symboliserte vel noget ved skriftemålet. Til en av nonnene plutselig svinget en stor støvekost, gikk ivei med å støve av papirblomstene i en vase. – Å nå, de gjorde rent. – Han blev likesom litt flau. Straks efter gikk han.

*

Paul gikk nedover byen og langs kaiene innunder Akershus. Vannet var svart, med lange, bivrende lysbroer utpå – oover festningsberget falt lysskjær fra buelampene, synte frem gulnende løvkroner over de gamle bastioners grå stenvmur. Og det var vidunderlig mildt og vakkert ikveld.

Han hadde avtalt å møte Aasers i Studentersamfundet – det var en svensk opdagelsesreisende som skulde holde foredrag. Sigurd og Martha hadde været hjemme hos hans foreldre isommer, barnet sitt hadde de latt bli igjen der, da de reiste tilbake til byen ihøst. Også Martha leste videre for full stim. – Paul moret sig ikke så skrekkelig; han gikk hjemover allerede ved tolvtiden – spekulerte på å legge sig til å lese etpar timers tid.

[222] Men da han låste op sin dør, var det første han så Lucy – hun satt foran ovnen, hadde lagt i og lukket op den nederste ovnsdør. Lyset falt over hennes nakne føtter i de røde, svanedunskantede tøflene. Hun satt innsunket i den største kurvstolen, i sin tynne, lyseblå nattkjole og et gult plagg med svanedunskanter omkring sig – hun kalte det negligé. Det blonde håret hadde hun tatt ned og slått ut.

Hun snudde ansiktet mot ham – hadde visst sittet og halvsovet. I skjæret fra ovnen kunde han skjelne hennes lille smil, litt undskyldende, litt bedende:

«Jeg traff Hans imiddags; han sa du vilde gå i Samfundet, så du kom ikke til å reise utover ikveld. Så gikk jeg hitop. Du – du er vel ikke lei for jeg er kommet –?» «Nei da – er du gal –» Paul gikk bort, bakfra tok han med begge hender om hennes ansikt, snudde det opover og kysset henne på øinene. «Kan du finne på slikt –.»

– Det var *den* beslutning – men det hender jo en må være to om å beslutte en ting.

XV.

15

Han reiste ut til Linløkka dagen etter med et eftermiddagstog. Moren stod nede ved havegrinden i sitt lange, hvite sjal.

«Jeg så du kom –» hun stakk sin arm inn under hans, smilte op til ham – «det var hyggelig. Vil du ha mat?»

Hun var alene idag, fortalte hun, mens de gikk opover mot huset arm i arm. Sigmund var reist inn igår, skulde på en tur med Hans, og så vilde han ligge deroppe inatt; Tua og Halstein var på Fossbakke nemlig. «Så det blir bare du og jeg, Paulinus.»

Neitakk, han og Lucy hadde spist middag hos frøken Johnsen, men så skulde Jonsa hjelpe å klippe noget tøy for Lucy, «så blev jeg nokså overflødig da, kan du vite.» [223] Utpå eftermiddagen hadde Paul satt sig til pianoet – han hadde rotet frem mellem notene forskjellige ting som han hadde spilt før i tiden, og forsøkte sig litt her og litt der – tok omigjen nogen stykker i et Agathe Backer-Grøndahl-album. Julie lå på kne borte ved bokreolen i hjørnet, hun ordnet nogen årganger av tidsskrifter som hun vilde ta inn og få innbundet.

«Du Paul – jeg kommer til å kjøpe flygel – for Sigmunds skyld. Du vet han kunde gå og øve oppe hos Erik og Lillian. Men så blev det vel til at han og – og jeg vilde nu gjerne beholde én av dere hjemme hos mig en stund enda.» Hun blev sittende på kne, med hengende hender, så ut for sig en stund. «Men det var det jeg skulde ha sagt – så hvis du bryr dig om det, vil jeg gjerne gi dig pianoet mitt –.

– Det er jo et bra instrument – og såsom du aldri har spilt mere enn sånn til husbehov. Hvis du synes du kan ha hygge av det, kan du godt få det inn til dig til Munkedamsveien.»

«Ja takk, mor – du kan skjønne jeg vil forferdelig gjerne ha det. Men til Munkedamsveien er det ikke umaken verd å sende det. For jeg tror ikke jeg kommer til å bli boende der stort lenger.»

«Men du store Gud – skal du nu til å flytte igjen. Hvad betyr nu det da?»

«Det betyr» – Paul sveivet rundt på pianokrakken, «at jeg kommer saktens til å flytte til Trondhjem allerede nu ihøst.»

«Hvad gjør du?»

«Henrik har foreslått at jeg går inn i hans firma. Han har en forretning i bygningsartikler som går svært bra. Og nu har jeg simpelthen lyst til å ta imot hans tilbud.»

«Jeg har ikke hørt på maken. Ja, dere unge kan finne på. Enn ditt arbeide da, Paul?»

«Ja, det blir altså å selge takskifer og ovner og tapeter og ditt og datt da. Hvis du forlanger det, skal jeg naturligvis gjøre ferdig min eksamen, men derefter er det – Trondhjem og bissnes for mig!»

«Jeg tror du er blitt litt gal, jeg, gutt!»

[224] «Neida, mutter. Jeg tenker på at jeg skal skape mig en fremtid, for mig og Lucy. Kan du ikke skjønne det, du da, som er så klok – dette her bærer jo rent bort i veggene, det, at hun og jeg blir gående sammen i Kristiania på denne måten – så når vi engang kommer så langt som til å gifte oss, så har vi ikke annet enn opvarmede rester å leve på.»

Julie hadde reist sig og kom bort til ham:

«Nei, Paul – dette synes jeg er det glade vanvidd!»

«Nei! For det første så må du da kunne skjønne der er en god del som taler for at Lucy og jeg begynner på et nytt blad av vår levnetsbok sammen – et annet sted enn her i Kristiania.»

«Jamen du kan da kanskje få en stilling, for eksempel ved museet i Bergen eller ved Høiskolen i Trondhjem –»

«Ja kanskje, kanskje – og ingen vet om eller når. Som du selv har påpekt for mig, mor – så har jeg altså påtatt mig ansvaret for Lucy. Og det er sgu ikke småtteri å *ha* ansvaret for henne, uten å kunne gifte sig med henne. Sånne lange forlovelser er noget fanskap –.»

«Uff, Paul –. Jeg sier jo ikke annet enn at Lucy er en riktig søt pike –»

«Du mor,» avbrøt Paul. «Kan jeg ikke få slippe for å høre det der en gang til – av dig i det minste. Du har sagt det før, og far sier det, og Lillian og Tua, og Halstein vilde si det, hvis nogen gav ham anledning til å si det, og fanden og hans oldemor

og alle grandtantene hans sier det formodentlig. Lucy er en riktig søt pike, jeg liker Lucy så godt så – men –. *Jeg elsker* Lucy altså for svarte svingende, og da er det Gud døde mig ikke til å holde ut i lengden å høre dere alle breke: Lucy er jo sånn en søt pike, vi liker Lucy så godt så – *men!*»

«Jamen, gutten min – det er jo da akkurat det som er saken: at Lucy *er* en søt pike, men der *er* men'er – i lange baner! Der er virkelig ingen av oss som ikke vil at du skal gifte dig med Lucy. Men at du for hennes skyld skal ta en beslutning som kommer til å ha avgjørende [225] betydning for hele din fremtid – det er da ved Gud noget helt annet!»

«Nei hør nu, mutter – nu blir du *for* god!»

«Ja du ler, du! Værsartig! Nu er du gruelig glad i Lucy og Lucy i dig. Det kunde ikke falle mig inn å henfalle til moralske betraktninger om det at du har forført Lucy eller at Lucy har forført dig – jeg antar at i virkeligheten er der ingen av dere som vet hvem som har tatt initiativet – dere er unge og sunde og pene, og det er ikke mulig i våre dager at nogen kan henge omkring dere og gjæte dere, hvor og når dere treffes – og natt og vin og kjærlighet er farlig kram å drages med, som allerede Wessel bemerker –. Det skulde bare mangle at ikke du giftet dig med pikebarnet, når det er det dere har snakket om hele tiden. Det vilde være den største synd mot Lucy, om hennes forventninger i den henseende blev skuffet. Men det er når dere skal være sammen til daglig, Paul, når det ikke mere er det minste spennende eller risikabelt ved det, tvertimot, dere er nødt til å kampere sammen, selv når dere er uoplagte og ikke i humør til annet enn være i dårlig humør – det er da det vanskelige begynner: ens forskjellige kulturpreg viser sig nettopp allermost i den måten en bærer sitt dårlige humør på. En glemmer slike inntrykk i begynnelsen, hver gang ens humør svinger tilbake på godvær igjen, det er så, men alle menneskers sinn svinger op og ned – og for hver nedforperiode graver det sig dypere inn i en at samværet blir så disharmonisk med den annen, straks det går en sky for solen. Det er på den måten de fleste ekteskaper strander. Jeg sier det virkelig ikke for å avkjøle dine sangvinske forhåbninger som ekteskapskandidat, Paul. Går det godt med dig og Lucy, så har dere stor grunn til å være glade, og det skal jeg også, det forsikrer jeg dig om. Men hvis det allikevel ikke går, så vet du jo at det ikke er noget ekteskap –»

Paul brast i latter. Julie bråstanset foran ham. Næste nu hadde hun langet ham en ordentlig ørefik –.

Sønnen snappet etter pusten et øieblikk – så tok han [226] på og lo enda mere. Julie selv var blitt skarlagenrød i ansiktet:

«Ja du forstår jo godt hvad jeg vilde si, så du behøver ikke å le av mig på den uforskammede måten. Hold op nu, før du blir hysterisk, hysteriske mannfolk *tåler* jeg ikke – jeg kan gjerne be dig omforladelse fordi jeg forløp mig, men du vet hvad jeg mener. I våre dager er det ikke slaveri på livstid for å begå et ubetenkt ekteskap – selv om du er så ung og så dum så du kanskje synes det burde være det. Og det er derfor jeg mener, at du skal tenke dig om både lenge og vel, før du gir op alle dine fremtidsplaner om et arbeide som du selv har ment kunde gi ditt liv innhold og mening – uansett om ditt ekteskap med den første piken du har været forelsket i, blir en sukses eller en fiasko.»

«Hør her, mor.» Paul var blitt rolig igjen. «Alt det som du sier der – du kan vel ikke innbille dig at ikke det er noget som jeg selv har sett og vet. Jeg er da ikke født igår heller. Men det *skal* gå godt med mig og Lucy. Det er ikke bare det at hvis jeg lot være å opfylle alt det som jeg selv har lært henne op til å vente – det vilde rimeligvis få enda verre følger for Lucy enn du er istand til å tenke dig. Men også siden, efter vi er blitt gift – hvis ikke jeg greide å leve sammen med henne på en skikkelig måte –. Du tror da vel ikke at *jeg* tror det skal være kyss og klapp og smil og solskinn bestandig vel? Å nei da, mor – men jeg vet at jeg kan lite på Lucy, sånn at vi nettop kan holde godt sammen, hvis det blir vanskelig for oss. Hun er akkurat sånn seig og tålmodig til å bære trykk og motgang, uten å la sig klemme spenstigheten utav – når hun og jeg er sammen, notabene – – men ingen av dere kan jo vite hvor søt og gla hun er når vi to er alene –. Overlatt til sig selv, forrådt enda engang av et menneske som hun stoler på –. Ja du kan jo selv forsøke å tenke dig hvordan du vilde like det, hvis du hadde henne gående i Kristiania som min fraskilte kone.

Forresten du, mor, – jeg mener ikke å si noget som kan forkleine henne den aller bitterste smule, når jeg [227] sier, jeg har den mest bunnløse tillid til Lucy, så lenge jeg selv har henne og hun har mig. Men hvis jeg igjen overlott henne til sig selv, så har altså ikke jeg lyst til å tenke på de eventualiteter som da kunde inntre –.»

Julie Selmer hadde stått ganske stille og sett på sønnen, mens han talte. Nu snudde hun hodet til siden, – sukket. Så sa hun i en helt annen tone:

«Tenk om jeg hadde ant det, Paul – at du kunde tenke på å bli forretningsmann! For da vilde jeg ha foreslått dig at du gikk inn i *min* forretning – efter

anneneksamen for eksempel. Men det falt jo ikke mig inn – at nogen av dere kunde tenke dere en annen vei enn et eller annet universitetsstudium.»

Paul avholdt sig fra å svare. Men utsikten til å bli utdannet som forretningsmann under morens faste hånd forekom ham ikke det spor tillokkende.

«Ser du, mor,» sa han svært jevnt og veloverveid: «Av de samme grunner, som altså også du er opmerksom på, mener jeg det vil være vel så heldig for oss, om Lucy og jeg sammen blir nødt til å finne oss tilrette i omgivelser som er like nye for oss begge. I en fremmed by. Hvor de mennesker som jeg kommer til å få noget med, vesentlig iallfall, vil være våre egne jevnaldrende.»

Igjen sukket Julie. – Piken kom i døren i det samme, aftensbordet var ferdig. «Har du snakket med din far?» spurte Julie idet de gikk inn. «Hvad sier han om dette?»

«Å, du kan tenke dig han var adskillig mindre enn begeistret. Nei, han likte det jo ikke. Og ikke Lillian heller,» la Paul til, uskyldig.

Da moren ved bordet bad ham om nøiere beskjed – hvordan han og Henrik da hadde tenkt sig kompaniskapet ordnet – skjønte Paul at hun hadde visst igrunnen alt gitt sig. Med den der forfløine ørefiken var vel egentlig hennes motstand opgitt –.

*

En stund senere utpå kvelden var hun i virkeligheten optatt av hans nye plan – med liv og sjel. Noget i det [228] at gutten hennes sånn brøt av alle broer bak sig – det tiltalte henne igrunnen, det merket Paul godt.

Hun drøftet den økonomiske side av saken – forklarte ham med et lite smil forskjellige ting som sønnen ikke hadde større greie på; engang han hadde vist sig snar til å forstå et forhold som hun gjorde rede for, roste hun ham, nikket og løftet sitt likørglass mot ham.

De pengene hans som stod i hennes forretning, kunde hun utbetale i løpet av seks måneder – noget før naturligvis, hvis det var om å gjøre. Men hun foreslo de skulde gå sammen til hans onkel Paul: «Jeg vet at han har testamentert dig endel fremfor de andre barna – for navnets skyld.» For der burde jo treffes en ordning, slik at Paul ikke satte inn i firmaet mindre enn tredjedelen iallfall –.

«Det skal jeg forresten gjøre enda ikveld – skrive til de kredittopplysningsbyråene som jeg pleier å bruke –.»

«Kredittopplysningsbyråer?»

Julie lo sakte:

«Ja –? Du ser på meg akkurat som jeg hadde sagt et uanstendig ord! Å guttebarnet mitt, du får en masse å lære.» Hun hadde reist seg, strøk over hans hår, idet hun gikk forbi: «Igrunnen, jeg liker dig, jeg, Paulinus.»

*

Men da han gikk opover fra Østbanestasjonen om natten og slapp morens to brever i en postkasse underveis, kunde han likevel ikke fri sig fra en følelse av at kredittopplysningsbyråer, det var der noget anstøtelig ved.

*

Imidlertid var de opplysninger som Julie Selmer fikk om Henrik Alster og hans forretning, ualmindelig gunstige – det forklarte hun sin sønn, som enda ikke kjente det minste til å bedømme valøren i et opplysningsbyrås svar. Han var nede hos moren på hennes kontor hver dag disse dagene, og da Henrik kom tilbake fra Sverige, hadde de alle sine konferanser der. Henrik Alster var åpenbart svært godt fornøyd for at fru Selmer tok en hånd i med dem – han hadde fått stor respekt for hennes forretningsdyktighet.

[229] Det hadde også lyktes henne å få gamle arkitekt Selmer interessert i nevøens planer, blant annet ved å spille ut Lillian på en eller annen snedig måte – den eldste svogeren fortsatte hårdnakket med å betrakte Erik Selmers annet ekteskap som etslags feiltrin. Og Lucys blonde og litt massive skjønnhet hadde charmert ham fullstendig, dengangen da Paul ved en lykkelig innskytelse hadde fått slept henne med sig op til onkelen på en visitt.

Paul selv var nær ved å bli litt svimmel, så fort som denne plutselige ideen hans blev gjort til virkelighet.

Det var litegrand pussig – nu var moren fyr og flamme for saken, og han skjønnte, på en måte betød dette for henne enslags triumf over faren og Lillian. Efter at hun i alle årene hadde forsøkt å legge en demper på hans bitterhet overfor de to og tilslutt var gått ut av veien enkom ærend for å forsone ham med dem. Og da det var lyktes henne, var hun blitt sjalu. Men det kom vel av at hans søsken på en måte hadde installert sig for godt deroppe –.

*

Saken var så godt som bragt på det rene, før Paul nevnte den med et eneste ord til Lucy. Så telefonerte han til henne i butikken en dag, avtalte at de skulde spise middag sammen i byen.

Hun satt og hørte på ham, målløs, med vidåpne øine, som svartnet besynderlig mens Paul foredrog saken rivende ivrig.

«Nå, jentunge – hvad sier du – er du ikke glad da?»

«Glad,» sa hun tonløst. «Jamen – da kommer du jo til å reise bort da?»

«Tja – det lar sig altså ikke nekte. Men så blir det forhåpentlig ikke så lenge til da, til jeg kan hente dig efter mig.»

Lucy smuldret brødet på duken. Hun satt og dukket hodet mellom skuldrene.

«Nu skal du være kjekk pike, Lucy – du får da iallfall spare tårene til en gripende avskjed på Østbanen lell! Kjære dig – vi har jo hatt det aldeles vidunderlig [230] sammen snart et år – ja mere enn et år da, forlovet har vi jo været en femten måneder – men du vet hvad jeg mener. – Det blir uøkonomisk i lengden å leve sammen på den måten som vi gjør –.

– Ja ikke med penger mener jeg,» sa han leende, da han så hennes uttrykk. «Men det at vi aldri har råd til å være den minste smule sparsomme med oss selv – eller ødsle, om du vil. Vet du hvad jeg lengter etter somme tider? Rent ut sagt – efter at du og jeg kan begi oss inn i vårt felles sovekammer og klæ av oss uten dikkedarer, mens vi gjesper omkapp så høit som så» – han sprikte med tommel- og pekefingeren – «og gi hverandre et sånt søvnig, borgerlig godnattkyss – so-ov godt da – duh?»

«Uff – hvorfor skal du snakke sånn – stygt –.»

«Neimen Lucy – var det stygt? At jeg synes det kunde være morro å se dig en morgen krype inn under teppet og sove videre, mens jeg må op og på kontoret – og tenker mens jeg stikker avgårde morgengrinet og frøsen, at det er nogen som har det godt og kan bli liggende og dra sig og få frokost på sengen!»

Lucy så op med et lite sky, fattigslig smil.

«Skål da, Lucy!» Han krystet hennes hånd under bordet. «Og så behøver du ikke lenger å være redd for *det*, vet du! Og jeg skal forsøke om jeg kan labbli å banne, når ungen finner på at den vil belje en hel natt til ende.»

«Helledussen da, se nu ikke så tragisk ut, Lucy!»

«– Det er ikke verd du kommer ned til mig ikveld,» sa han, idet de gikk ut av restauranten, «jeg vet ikke hvad tid vi blir ferdige nede hos mor – og kanskje Henrik går med mig op etterpå så –. Du, mor vil gi oss pianoet sitt –.»

«Nei, da kommer jeg altså ikke da,» sa Lucy duknakket.

*

Ikke til et menneske hadde han nevnt noget om sitt besøk hos Harald Tangen og det der. Men erindringen om det var som en understrøm i sinnet, når han ivrig [231] og glad så sakene ta fart og utvikle sig mot den endelige avgjørelse.

Den siste søndag han var i byen, begav han sig så avgårde for å overvære høimessen i Sankt Olavs kirke.

Der lå enda en fin dimme av tynn frosttåke, men den holdt på å dampe bort for morgensolen, da Paul kom op i Akersgaten. Himmelen stod blekblå og mild over tak og kirketårn som slynget ut klokke-tonene. Der satt igjen litt brunsket løv på trærne enda, og utenfor Katedralskolen lette noen unger efter kastanjer mellem de nedfalne blader. Fortaushellene klang frosthårdt under folks trin på den søndagsstille gate.

De få menneskene som var ute, så ut som de skulde i kirke allesammen. Og Paul følte likesom en liten kriblen i maven – det var første gang i sitt liv han var ute som kirkegjenger aldeles frivillig. Det ringte fra Trefoldighetskirken, fra Olavskirkens tårnslugger ljomet klokkeklang –. Sett slik nedefra gaten tok kirken sig virkelig godt ut på terrassens grå stensokkel, med den brede trappe op, og det rødbrune fronttårn, hvis slanke spir pekte op i den blå luft. Idag stod hovedportalen fremme på tårnet vidåpen.

En flokk svarte og hvite nonner kom omkring hjørnet og gikk inn, idet Paul steg opfor trappen. Paul undret sig på om han skulde treffe nogen bekjente i kirken – han visste ikke enten han ønsket det eller ikke.

Idag var kirken temmelig full av folk – de knelte eller satt i benkene. Igjen tok rummet sig helt anderledes ut, og på alteret oppe i koret brant en masse lys. Paul fant sig plass omtrent midt i kirken, satt og holdt sin hatt på kneet, til han opdaget at de andre mennene hadde lagt sine på gulvet innmed knelebenkene; så gjorde han også det. Igjen berørte stillheten ham som noget godt – her var der ingen som

snakket eller hvisket sammen, mens de ventet på at presten skulde komme. En eldre mann, som knelte like ved siden av ham, bad så lebene hans rørte sig.

Så satte orgelet i – og noen små korgutter og en prest i grønn kåpe var kommet frem ved alteret. Presten [232] gikk nedover gjennom kirken og skvettet med en greie, mens korguttene holdt hans kåpeskjøter til sidene. Menigheten sang – det var altså stikk imot alt hvad han alltid hadde hørt. Mannen som knelte ved siden av ham, skjøv bort til ham en av disse små svarte bøkene som katolikkene lot til å ha så god råd på – pekte. Nå, det var det som de sang altså –.

Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor. Lavabis me, et super nivem dealbabor. Teksten stod på norsk ved siden av: Bestenk mig, O Herre, med isop (d. e. med Kristi blod) – å nå, betød det det – og jeg skal vorde ren. Tvett i mig, at jeg skal bli hvitere enn sne. Forbarm dig over mig, O Gud, efter din store barmhjertighet. Ære være Faderen og Sønnen og den Helligånd. Som det var i begynnelsen, som nu og alltid og i all evighet. Amen.

Paul forsøkte å huske hvordan klokkerbønnen var som de brukte i de protestantiske kirker – for dette svarte vel til den. Det var noget om at jeg er kommet inn i Ditt hellige Hus for å høre, og oplat mitt hjerte –. Kanskje det var klokker Megaards skikkelse og stemme som hadde gjort at han pleide tenke sig Gud i en skolebestyrers lignelse, hvergang inngangsbønnen blev lest i Fossbakke kirke. Også ordene her var jo likesom mere direkte tale fra skapningen til sin Skaper. Og det der symbolet med stenkningen var igrunnen svært veltalende.

Han hadde håbet det skulde være Harald Tangen som forrettet, men det var en annen – en meget eldre mann.

Paul forsøkte å huske hvad han hadde lest i Tilmann Pesch om messen, og følge med, men det var ikke lett. Først da de sang Gloria, fikk han enslags tak i tråden – til Gloria stod teksten i den boken som hans sidemann hadde stukket til ham.

Nu var det presten som stod foran alteret og sang – og den tjenstvillige nabo plaserte en annen bok foran ham, pekte og drog sig tilbake igjen til sin egen andakt. Det var dagens tekster som blev messet nu, skjønte Paul og leste dem i boken – de stod på latin og fransk. Uvilkårlig oversatte Paul det for sig selv, mens han leste:

Epître de l'Apôtre S. Paul aux Ephésiens, 4, 1–16; [233] Mine brødre, jeg besverger Dem, jeg som er i lenker for Herrens skyld, å leve på en måte som er værdig det kall

til hvilket De er blitt kalt, i all ydmyghet, sødme og tålmodighet, idet De understøtter den ene den annen med charité – det er midt imellem kjærlighet og barmhjertighet, nei begge deler på en gang – med charité, mens De bestreber Dem for å bevare enheten av en og samme ånd ved fredens bånd. De er et eneste legeme og en eneste ånd, likesom også dere er blitt kalt til ett og samme håb. Der er en eneste Herre, en eneste tro og en eneste dåp, en eneste Gud og Far til alle mennesker, som er ovenover alt, som gjennemtrenger alt og residerer i oss alle. Han er velsignet i århundreders århundreder. Amen.

Graduel. Ps. 32. 16. 6. Lykkelig det folk for hvilket Herren er Gud! Lykkelig det folk som har valgt Ham til arv! Ved Herrens ord er himlene blitt gjort, og himmelens hær ved pusten av hans munn. Alleluja, Alleluja. Herre, hør min bønn, og at mine skrik måtte nå like op til Dem – på fransk sa man altså vous til Gud –.

Evangile selon St. Matthieu: På denne tid nærmet fariseerne sig til Jesus, og den ene av dem, en doktor i loven, spurte ham for å prøve ham: Mester, hvad er det allerstørste bud i loven? Jesus sa til ham: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte, hele din sjel og hele din ånd. Det er det største og det første bud. Det annet er lignende det: Du skal elske din næste som dig selv. Til disse to bud knytter sig hele loven og profetene. Fariseerne som var forsamlet – nei: Siden fariseerne var forsamlet, gjorde Jesus dem dette spørsmål: Hvad tenker De om Kristus? Hvem er han sønn av? De svarte ham: Av David. – Men hvorledes da, sier han til dem, David inspirert fra det høie, kaller han ham Herre, idet han sier: Herren har sagt til min Herre, sett dig ved min høire side, til jeg gjør en skammel for dine føtter av dine fiender? Hvis da David kaller ham Herre, hvordan er han da hans sønn? Ingen kunde svare ham noenting, og fra denne dag av var der ingen som våget sig til å spørre ham ut.

[234] – Den lille anstrengelsen som det var, at han var nødt til å oversette tekstene for sig selv, gjorde at de rørte ham som noget nytt og friskt – han hadde saktens hatt dette her på skolen i sin tid, men det var likesom han aldri før hadde fått noget begrep om meningen. Og så at stykkene var trykt sammenhengende, uten den forvirrende opdelingen i vers med tall foran. Epistelen blev et bruddstykke av et virkelig brev – noget som var skrevet ut i ett strekk, inntrengende, brennende ivrig. Han hadde aldri tenkt på det før – bare oppfattet Paulus's brever som enslags stenrøis av skriftsteder, hvorfra prestene og emissærene tok kasteskyts og pælmet hverandre og sine tilhørere med dem. St. Paul – han kom til å smile; det hadde han jamen aldri tenkt på før, at det var jo ham som han var opkalt efter – som protestantene kaller Paulus og har et eget snitt til å fremstille som en

gruopvekkende kjedelig plagemester. Han skulde sandelig ta og lese nogen av sin berømte navnes etterlatte brever – i den engelske oversettelsen som Harald Tangen hadde gitt ham. Kanskje virket de helt anderledes, når innholdet i dem fikk tre frem uten den der iklædningen av tyskpregget gammeldansk som kalles bibelsprog. – At reformasjonen har gitt oss bibelen på morsmålet, det er da igrunnen et av de historiske folkesagn som der er ualmindelig lite av historisk kjerne i. Naturligvis, helt uforståelig har det aldri været hertillands. Men må ikke den forunderlige, selvlysende klare kirkelatinen ha været vel så forståelig for folket i sin tid, som den rare, snirklede og vriene renessansedansken?

Vidunderlig godt var disse tekstene valgt og stilt sammen. Her var da ingen forbehold og merkværdige krumspring omkring spørsmålet – hvem var Jesus? Nå, det visste han jo forsåvidt fra før – den katolske Kirke hadde alltid svart sitt svar på det, klart og bestemt.

Paul hadde besluttet sig til å høre godt efter prekenen. Men det var ikke gjort bare med å fatte en slik beslutning. Presten brøt svært på norsken, og hans preken var nokså ordinær, syntes Paul – ganske visst ikke så svamlet som onkel Abrahams prekenere pleide være, der ^[235] var mere stoff i den og mindre av ord som bare skulde fylle ut, og den blev fremført tørt, som et foredrag, uten den trettende syngingen på ordene. Men den var drøi å ta inn likevel, og hvert øieblikk svevde hans tanker ut på vidåtta. Gudskjelov så var den da nokså kort iallfall.

Så blev der intonert etsteds: Credo in unum Deum – og hele menigheten stod op, og orgelet og koret falt inn så sterkt så det gikk ham koldt nedover ryggen: ledd for ledd sang kor og menighet den veldige trosbekjennelsen som en vekselsang – det var som nogen med veldige hammerslag slo fast hvad *de* trodde på. Til plutselig hele menigheten sank fremover i kne, og det kom oppe fra orgelgalleriet, stilt og klart, uendelig distinkt:

Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est –.

Menigheten reiste sig og stod igjen. Og Paul, som hadde satt sig da de andre falt på kne, syntes ikke han kunde reise sig og stå nu – akkurat som han hadde satt sig ned på sin ende for å demonstrere mot læren om inkarnasjonen. – Så satt han og følte sig nokså genert en stund.

Nu kom altså det egentligste av messen. Han prøvde å følge med, men kunde ikke huske hvad det var presten bad eller hvad hans bevegelser betød, skjønt han altså hadde lest om det engang –.

Men i stillheten som plutselig fylte kirken, da sang og orgel tidde – og så de små håndklokkene kimte og han så den lille hvite hostien løftet høyt av prestens hender – så lot han sig ganske stille gli frem på kne, han og, og gjemte ansiktet i sine hender. *Hvis* altså det var dette som var virkeligheten, og alt annet i verden bare tok sin virkelighet fra denne virkelighet – så var naturligvis hele livet, når det hadde brutt forbindelsen med den, bare som enslags vassing omkring på villgress og i skodde, og alle de verdier en jaget etter, var i realiteten bare noget noksagt, som maten i de underjordiskes kopper –.

– Idet han reiste sig for å gå, fikk han øie på Gotaasene i en benk lenger fremme – de knelte enda, hadde [236] kanskje nogen private bønner som de sa etterpå. Folk lot til å gjøre sånn her – de avsluttet likesom gudstjenesten selv, hver for sig.

Utenfor på den store trappen møtte høstdagen, strålende av sol og himmelblått. Foran sig så han to unge piker som gikk nedover – han kjente Randi Almes morsomme lille profil og ildrøde hår, og Monika Gotaas med den svarte fletten som vred sig, fordi håret var så krøllet som en negerunges. Paul løp etter ned og hilste.

«Å goddag,» sa Randi nokså uforundret. «Dig er det da en evighet siden jeg har sett. Det vil si, jeg så et glimt av dig i Samfundet for fjorten dager siden –»

Fortauet var sleipt og svart, men der var en henrivende vårlig anelse av fuktighet i luften, nu da solen hadde løst op nattefrosten. De spurte hverandre om sommerferiene.

«Tenk, da kunde du godt ha tatt en tur innpå skogen til oss,» sa Randi, da Paul fortalte han hadde været på moen. «Det er ikke så langt, når en sykler fra Gardermoen til Romsåsgårdene og går den gamle kløvveien vest over åsen. Det hadde jo kommet til å heve Monniks og min prestisje da, skjønner du, overfor jentene i de andre sætrene, om vi hadde fått besøk av en militær –»

«Ja hadde jeg bare visst at dere var der så. Jeg skulde hatt moro av å se Almssætrene også. – Var dere budeier isommer, dere da?»

«Det vil si, vi hadde med oss en gammel en som har været sommerbudeie hos oss i mange år. Men jeg syntes det var morro å stelle i sætra engang igjen –. Og Monnik kom såvidt over sin redsel for kuer, så jeg fikk lært henne å melke.»

«Du da,» lo Monika. «Isj, de var så ekle – når jeg hadde fått melket en skvett, så tro kua alltid op i bøtta for mig – hvis ikke hun spente den overende –»

De var kommet utenfor et konditori nede i gaten, og så foreslo Paul at de skulde bli med inn og få en kopp te.

Serveringsdamen kom med brettet, og Paul hjalp til å flytte de unge pikers håndbagasje – håndvesker, messebøker og hansker – over på en stol.

«Hvad var det forresten for en prest som forrettet [237] idag?» spurte han svært henkastet, «jeg gikk dit egentlig for å få høre pastor Tangen preke. Jeg kjenner ham privat, så jeg hadde morro av å høre ham engang.»

«Pastor van Richthofen heter han visst – han er inne på besøk, han er i en av byene nede ved kysten. Pastor Tangen er visst på reise med biskopen.»

«Er ikke han en svært dyktig prest – Harald Tangen?»

«Jo – han er en god predikant. Og hans skriftebarn er svært glad i ham. – Jeg kjenner ham ikke noget videre ellers – jeg skrifter for gamle pastor Kindrich; det var ham som optok mig så.»

«En ting gikk iallfall op for mig idag,» fortsatte Paul, «hvorfor dere katolikker tilber jomfru Maria. Hvis man altså tror at det var Gud som steg ned på jorden, da Jesus blev født, så må det igrunnen være skrekkelig vanskelig å hylde ham og så forsøke å late som hans mor var luft for en. Er det ikke sånn?» spurte han, da Randi bare smilte litt til svar.

«Jo naturligvis. Det vil si, tilbedelse kaller vi det bare overfor det uskapte. Jeg vet ikke om du skjønner forskjellen – skjønt du altså åpenbart har en viss naturlig opfatningsevne –»

«Takk skal du ha. Det ser ut som jeg skal bli nødt til å greie mig med den,» sa Paul litt fornærmet. «Jeg må si, den katolske iveren for å gjøre konvertitter har jeg ikke merket noe til. Nu kjenner jeg da virkelig en hel bråte med katolikker, og enda er der ikke en av dere som har lagt to pinner i kors for å omvende mig!»

Randi så oppmerksomt på ham et øieblikk:

«Det er kanskje nettop derfor da. Fordi du kjenner så mange – og vesentlig sånne fortryllende og prektige representanter for papismen som Gotaas og fru Gotaas og pastor Tangen – for ikke å snakke om oss to. Så vi er redd du kunde finne på å gå over til katolikkene. Hvis du går over til katolisismen, ser du, og blir skuffet etterpå, så kan du være viss på at skylden er din – Gud skuffer ikke nogen. Men går

du over til katolikkene derimot» – hun lo – «da kan det nok hende du blir [238] svært skuffet, og det behøver iallfall ikke *bare* å være din skyld.»

«Nå sånn.»

Han spurte etter Eberhard og Margrete-Marie Gotaas. De skulde ha bryllup til våren, fortalte Monika; hun selv gikk på Handelsgymnasiet nu, og så skulde hun få posten etter Margrete-Marie, når søsteren giftet sig.

De unge pikene vilde gå en tur ned på Akershus, og så fikk de følge et stykke nedover – Paul skulde reise ut til sin mor med middagstoget.

«Jeg har min forlovede derute – frøken Arnesen; husker dere vi var opover i Nordmarka sammen engang ifjor vår?»

«Gratulerer,» sa Randi og Monika. «Det var forresten nogen som sa det,» bemerket Randi – «forleden dag. Hvem var det nu igjen? – Du må være så snild å hilse henne –»

*

Han hadde mast til han fikk Lucy til å reise alene utover om lørdagen – dels for å bli fri, så han kunde avlegge sitt påtenkte besøk i den katolske kirke. Dels fordi Lucys stadige mine av resignert fortvilelse irriterte ham i lengden. Den tause, lidenskapelige nød og jammer i hennes kjærtegn fikk hans hjerte til å krympe sig – men han blev sandelig en god del sint på henne for det også.

Men der kom jo en natt som skulde være deres siste – foreløbig.

Paul blev gjennomrystet, som om selve grunnen under dem plutselig hadde slått en sprekk og skilt dem – og hun stod på sin side av kløften og skrek til ham, i dødsens redsel. Enda kløften bare var noget hun bilte sig inn, men det var ikke mulighets råd for ham å få snakket henne tilrette; hun hisset sig selv op, til hun var aldeles vettløs, over ulykker som bare truet i hennes egen fantasi.

«Du *får* ikke reise fra mig – jeg holder ikke *ut* at du gjør det. Du vet ikke du, hvordan det kommer til å gå med mig, hvis du reiser fra mig. Men jeg vet det – jeg [239] holder ikke ut engang til å bli reist ifra. Enda jeg var ikke glad i de andre – ingen verdens ting imot sånn som jeg er i dig – men allikevel så var det så fælt så du tror det ikke, for du har aldri prøvd noget slikt. Men hvis du går fra mig, så tar jeg livet av mig –»

Hun satt op i sengen mellom ham og veggen – i skinnet av lyset på nattbordet var hennes ansikt så forgrått, så det så knapt menneskelig ut, med våte halmstrå klissende mot den røde, svulne hud, og ellers var hun et eneste bustenøkle, for hun hadde ligget og vridd hodet rundt og rundt mot hans bryst.

Paul løftet sig op på albuen, da kastet hun sig over ham, bet ham i halsen og i brystet, forsøkte å egge ham til sig med kjærtegn som han kjente som et galt menneskes påfunn – mens hun tutet sakte, og der var en lyd i hennes strupe som et forpint dyrs jamring: «Å, gå ikke fra mig da, Paul, Paul, Paul, – gå ikke fra mig da.»

«Kom, så står vi opp og setter oss inn foran ovnen litt» – men han måtte trekke henne ut med makt næsten. Han fikk tullet sitt pledd om henne og klemte henne ned i den store kurvstolen, skrudde op trekken i ovnen – for nu rystet hun av frost, eller eftervirkningen av det desperate anfallet sitt, så det gjorde vondt å se det. Der var litt sherry igjen på flasken – Paul skjenket i hennes glass og så at han selv skalv på hendene.

«Se så – drikk op dette nu.»

Hun blunket op mot ham med sine ørsmå, hovne øine. Han stod i den fotside hvite nattskjorten – Lucy hadde alltid været så imponert av hans lange, engelske nattskjorter.

«Å Paul, du behøver jo slett ikke å tenke på å gifte dig med mig,» sa hun, rusten i målet. «Du kan da skjønne, jeg har da aldri ment å forlange *det* av dig.»

«Jeg tror ikke engang du aner» – Paul satte sig i den annen stolen, «at det der er det verste og det mest fornærmelige du kunde si til mig. Tror du jeg har løiet for dig hele tiden da, og aldri ment noget av alt det som jeg har sagt dig?»

«Jo stakkar, jeg vet nok at du har ment det. Men jeg [240] har aldri trodd at det kom til å gå slik – det er bare noe du har trodd fordi du er så uerfaren. Det er nok ikke noget som du rår for, Paul –»

«Da skulde jeg ha fan så god lyst til å vite *hvem* som rår med det,» sa Paul rasende. «Ja bevars, skal du drive på slik – så kan det naturligvis bli nødvendig å få dig på en nerveklinikk – men det er nu da bare en utsettelse –»

Nu gråt hun igjen, sakte og jammerfullt. Paul reiste sig, gikk bort og tok omkring hennes nakke:

«Stakkars lille Lucy min – da har du jo hatt en masse vondt hele dette året da – som jeg ikke har visst det minste om. Når du hele tiden har gått og ventet der skulde skje et eller annet mystisk – som jeg i min uerfarenhet ikke kunde gjøre noget imot –» han forsøkte å løfte hennes ansikt op, så han kunde kysse henne.

Efter litt motstand gav hun sig, og så satt hun og stirret på den røde glød bak kråkesølvvruten:

«Å nei, jeg var ikke så *svært* ulykkelig. Jeg tenkte jeg var lykkelig så lenge det varte –»

Paul klemte sig ned i stolen ved hennes side, fikk henne op i fanget sitt. Med armene omkring henne forsøkte han å snakke fornuftig – utmalte for henne hvor anderledes alt skulde bli, når de fikk sitt eget hjem.

Lucy hørte på, nærmest litt mutt nu. En gang avbrøt hun ham sint: «Jeg bryr mig ikke det grand om å få barn. Jeg liker ikke unger –»

«Fy, det var ikke pent sagt. Men det kan du nu ikke vite noget om da, fordi om du ikke likte å passe ungene til fru Holst.»

Så gråt hun igjen – arbeidet sig selv op, til hun gråt verre og verre. Paul slo sig sint for å få stagget henne:

«Hysj da – de våkner vel inne hos Fransens av dette levenet –. Du risikerer at de henter konstabelen fordi de tror jeg holder på og myrder dig –»

Langt om lenge var hun blitt så utmattet så han våget gå inn med henne, og litt efter sovnet hun med sitt hode på hans skulder. Da hadde hun grått minst en halvpegl med saltvann utover nattskjorten hans, tenkte Paul.

[241] Forsiktig lettet han sig litt op – tok inn i et siste blick det lille rummet, halvtomt og uryddig av opbrudd alt i det flakkende lysskinn – så blåste han ut flammen.

Dette her hadde han sant å si ikke ventet – han hadde trodd fullt og fast at de mente og tenkte likt, når de snakket om en fremtid sammen. Men stakkar, hun kunde vel ikke gjøre for det – det var denne tåpelige mistilliden til livet og mistro til alle mennesker, som hadde støtt ham så ofte. Men nu var det som han hadde slått sig mot en skarp sten i mørke. Stakkar –. Jeg vet hvordan det er å bli reist ifra; det gjorde det ikke morsommere for ham at hun gav sig til å mane frem slike erindringer –.

Likevel så visste han det – trass i alt det som allverdens tanter sa, om at erotikk var ikke noget å bygge på, og felles interesser var nødvendig – det var akkurat noe tanteprek. Den dagen de to først kunde gå inn i sitt eget hus og lukke døren for alle uvedkommende, så visste han det gjorde ingenting at ikke de hadde det som tantene kaller felles interesser. En samfølelse overfor selve livet hadde de, sansenes rytme var bare som pulsslaget i den enhet de to var – han visste ikke, men de to sammen var noget meget virkeligere og mektigere og så underlig hverdagslig og varmt – og all slik teoretisering om erotikk og mann og kvinne var bare som vind omkring hjørnet av deres hjem –.

Han holdt på å sovne, kjente i mørket at Lucy hikstet enda i søvne som et barn der har grått sig trett. Utydelig kom det for ham som et bilde – en verandadør med hvite gardiner som vinden fikk til å svulme innover, og utenfor var der solskinn og grønn skygge av villvin, og Lucy i hvit kjole stod og bøide sig over en barnevogn –.

– Billedet skiftet – han var ute i en gang, og døren stod oppe ut til snefokk, bakom skimtet han en mur av mørk granhekk. Han hadde gevær og ryggsekk, og en kvikk rød liten harehund skapte sig tullet av forventning – mens han snakket til Lucy som var bakom en halvåpen dør og skjente på ungene, ikke stå der i trekken –.

[241] Den ytre rammen om billedene minnet om hjemmet på Linløkka, men stemningen var en rolig, litt overmodig glede, «my house is my castle».

Bare Lucy høitidelig var blitt innsatt i et hjem, sånn at hun visste, her var det hun som hadde retten til å være, og det var hans plikt – ikke bare en følelse som han bekjente – å forsvare hennes rett og holde det hele oppe. Ekteskapet – at det igrunnen var det mest romantiske av alle sanne kjærlighetsforhold, det hadde han ikke tenkt på før – sånn enslags nybyggerliv – på en ø – som de hadde tatt i besiddelse –.

Dermed var han blitt såpass rolig så han kunde falle i søvn.

*

Hans mor fulgte på stasjonen den kvelden han reiste, sammen med Lucy og begge brødrene. Tua og Halstein hadde han sagt farvel til oppe hos faren; de var reist til Garnaas' foreldre samme dags middag.

Julie tindret av munter sinnsbevegelse. Hans og Sigmund var hyggelige og rolig interesserte, sånn som de alltid pleide være, og Lucy var stille, blek og tragisk storøiet. Da toget svingte i kurven og Paul stakk til sig sitt lommetørklæ, snudde

han sig innover i kupeen og tok til å ordne om på sine nye håndkofferter – Lucys avskjedsblikk blev ved å hjemsøke ham –.

Det minnet om uttrykket i øinene på en liten gråhvit ku som hadde gått sig ned i en myr – de var støtt på den engang de var på fottur, Nikko og han, mens de var skolegutter. De greide ikke å få den op alene, og så løp de til nærmeste sæteren efter hjelp. Da hadde det stakkars beistet sett sånn på dem, mens det lå der, rautet ynkelig og tok til å stri takomtil, men næsten aldeles utkjørt –.

Vel, på sett og vis var Lucy kanskje det en forstår ved en ku – men hun var hans, og han elsket henne mer enn en husmannskjerring elsker den einaste kua si –. Så det blev hans sak å få henne op av den hengemyren hun hadde gått sig ut i. Det nyttet ikke at han ^[243] tok sig nær av det, om ikke hun skjønnte hvorfor han måtte fly fra henne sålenge –.

Han satte sig, fikk frem snadden, brettet ut en aftenavis – tå tørket han duggen av kupéruten og satt og så ut på lysningen fra togvinduene som jog henover mørkeveggen utenfor. Omsider bestemte han sig til å forsøke med avisene for alvor.

XVI.

[n6](#)

Paul kom frem til Trondhjem i strålende morgensol over et land som var blekblondt av rimfrost, men med fjell omkring og en fjord utenfor så isnende kaldblå, så han måtte huske på gamle Simon Olaus' ord om brynjer blå og stålblanke skjold. Og den frydefulle følelsen av å være fri og sin egen herre sank så dypt i ham og mettet ham, så han syntes han kunde da ikke bli ferdig med å glede sig over dette på mange måneder. Og der kom Henrik springende nedover perrongen: «morn, morn.»

De kjørte opover gjennom byen – så godt som den luktet av sjø og saltfisk, ja nu husket han igjen den lukten også, han hadde været her noen sommerdager engang mens han var gymnasiast. Men byen var enda vakrere enn han husket. Kjøbmannsgaten med sjøbodene langs elven og de store trærne, den maleriske gamle bybroen, Baklandet med selve gatelinjens nydelige løp som uavladelig syntet frem de små farvefine trehusene på en ny og vakker og morsom måte. Herregud, en maler som kom til denne byen måtte da gå amok – allting var jo bare motiver her.

Vognen stanset utenfor et gulmalt toetasjes hus av den gamle Trondhjemstypen, vakkert i alle forhold så lite som det var. Det lå trukket tilbake fra gatelinjen, med en bete forhage utenfor og et stort poppeltre ved hushjørnet. Bak et av de smårutete vinduene i annen etasje tittet et rundt, rødlig kvinneansikt ned på dem.

«Det er her,» sa Alster.

[244] Konen lukket op. Hun hadde muntre blå øine bakom stålbrillene, smekkkforklæ over hele sin rundbuede fasade.

«Velkommen skal De være. Jeg vil nu riktig håbe De kommer til å lik Dem her.»

Hun het Karen og var husholdersken.

«Ja du kan få hvilket du vil av soveværelsene, hvis du foretrekker det til gaten.»

«Nei er du gæren, jeg vil da ikke kaste dig ut av ditt –.»

Rummene var små og lave under loftet. Paul gikk bort til vinduet i sitt værelse: Elven rant like nedenunder den lille frostbitte bakhaven. Den brede, grågrønne strøm skiftet i blå streif av himmelspeilingen, og på den annen elvebredd, over

lange, lave skur og nakne trekroner reiste Domkirken sig med lyse murmasser og det veldige spiret trykket ned på et forlite tårn. Utsikten var så vakker så det lignet ikkeno –.

Skrubbsulten var han også, og lukten av kaffe og stekt flesk og speilegg fylte hele leiligheten mens han stelte sig og byttet klær.

Efter frokost gikk de bort i forretningen, og Paul blev forestillet for hele personalet, fra kontordamen, frøken Raaen, til visergutten Nils. Ingeniør Mortensen var autorisert installatør og hadde sin egen forretning, men de arbeidet hånd i hånd, som han sa, og hadde et av utstillingsrummene i første etasje sammen. – Siden var det å bese hele forretningen. Paul syntes han hadde været her en hel evighet alt, da han klødde av sig om kvelden.

*

Det blev ved å være ubegripelig morro alt sammen. Hver morgen kjente Paul den samme guttaktige gleden, når han kom om hjørnet av Nordre Gate og så den lave, perlegrå tregården med deres store, sorte glasskilt på fasaden mellom begge etasjer og deres utstillingsvinduer nedenunder, kontorvinduene i annen etasje med Alster & Selmer malt på.

[245] Der var sånn masse ting å sette sig inn i, så han var i aktivitet hele dagen; til sent utpå kvelden blev Alster og han ofte sittende på kontoret. Det gikk som en lek, eller en sport, for ham å lære. Men innerst inne var det som han ikke helt kunde føle, nu var han forretningsmann for alvor – eller, alvor var det nok, men det var rasende morro også –.

Hans arbeide optok meget mere av hans tid nu – igjennem hele dagen. Men før, – når han skulde arbeide, så var fagene som han arbeidet sig inn i, som verdner der bestod for sin egen skyld – videnskapen hadde sitt selvstendige liv, enten han var med i det eller ikke. Det var ikke det at ikke han hadde kjent glede, spenning, kjærlighet, interesse for den verden som han hadde ment skulde bli hans, helt fra han var gutt. Men de hvilte likesom på et fundament av alvor. Han selv og hans liv og hans arbeide var noget smått og flyktig målt mot de bestående riker som var videnskapen.

Men forretningen eksisterte bare ved Henriks og hans arbeide, det var de to som *var* den. De var så absolutt hovedpersonene selv i den lille verden de holdt på å bygge op om sig, så Paul i disse første måneder følte det litt som han spilte en rolle; han var optatt av alt dette nye litt på samme måten som da han var med og spilte

komedie på et studentermarked for noen år siden. Han var inntatt selv i sin nye vinterfrakk og i sin persianerlue og ibenholtstokken med sølvholk, fordi det minnet om å kostymere sig; når han tok på sig munduren, og når han om morgenen stod og hørte på en beskjed som frøken Raaen hadde til ham, mens han trakk av sig hanskene og hengte bort yttertøiet, så var det på en måte som en scene i et stykke. Trykksakene med firmanavnet og katalogenes brune tontrykk på glittet papir inngjød ham noget av den samme lysegrønne fornøielse som han hadde følt ved å håndtere teaterrekvisitter. De hadde enslags symbolsk verdi utenom den praktiske.

Til en viss grad var Paul selv på det rene med at der lå noget slikt til grunn for hans unge og lekne selvfølelse. Nu forstod han hvorfor hans fars slekt alltid [246] hadde sett med en smule – eller forresten med mere enn en *smule* ringeakt ned på forretningsfolk i det hele. I hans fedrene slekt hadde så godt som hver eneste mann været tjener og følt sig som tjener – jo mere, jo høiere stillinger de nådde i landet; som embedsmenn, som videnskapsmenn hadde deres sjel været opfyldt av et begrep som de selv regnet sig for små imot: fedrelandet, folket, staten, kirken, videnskapen. De kunde bli pedanter, pedellsjeler, men om de blev aldri så fortørkede, sammen med selve det tynne, sparsomme blod i deres årer rant en idé; det var sånn, selv når ideen var glidd unda deres trette og støvede bevissthet og lå sunket tilbunns som en tradisjon i instinktlivets mørke.

En forretningsmann hadde mere eller mindre midtpunktet i sig selv og måtte finne målet for sitt arbeide i noget som hørte ham til: sin forretning, sitt hjem, sine barns fremtid, eller kunst eller sociale opgaver som han brukte sin vinst til å fremme, eller noget sånt. Var *det* hans eneste mål i livet å holde sig selv og sine nærmeste i live og leve så godt og bekvemt som han kunde få råd til, jo da kunde han nok lett bli en sånn forferdelig type, som likesom åndelig sitter kvar på sin ende alltid, uten videre utsyn enn han opnår fra det utsiktspunkt, aldri tenker tanker som driver en mann til å stå op og gå. Da var den rettferdig, de gamle tjenerslekters forakt for kremmerne – de kunde bli ulidelig fete om hjertet og innhule og tomme for andre tanker enn slike som tenker sig selv i halvsøvne, når alt de eide av skarphet og foretagsomhet gikk med til å holde liv i liket.

For en forretningsmann kom det altså meget mere an på at han var en personlighet i sig selv. Vilde han tjene sitt land, så måtte han selv ha initiativ til det, selv måtte han finne sine idealer, om en skulde bruke et sånt odiøst ord, direkte måtte han gjøre op sitt regnskap med Gud.

Der var det altså igjen – Gud. Paul syntes det begynte å bli spennende næsten – som om Gud hadde sine fingrer ute efter ham. Hvis han sa noget slikt til sin mor

for eksempel, så vilde hun naturligvis gi sig til å preke om at sånne tanker var noget skrekkelig hovmod. [247] Og hun vilde fortelle ham alt slikt som han selv visste meget bedre – om hvor langt det var til Sirius og hvor liten og hvor gammel jorden var, og menneskeslektens historie så og så kort – bare at hun vilde tro det var «videnskapelig bevist», som de sa i folkeskolen, alt slikt som han kjente som mere og mindre plausible hypoteser. Det der var naturligvis enslags antropomorfisme, en visergutt-mentalitet som vurderte alltings verdi eftersom deres dimensjoner kunde uttrykkes i mere og mindre mangesifrede tall –. Gud blev oppfattet som enslags generaldirektør for de forenede solsystemer; han kunde umulig ha noget personlig kjennskap til alle funksjonærene i en av universets minste niederlassunger. Snodig forresten at menneskene snart i to tusen år hadde bekjent, jeg tror på Gud Fader, den allmektige, himmelens og jordens skaper. Og så, når det gikk op for dem at skapningen var betydelig større enn de fra først av hadde trodd, så meldte de pass – det fikk da være måte på allmektighet og!

Vilde man først anta at alt som finnes, er omfattet av en allmektig personlighet, så er det naturligvis det eneste rasjonelle å gå ut fra, at han hadde hver eneste celle i en plantestengel og hver eneste klode i solsystemene like intenst i sin bevissthet, og å tro, som de ortodokse kristne trodde, at han visste alt om hver eneste sjel. Og også at han gav tilkjenne, når han hadde noget usnakk med den.

Men isåfall kunde jo naturligvis hellerikke han, Paul Selmer, undslippe sin skaper. Medmindre han forsettlig nektet å forstå hans tilnærmelser. Men han hadde virkelig ingensomhelst motvilje mot å tro – skjønt det var pussig å tenke på, han skulde kanskje en dag komme til å si om sig selv: «Jeg er en troende kristen.»

Skulde han bli det, så blev han det jo nok. Foreløbig hadde han ikke så meget tid til å tenke på slikt. Av og til knelte han ved vinduskarmen og sa et Fader vår og et Hill dig, Maria, før han gikk iseng – men det var unektelig mest på vona – om der skulde være nogen som hørte efter.

[248] Han fikk ikke tid til å skrive stort med brever hjem. De tok endel trykksaker, protokoller og slikt fra hans mor – skjønt de måtte passe på å bruke Trondhjems-firmaer også – og sammen med ordrene sendte Paul et maskinskrevet lite brev til henne, så hadde han fred i sin samvittighet igjen en god stund. Og en søndag satte han sig ned og gjorde en liten akvarell, utsikten fra sitt vindu – han tegnet ganske godt; den sendte han hjem til sin mor og kjente sig rent kry, fordi han hadde prestert så meget av sønnlig opmerksomhet.

Faren sendte han noen ord til engang imellem, og prospektkort til sine søsken; de kom så aldri til å sende ham annet, de heller – med undtagelse av Tua naturligvis, hun var svær til å skrive brever.

Så var det Lucy da. Han skrev gjerne litt hver dag på et brev til henne, hadde det liggende i skrivebordskuffen sin, og om fredagen postet han så denne ukekronikken. Han fortalte løst og fast om hvad han gjorde og hvad han opplevde, især sånt som han mente hun kunde le litt av. Med velberådd hu lot han være å oppfriske minnene fra deres intime samliv. En ting var at brever kan komme på vidåtta – om for eksempel Lucys vertinne skulde gi sig til å snuse i hennes gjemmer, når hun selv var ute. En annen ting var at Paul kjente sig svært undselig, når han tenkte sig å skrive svart på hvitt, her han satt alene igjen på sitt kontor efter lukketid, såne ting som en sier av sig selv når en holder en varm, søt elskerinne i armene sine. Dessuten så dømte han, det var kanskje like bra ikke å dvele ved minner som kunde vekke altfor heftige lengsler. Han var blitt endel redd efter den siste natten de var sammen. Lucys lidenskap var likesom så inntraslet i rare og sykelig triste fantasier, som han slett ikke hadde sett ordentlig før ved avskjeden. Det ene med det annet gjorde at erotikken fikk svært lite spillerum i hans epistler til henne – var ofte faktisk innskrenket til kjære Lucy – og – din hengivne Paul.

*

[249] Middag spiste Henrik og han i et lite privathotell i Olav Tryggvasons gate, de satt gjerne sammen med Jens Mortensen og en ung sakførerfullmektig, Arnt Hauan; Paul kjente ham såvidt fra studenterdagene. Ingen av dem hadde noget videre bekjente i byen, og siden de kom godt overens, blev det til at de var endel sammen ellers også. De spilte bridge en aften i uken, og de tok ut på turer sammen fra lørdag til søndag, til et sted oppe i Selbu, hvor Henrik hadde brukt å gå på jakt året før, og noen ganger inn til Hauans hjem, en gård inne i Buviken.

Mortensen var forlovet med en ung pike som het Else Sakshoug. Av og til kom hun og spiste middag med dem, og en søndag var hun og en veninde med dem inn til Selbu. Paul syntes hun var riktig søt, rødhåret og fregnet, med et kvikt lite ansikt – hun minnet nokså meget om Randi Alme. Han så på henne ut fra synspunktet mulig omgang for Lucy i fremtiden.

Else Sakshoug hadde kontorpost i byen og bodde hos sin mor, som hun hjalp med det hun tjente. Fru Sakshoug var enke efter en teologisk kandidat som hadde været lærer ved en pikeskole og var død, mens Else var ganske liten.

Et par dager før julaften kom Else, nokså brydd, og skulde spørre Alster og Selmer fra sin mor – hvis de altså ikke hadde noget bedre for, om de vilde ta til takke hos dem julekvelden.

Det blev forresten riktig hyggelig. Der var et lite juletre på et bord, og Else leste juleevangeliet og spilte julesalmer, og siden fikk de risengrøt og ribbe og frukt og nøtter og punsj. Fru Sakshoug var åpenbart selv så fornøid, fordi hun kunde gjøre noget for disse ensomme unge mennene, som ellers hadde måttet sitte alene julekvelden på sin triste hybel i den fremmede byen, og Paul og Henrik var fornøid med sig selv, fordi de opførte sig så eksemplarisk og uttrykte sin ærbødige takknemlighet mot den gamle frue så nydelig som de kunde. De små stuene luktet av svibler og julemat og granbar og tobakksrøk, og den siste times tid satt Paul ganske taus, litt [250] døsig, i et sofahjørne, mens Else spilte og Mortensen sang; han hadde en svært god baryton. – Paul tenkte på julekveldene hjemme; Lucy skulde ikke dit, hun vilde være hos frøken Johnsen, for der hadde hun pleid å være før om årene. Gudskjelov at han hadde husket og sendt med en ting til Jonsa, en sølvskje i domkirkestil, i julepakken til Lucy.

Men førstedagen skulde hun ut på Linløkka, og annen dag skulde de til middag og aftens hos hans far allesammen. Et øieblikk undret det ham selv at han slett ikke lengtet – tvertimot kjente han det som en lette at han var borte fra hele suppedasen. Han var så lutende lei av å pendle frem og tilbake mellom to hjem, enda han slett ikke hadde rett til å si, han og hans søsken var blitt mishandlet, fordi om foreldrene hadde ordnet sig hver på sin kant.

Det som var yndig her iaften, var å se på Else. Så søt som hun var mot moren – fru Sakshoug så ut som hun kunde være ordentlig apsom, for å bruke Hauans uttrykk – og mot sin forlovede. Mortensen var sandelig en heldig gris.

Mortensen fulgte med dem hjem, og der hadde Karen dekket op et bord med nattmat. – Og de fikk en pjolter og et slag whist med blindemann og spilte på Pauls piano. Hvordan det nogengang var kommet op gjennom den trange trappen og inn, var etslags mirakel som ingen kunde begripe. De blev nokså hørøstede – Mortensen hadde en veldig latter – men de gamle folkene som bodde i første etasje, var så døve og sov så godt, så det var erfaringsmessig umulig å forstyrre deres nattero.

Ved femtiden vandret de alle tre, med glass i hendene, inn på det lille værelset hvor Karen satt i sin seng og sov, lenet op mot et berg av hodeputer. De slo på lyset, vekket henne, og Henrik holdt en langvarig takketale og utbredte sig om alle

hennes dyder, især takket han henne minst i fem minutter for den omsorg hun viste deres fottøi: hun sørget for å få det til skomakeren, såsnart en støvlehæl røbet minste tendens til å skeie ut eller inn, hun tørket, pusset, smurte, satte lester i o. s. v. [251] Karen satt med glasset i hånden og lo; langt om lenge fikk hun dem overtalt til å trekke sig tilbake, så hun kunde få stått op. Hun kokte kaffe til dem, redde op på sofaen til Mortensen, så han skulde slippe å vandre ut i Ila hvor han bodde – så begav hun sig til fropreken i Domkirken.

*

Første og annen dag var de budne hjem til Hauan. Det var en fin skitur ditinn om eftermiddagen, og dans om kvelden. De hadde en hel del gamle klær der på gården, og så var der nogen som fant på at de skulde klæ sig ut. Paul fikk på sig en uniform fra attenhundrede og tyveårene, og de malte bakkenbarter på ham med kork. Else Sakshoug blev iført en knekkparasoll; drapert med et fag gardiner og et romersk silkeskjerf bundet stramt opunder brystene blev hun en fortryllende empirodame. Til Henrik Alster kunde de ikke finne annet enn en kjole fra fru Hauans unge dager, men den klædde ham storartet: da han hadde fått en trøster anbragt inni jerseylivet og etpar sofaputer under skjørtet bakpå, så han ut som han var undveket fra Krohgs Albertinebillede og fristet en farmasøit i tulupp og julemaske og en yngling som hadde klædd sig ut i noget ubestemt, sydlandsk eller sjørøverisk, med jaktkniver, tollekniver og papirkniver stukket inn i et rødt skjerf om livet og et rødt plysjes bordteppe over skuldrene, så de gjorde tilnærmelser. med en lidenskap som var aldeles upassende.

Mortensen moret sig slik, så han gav sig ikke før de klædde sig i pussen næste dags formiddag, og han fikk tatt en hel del billeder av dem utenfor i sneen.

Fotografiene blev morsomme. Og Paul la dem inn i et brev til Lucy som han sendte ved nyttårstid, og hvor han samtidig forberedte henne på at nu måtte hun ikke vente lange brever fra ham på en stund; nu var det nyttårsopgjøret, og han som nybegynner skulde sette sig inn i alt angående det.

Forretningen hadde fått en god start – der blev bygget nokså meget i byen nettop i de årene. Henrik Alster [252] var født forretningsmann og sønn av forretningsmenn i flere slektledd, og Paul Selmer kom godt efter. Og de så godt ut – som dannede, friske, pene unge herrer, og hadde et stillferdig vinnende vesen, en medfødt begavelse til å høre tålmodig interessert på andre folks utviklinger uten selv å gripe inn i samtalen, før den annen hadde fått snakket sig mett.

Dagene begynte å bli lengere. Og Paul hadde vennet sig til de nye forhold; utenfor forretningen beveget han og Alster sig mere uavhengig av hverandre. – En aften, Henrik var gått i teatret, tok Paul det lille engelske nytestamentet som han hadde fått av Harald Tangen, og begynte å lese St. Lukas' evangelium. Det var Randi som hadde sagt engang at St. Lukas fortalte jo livshistorien først og fremst for et publikum av normale mennesker uten særlige forkunnskaper om Kristustroen – det måtte han vel selv regne sig for å høre til.

Da han hadde lest ut de første ni kapitler, var han på det rene med at det var iallfall en aldeles vidunderlig historie, og det inntrykk han hadde bevart fra skolen og kirkesøndager og kanskje også fra Thorvaldsens Kristusskikkelse, av noget på en gang selvgodt og søtladent, men først og fremst kjedelig – det fikk man ikke, hvis man tok selve evangeliet og leste det ganske fordomsfritt. Han syntes, Jesus virket først og fremst uberegnelig, autonom, som om han trakk på reserver utenfor den almindelige menneskelighets grenser. Men enda var det som om Jesus måtte vekke fornemmelsen av at denne verden vel var utenfor en manns daglige horisont – men det var ikke *bare* nytt heller; det var som Jesus kom fra en verden der alle har været engang og glemt alt om den – han hadde den fulle viden om alt som alle har hørt om og ant og glemt før de riktig forstod hvad det betød.

Han gikk inn og la sig, før Henrik kom hjem, for han hadde lyst til å tenke på det han hadde lest og ikke bli nødt til å snakke. På sengen leste han evangeliet ut. Det var vidunderlig var det – inntil hovedsmannens ord: Sandelig, dette var en rettfærdig mann. – Og så optrinet med de to på veien til Emmaus – deres troskyldige ^[253] innbydelse: Bli hos oss, for det er mot aften og dagen er snart forbi – og så får de se med ett, *hvem* de har bedt med sig inn –.

Men hvis nu – han fikk hjertebanken ved tanken – hvis det nettop er det som gjentar sig hele tiden? Vi ber en ukjent bli med inn, bli hos oss. – Og så er det Ham –.

Ja så sitter man nydelig i det –. Paul lo ned i puten, fordi han fikk øinene fulle av tårer. – Jerusalems døtre, ikke gråt over mig, men over dere selv og over deres barn –. Fader, forlat dem, for de vet ikke hvad de gjør –.

Det var til å bli aldeles svimmel av å tenke på, hvor allting måtte bli anderledes. – Er det sånn at der er noget i en som er redd for Gud. Ikke for hans vrede, der er jo altså det der med syndernes forladelse og sånn – men simpelthen, man er redd fordi det betyr noget rent uoverskuelig – at Gud gir sig tilkjenne og tillater en å tilbe alt – ja altså alt som Gud betyr –.

Om søndagen gikk han i den katolske kirke. Den var liten og nokså fattigslig, og prekenen syntes han ikke sa stort for en som ikke var viss på om han trodde – skjønt under forutsetning av at alt var sant, så var den da visst riktig bra. Men igjen fulgte han messen, knelende med den samme åndeløse spenning – tenk om det var sant. Med Lukasevangeliet i friskt minne syntes han: hvorfor ikke? Er det igrunnen ikke den mest passende fortsettelsen av *den* historie, at den fortsetter i evighet, tar det ene menneske etter det annet og snur op og ned på alt det en har været vant til å tenke, – og samtidig er det bare som en våkner og begynner å kjenne sig igjen i rummet.

Med å «bli vakt» hadde han alltid forbundet forestillingen om en slik «vekkelse» som en får sig på skolebestyrerens kontor. Man får vite at streker som man ganske uskyldig har begått i den tro at man var pokkern så kjekk, er store forbrydelser – så får skolemesteren [254] kanskje ens nerver til å slå klikk, man tuter og ber omforladelse, enten ens anger har mer eller mindre å gjøre med erkjennelse. Og han hadde alltid følt enslags skolebarnslig forakt for dem som lot sig intimidere av bestyreren. Men tenk om det slett og rett betød at man våknet – med den der sammensatte følelsen av forvirring, lettelse og tilslutt ro. Og syndserkjennelsen var lik den skamfølelse som man kan kjenne når man husker enkelte drømmer – en ydmygelse, fordi det altså ligger i ens sjel å finne på denslags, når den er undsluppet viljens kontroll.

«Er du katolikk?» spurte Alster; de satt og drakk kaffe, og Paul nevnte hvor han hadde været om formiddagen. De hadde ikke tendt lys enda; himmelen var så vakker og vårlig lys bak poppelens svarte grenegitter.

«Jeg? Nei – ikke enda iallfall.»

«Neinei, jeg tenkte bare, fordi du har den der Mariafiguren inne hos dig.»

«Å den – det er en som jeg har fått engang av en gammel katolsk dame.»

«Jeg har forresten nokså meget sympati for katolisismen,» sa Alster. «Men det er jo ikke noget for mig å tenke på nu – jeg er forlovet med en dame som holder på å bli skilt fra mannen sin i denne tiden. Så jeg får nok holde mig til statskirken.»

Pauls første følelse var enslags skamfullhet. Ingen av dem hadde ganske visst nogensinne hentydet til den betroelsesnatten i Munkedamsveien. Men han *hadde* altså gitt efter for en trang til fortrolighet – og forresten var Henrik slik, så det

hadde ikke pint ham noget nevneverdig efterpå. Men nu fikk han altså vite at Henrik selv hadde sin historie – og det hadde mannen ikke så meget som kremtet om. – I hele leiligheten ikke et damebillede som hørte Henrik til, annet enn fotografier av hans nærmeste slektninger. Paul hadde naturligvis Lucy i mangfoldige utgaver, både inne på sitt soveværelse og på pianoet her i stuen.

«Jeg har ikke nevnt det,» sa Henrik, «for det var ikke [255] noe avgjort – fyren, mannen, gjorde vrøvl. Hun bodde her i byen forrige vinteren og gav sangundervisning; han var igjen i Berlin. Men nu er det ordnet. Fru Eck heter hun – det er hennes pikenavn. Berit Eck-Hermann – du har kanskje sett navnet i avisene; hun har gitt noen konserter i Kristiania.»

«Gratulerer da.» Hun måtte være endel eldre enn Henrik – det var minst fem år siden han hørte henne en aften i Samfundet, og da var hun ikke så ung. Henrik Alster fylte femogtyve år til Sankthans.

Om aftenen tok Alster noen fotografier ut av lommeboken og rakte over til Paul:

«Der kan du se Berit.»

Joda, det var henne. Hun var mørk, med Cleo-frisyre og pannebånd, ganske vakre, men store og hårde trekk; Paul syntes ikke hun så overvettets sympatisk ut. Men billedene var vel tatt for at de skulde stilles ut; det var derfor de var så tilgjorte.

«For et eiendommelig ansikt,» sa Paul diplomatisk. «Hun er en stor begavelse, er hun ikke det?»

«Jo. Og har en vidunderlig stemme. Mannen er en dritt – skulde været skutt og betalt skuddpremie for. Her ser du småpiken hennes – den er tre år nu –.»

*

En ettermiddag i april hadde Paul været et ærend inne ved Ranheim; hans forretningsforbindelse kjørte ham til Lade; der skulde den annen opover.

Paul gikk ned til den gamle kirken og inn på kirkegården et øieblikk. Det blåste såpass så de store trærne svaiet og suste med nakne, blanke grener. Himmelen var urolig, full av skyer og skarpe, stingende solstråler som var gullgule nu mot kveld. Utpå fjorden glitret og levde vannet med glansen av store strålebunter som stod nedpå – solen trakk vann hadde de kalt det, da han var barn. Et bredt streif av solskinn kom strykende innover jordene nede ved stranden, så ploglandet blev saftig brunt og den visne gressmarken lyste. De små trehusene nede ved bukten

skinte et øieblikk så røde og gule som [256] valmuen. Men fjellene på den andre siden av fjorden stod kaldblå i skyggen, med snestriper på enda.

Han gikk nedover mot vannet og fant enslags vei bortigjennem under Ladehammeren. Det var litt kronglet, han støtte på gjerder og måtte ta av på andre kanter, opover og nedover i det lille berget. Og engang kom han frem på enslags avsats hvor han aldri hadde været før – enda han hadde gått herute nokså ofte.

Like nedfor ham lå to små huser som så utover fjorden. Det ene var ubebodd, og dørene inne i huset måtte stå åpne, for en så solnedgangen tvers igjennem – lyset fra den glødende, rolige himmel og speilingen fra den svære, åpne fjord syntes helt å fylle det – et hus fullt av gull.

Paul krøp gjennom et piggrådgjerde, fant enslags sti nedover mellom nakne oldertrær og kjerr av nyper, til han stod foran husdøren.

Stedet var temmelig forfallent, hadde aldri været meget til hus heller forresten, en liten fyrstikkeske av panelbord. Tretrammen foran døren var halvråtten og bristet, så brettene lå nedi bakken. Huset hadde været malt lysegrønt, men var grånet av vær og vind, og malingen flosset av alle steder. Uthuset lå relativt en lang vei borte, og et lite vannsig gjorde grunnen mellom det og huset til myr nærmest. Han gikk rundt til forsiden og op på den primitive verandaen. Foran huset var der en bakke med skrinn gresstorv og grå, vissen harelabb – hvor den sluttet, så det ut som tomten falt av bratt ned mot fjorden. Bruset av bølgene og dundringen av brenning nedenunder fjellet fylte hele det blåsende og gjennomlyste rum – et måkeskrik og synet av tre av de store fuglene som vinget sig vei forbi gløttet mellom krattene og fanget solskinn på kreggende, hvite vinger.

En kone med en gatedørnøkkel hengende på pekefingeren tonte frem omkring hushjørnet:

«Di hadde lyst te se på huset, Di kanskje?»

Paul sa takk. Rummene var små, det luktet kvelende av de nymalte gulver. Stedet så på det nærmeste ubeboelig ut. Men han noterte takkende navn og adresse [257] på den mann inne i byen som hadde det til salg eller bortleie – det var ikke noget som de hadde hatt å gjøre med før.

Paul blev gående og tenke på Solstua – slik het det huset ute i Ladehammeren, men det var nu det minste, her passet da navnet for engangs skyld. Det var naturligvis ingenting å tenke på; blandt annet hadde han ingenting å kjøpe hus for enda. Og det vilde sluke en formue å få det satt i beboelig stand, få oparbeidet adkomst og så videre. Stedet hadde i det hele ikke annet til å anbefale sig enn beliggenheten – skjønnere fantes vel knapt i Norge.

Men i tankene gikk han og lekte sig – hvad han vilde gjøre med det, hvis Solstua var hans. Slå sammen de to rummene på kvisten, så aftensolen kunde strømme tvers igjennem alltid –. Hele huset måtte paneles om, – rødt tømmermannspanel, hvite vinduskarmer. Kleberstens ovn i verandastuen –. Bekken måtte legges i rør, og den lille senkningen i berget foran huset kunde kanskje gjøres til en dam. Bortenfor uthuset var der plass til kjøkkenhave og bærhave –. Men omkring selve huset vilde han bare plante inn fjellplanter: skjærsøte, som det vokste sånn masse av heromkring allikevel, turt langs kanten av krattet, dovrevalmuer i sprekken mellom stenene, primula scotica, dryas – den hadde de fått til å trives slik i stenhaugen hjemme på Linløkka, så siste sommer var hele den ene siden av haugen hvit av reinblom –.

Han beskrev stedet i brevene til Lucy – hvordan deres hjem skulde være. Det behøvde ikke akkurat bli Solstua, men der hadde han fått ideen til deres hus, hvordan han vilde ha det –.

Og efterat han og Henrik om vinteren hadde gått og gjort narr så smått av Mortensen, som helt og holdent gikk op i strev for å skaffe sig møbler til huset – Mortensen hadde fått laget sig et spisestuemøblement av umalt furutre, og det drev han og dekorerte selv med brandmaleri i dragestil – så begynte nu Paul selv å få [258] en glupende begjærighet efter møbler. Om også i en annen smak. På en auksjon var han kommet over en kanapé og tre stoler, bondearbeide i rokokko, sortlakerte med forgylte muslingskaller. Han vilde samle til et helt slikt møblement – og så blev det hans drøm, at han skulde komme over et tebord med fajansetopp. Han hadde det gamle bokskapet som stod hjemme på gutteværelset, og løibenken fra Munkedamsveien hadde han på loftet hos sin far. Et mahognyhjørneskap med buede dører, svært vakkert Trondhjemsarbeide, fikk han tak i rent tilfeldig, og to gamle akvareller i flate mahognyrammer, Lerfossene og Stiklestad i 1810. Til sin mor skrev han detaljert om sine innkjøp og bad henne passe på om hun skulde se noget i hans retninger. Julie blev levende interessert med en gang – deres korrespondanse tok et veldig opsving.

Lucy også holdt han selvfølgelig à jour med sine innkjøp, men henne nyttet det jo ikke å innvie i alle detaljer. Men han tegnet av til henne et mahogny sybord i Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum og lovte at hun skulde få et lignende av ham til sin fødselsdag.

*

Poplene langs alle fortau var sprunget ut og fylte byen med sin bitre og friske balsamduft, især når solen skinte etter regnvær. Trondhjem var så vakker så det var ikke måte på det. Der grodde popler i gaten utenfor kontoret og; duften av dem strømmet inn, når han og Henrik satt og arbeidet for åpne vinduer. Og deres egen gamle poppel, det digre treet utenfor der de bodde på Baklandet, var simpelthen som en kjær venn, og den bitte lille forhaven var rørende, med bleke, halvville stemorsblomster rundt bedene hvor fru Aune hadde plantet ut geranier, og i miniaturlenene grodde dette finbladete, kløkke og skinnende gresset de hadde i havene sine deroppe.

*

Sist i juni reiste Paul nedover til Kristiania til sin søsters bryllup.

[259] Julie Selmer møtte ham på stasjonen, strålende av glede:

«Å Paulinus! Så morro å se dig! Tenk, jeg tror du er vokset, gutt –» hun lo av fryd.

Paul lo også – mens han speidet, litt ergerlig. Men kanskje det var fordi hun tenkte på at moren vilde ha ham for sig selv en liten stund – moren kunde jo ikke være med iaften.

Hun kjørte med ham til hotellet. Og Paul syntes igrunnen det var morro å pakke ut sine saker på hotellværelset, gi frøkenen beskjed om sin selskapsdress, bestille kaffe til dem – mens moren satt i en av de fabelaktige, hotelliske lenestolene og så beundrende på sønnen, som nu endelig helt og holdent var sloppet ut av hennes ledebånd.

«Ja, du blir vel med mig ned og spiser frokost?» spurte han inne fra vaskerummet. «Jeg må forresten si» – han kom inn igjen, satte sig og tok mot kaffekoppen, «at jeg synes Lucy måtte da ha kunnet ordne sig så hun også kom og møtte mig. Hun skal da vel ikke være i butikken iformiddag – vet du om det?»

«Du Paul,» sa Julie litt nervøst, «det er likegodt jeg sier dig det med det samme – Lucy kommer ikke i bryllupet –»

«Hvad gjør hun ikke –! Men i allverden, hvorfor ikke det – hun er da ikke syk vel?»

«Hun er ikke buden –

Janei, Paul, bi nu og la mig få snakke ut. Det er ikke så urimelig, jeg har talt med Lillian om det en hel del. Hun har ikke vist sig der siden annendag jul. Tua har bedt henne flere ganger – både sammen med sine veninder til dovning og ellers og – været innom henne i butikken, og Lucy har sagt jatakk, og så er hun uteblitt uten å sende avbud. Og Lillian har skrevet selv og innbudt henne fire ganger alt i alt – pikebarnet har ikke svart et ord, ikke så meget som ringt op engang –»

Paul satt og hørte på med mørkt åsyn –. Unektelig så var det ikke ulikt Lucy –.

«Og jeg skal der jo heller ikke,» sa moren. «Skjønt [260] forresten både din far og Lillian foreslo det. Men efter moden overveielse syntes jeg allikevel det var bedre jeg ikke –

– Offentlig forlovet er dere jo da hellerikke,» sluttet Julie Selmer.

«Ringforlovet?» spurte sønnen spydig. «Nei forsåvidt.»

«Ja, jeg ergrer mig over det, jeg også – nu kommer du naturligvis ikke til å more dig det minste –. Jeg har ergret mig forferdelig over Lucys – hvad skal man kalle det? Men jeg har virkelig ikke kunnet få mig til å snakke til pikebarnet om hennes merkelige opførsel, de gangene hun har været ute hos mig.»

«Hvordan har hun været når hun var hjemme hos dig da?» spurte Paul sakte.

Julie trakk på skuldrene:

«Snakkesalig kan man jo aldri beskyldte henne for å være, vet du. Stakkar, hun har vel ikke hygget sig noget videre – men det er nu da ikke bare vår skyld, Paul. Uff, det er så vanskelig,» sa moren utålmodig, «for henne og, naturligvis. Men det er neimen ikke lett for mig heller med sånt et villfremmed menneske som det er omtrent umulig å slå et ord av annet enn jatakk og neitakk.

– Sigmund har hatt henne med sig på konserter noen ganger, når han har fått billetter. Hun er visst svært glad i musikk –»

«Ja hun skrev det.»

Julie så fort bort på sin sønn etpar ganger. Hun var rasende på den dumme jentungen – nu hadde hun naturligvis ødelagt hver smitt og smule av fornøielse i

dette bryllupet for Paul. Som formodentlig ikke engang hadde gledet sig så svært vilt til det på forhånd.

Paul ringte op Lucy i butikken, da han kom op på værelset sitt igjen. Men det blev ikke stort mere enn goddag og hvordan har du det og gleder mig til å se dig igjen. De avtalte å møtes og spise middag sammen imorgen. Han orket ikke begynne å snakke om bryllupet eller [261] risikere noen forklaringer i telefonen. Hele historien var altfor ergerlig.

Så gav han beskjed om at han måtte bli vekket klokken tre, klødde av sig og gikk iseng, fast bestemt på at han *vilde* sove. Det var nokså fåfengt. Han hadde røkt op det meste av en pakke sigaretter og lest en halv Philips Oppenheimer, før han sovnet.

*

Bryllupet stod hjemme hos deres far. Og Paul innrømmet villig, at i og for sig var tilstelningen fabelaktig vellykket, når man tok i betraktning forholdene. Lillian hadde gjort alt som stod i menneskelig makt å gjøre for hans søster, og holdt sig i bakgrunnen så taktfullt som hun kunde.

Tua hadde aldri i sitt liv tatt sig så godt ut – sånn hvit brudedrakt med krans og slør er nu vakker da, og der var mange pene av brudepikene, og venner av brudeparet hadde pyntet kirken og sang fra orgelgalleriet, og onkel Abraham så jo stilig ut i ornat, og talen hans var visst den beste han hadde holdt i sitt liv – han var så beveget selv.

Likevel satt Paul og følte – aldri i sitt liv hadde han hatt noget forhold til denne slags gudstjeneste, og aldri kom han til å få det. Det var vakkert og stemningsfullt, sangen og orgelmusikken, lysene, blomsterveldet, bruden i en sky av hvitt, damenes lyse og festlige drakter, de selskapsklødte herrer med ordensbånd og stjerne mot sort og hvitt. Men alt var likesom gjort for å sette menneskene i stemning –.

Han lengtet efter de fattige katolske kirkene – med papirblomstene på alteret og gipsdukkene på konsoller, og de få og hverdagsklødte mennesker som krøp sammen der og frøs mens de bad, hverdagsmorgnene. Han undret på om det var fordi han visste hvad katolikkene trodde – om Guds kjærlighets ytterste, han hadde nær sagt barokke, hengivelse i det lille buret over alteret – men han syntes, forskjellen måtte føles rent umiddelbart selv av folk som aldri hadde hørt om eucharistien. De protestantiske kirkene, enten de var heslige og stemningsforlatte,

[262] eller vakre og stemningsfulle – forsamlingslokaler var og blev de. Menneskene kom dit for å foreta en eller annen dyrkelse av Gud i hans usynlige og åndelige nærvær, men det kunde man da like godt gjøre ute i skogen eller hjemme på kammerset – bedre kanskje der, siden det står at Gud er ånd og skal ikke dyrkes hverken i Jerusalem eller hvad het det nu igjen det andre stedet – men i ånd og sannhet. Men alle forsøk på å gjøre forsamlingslokalene for dyrkelse av Gud som den allesteds nærværende mere eller mindre stemningsfulle, de virket så pussig uadekvate og spissborgerlige – når man trodde han var jo også overalt i verden utenfor, og den hadde da virkelig han selv dekorert med adskillig mere smak enn godtfolks beste –.

Men trodde man at han blev ved å møte menneskene også i enslags materiell substans, i brød som han hadde sagt om, dette *er* mitt legeme – gjør dette til min ihukommelse¹⁷ – da blev det naturlig at menneskene reiste hytter for å ta imot ham i. De var ikke pyntet for å vekke stemning og andakt¹⁸ – det var andakt og stemning, av takknemlighet og fryd, som drev menneskene til å pynte hans herberg så godt som menneskelig fattigdom evnet; de malte gipsfigurene av hans mor og hans trofaste husfolk, papirliljene og messingstakene i de fattige kirkene han hadde her idag, og Trondhjemsdomens deilige høikor – de tydet det samme som de fillete og utslitte kappene som forstadsbefolkningen i Jerusalem kastet på gaten foran rytteren på eselfolen paldesøndag, mens de brøt av det første beste grønne de kunne få fingrer i og skrek Hosanna –, vår konge kommer –.

*

Klokker Garnaas, Halsteins far, var en stor, lys og vakker mann – akkurat en sånn en som kalles en høvdingtype i lokalpressen overalt. Han hadde været på Stortinget i mange år, det kunde en se på ham ved første blick, selv om man ved et tilfelle skulde slumpet til å være uvidende om det. Hver gang han skulde til å si [263] noget, var det som han undertrykte et selvglad, smørret smil, som han på forhånd nød sine egne ord – så man ventet uvilkårlig, nu skulde han si en replikk som kunde passe for en klokker i et klokkerfiendtlig teaterstykke. Det følte næsten som snyteri at der ikke kom noget slikt – alt han sa, var aldeles udmerket, naturlig og forstandig. Han talte dialekt, men fritt og lett og uten å knote, og han hadde en sonor, varm stemme. Den talen han holdt ved bordet, var virkelig vakker – ubetinget den beste av alle de talene som blev holdt.

Fru Garnaas var en nokså yndig liten kone, benhvit, med milde, blå øine og en sytset stemme; hun regjerte efter sigende sin blonde høvdingeskikkelse av en mann med

svøper og skorpioner.

Faren var sterkt beveget, kunde Paul merke, fordi han hadde gitt bort Tua; hun hadde jo likesom alltid været hans eget barn. Og han var åpenbart glad og en god del stolt av sine tre voksne og velvoksne sønner som det klødde å bære selskapsdrakt.

Lillian så fantastisk ut i hvitgult, utringet over det hele for og bak, med noen kilometer slep, og hvad var det hun hadde på siden av sin gyldne frisyre – en opprettstående dusk strutsfjær og lynende klare stener! Men for en middag hun hadde fått istand – og utstyret til Tua var stilig, forstod han. Paul løftet sitt glass: «Lillian – får jeg lov?»

Han hadde fått sin kusine Ruth tilbords. Han hadde ikke sett henne på år og dag – nydelig var hun blitt, igrunnen nokså lik hans mor, med kastanjebrunt hår og varme, brune øine. Og det gikk åpenbart an å ta Ruth med ro – hun brød sig tydeligvis ikke om å skravle i ett kjøer hele tiden, hun heller. «Skål, Ruth, morsomt å treffe dig igjen. Ja det var riktig kjedelig at ikke onkel Halvdan kunde komme til byen.»

Hans hadde Molla Nicolaysen til borddame. Og var åpenbart vilt forlipt i dette mirakel av skjønnhet og ynde. Alvorlig talt, sjelden hadde Paul sett noget så pent som Mollik. Kvikk var hun visstnok også. Men Hans – den d-gutten – Paul følte sig alvorlig og [264] broderlig bekymret, han holdt da vel ikke på å gå bort og forlove sig, de var jo bare unger enda begge to –.

Der var telegrammer til brudeparet – en morderisk masse. Halsteins forlover, en mannlig ung geistlig, hvis navn Paul enda ikke hadde oppfattet, han slet i det og leste og leste. Der var ett fra Halsteins eldre bror, infanterikaptein, – med hentydning til at Halstein og Tua foreløbig skulde få sitt virkefelt i nærheten av Kongsvinger, het det:

Lykkelig varsel for fred mellem mann og kone,
Ønsker eder velkommen i den nøitrale sone.

Paul blev mørkerød i ansiktet. Det var noget, skam eller sorg, som rent fysisk klemte ham omkring hjertet. Garnaas-delen av selskapet lo begeistret, Selmerne rødmet mere eller mindre, og stirret stivt ned på den smeltende is i skålene. Onkel Abraham så sig rundt som han lette efter tips, hvordan man her burde forholde sig.

Straks efter blev taflet hevet. Der kom kaffe, likører, konjakk, diverse å røke på i salongen, kontoret og på verandaen. Brudegavene var utstilt i kabinettet. «Og denne har vi fått av Lucy,» sa Tua, hun viste frem en lang bordløper i hardangersøm. «Nei, hvor nydelig,» sa alle damene. Nå, det var da enda godt at Lucy hadde gjort *det*. Kort efter satte Sigmund sig til flygelet.

Brudeparet skulde reise med et tog som gikk fra Østbanen kvart over tolv. Og blev fulgt på stasjonen av de nærmeste. Tyve minutter over tolv stod Paul utenfor stasjonen – sommernatten var blek og mild, byen så stille så alle lyd klang igjennem underlig stilt og gjenlydende, og fra Palæhaven strøk den første aning om duften av lindeblomster.

Paul fikk en vill idé. Og i samme nu gav han sig iver for å realisere den. Han tok landeveien fatt utover under Ekeberg langs den hvitlige fjord.

*

Da han var kommet et stykke utenfor Ljan, stanset han og tok av sig vårfrakken. Det gikk op for ham at han måtte ha ført med sig en liten baby av en rus fra [265] bryllupsgården, siden han kunde finne på slikt – gi sig ut på en nattlig spaseretur cirka tre mil efter landeveien – i snippkjoleddress og med nye lakksko på føttene. Hellerikke hadde han den fjerneste anelse om hvorvidt han hadde tatt avskjed med nogen av de andre gjestene –.

Men snu og gå tilbake til byen, det gjorde han fanden ikke. Han tok frakken over armen, tørket sig over pannen med et sterkt parfymert lommetørklæ, som himmelen måtte vite hvorfra var kommet i hans lomme, og vandret videre på gresskanten langs landeveisgrøften. Med regelmessige mellomrum var der nogen irriterende pokkstenshauger som han måtte gå utenom – det var forargelig at ikke de var kjørt utover for lenge siden.

Granskogen på begge sider av veien begynte å få farver av dagningen. Årsskuddene var utvokst, lange og lysegrønne, blåbærlyngen bruste ung og frodig, innimellem grodde marimjelle og dannet store tepper med sine linjeformede, rødbrune blader og små blekgule lebeblomster. Himmelen over skogtoppene blånet, og enkelte skyfnugg drev høit oppe, rødmende og lysende gyldne.

Litt utenfor Tyrigraven reiste der sig plutselig en mann i veikanten; han bad om nogen ører til kaffe.

Paul karret op alt han hadde liggende løst i lommen av småpenger, sølv og kobber, «værsgod – gomorn.»

«Dere kan vel ikke si mig, å mye er klokka nå –?»

Paul så på uret. Idet mannen skjøt frem for å huke det, sendte Paul ham en velrettet uppercut, så den annen satt ned på svaberget med et duns, slik at Paul selv kjente det op igjennom sin egen rygg.

«Kvart over tre. Det blir ikke så lenge til De kan slippe inn i Tyrigraven og få noget. De kan jamen være glad, De – der sparte jeg Dem for å få plunder med politiet – samvittigheten vil jeg ikke snakke om engang –.»

«Er De vakt, De?» spurte mannen og blingset op, mistroisk.

«Ja, trodde De jeg gikk isøvne kanskje – morn da.»

Han trasket videre, småplystrende. Gubevarre mig [266] så vakker som morgenen var – fuglene sang som de var gale, en gjøk gol langt borti skogene, og duggen perlet på strå og blomster. Bare lakkskoene holdt en stund til så, det blev ikke så behagelig når han måtte til å gå på sokkelesten.

*

Det var høilys morgen og solen oppe for flere timer siden, da han slengte igjen havegrinden efter sig hjemme på Linløkka. Hans skritt knaste på grusgangen i morgenstillheten – og der stod hans mor oppe under verandaens løvhaug, drapert i sitt hvite sjal.

«Paul!» Hun sprang ned og løp imot ham, kastet armene om halsen hans og satte i å storgråte, med ansiktet klemt inn til hans skjortebryst. «Å Paul, Paul, Paul!» Han så, da han bøide sig og kysset henne, at moren måtte ha grått en hel del.

«Så da, mutter, gråt ikke slik da vel –» side om side gikk de opover mot huset. Putene på divanen i verandahjørnet var klemt sammen: «Du vil vel ikke si det, mor, at du har ikke været iseng inatt –.»

Julie lo og gråt på en gang:

«Det skjønte jeg jo ikke nyttet noe – så jeg har kampert herute. Du vet, det er ikke fordi at jeg ikke er vant til det, at dere er borte fra mig alle sammen på en gang, men dette her er jo likesom noget annet –. Men hvordan iallverden er du kommet

hit – har du gått fra byen, sier du –. Gutten min, hvordan kunde du finne på det da?»

«Å, jeg har vel vært litt mere pussa enn jeg visste om selv –.» Paul hadde satt sig på verandaen, fikk av sig skoene og silkesokkene, de var fillet, stive og grå av veistøv. «Jeg vil si dig, mor, du har nu vel endelig ikke gitt bort den grå dressen min som jeg lot henge igjen herute? For ellers så vet ikke jeg hvordan jeg skal komme tilbake til byen –.

– Du synes ikke det gjorde noe da, at jeg kom stikkende hjemover slik?» spurte han og smilte op til moren.

«Gjorde noget –» hun kysset ham igjen. «Men du vil visst gjerne ha litt morgenmat –?»

[267] Da hun kom inn igjen med frokostbrettet, hang Pauls kjole og vest over stolene, snipp og slips fløt på gulvet, og gutten lå på divanen og sov som en sten.

Moren stod litt og så på ham. I den hvite skjorten såes det så godt, hvor bred han var over brystet, så smal og tørr om lendene i sine fine sorte bukser. For et innfall av ham å komme ut til henne slik –. Julie stod en stund, lykksalig hensunken i kontemplasjon. Det snaue håret krøllet sig blankt og lysebrunt, og huden hans var så ren og sund og solbrent – Gud, for en søt gutt han er. Øienhårene hans krøllet sig litt op i spissene enda – akkurat som de hadde gjort den tiden da hun kunde tulle hele mannfolket inn i et stykke hvit flonell og bære ham bort på armene sine –.

Hun hentet etpar tepper og la over ham. Så bar hun kaffebrettet ut på kjøkkenet, svøpte et lureteppe omkring sig og krøp sammen i en tull på sofaen inne i dagligstuen.

*

Ved tolvtiden forsamlet de to sig til frokost inne i spisestuen. Paul hadde byttet på sig den gamle dressen og funnet etpar sko av Sigmunds som han kunde bruke; han fortalte moren om bryllupet og måtte le litt hvergang Alvilde, piken som hadde vært hos dem i ti år snart, tiltalte ham som «grossereren».

Julie var helt kommet over den bevegelige stemningen fra om morgenen og spurte ivrig om alt – liketil om Paul kunde si henne hvad de forskjellige damene hadde hatt på. Men Paul kunde ikke beskrive noget større i detaljene – annet enn Lillian

naturligvis, og så Molla Nicolaisen i sjøgrønt med glitrende sølvpaljetter over det hele – å, et syn simpelthen! Ruth – joda, Ruth så pen ut – i noget gult noget. – «Men nu må jeg fly – jeg ser vel ikke altfor komisk ut vel? For jeg får altså ikke tid til å gå op og bytte – jeg sa kvart over to til Lucy, og jeg kan ikke la henne vente, skjønner du –.»

Moren nikket. Og hun kjente utålmodigheten og uviljen stige op i sig, overveldende sterk, mot dette fremmede og nokså umulige pikebarnet som hennes sønn måtte galoppere avsted for å møte –.

[268] Paul måtte vente på Lucy over et kvarter inne på restauranten, og da hun omsider kom opover mellom bordene, var det som hele hans misstemning over hennes klossede uhøflighet mot hans familie kviknet til i ham: Hun var klædd i enslags spaserdrakt av himmelblått, tykt vaskestoff, og den var skrekkelig krøllet. Dessuten hadde hun hvite tøisko på, som var så trange så kjøttet hvelvet sig ut over kantene. I virkeligheten hadde hun vakre, velskaptede føtter, men store var de, og de hvite skoene gjorde dem kolossale.

Han gikk henne imøte, og de hilstes omtrent som de skulde ha vært sammen dagen før. Og det blev til at de snakket anstrengt om nokså likegyldige ting, der de satt, fordi Paul ikke hadde lyst til å begynne på noget oppgjør nu angående hennes forhold overfor hans far og stemor. Han visste heller ikke riktig hvad han torde si om det –.

«Jeg var i kirken igår,» sa Lucy selv tilslutt. «Jeg satt på en av de bakerste benkene. Men du så mig ikke.»

Paul tidde.

«Tua var så nydelig. Var det din onkel, den presten som viet dem?»

«Ja.»

«Hvem var den unge piken som du gikk nedover kirkegulvet ifølge med? Dere kjørte bort i samme vogn og. I gult crepe de chine?»

«Å, det var min kusine Ruth Wangen. Mors søster datter.»

«Hun er storartet pen –» sa Lucy og sukket litt.

«Ja, hun er blitt ordentlig pen. Det er snakk om at hun skal bo ute hos oss på Linløkka fra høsten – så du kommer til å treffe denne der. Hun maler – skal ha

talent, sier de –.»

*

Efter middagen gikk de op til Lucy. Og endelig, inne på hennes værelse, kunde Paul ta henne i armene sine. Han kysset henne hårdt og heftig, enda hårdere, bisk næsten, fordi han var sig bevisst at der var en sånn uendelig masse misforståelser og kjedsommeligheter [269] mellem dem, og de måtte elske hverandre tvers over en strøm av småtterier som han ikke selv visste om, enten det var rene bagateller eller de virkelig varslet om noget alvorlig og sørgelig –.

XVII.

[n9](#)

Paul reiste tilbake til Trondhjem tredje dagen.

Han var glad til, da han kom hjem igjen til forretningen – det inntrykk som turen til Kristiania hadde latt efter sig hos ham, var og blev nærmest forstemthet.

Så pent og varsomt som han kunde, hadde han forsøkt å snakke med Lucy om det der med innbydelsene fra Lillian som hun aldri hadde svart på. Men det var aldeles fåfengt naturligvis:

«Pss, jeg vet da vel godt at *de* bryr sig ikke noget om *mig*. Det er jo bare for *din* skyld de har buden mig så –.»

Det irriterte ham skrekkelig – et sånt ekte underklasseresonnement: ikke å kunne øine hvad former og høflighet var verd i sig selv, til å gjøre livet litt lettere og tekkeligere å leve. Alltid å skulle ransake hjerter og nyrer hos folk som en kom i berøring med, ut av etslags ulidelig sentimentalt og ustolt hovmod – er det for min egen skyld de er høflige mot mig, fordi de virkelig setter pris på mig, bryr sig om *mig*? Det var jo i virkeligheten dette som gav nogen mennesker underklassepreget – at de både tok sig selv altfor høitidelig og var for likesæle med sig selv: alltid lot de sig bestemme av hvad de trodde at andre folk trodde om dem; aldri kunde de i all vennskapelighet gi det fanden med fett på, hvad fremmede mente om dem, og forresten være høflige og hyggelige mot alle likegyldige andrefolk. – Nå, han innså naturligvis selv, en sånn ubrydd holdning overfor alle som en ikke spesielt interesserte sig for, den er ikke så lett for svake og ensomme mennesker uten videre ressurser i sig selv eller i sitt miljø. Så det nyttet jo ikke å snakke [270] videre med Lucy om den ting. Men det hadde lagt som en demper på gleden ved å møtes igjen – sikkert for henne også.

*

En skuffelse for ham hadde det virkelig også været at han ikke traff Harald Tangen, da han var i Kristiania. Han hadde ringt op til presten, og det var blitt avtalt at han skulde komme bort til ham og få endel bøker tillåns. Men da Paul møtte op, blev han tatt imot av en annen prest, en eldre utlending, som leverte ham en bokpakke og en billett fra pastor Tangen – han beklaget, men han var telegrafisk blitt kalt til en utenbys katolikks dødsleie.

Han hadde været fast bestemt på å snakke ut med Harald Tangen om det som var spørsmålet for ham – om man kunde tro på en personlig Gud som interesserte sig for hver enkelt menneskesjel, separat og intenst. For en allmektig Gud var det selvfølgelig ingen hindring, om der hadde været litt mange sjeler å ta sig av i tidens løp og om de skulde bli ved å multiplisere sig litt kraftig utover i fremtiden og. Kunde han først tro det, så kunde man tro på hele Kirkens lære. Da var der igrunnen ikke annet for ham å gjøre enn bli katolikk så fort som mulig – og streve efter å bli en god katolikk.

Disse bøkene han hadde fått med sig, hadde han ingen verdens nytte av. De inneholdt alle sammen et forsvar for katolisismen kontra ortodoks protestantisme; det interesserte ham ikke en eneste smule. Det var aldri falt ham inn å tro på kristendommen sålenge han bare kjente de protestantiske presters versjoner av den – de nyere, mere liberale enda meget mindre enn den onkel Abrahamske. Efterhvert var han kommet til å synes, de forskjellige utgaver av protestantisme han hadde støtt på og morens fritenkeri, det var samme ulla –. Vårherre skulde innrette sig med sine åpenbaringer så de passet for det norske folkelyne eller med en livlig og velbegavet dames ideer om verden og menneskene som hun syntes det burde være. Allerede av skolebøkene i kirkehistorie og historie hadde han fått en dyp mistillid [271] til fremstillingenes pålidelighet overalt hvor det gjaldt Kirken eller reformasjonen eller noget som stod i forbindelse med det. Og nu, da han selv hadde lest igjennem det nye Testamente, og nogen av stykkene flere ganger, syntes han de protestantiske forklaringer – for eksempel for å komme utenom Jesu krav på gode gjerninger eller hans forbud mot skilsmisse, eller vurderingen av virginitet, eller Sankt Peters primat – det var fullkommen latterlige krumspring.

Hvis man vilde gå med på at Bibelen er en inspirert bok, så kunde det jo ikke nytte å plukke ut av den det som stemte nogenlunde med ens egen smak eller ens meninger om sannsynlighet, og så bake sin egen religiøse julekake av det. Da blev det nok: Ta og et!

Likevel forsøkte han da lojalt å kjede sig igjennem etpar av disse forsvarsskriftene som Harald Tangen hadde lånt ham. Slik gikk det til at han hadde arbeidet sig et stykke inn i pater Stubs «Veiledning fra Fordomme til religiøs Sandhed». Så opdaget han plutselig det som den landflyktige gamle nordmann ganske ufrivillig kom til å røbe – sin egen sjels sødme og friskhet. Gjennem det snodige; gammeldagse sprog talte så inderlig vakker og nobel en menneskelighet; så pastor Stubs bok kom han til å lese ut som et menneskelig dokument han blev glad i.

Juli gikk, og Paul og Henrik drøftet spørsmålet om sommerferier. Henrik vilde ta sig fri når jakttiden begynte. Og Paul bestemte sig til å spare op sin ferie til over nyttår – så vilde han reise ned til Kristiania og holde bryllup med Lucy. Det skulde stå hos hans mor, og så tenkte han å kombinere bryllupsreisen med en forretningsreise til Tyskland.

Solstua hadde han opgitt definitivt, efterat han hadde været derute med Henrik engang – Henrik brølte av latter, da han fikk se den forferdelige kahytten som Paul hadde forelsket sig i. Å få den gjort om til menneskebolig vilde koste dobbelt så meget som å bygge en bekvem, moderne liten enebolig. Nå, det visste jo Paul [272] fra før, men det er så rart med det, når en hører en annen si det. Så nu så han sig om efter hus, men enda hadde han ikke funnet noget som han likte – helst vilde han forsøke om han kunde få en leilighet i en av de gamle tregårdene – rummelige værelser, ikke for høit under taket, utsikt mot fjorden eller mot elven –. «Ja du vet da hvordan du vil ha det, ja,» sa Alster spotsk, og hjalp av alle krefter vennen med å lete efter en leilighet som nogenlunde stemte med opskriften.

Men blev forretningen ved å gå fremover som hittil, så vilde han nu med tiden få sig sitt eget hus et sted ut mot fjorden, det visste Paul.

Så var det en strålende augustdag, to dager før Alster skulde avgårde på jakten. Chefene var gått ifølge til kontoret; Alster rumsterte med å lukke op vinduer, låse op skuffer og smelle dem igjen, mens han lette frem forskjellige papirer. Paul var stanset ved sitt skrivebord, hadde lagt fra sig stråhatten og hanskene der, for han hadde sett at der lå et brev fra Lucy øverst i bunken:

Han skar det op: inni var en konvolutt med påskrift:

«Vær så snil ikke at læse dette brevet før du er gåt fra kontoret. L.»

Så rev Paul det op og leste:

Kjære Paul.

Jeg vet næsten ikke vordan jeg skal begynde dette brevet. Det er noget som jeg har tenkt på i mange uker at jeg skulde skrive til dig men jeg har gruet mig så forferdelig til det. Jeg er ræd for at du skal bli svært sint for de og bedrøvet også til å byne med når du har lest det, men jeg har jo skjønt det for lenge siden at vi passer ikke for verandre så derfor tror jeg ikke at det vilde bli noget lykkelig for os om vi jiftet os med verandre og derfor så reiser jeg nu bort ifra Kristiania fordi det altså må være forbi mellem os jeg kan ikke forklare det

nermere for dig men jeg tror nok at om en tid vil du en dag kome til at vere mig taknemli for jeg har jort det forbi mellem os. Jeg er så frygteli bedrøvet selv når jeg skriver dette for du er dog den eneste som jeg har elsket [273] ordentlig og det komer du til at være i hele mit liv men jeg har komt til at inse nu at vi passer ikke til at givte os og derfor så jør jeg dette av kjærlighed til dig Paul enten du tror det eller ikke så er det *sant*.

Jeg sender dig tilbake alle de tingene jeg har fåt av dig samt alle de brever du har sendt mig og jeg beder dig at du senner mig mine brever og de arbeider som jeg har arbeidet til dig, hvist ikke du bryr dig om at beholde de for da kan du jerne det men jeg tenker at når du får dette brevet så blir du vel så sint på mig så du har ikke lyst for at beholle nogen erindring om mig men isåfal kan du sende mig alting tilbake til Jonsa men ikke de fotografiene som du tok av mig oppe hos dig i Mungedamsveien. Dem må du endeli ødelegge, kjere det beder jeg dig så inderlig om ellers blir jeg kanskje enda ulykkelire end jeg er. Ja du må jo synes du har været ute for et orntlig simpelt menneske efter alt som du har jort for mig men jeg jør dette mest for dit eget beste.

Farvel da kjære Paul og vær ikke altfor rasende på mig
din bedrøvede Lucy.

Paul leste brevet igjennem en gang til. Han hadde fått voldsom hjertebanken, papiret knitret litt av det han skalv en smule på hånden. Så la han det ned, tendte en cigarett:

«Du Henrik. *Vilde* du ha forferdelig meget imot det, om jeg bad dig utsette reisen din en dag eller to? En dag greier sig forresten. Jeg vilde gjerne ta ned til Kristiania med toget ikveld. Jeg kan være tilbake iovermorgen eller senest dagen efter –.»

«Det er ikke no galt vel? Du kan skjønne, jeg kan vente sålenge –.»

«Jaggu later det til å være no galt jo. Det er fra Lucy –.»

«Hun er ikke syk vel?»

«Sinnssyk, ser det nærmest ut for mig. Skriver noe sludder om å gjøre forbi – av hensyn til mitt eget beste, [274] sier hun. Dægern snurre mig om jeg skjønner et mukk av det hele –.»

«Jo du kan da skjønne du må reise. Og bli dernede så lenge som du synes det er nødvendig –.»

Paul forsøkte å konsentrere sine tanker om dagens arbeide, ikke tenke mere på Lucys brev foreløbig. Det var så rent bort i veggene, noget sludder som den dumme jentungen hadde gått og funnet på – bare han fikk fatt i henne og fikk snakket med henne, skulde han nok få kureret henne for de grillene.

– Med det samme han leste de første linjene, hadde han jo tenkt – seså, nu kommer hun naturligvis med meddelelsen om at hun skal ha barn. Men det kunde det da umulig være –. Heve forlovelsen og forsvinne – det så jo nærmest ut efter brevet som det var det hun mente å gjøre – for eksempel fordi hun bilte sig inn han vilde føle det som noget så pinlig, hvis de måtte gifte sig i hui og hei – nei, det vilde nu likevel ikke være likt Lucy. Var det det som stod på, så vilde hun nok snarere ha skrevet for å si ham, de måtte gifte sig med det samme. Ja for så gal kunde hun da umulig være så hun gikk bort og gjorde sig noget –? Hjertet støkket i Paul ved tanken. Å nei, men *det* fant ikke Lucy på – ta livet av sig når man er forlovet med en mann som man vet holder av en, og bryllupet er fastsatt til om nogen måneder – nei, nei –.

Men han vilde være fordømt om han skjønnte et eneste plukk –.

– Han skulde jo la være å tenke på det jo – fikk da greie på allting når han kom til Kristiania imorgen –.

– Kunde de ha været vemmelige mot henne, nogen, kunde hun ha misforstått noget som hans mor hadde sagt eller gjort – hadde hun for eksempel møtt Lillian på gaten og Lillian ha sagt noget –?

Anonyme brever – kunde det være det? Han hadde da ikke været uforsiktig og været sammen med nogen Trondhjemsdamer slik at der kunde laves et nummer ut av det? Ikke det han selv visste iallfall. Eller om det bare var den misstemningen som hadde været mellem ^[275] dem sist han var nede – hadde hun gått og fantasert om det, til den stakkars ungen hans var blitt rent tullet i hodet –.

Han tok op brevet og leste det igjen – stakkars Lucy, iallfall så hadde hun vel hatt det forferdelig vondt, før hun kunde finne på alt dette sludderet –.

«Jeg begriper ikke et grand!» sa han til Alster.

«Neimen nu får du vel greie på det imorgen da. Hvad du syns – du kunde igrunnen likegodt ta sykkelen og stikke op til den fyren oppe ved Selsbak, han vil jo absolutt tale med en av oss selv. Og skal du bli sittende her, så blir du bare sittende og tenke

på det der brevet hennes. Og så kan du like gjerne kjøre hjem og si til Karen at du reiser – så hun tar tøiet ditt før mitt –.»

Paul nikket: «Ja – takk –.»

*

Han hadde omtrent ikke lukket et øie på toget om natten. Og med det samme han hadde fått værelse på hotellet og vasket sig, ringte han op blomsterforretningen. En ukjent sørlandsk pikestemme svarte i telefonen:

«Frøken Arnesen – nei, hun er ikke her, hun sluttet for en uge siden. Nei, jeg ved ikke noget om hvor hun er hen –.»

Så styrtet han avgårde op til hennes losji i Linstows gate. Det var fru Skaaning selv som lukket op, morgenuflidd, åpenbart uhyre forbauset over å se Selmer stå der:

«Men gid – er De i byen nu da! Ja værsgod og gå inn – dessverre så har jeg ikke fått gjort istand enda, jeg håber riktig at De undskylder –.»

«Er Lucy inne?»

«Nei frøken Arnesen, hun er da reist, hun – reiste iforgårs, til Bergen tror jeg. Såvidt *jeg* vet altså, så reiste hun visst ifølge med denne Løvtø –»

Løvtø – Løvtø –. Paul syntes han hadde hørt navnet. En fyr som hadde kommet bort og hilst på Lucy engang, ifjor høst hvis ikke han husket feil, da han og hun var innom på Frognersæteren. Der hadde sittet et følge ved et bord et stykke borte, og en av mannfolkene [276] hadde kommet bort til dem og hilst på henne –. Fra Carlingperioden vilde han ha anslått fyren til å være – tro om ikke Lucy hadde sagt han het Løvtø –. Men han vilde ikke kunne kjenne igjen fyren, om han datt over ham –.

«Løvtø?» spurte han fru Skaaning. Han var positivt viss på at Lucy hadde iallfall aldri nevnt det navnet hverken før eller siden.

«Ja frøken Arnesen har jo været endel sammen med ham da i det siste – han kom hit og hentet henne og sånn. Og nu i det siste, siden det blev forbi mellem frøken Arnesen og Dem da, så har han jo været her nokså *ofte* – jeg hadde virkelig nærmest det inntrykk, jeg da, at hun hadde gitt ham håb i det siste –»

«Forbi – vår forlovelse har aldeles ikke været forbi – hvordan er De kommet på den idé, fru Skaaning, at det skulde være forbi mellem frøken Arnesen og mig?»

«Men gid! Jeg trodde så sikkert dere hadde slått op sist De var i byen, jeg. Ja det trodde jeg virkelig –!»

Den redebonne rødmen som Paul selv var så rasende over, drev over hans ansikt. Jamen måtte hun ha noen merkelige ideer om opslagsteknikk –.

«Ja tenk, det trodde jeg. Jeg syntes jeg forstod på frøken Arnesen at dere hadde slått op –.»

Nei, hun visste ikke frøken Arnesens adresse – den fikk han visst snarest hos denne veninden hennes, frøken Johnsen –.

*

Paul var nede i trappen, da fru Skaaning kom ut og ropte på ham, løp ned til ham:

«Er ikke disse Deres, De, Selmer? Jeg tenkte på det sist De var i byen, at jeg skulde gitt Dem de tilbake, men så har jeg glemt det hver gang –»

Til sin dødedag husket Paul det – det halvrunde trappehuset hvor han stod like ved et vindu med røde og blå glass; gjennom en rute med matte stjerner i så han uten at han sanset det, ned på noen bakgårder med trappeoppganger og brandstiger.

Han tok imot de sammenrullede hansker, rullet dem op [277] – de var lysegrå med sorte sømmer, flekket fiolett av kopiblyant: «Jo, de er mine – takk –» Aldri hadde Lucy kunnet la være å putte blyanten i munnen –.

*

Han tok en vogn op til Jonsa. Jonsa var på ferie.

*

Paul gjorde op på hotellet, gikk nedover Karljohan med håndkofferten i hånden. Der var et tog opover ved tretiden – så blev han nødt til å gå og drive på Hamar adskillige timer, men heller det – det var iallfall et fremmed sted. I byen holdt han ikke ut å være –.

På Jernbanetorget skradde plutselig Hans bort imot ham:

«Hvadfor noe! Er *du* i byen –?»

«Ja som du ser. Jeg blev nødt til å ta en snartur ned.»

Brødrene fulgtes sammen inn på stasjonen. Forhallen var et røre av jegere og bikkjer – utenfor på perrongen gneldret og kvinket og gjødde hunder i kasser. Å fan, togene kom til å kjøre søkka fulle idag. De hilste på kjente i forbigående, så Paul og så Hans, men snakket ikke med nogen.

«Du Hans» – brødrene gikk op og ned på perrongen. «Jeg vil like gjerne at du ikke sier til mor eller nogen at jeg har været i byen. Siden jeg ikke fikk tid til å se utover –

– Det er i anledning Lucy, forstår du. Ja – hun har altså slått op da.»

Hans så på ham – blev rød og langsomt rødere.

«Så-å –» sa han bare, ganske sakte.

I det samme måtte Paul springe på toget. Han stod ved et vindu i korridoren – Hans ventet nedenfor. Det siste Paul så, var brorens ansikt med det rare, forlegne uttrykket.

Han fikk anbragt håndkofferten sin og hengt op regnfrakken i hjørnet ved døren – kupeen var full av herrer. Så gikk han ut i korridoren og stod ved et halvåpent vindu.

Hans – kunde *han* vite noget – gutten blev så rød og rar. Nei, fy fans skinn –. Men han visste jo absolutt [278] ingenting. Ante simpelthen ikke hvad noget av det altsammen betydde. Hun hadde været sammen med Sigmund, iallfall *en* gang efter bryllupet – de to hadde været venner visstnok. Det var jo komplett idiotisk forresten, at ikke han hadde reist ut på Linløkka – om de visste noget der. Gud fader forbarme sig, for et naut han formodentlig hadde været – han hadde jo simpelthen tapt hodet fullstendig og bare rømt fra byen som en elendig kryster –. Men Lucy, Lucy, Lucy – hvad er det for noget? Jeg står jo fullkommen i mørke –.

Lucy – hadde han tatt aldeles feil av henne da – *var* hun en ganske almindelig tøsepике – nei, jeg kan ikke tro det, ikke nu heller. Men da skjønner jeg ingenting. – Lucy, hvad er det for no – og så denne Løvstø, hvad er det for en størrelse, hvad har *han* med det –?

Nei fy til rakkeren – det går ikke an å tenke slik –.

Tobakksrøken fylte hele vogngangen – alle kupeer fulle av fyrer som lo og snakket om bikkjer og jakt og jaktterreng. – Forresten, det er like bra slik – skulde bare mangle jeg satte mig ned et sted og gav mig til å skrike –. Å, men Lucy – hvad er det du har gjort da, Lucy – Lucy min?

Han kjente den lille myke ballen i frakkelommen hanskene.

– Bygdønes bad og den lysegrønne spireahekken mot vannet som lå hvitt av sol utenfor. De to satt ved et lite gulmalt blikkbord som rugget mens Lucy satt med albue på det, studerte smørbrødseddelen og suget på kopiblyanten hans –.

Den grisne granskog på myrene ovenfor Lillestrøm drev forbi kupévinduet. Paul tok de sammenrullede hansker op av lommen, kylte dem ut av kupévinduet inn mot skogen –.

Det blev sgu ikke ham som gråt når det ikke nyttet noget lell – det blev sgu ikke ham som gråt nei –. Men Gud hjelpe mig om jeg skjønner et eneste grand –.

[DEL] II.

I.

Tre år etter blev Paul Selmer gift med en ung pike som het Bjørg Berge.

Bakefter var det litt av en gåte for ham selv, hvordan han var blitt det.

*

De hadde hatt etpar gode år i forretningen, så da Henrik Alster giftet sig med fru Eck, kjøpte han en riktig pen villa på Øen. Paul beholdt deres ungersleilighet på Baklandet og den udmerkede Karen. Julie Selmer kom op til ham om sommeren, samme år som Alster var blitt gift om våren. Og de gjorde utflukter til Lerfossene og til Jonsvannet og ut til Østråt, og Henrik og hans kone holdt et nydelig selskap for fru Selmer.

«Kan du begripe –» sa Julie, da hun og sønnen gikk hjemover. Byen var morgenstille; det var timen mellom natt og daggry – enda stod hustak og trekroner skarpt og svart mot den hvite luft, men opover høidene omkring byen begynte fargene å våkne, gårdene lå og lyste som brikker mot grønne voller og lubne lunder. Det hadde regnet om kvelden, og de siste grå skytafser drev opunder himmelhvelvets klarhet; luften var mett med dufter av våt muld og løv og sjøbodenes salte fiskelukt. Elven rant bred og blank under broen, og Julie stanset, drakk inn morgenluften: «Gudbevare mig, hvor vakkert her er, Paul! Jeg er glad jeg har fått se Trondhjem! – Nei kan noget menneske begripe hvad der har gått av Henrik – gifte sig med det jåleportrettet!»

[282] Det var vel ikke så greit å være Henrik, tenkte Paul. Berit vilde på liv og død spille en rolle. Hun strevde fåfengt for å skaffe sig innpass i de gamle Trondhjemsfamiliene. Henriks og hans omgang, i de årene de hadde bodd heroppe, hadde næsten utelukkende bestått av innflyttere, løse og ledige mennesker som de selv – ja Henrik hadde jo endel familie i byen, men det var ganske jevne mennesker, svært hyggelige og greie, men dem brød altså hans kone sig ikke om å omgås: småborgerlighet, nei det holdt hun altså ikke ut; den gamle

patrisiske borgerligheten, det var noget annet, lebenskunst, sa hun. – Nu var endel av vennene deres jo blitt gifte; Mortensen og hans Else hadde allerede to smågutter, tvillinger; men fru Berit og Else Mortensen kunde åpenbart ikke utstå hverandre. Det var enslags jargong i kretsen at alle mannfolkene svermet for Else, sånn i all uskyldighet – hun var likesom innbegrepet av fin og blid kvinnelighet. Men det at alle hennes manns venner dyrket den annen unge fruene, var vel nok til at Berit Alster ikke kunde like henne.

Berit sørget for at aldri et menneske fikk lov til å glemme et eneste øieblikk, hun var en kjent kunstnerinne. Det var vel det som hadde gjort inntrykk på Henriks fantasi også – og så var hun jo vakker på en måte, distanseblender. Og med den første mannen sin hadde hun nok hatt det fælt. Alt i alt måtte hun nettopp ha appellert til alt det romantiske og ridderlige og litt sentimentale som lå i Henriks natur.

I studenterdagene hadde han forsøkt å late fandenivoldsk, og han hadde turet nokså kraftig. Nu la han an på å virke som den nøkterne, klarhodede, greie forretningsmann – flink forretningsmann var han jo *også*. Han hadde utseendet til partiet; Henrik Alster var høi og hadde god figur, især *hadde* han hatt det, for nu begynte han å bli for tjukk. Og så hadde han et lite rundt hode med røde kinner, sandfarvet hår som var klippet som en hårbørste, og gule keiser-barter. Han var lidenskapelig glad i alt som var vakkert, var friluftsmenneske, jeger, elsket bøker og bilder og hadde et naturlig instinkt ^[283] for det som var ekte og fint i kunst – der var henrivende ting imellem de maleriene han hadde kjøpt i årenes løp. Men han var kommet fra et miljø, hvor selve glosen kunst blev holdt mistenkelig og foraktet, og så var han besynderlig usikker på sitt eget skjønn, alltid parat til å innrømme, når ikke han kunde se noget godt i det som andre skrøt av, at så var det vel ham som ikke forstod det da. – Musikk skjønte han sig nu minst på – og med den hemmelige respekt han følte for alle mennesker som befattet sig med kunst, hadde det vel været en lett sak for fru Berit Eck å imponere ham.

Og nu syntes hans frue altså at han var spissborgerlig og tørr, fordi han så smått begynte å reagere mot hennes evige krav på å bli behandlet som den store operastjerne. Naturligvis var det synd på henne og, på en måte. Hun hadde hatt en herlig stemme, og nokså meget teknikk – så var hun blitt hemmet midt i sin utvikling av dette fortvilede giftermålet med en fyr, som åpenbart var et typisk tilfelle til forelesningsbruk av sadisme. Et års tid hadde hun kjempet for å holde liv i en liten gutt som var født uten livskraft; så døde barnet og hun blev separert fra mannen, fikk et heldig engagement ved en tysk Hofoper, gjorde lykke der og arvet

også endel penger etter en gudfar. Hun møttes med mannen for å få bragt skilsmissten i endelig orden, og det resulterte i Lillemor. Og på den klinikken der hun lå og fikk barnet, blev hun forkjølet, og det endte med en langvarig halshistorie. Siden var stemmen hennes aldri riktig blitt hvad den hadde været.

Hun så også en smule *passée* ut – hun var høi, på en gang litt svær og samtidig knoklet, med store nøkleben og saltkar i halsen. Det store ansiktet var smalt, med stor nese og munn, grov hud – men øinene var vidunderlige, gyldent brune. Hun hadde ramsvart hår, glatt som hestetagl, og hun bar det skilt, kjemmet ned over ørene, og brukte pannebånd – et guldbånd med en skarabé midt fremme til selskaps, og prinsessekjoler i sterke, grønne og rødlig farver.

Hvis hun ikke hadde været litt dum, stakkar, så vilde ^[284] hun jo nu ha satt alt inn på å få det godt med Henrik. Hun hadde været hans store kjærlighet, og han var sikkert fremdeles parat til å elske sin kone og skjemme henne bort, hvis ikke hun selv sørget for at han blev altfor lei av henne. Men hun bilte sig visst inn at hun holdt Henrik i ånde med det, når hun fordret en sånn litt erotisk anstrøket beundring av alle mannfolk som kom i nærheten av henne.

Og det var blitt til det nokså fort, at Berit var næsten ikke sammen med damer. De fruene som Berit gjerne vilde få istand omgang med, de brød sig ikke noget om henne, og de damene som var villige til å omgås henne, brød ikke hun sig om. Tilbake hadde hun da sin manns gamle venner.

«Jeg vilde føle det som en fornærmelse,» hadde hun ytret ved en leilighet, «hvis jeg merket at en mann kunde være sammen med mig uten å tenke på at jeg var kvinne – og attråverdig.» Den direkte foranledning var noget som Else Mortensen hadde sagt – ganske riktig snurpet da også Else sig sammen som en trekker sammen en pose, da hun fikk det svaret. Men Berit Alster *var* virkelig en fordringsfull dame slik, og det var ikke bare morro å skulle være husvenn der i gården –.

Selvfølgelig mente hun ikke det bitterste grand med sitt vesen overfor ham – ikke et øieblikk bilte Paul Selmer sig inn at fru Berit brød sig spesielt om ham. For den saks skyld, hun var da sikkert svært glad i Henrik, på sin måte; det skulde bare mangle annet; de var jo midt i hvetebrødsdagene enda, måtte man vel si. Det hele betød sikkert ikke annet enn at slik var nu hennes ideer om det som passet sig overfor en deilig dame og en begavet kunstnerinne. Så slo hun an en slik tone overfor sin manns kompagnon, så han kunde ikke slippe å anlegge et visst kurtiserende vesen – ikke uten å være meget uhøflig iallfall.

Men han var ikke sånt grasnaut så ikke han visste, det var ikke aldeles ufarlig å stå på den fot med sin beste venns unge og nokså utfordrende kone. Iallfall [285] ikke for en mann som hater høitidelige scener med folk som igrunden er ham nokså likegyldige, og generer sig for å vise moralsk forargelse overfor den første, beste –. Imidlertid så syntes han selv at denne flirtende tonen som hadde utviklet sig mellom ham og Henriks kone, var litt ekkel.

Forresten kunde han ikke tenke sig hvordan det huset skulde være, hvor han kunde ha lyst til å komme fire-fem ganger i uken – til middag, til aftens, til Berits evindelige småselskaper. Og man kan få nok av å høre «Ich grolle nicht –» og «Du bist Orplid mein Land –» selv om hun sang dem vakkert, især av å få høre hver gang at nu skulde hun synge for *ham*, hans yndlingssanger. Alle vennene av huset hadde fått sig tildelt sine yndlingssanger.

Så var det ungen deres. Henriks stedatter – et søtt lite ting forresten, svartlokket, storøiet, tynn og nervøs, forsømt og forkjælet og kjælen som en kattunge. Hun hadde kastet en ubehjelpelig kjærlighet på «onkel Paul». Unger hadde hatt det med å bry ham, helt siden han var en rødmende stor skolegutt som blev genert når medreisende småbarn henledet hele kupeens oppmerksomhet på ham ved å rope pappa pappa til ham – i verste fall tøide de små asnene sig efter ham og krafset på skoleboken som han lot som han leste i, mens ufordragelige kvinnemennesker smilte. – Nu var det Lillemor som kløv op i Pauls fang og klemte armene om halsen hans, mens hun ertet sin pappa med å anstille sammenligninger mellom ham og onkel Paul, ikke meget smigrende for den første. Det leie var at Henrik tok sig nær av det, skjønte Paul, enda han lo og forsøkte å late som ikkeno. Henrik var svært glad i den lille piken.

*

Vinteren gikk og våren. Henrik og Berit feiret årsdagen for sitt bryllup med et lite aftenselskap «bare for de nærmeste».

Paul hengte yttertøiet i hallen, da Berit ropte på ham ut over gelenderet fra annen etasje:

[286] «Lillemor spør om onkel Paul kommer op og sier godnatt til henne –.»

Paul lystret ordre. Med det samme han kom inn i barneværelset, fikk han et inntrykk av at der var ordnet om på møblene derinne. Berit stod borte foran et

toalettbord mellom vinduene; hun var klædt i noget rødgult noget, drabelig utringet.

«Nei nei, Lillemor – hold de der chokoladefingrene dine hos dig selv –.»
Jentungen satt op i sin lille seng; hun var brun om truten og klisset på fingrene, og satt med en dukke som hun klædde av.

«Er det *ekte* perler som du har i brystet, onkel Paul?» «Du synes vel det er en underlig måte vi feirer bryllupsdagen på,» spurte fru Berit borte fra speilet «– at jeg er flyttet inn hit –?»

«Mamma vil ikke sove inne hos pappa,» oplyste Lillemor, «for hun syns han ser så stygg ut når han sover, for han har bartbind på» – hun demonstrerte med et bånd som hun hadde tatt av dukken sin, holdt det stramt over overleben og bort omkring ansiktet –.

Paul gjorde et forsøk på å flykte. Men Berit snudde sig mot ham, leende, mens hun gav sine armer en siste omgang med pudderkvasten: «Ja vet du hvad! Vi kan da være like gode venner, ikkesant – for om ikke Henrik skal innvie meg i alle sine toaletthemmeligheter. – Uff!» Hun trampet i gulvet. «Jeg liker meget bedre at mannfolk er helt glattbarbert – sånn som du. Si mig, hvad *skal* jeg gjøre for å få Henrik til å slutte med både bartbind og snurrbarter –.»

«Kunde du ikke ta revanche?» foreslo Paul. «Søsteren min hadde allverdens remedier som jeg synes måtte gå an – papillotter, og nogen lange pølser av dyttetry som hun puttet inn under håret foran –.»

«Uff nei, – denslags hårfasong passer ikke til min stil. – Nei skal jeg først tenke på å revanchere mig, får det nok bli på en annen måte –.»

«Nei, nu får du slippe mig, Lillemor, – godnatt med dig –.»

«Nå kom de andre karene og,» sa Lillemor og lyttet [287] oppmerksomt efter surren av stemmer nede fra hallen. «Nå hører jeg de synger inngangssalma, ja.»

Paul lo, og moren oplyste: «Det der har hun hørt daddan sin si» –.

Han syntes selv det så idiotisk ut å komme anstigende ned fra gemakkene ovenpå – i følge med husets frue. Smakløst, det var det det var. Det var sandelig ikke god smak å ville ansette ham fast i denne rollen som husvenn –.

Sommetider fantaserte han naturligvis om en scene hvor han sa fru Berit et fornuftig, borgerlig ord – du skulde hellere skjønne på den makeløse mannen du har fått og så forresten begynne å arbeide for alvor med sangen din, istedetfor å fortelle sent og tidlig om de gamle laurbærene dine fra Tyskland og Kristiania. Men han visste godt, han kom aldri til å si noget slikt til henne.

Pokkeren stå i hele greia. Den tiden han drev og leste i Bibelen både sent og tidlig, for etpar år siden, hadde han syntes at de der ordene om «hver den som ser på en kvinne» etcetera, de inneholdt nu mildest talt en god del overdrivelse. Nu begynte han å innse, der var meget i dem –.

Han likte absolutt ikke Henriks kone. Likevel var han altså, nærmest mot sin vilje, drevet inn i et forhold til henne, som *kunde* bli risikabelt. Berit mente selvfølgelig ikke noget galt med det, det blev han ved å gjenta for sig selv – og han var just ikke forhippen på å treffe henne, aldri var han det nei. Men han kunde ikke slippe – og i lengden gikk hun ham litt på nervene. Taktløs var hun og. Men det var ikke alltid så liketil å bremse henne – uten å bli uhøflig. Og han kunde ikke la være å tenke på at rene tilfeldigheter – ytre omstendigheter, tid og sted og denslags – kan lett drive folk til å gå lengre enn de har villet. Jo det skulde være nydelige greier – fyfansskinn. Eller han blev nødt til å gjøre som Josef. Hvorefter vel forholdet mellem ham og Henriks familie vilde bli omtrent så hyggelig som det efter sigende skulde ha været mellem den berømte drømmetyder og familien Potifar.

II.

[288] For rypejakten hadde Selmer og Hauan og en ingeniør Kristvik leid den samme sæteren som de hadde hatt året før og. Så var det avtalen at Hans Selmer skulde komme op og være hos dem en stund.

En ukes tid efter at han var kommet op i Aunesæteren, gikk Paul altså nedover for å møte sin bror. Himmelen var helt dekket av gråblå skyer høit oppe den dagen. Det var svært stilt og lytt i fjellet. Engang, da en okse tok til å baule langt inne i haugene, var det som selve den vidstrakte horisont blev til lyd –.

Sæterveien bar fremover nogen moserabber, og så lå den øverste fjellgården kloss under bakken. Et stikkende gult sollys brøt frem under skylaget i det samme, og i den ene enden av den lange, brune stuelåna skinte solen tvers igjennem et rum som stod fritt mot luften og hadde vinduer til begge sider.

Paul stanset – det var som han skulde være på nippen til å huske, hvad visste han ikke, men dette utsynet her fra bakken ovenfor Rise var så vakkert så han blev like glad hver gang han kom frem hit. Nu lyste solen over de gamle upanelte tømmerhusene, og gresset på takene skjen av lange, vaiende silkestrå med tuer av sterktfarvede blomster nedi. Nedenfor gården lå en grågrønn havreaker i solskinn og krattet langs skigarden kastet lang skygge innover havren. – Men den skogmørke dal med elvens blanke bånd dypt nede lå i skygge, og innover på den annen side dalen bredte snaufjellet sig rypebrunt med striper og flekker av sne på alle de gråblå haugene.

Han var fylt av det tankeløse velvære som kommer av å gå en vei der en kjenner hver sten næsten og hver busk som stien deler sig utenom. Når han gikk her i mørke, kunde han høre hvor han var på bekken som stien fulgte den siste milen eller så – den bruste stritt over stener eller klukket nedi myrtorv, like ved eller litt lenger inne i marken.

Den tok fart og fosset, idet den stupte ned under [289] kjerreveien, og det boblet i hullet, som det hadde vondt for å svelge alt vannet. Så kom bekken frem igjen under veien og rant ned gjennom en havnehage, der guttene på gården pleiet å ha små kverner og hammere, som Paul hadde været med dem bort og sett på.

Solgløttet likesom skrumpet sammen; det siste streif falt over kjøkkendøren nede på Rise med den store hellen foran. En hvitklædd kvinne kom ut, bærende et lite

barn, og da hun gikk bortover gårdens grønnsvær, så Paul at hun hadde tykke, gyldne fletter lagt op i en krans om hodet. Der stod en barnevogn, og før moren la barnet nedi, husket hun det høit op i luften, så det lo; hun klemte ungen inntil sig og kysset den heftig.

Paul kom til grinden i det samme og holdt den oppe for henne. Hun neide litt til svar på hans hilsen, og han fikk inntrykk av noget lyst og bløtt, blendende snehvitt-og-rosenrødt. Blottende ung så hun ut til å være.

*

Han fikk kaffe på det store kjøkkenet, ved et vindu som vendte ut mot dalen, og da han så kjerren nede i veien, gikk han ut for å møte broren. Paul var kommet et lite stykke nedenfor der hvor bekken går under gårdsveien, da det hendte: Nede i bakken kom den hvitklædte opover med barnevognen sin, og enda lenger nede svinget kjerren omkring et fremspringende fjellstykke. Hans gikk ved siden av, han vinket da han blev vår broren –. I det samme blev hesten skremt av et eller annet – kjerren bort i en stabbesten og bagasjen deiset av til alle kanter – og så tok hesten ut. – Hans hadde fått grepet i tømmene og blev dradd med, mens han forsøkte å få bedre tak, og Paul styrtet ned mot barnevognen og den hvitklædte, subbet dem unda ned i grøften på opsidan av veien – så op igjen og ut på veien for å prøve om han kunde få stanset den løpske farkosten som kom rasende. Dermed fikk han se hest og kjerre og broren bli borte utover på den motsatte sidan, hvor veilegemet lå svært høit. Paul skled nedover, og grus og småsten raste ut om ham. – Hans lå stille i gresset, og innover jordet rente Anton Rise og drengen for å ta hesten som [290] fortsatte vidare dundrende med vraket av kjerren, og oppe på veien kom skyssguttan løpende med den mannen som han var blitt stående og snakke med.

Da Paul snudde på broren, så han at Hans var hvit i ansiktet under blodet, og uten pust. Han var dyktig opskrubbet på den ene sidan av ansiktet, men Paul kunde ikke kjenne noget til brudd, da han følte med fingrene rundt indi håret – og nu tok gutten nogen små, likesom overfladiske åndedrag. Rise og drengen kom borttil, og de håndfor varsomt den bevisstløse, men det var jo ikke mulig å få på det rene med det samme, hvor meget han var kommet til skade. De gjorde istand en bære av hesjestenger og trøier, og bar Hans opover til Rise. Bakefter gikk skyssguttan og gråt – han var bare en guttunge på en elleve–tolv år.

Nu var det den unge hvitklædte kvinnen som lukket op grinden for dem. «Gid, det er da vel ikke noe farlig – er han død!» sluttet hun i etslags kvalt skrik.

«Neida, neida,» skyndte Paul sig å svare. «Min bror har fått en hjernerystelse, men jeg håber ikke det er så alvorlig –»

Hun var kritthvit i ansiktet og trengte sig med barnevognen fort efter dem gjennom grinden, idet hun så sig redd tilbake efter mannen som kom leiende med hesten – den så nokså stygg ut, blodig bakpå låret, villøiet og skvetten enda –.

*

Anton Rise hjalp Paul med å få broren lagt iseng på værelset innenfor gangen. Da de skulde ha av ham støvlen på venstre foten, merket de leggbenet var nok brukket like ovenfor ankelen. Hans åpnet øinene et øieblikk, men straks efter blev han borte igjen. I det samme de hadde fått lagt ham i sengen, banket det på døren, og enda før nogen fikk svart kominn, stod der en stor, blond dame:

«Mitt navn er fru Anderson, mrs. John Anderson – jeg tenkte jeg kunde kanskje være til nogen hjelp her, – jeg har gjennomgått et kursus i first aids så –»

[291] «Mange takk, frue, men jeg tror ikke her er mere som kan gjøres nu, før doktoren kommer –»

Men mrs. Anderson slo teppet tilside for å se på den nødforbindingen som Paul og Anton Rise hadde anlagt. Paul stod, ergerlig og håndfallen, og visste ikke riktig hvordan han skulde bli av med henne, da snudde hun sig mot ham, grep hans hånd og krystet den:

«Men hvordan skal jeg få takket Dem for Deres behjertede optreden – De har frelst min nieses liv og babyen min – men De kan visst sette Dem inn i en mors hjerte –»

I det samme kom Elen Rise – doktoren vilde gjerne tale med grosserer Selmer selv. Telefonen var i et lite værelse ved siden av kjøkkenet, og mens Paul stod og forklarte lægen brorens tilstand, så vidt som han skjønnte den, og fikk beskjed om hvad han skulde gjøre så lenge, hørte han en høi og henrykt ungpikestemme ute på kjøkkenet:

«Ja gid, Elen – han er altså til de grader kjekk! Tenk, det syntes jeg med det samme jeg så ham, da han kom i eftermiddag, at han var noe av det mest knakende kjekke jeg har sett – og så søt som den bisen hans er da!»

Paul kom til å smile litt, enda han var nokså nedstemt.

*

Lægen kunde ikke være her før om en fire-fem timer. Paul satt ved det åpne vindu; innimellem var han borte hos broren som lå urørlig, flatt utstrakt; hans bleke profil tegnet sig skarpt mot den blåmalte tømmervegg. Men pusten var litt kraftigere nu –. I det samme begynte Hans å kaste op. – Paul holdt ham, så han ikke skulde kveles av det –. Fikk stelt om ham etterpå. Men da brekningene var over, kjentes huden litt varmere og han mumlet noen ord, med øinene på gløtt –.

Men noe hyggelig var det nu ikke –. Medett kom Paul i tanker om at sist han så broren, det var på Østbanestasjonen den dagen. Han selv hadde ikke været sønnenfjells siden. – Nei det her var riktig ille – og stakkars Hans, det blev altså ikke nogen jakt av for [292] ham iår – ja han selv kom vel ikke opover til sæteren mere denne gangen, han heller.

Vinduet vendte ut mot dalen, og nu var skogåsene svarte og elven lyste svakt nedi mørket. Like utenfor var den gamle bondehaven med kronglete epletrær og bærbusker som lodne klumper av mørke i den dunkelgrønne gressvoll, og like innunder vinduet stod en rosenbusk som ikke var helt avblomstret enda, så høit lå gården.

Paul gikk bort og la hånden på Hans' panne – den annen rørte på sig og mumlet igjen – nu begynte han å bli varm i huden. Paul lettet op broren og skjøv innunder ham en av de hodeputene som lå ferdige i reserve. Om en stund kunde han vel kanskje ta bort noen av varmeklaskene –.

Timene gikk. Omslaget var kommet nokså sterkt; Hans var febrilsk nu og urolig, drakk grådig vann med sur saft i. Det var helt mørkt ute nu, og Paul hadde tendt en liten lampe og stilte den på kommoden borterst i rummet. Han begynte å bli forferdelig søvniq – de hadde jo tørnet ut tidlig deroppe, uten at det derfor var blitt noget av at de skulde gå tidlig til ro. Han var borte ved sengen og fremme ved vinduet og så tilbake igjen til kroken ved kommoden. Gyngestolen var ikke gunstig å sitte i, når en ikke måtte sovne, og de innbundne årgangene av et barneblad som han fant i hengehyllen, dugde ikke stort til å holde sig våken på. – Innimellem spekulerte han på hvordan han burde meddele moren begivenheten – best å vente og se hvordan det gikk – hvis ikke lægens uttalelser falt slik så det kunde bli riktigst å telegrafere –.

Han var takknemlig for avbrytelsen, da mrs. Anderson kom i døren og spurte hvordan det gikk: «og så skulde jeg spørre fra Elen, om De vil ha inn en kopp kaffe – for De blir vel trett –»

Kaffe var sikkert ikke dumt. Så han sa takk til.

Litt etter blev det igjen banket ganske sakte på døren. Det var den hvitklædte unge med de gyldne flettene. Hun stod med kaffeboardet: «Kan jeg sette det her?» – [293] Stilte det fra sig på bordet og skjenket kaffen: «Hvordan er det med Deres bror?» Hun talte i hvisketone og sperret øinene vidt op, hvergang hun sa noget.

«Jotakk, det er ikke å vente det kan være bedre. Men kjære frøken, er De oppe enda – vi holder da vel ikke hele gården våken –?»

«Nei, Anton og barna har gått og lagt sig, men Elen og tante Selma sitter ute på kjøkkenet. Og jeg synes ikke jeg kan legge mig før doktoren har været her –»

«Jo kjære, det må De ikke tenke på –. Der kan ikke være noget å si, min bror har fått en hjernerystelse, og det går akkurat som slikt pleier –»

Den unge piken blev stående med bøid hode og nedslagne øine:

«De har reddet mitt liv, De –» hun grep efter hans hånd, neide «takkt –»

«Å nei da – det var da for den saks skyld min bror som – ja stanset hesten fikk han altså ikke dessverre –»

Hun rystet på hodet, slo op sine øine mot Paul – og han så i det samme at de undre øienlokkene hennes var for tykke og gikk litt for høit op over øiet; det skjemte ansiktet, som ellers vilde ha været riktig yndig.

«Jo det er Dem som har reddet mig og baby Sydney. Det sier tante også, det.» Hun snudde sig mot døren, vendte sig om mot ham igjen: «Men gid, jeg har jo rent glemt å presentere mig jo – jeg heter frøken Berge, Bjørg Berge –» vekk var hun.

Litt senere, da han lyttet ut av vinduet, hørte han duren av nogen som kjørte langt nede i lia. Og straks efter blev der uro ute i kjøkkenenden av huset – de hadde nok også hørt det. Det var doktoren, gudskjelov!

Hans Selmer måtte bli liggende der han lå, minst en uke – han var nokså sjaber; hjernerystelsen hadde været ganske alvorlig. Gikk alt godt, så kunde det passe at han blev med til Trondhjem når Pauls ferie var slutt, og blev lagt inn på sykehuset med det brukne benet sitt.

«Du kan da begripe at jeg vil ikke vite av, du går hernede og slenger,» sa Hans, «det kan jamen være nok [294] at jeg er nødt til å ligge her – pell dig op på sætra

igjen, du far! Jeg vil ikke ødelegge ferien for dig og!»

Men det vilde ikke Paul høre tale om. Han gikk op en eftermiddag for å hente noen av sakene sine, og da han kom ned neste kveld, fant han broren nokså dårlig, med hodepine og kvalme og temperatur.

«Ja det er bare sludder,» sa Hans.» Hu derre norskamerikanersken har sittet her, og så har der været en innom som de kalte lærer Jevne –»

«Kan du se da! Det er nok best at jeg er her og passer dig –»

*

Han var ute og skjød en rev en morgen, og så prøvde han fiskelykken i noen småvann som lå litt innpå, ikke langt fra gården. Men lenge torde han ikke være fra broren. Mrs. Anderson var svært villig til å sitte hos ham, men hun snakket så meget, så Hans svettet bare han hørte henne nevnt.

Hans måtte jo ha hjelp med ditt og datt, og av og til var han også nokså dårlig, så Paul lå våken en god del av natten, brente lampe og leste «The Newcomes» – han pleide å ta med Thackeray i de små hendige utgavene på Indiapapir til ferielesning. Da han var ferdig med den, fantes der ikke noget annet i huset som han kunde lese. Og det blev litt langsomt av og til å sitte hos broren – en mann som ligger efter hjernerystelse, kan en jo ikke snakke så svært meget med.

Paul spurte mrs. Anderson om hun kunde låne ham en bok, og hun gav ham to sixpenceutgaver av Ellinor Glyn – komplett uleselige. Derefter bragte fruene ham to hefter av et magasin som het The Catholic World. – Paul kunde ikke blitt mere forbauset om hun hadde tilbudt ham bøker på sanskrit. Da hun så at han undret sig, lo hun litt nervøst:

«Ja vi er nemlig katolikker, mr. Anderson og jeg – hans mor er irsk da. Men de vet ikke det her i huset, så jeg vil be Dem ikke si noget om det – De vet, denslags folk har så skrekkelig mange fordommer –»

Paul blev litt forarget, for han likte ikke mrs. Anderson [295] større. Skjønt hun mente det visst godt med folk – vilde endelig hjelpe ham og hans bror det hun kunde. Hennes mor hadde været her fra Rise; hun var i familie med Anton Rise, men langt ute, og de var her som «paying guests», det undlot hun ikke å opplyse. Den lille frøken Berge som var med henne, var datter til en kusine av mrs. Anderson; hun var fra Kristiania.

Pikebarnet var ikke nær så nydelig som han hadde hatt inntrykk av det første han så henne. Hun hadde virket så yndig, sånn som hun stod der med det lille barnet i aftensolen, ung og hvitklædt. Det gjorde det likesom litt anderledes at barnet ikke var hennes – skjønt hun var søt forresten, når hun stelte med de små, lille Etta og den tykke babyen og Elens minste gutt – sånn storesøster-moderlig. Men føttene hennes så så svellende tykke ut i hvite tøisko – noget som Paul alltid hadde synes var særskilt lite pent. Og krøllene, som fra morgenstunden av rammet inn hennes bløte, ovale ansikt under flettekransen, hadde en tendens til å gå ut i løpet av dagen, og så hang de som glatte stranter – akkurat som tustene til Tua i gamle dager.

Men naturligvis var Bjørg Berge pen – hun hadde strålende farver, gyldent hår, skjær hud, frisk munn og pene tenner. Figuren var litt rikelig utviklet for alderen, for han vilde ikke anslå henne til å være mere enn en seksten–syttten år – ansiktet var helt barnslig, og hun virket svært uutviklet når hun snakket –.

*

Hun plukket av ripsen for Elen Rise etpar eftermiddager, og han satt ved det åpne vindu, og så kom de til å snakke sammen. Hun kom bort, stod med armene på karmen og spurte Hans hvordan han hadde det – uttrykte sin beundring for ham som hadde grepet den løpske hesten. Hun vilde jo ha det til at hun og ungen hadde været i livsfare den aftenen – nå, naturligvis, det *kunde* ha gått svært ille –. Så hver morgen, når Paul kom inn til frokost, satt frøken Berge der og ventet for å spørre til medisineren, som hun kalte Hans. Så blev det gjerne til at hun satt og underholdt ham mens han [296] spiste. Og han syntes det var nokså pussig å høre på henne – Bjørg snakket om Karljohan og musikken og teatrene og Nordmarka og Samfundet: hun hadde hatt en bror som hadde været medlem av Studentersamfundet, og det var Bjørg åpenbart uhyre stolt av; i hennes øine var det svært stort å være «akademisk dannet». Og Eivind hadde været så rasende begavet, forsikret hun gravalvorlig, ja hun lot til å mene det var visst nærmest det han var død av, for han var død av hjernebetendelse for et år siden. Det var av hensyn til Eivinds fremtidige karriere at han og hun hadde tatt navnet etter den gården som deres far var fra, Berge; foreldrene het Jacobsen, og faren hadde en manufakturbutikk i Storgaten – og Bjørg beundret hele sin familie, så det var virkelig ganske rørende. – Hun var i det hele så utpreget småborgerlig Kristianiapike, så Paul blev ganske varm om hjertet og litt sentimental av gamle minner fra studenterdagene. – Visst var hun et søtt lite menneske, og han spaserte med henne nedover veien noen ganger, og de gikk ifølge til landhandleren, og han

kjøpte en kopp som var forgyldt og bemalt med roser og «Snild pike», fordi hun hadde beundret den så komisk alvorlig: «gid, den er da vel altså sånn i den grad ekte bondestil vel!» Og da hun fant den på sin plass ved frokostbordet neste morgen, blev hun rød: «Isj, De synes visst jeg er dum, De – jeg er sikker på De har gjort det bare for å gjøre narr av mig! Men jeg skal si Dem, jeg er *slettes ikke* så barnaktig, jeg, som De visst tror –»

*

Lægen hadde været oppe, og han syntes Hans Selmer hadde det så bra så det gikk an å kjøre ham den lange veien ned til Støren stasjon, når Paul nu måtte tilbake til forretningen. To dager før Selmerne skulde reise, kom Arnt Hauan og Leif Kristvik nedover for å høre hvordan det stod til; da var Hans så kjekk så han forlangte å få en pjofter med de andre og et slag poker ved sitt sykeleie.

Paul fulgte kameratene et stykke på vei, da de gikk opover igjen neste dag etter middag. Han var på nedturen; [297] det skumret allerede så smått, da han kom til en stor myr som lå innunder noen moserabber en halv mils vei ovenfor gården. Den vesle setteren hans svam hit og dit så han så bare den hvite ryggen dens og halen skimte frem inni kjerringriset. Med ett satte bikkjeungen avgårde og fór bjeffende og logrende løs på en skikkelse som satt sammenkrøpen i kanten av stien.

Paul kjente det blåmønstrede strandtørklæet til Bjørg Berge. Da han kom nærmere, så han at hun hadde tatt av sig på det ene benet.

«Hallo, Bjørg – De vil da vel ikke si at De har *gjort* Dem noget –? Det skulde bare mangle – at nu *De* var kommet nogenting til –»

Bjørg Berge rystet på hodet:

«Jeg har bare skrubbet mig – jeg snublet, og så rev jeg mig på en vemmelig tørrbrisk som lå nede i lyngen –»

Det var en nokså stygg flenge – den runde pikeleggen var aldeles overklint med blod, det hadde silt helt ned på foten, som var brun av myrgjørme. Hun hadde været ute og plukket multe – et halvfyllt blikkspann stod ved siden av henne. Paul hentet vann i spannlokket og vasket ut såret, som var fullt av ulltråd; tilfeldigvis hadde han et ubrukt lommetørklæ på sig, og så laget han en kompress av det og bandt hodetørklæet hennes utenpå.

Men da hun skulde ta på sig strømpen, var den så sundrevet så den kunde ikke holde noget på forbindingen, søkkvåt og skitten av myren var den og.

«Bi litt, så skal De se –» Trass i hennes protester skred Paul til å ta av sig på det ene benet og krenget forsiktig sin sportsstrømpe på frøken Berge.

«Hvordan går det – det gjør ikke altfor vondt vel, når De trår på benet? Nei la nu mig få spannet da – vil De ikke ta mig under armen?»

Og de lo litt av ham som så så komisk ut med ett bart ben og ett i strømpe –.

Kvelden var svært mild, og på den overskyede himmel lyste messinggule og ravgule render i nordvest over fjellene på hin siden av dalen. Luften speilet blekt i myrhuller [298] ute på vidden; vannet i fjellbekken svartnet innunder torvkanten, men hvor den rant stri over stener, glitret det litt gull av solskyenes glans. Bekkesurlet og sus av vann lenger innpå vidden og det sakte syg av litt kveldsvind gikk sammen til en mild, vemodig høstlig tone. De to unge gikk næsten helt tause. Paul bare hvisket når stien bar nedover eller blev stenet – «ta armen min her nu,» og Bjørg tok ham under armen uten å si noget.

«Er det vondt,» hvisket han innimellem. «Det er ikke altfor vondt for Dem vel?»

«Å nei da – det er ikke så *fælt* vondt –»

Der var bare et blekt lys innunder skyene i horisonten, da de kom frem på brekken ovenfor gården. Dalen lå mørk, med glimt av glans på elven dypt nede i bunnen, og små røde gloøier av gårder og heimer i de svarte, skogladne lier. Like under dem lyste det varmt og hjemlig ut av kjøkkenvinduene på Rise, og fra fjøset strømmet lykteskinn – budeien kom i den åpne fjøsdør, tømte en bømte op i den store melkesåen.

«Gudskjelov,» sa Paul inderlig, «at vi kom så langt da. Stakkars liten, jeg er redd De har hatt det *fælt* vondt –»

«Å neida,» sa Bjørg.

«Sånn kjekk liten pike De er!» Han gav hennes arm et lite trykk inn mot sin side. Så bøide han sig og kysset henne på munnen – kysset blidt og ømt den vindkolde barnemunnen, som han kjente lukke sig blygt og uerfarent under hans leber:

«Stakkars lille Bjørg – jeg synes De er en ordentlig kjekk pike, jeg!»

Idet de kom inn i gangen, spurte han:

«Har De jod – eller Deres tante – nå men da skal jeg komme med – De må la Deres tante smøre jod på og legge omkring et gasbind –»

Bjørg drog sin arm ut av hans og smøg sig stille inn av spisestudøren.

*

Nogen minutter etter kom Paul inn i spisestuen med jodflasken og noen pakker gasbind. Bare den ene hengelampen [299] var tendt; den lyste over to kuverter på den ene enden av det lange spisebordet som stod med duken på alltid. Paul gikk mot fru Andersons dør – da oppdaget han at Bjørg satt i den lille kurvstolen ved det midterste vinduet. Det var halvmørkt derborte, men han så hun hadde ikke fått av sig vindjakken enda.

«Å, sitter De der – er mrs. Anderson inne hos sig selv?»

«Tante skulde være med Elen bort til læreren ikveld –» Bjørgs stemme var lav og uklar; hun holdt hodet snudd fra ham.

«Tror De De kan greie det selv – her er flasken og her er bind – men snilde søte, sitter De og gråter –. Er det så vondt, Bjørg?»

«Det er ikke for det –»

«Men kjære, hvad er det da – er det noget jeg kan gjøre for Dem?».

Hun snudde sitt hode mot ham – det hvilte, litt tilbakebøid, mot den runde puten av falmet kanvasbroderi. Håret holdt på å falle ned, skimrende som mørknet gull i det svake lampelys, og i det fulle, ovale ansikt var øinene som store, mørke brønner der fløt over – tårene trillet fort etter hverandre nedover de røde kinner og blinket, idet de dryppet ned på den myke, hvite hals.

«Der har aldri nogen mann kysset mig før,» sa hun bevende høitidelig.

Paul visste ikke akkurat hvad han burde svare på det. – Hun så forresten aldeles henrivende ut, sånn som hun satt der, varm, oppløst, badet i tårer – bokstavelig – barnslig og jomfruelig –.

«Jamen herregud – synes De det gjorde vondt da –» sa han lett.

Hun kastet sig heftig i stolen, og så brøt hun ut i høilytt gråt. Paul følte at han var en banditt.

«Bjørn da, søte lille Bjørn – har jeg gjort Dem vondt – det vilde jeg da ikke, kan De skjønne –.» Hun bare gråt. «Bjørn da – var det virkelig så skrekkelig, synes De –»

«Jeg hadde alltid tenkt,» hulket Bjørn, «at det vilde [300] jeg kunne si til min forlovede, om jeg engang fikk nogen, du er den første mann som har kysset mig. Det har været min drøm helt siden jeg var småpige, det –»

Det var svært – men det var jo gruelig rørende og. Paul sa motfalle:

«Ikke vær så bedrøvet da, Bjørn – jeg mente jo ikke noget med det. Ikke vær vond på mig da» – han tok etter hennes hånd – «jeg mente virkelig ingen verdens ting annet enn jeg syntes De hadde været en ordentlig tapper liten pike. Jeg kysset Dem akkurat som en tar og kysser et barn –»

«Det er vel akkurat det vel!» skrek hun heftig. «Hvis De hadde brydd Dem om mig så –. Men jeg er altså ikke nogen unge, det skal jeg bare få lov til å oplyse Dem om! Jeg er fylt atten år! Men De har behandlet mig hele tiden akkurat som jeg skulde være en unge –!»

«Jamen da ber jeg Dem virkelig omforladelse, frøken Bjørn. Det falt mig ikke inn –. De må jo da vite at jeg synes De er rasende søt – men jeg kunde ikke være anderledes enn jeg var mot Dem, synes jeg – det vilde været å begå barnerov –.»

«Bryr De Dem noenting om mig da, Selmer –» hun så spent op på ham.

«Javisst bryr jeg mig om Dem. De kan da vel skjønne det.»

«Ordentlig?» Øinene hennes var sorte av alvor – hun så fortryllende ut, enda hun var litt for rød og hoven av gråten nu.

«Ordentlig,» sa Paul, og så smilte han ned til henne, for hun stirret så intenst og forventningsfullt op på ham. «Ordentlig.» Dermed bøide han sig og kysset henne. Hun slo armene om halsen hans, klemte det varme, tårevåte, bløte kinnet inn mot hans:

«Jamen er du *gla* i mig da?» hvisket hun innimellem at hun kysset ham.

«Gla i dig – du kan skjønne jeg er gla i dig –»

«For *jeg* har været gla i *dig* hele tiden – like siden du reddet mig borte på veien –.»

Han hjalp henne med å stelle såret på leggen, og [301] hele stuen og de begge to kom til å lukte av jod. Derefter hentet Bjørg tekannen som hadde stått ute på komfyren en evig tid, og hun skjenket te for ham – den hadde på engang denne flau smaken av landhandlerskuffer og var blitt besk som blekk av å stå. Og for hvert øieblikk gikk det mere og mere op for Paul, at her var han da visstnok kommet op i enslags forlovelse – og han kjente sig en smule overveldet. For ikke å vise det, foreslo han Bjørg, da de var ferdige med kveldsmaten, at de skulde gå ut en liten tur. Og med armene tett omkring hverandre drev de nedover veien – men det var søkkende mørkt ute og veien var stenet og ujevn, så det var ikke i og for sig innbydende å spasere ikveld. De kysset hverandre en masse, for Paul var fremdeles for overveldet av den vending sakene hadde tatt, til at han kunde si noget synderlig, og Bjørg var stille henrykt. Så begynte det å duskregne og straks efter å regne ganske ordentlig.

Før de skiltes ute i gangen, hadde de avtalt at Paul skulde skrive, straks han kom til Trondhjem, og når hun og hennes tante kom til byen om en ukes tid, skulde hun ringe ham op. For Paul erklærte, hun måtte ikke tenke på å stå op imorgen og si farvel til ham – de skulde kjøre så tidlig –.

Hans sov da Paul kom inn på rummet, og han klædde av sig, litt ille til mote. Dette her kunde da umulig være alvor –. Han blev liggende våken en god stund og spekulere på hvad det egentlig var han hadde gjort –.

Hun var da oppe næste morgen, da de skulde reise, og Paul tok en heftig og kjærlig avskjed med Bjørg Berge ute i den lille gangen som førte ut til bakhaven –.

*

Hans Selmer blev lagt inn på St. Elisabeths hospital. Paul gikk og besøkte ham hver dag, og hans venner i Trondhjem var svært hyggelige og deltagende mot hans bror. Else Mortensen og Berit Alster sendte omkapp små delikate retter, hjemmelavet konfekt og hjemmebakke kaker. Var ikke den ene der, så var den annen der, men oftest den annen, når Paul kom inn til broren.

[302] Så da Bjørg ringte ham op en dag, var Paul oplagt til å hilse henne med nokså stor henrykkelse – hun var da iallfall en avveksling. Hun og tanten bodde i et familiepensjonat nederst på Søndre gate.

Akkurat den uken var det strålende høstvær. Og Paul Selmer var på farten med mrs. Anderson og Bjørg, men oftest med Bjørg alene, for mrs. Anderson var innviet i hemmeligheten. Han og Bjørg var på Gråkallen en eftermiddag i tindrende

klarvær, og de var inne ved Lerfossene en eimende våt og mørk høstkveld, da det var så mildt så den våte luften var næsten lummer: de gikk på veien mellom begge fossene, og krattet opover de høie, foldete lerbakker este av væte, og elven rant svær og blank med truende hvirvler uti det mørke vann, som speilet lysene fra kraftstasjonen. Lyset speilet i pytter på veien og luften var full av fosseduren og rislen og sus av småbekker – de var som på bunnen av en rar og våt, lun verden; – de kysset og kysset hverandre i mørket, og Paul gav sig helt over i stemningen. Herregud, visst var han glad til, fordi skjebnen hadde ført ham og den lille søte piken i hverandres armer. Han var glad i henne, ja det var han. De spiste til aftens på Fossestuen, og der var ikke en mors sjel denne kvelden uten de to.

En dag tok de til Melhus med toget; da var fru Anderson og de to små med. Paul hadde bestilt skyss og kjørte damene en tur opp langs Ånøia. Det var det samme strålende været med sol og tindrende blå høsthimmel over mørke granskoger; de store gårdene lyste gildt med rødmalte og okergule og hvite bygninger mot høstlig brogede løvlunder og grønne voller og lys stubbaker. Det var umulig annet enn være glad, selv for en uforsettlig forlovelse, når verden var så vakker og piken søt.

Om eftermiddagen dagen før tanten og hun skulde reise til Kristiania, var Bjørg oppe hos Paul i hans leilighet. Karen hadde dekket et fint kaffebord til to og pyntet med høstblomster. Etterpå satt de sammen i lenestolen ved vinduet og så på at det blev mørkt; lykten utenfor lyste i løvet på den store gamle poppelen, og de la planer. Paul sa ja til alt Bjørg sa – de skulde ha et [303] lite eget hus med have, og de skulde reise bryllupsreise til Paris, og Nordland hadde Bjørg lengtet sånn etter å få se bestandig, like siden hun leste «I Eventyrland». Paul var villig til alt –.

Hun måtte sette om håret sitt, før de skulde gå og møte tanten på Britannia. Bjørg smilte litt genert til ham, idet hun skred gjennom døren inn til hans soveværelse. Og Paul satte sig til pianoet og spilte bryllupsmarsjen av «Bryllupet på Ulfåsa» for å feire det var første gang hennes hårnåler lå på hans toalettbord, som forresten var en gammel dragkiste. Bjørg ropte ut og spurte om den var et arvestykke, og hvem var den nydelige damen han hadde et bilde av på bokhyllen: «Gid hvor *skjønn* hun må ha været, du – forresten, du ligner henne! Du, tror du din mor kommer til å like mig –?»

«Det gjør hun sikkert.»

«– Uff nei, la være å buste mig til igjen da vel,» bad Bjørg, hun kom ut og stod over ham som satt ved pianoet. Så måtte hun rote igjennom notene hans – hun spilte selv og sang litt også, hadde en søt liten stemme. De somlet sammen ved pianoet til

de oppdaget de måtte fly som de hadde fanden både for og bak – det var Paul som hadde invitert damene til å spise ute i kveld, og det skulde bare mangle at tante Selma kom først. –

Dagen etter møtte han op på stasjonen, belesset med bøker og blomster og kaker til ungene og konfekt til damene, og så reiste de.

III.

Paul fikk brev fra Bjørg flere ganger i uken – lange brever, hvori hun forsikret ham om sin kjærlighet og betrodde ham sine tanker, «men du synes kanskje jeg er rar som går og grubler på slikt, kjære, du må ikke le av den lille piken din for dette,» og hun fortalte om alt som de gjorde hjemme og om syklubben og venindene.

Også fra fru Jacobsen hadde Paul fått brev – Bjørg hadde aldri hatt nogen hemmelighet for sin mor, og så [304] måtte han jo si hun kunde fortelle moren om sin forlovelse. Brevet fra Bjørgs mor var på tre og en halv side parfymert, fiolett eskepost og litt høittravende, syntes Paul – han klødde sig i hodet og forfattet et pent og høflig svar.

Nu skrev han altså atter kjærestebrev hver uke, og reflekterte neppe selv over at denne gangen falt det ham meget lettere – han fylte to kvartark av firmaets brevpapir i en fei, og kjælenavner og uttrykk for ømhet fløi fra hans penn som ingen verdens ting. –

Neppe var hun borte, så stod hele historien for Paul som noget absolutt uvirkelig. Selve den livlige korrespondansen – ja det var likesom der ikke var nogen realitet bakom. Det dukket op i hans erindring, hvordan han engang mens han gikk i middelklassene, hadde latt sig lokke av en lærerinne til å begynne brevveksling med en jevnaldrende svensk gutt som bodde i Uppsala. I begynnelsen skrev han og Nils Gösta nokså ivrig til hverandre – skildret sine bedrifter i ferien og de av sine eiendeler som de satte mest pris på; det var omtrent som å skrive norsk stil over selvvalgt emne. Da de ikke hadde mer slikt å fortelle hverandre, gikk korrespondansen istå av sig selv. Næsten ubevisst ventet Paul at det skulde gå likeens med hans og Bjørg Berges brevveksling.

Innimellem så han det ganske klart og nøkternt – det var slettikke så sikkert at det gikk slik. Han kunde jo si seg selv uten å være altfor innbilsk – det var nokså naturlig om Bjørg Berge gjerne vilde bli gift med ham. Han hadde en god forretning, var av god familie, så godt ut, – og han hadde kysset og kjælet for den vesle uerfarne jentungen og lovt henne egen villa og Pariserreise. Men det fikk jo tiden vise, hvad det blev til. Han hadde da ihvertfall været temmelig forelsket i Bjørg, da han var sammen med henne – han kunde sikkert kommet ut for verre ting enn å bli gift med *henne*. –

Han undret sig på om Henrik hadde skjønt noget – han hadde jo fartet omkring med Bjørg og tanten hver eneste dag, den uken de var i byen, og nu drysset disse langsmale, kulørte konvoluttene med rund ungpikeskrift [305] ned over hans bord på kontoret. Hans hadde formodentlig trodd det var bare oppmerksomhet til takk for at de hadde været så deltagende, da han lå kadukk oppe på Rise. Forresten, hvad Hans tenkte eller ikke tenkte ved det, så vilde han aldri si et mukk, før Paul selv bragte saken på bane. –

Da broren kom ut av sykehuset, bodde han hos Paul en fjorten dagers tid, mens han skulde venne seg til å bruke benet. Det var hyggelig; de satt i hver sin stol og leste, og sommetider kom etpar av Pauls bekjente op om kvelden og de spilte kort. Karen gjorde ekstra anstrengelser til alle måltider, så studenten kunde komme til å se riktig godt ut når fruene fikk se ham igjen.

Det hadde lyktes Paul å undgå Berit Alster nokså meget en stund; men efter at Hans var reist, hadde han henne i telefonen igjen rett som det var. Akkurat i denne tiden var forresten hennes vesen litt mere avdempet overfor andre herrer og mere hustruelig overfor Henrik, og en dag antydet da Alster for sin kompagnon at der forestod en gledelig begivenhet i villaen ute på Øen. Det var jo gildt – så kanskje Berit kunde slå sig litt til ro da.

En aften i november ringte hun op til ham igjen:

«Du – kan du ikke se bortom. – Henrik var nødt til å gå til Moens, men jeg orket ikke bli med – Lillemor har været så elendig, jeg er redd hun holder på og får bronkitt – uff, jeg er så utslitt av natte-uro og nedfor og nervøs – jeg tåler så lite å sitte alene om dagene, du – kan du ikke komme bort og være litt hyggelig mot mig –.»

«Allright.» – Faen til kjerring. Det var ikke vær til å jage en hund ut i, bitende sno og snedrev som lå omtrent vannrett i luften. «Jaja da, Gulla, vil du være med –? Vi får vel gå vi, bisken, når dama vil så –.»

Han blev vist inn i Berits dagligstue, hvor han alltid var redd for å komme til å rive ned noget – der var næsten ufremkommelig for bare stålampes og staffelies og småbord med fotografier av kunstnere, men især av [306] Berit, i roller og i civil, og så holdt hun alltid dempet rød belysning. Ikveld var det forresten godt å komme i hus, han brente i ansiktet av været.

Fru Alster satt på den lave chaiselonguen foran kaminilden, hvilende i det store, hvite bjørneskinn, og hadde Lillemor hos sig. Barnet var i nattkjole og tullet inn i et pledd. Så fulgte først den sedvanlige scenen – han måtte bære ungen op på soveværelset, og Lillemor forlangte at onkel Paul skulde sette sig ved sengen hennes og fortelle en historie. Det var enslags fortsettelsesroman som han hadde kommet til å begynne på, en kveld han ikke kunde finne på noget annet – om Gulla, hunden sin, og to småpiker som het Guro og Ambjørg. Navnene hadde han tatt fra Tuas to barn, som han forresten aldri hadde sett, men Lillemor kjente dem jo fra fotografiene oppe hos ham, – i Pauls beretning var de nu alt blitt store piker som gikk turer i fjellet og opplevde en masse rart. Heldigvis moret det ikke Berit det grand å høre på, så hun gikk straks ned igjen, med en formaning til Lillemor om ikke å plage onkel Paul for lenge «– hører du, Paul, det er så sent – ikveld må det være en bitte liten historie –.»

Da han kom ned, satt Berit allerede ved bordet inne i spisestuen – hun leste avisen, mens hun ventet.

«Det er da leit at Lillemor skal være blitt så forkjølet –»

«Uff ja, jeg håber ikke det er noget – vil du ha teen din med det samme?»

Hun hadde håret hengende i fletter nedpå brystet og et sølvbånd bundet om pannen. Det skulde visst bety enslags morgenkjole, den der sølvblomstrede, fiolette slåbroken hun hadde på – den så nokså teatralsk ut –.

Hun puttet sin arm innunder hans, da de gikk tilbake til stuen:

«Uff, jeg synes altså at Henrik kunde blitt hjemme når ikke jeg orket bli med – kan du skjønne han skal behøve å fly til disse slektingene sent og tidlig –.»

«Han fyller jo sytti år idag da – det er billede og allting i avisene –.»

[307] «Og imorgen vil han bli med Hauan innover – i dette grusomme været! og bli borte over søndagen. Skal du og være med –?»

«Ja, jeg hadde da tenkt det –.»

«Du – nei sett dig hit da. Du Paul, – du er da min venn –?»

«Ja selvfølgelig.»

«Si mig – tror du det er lett å være mig –» hun grep hans hånd nede i det hvite skinnet, hullet sig bakover mot hodegjerdets silkeputer. «Tror du det er så *lett* å være mig bestandig? Når man som mig har været vant til å leve midt oppe i allting ute i de store byene i Europa – det er ikke det, at jeg vil påstå det er det beste eller det verdifulleste livet i og for sig alltid, men det var nu altså blitt *mitt* liv, mitt eget liv – og så bli omplantet til en liten provinsby helt oppe under Nordpolen næsten. Og så lar Henrik mig bli sittende alene hjemme med det lille syke barnet mitt aften efter aften – si mig Paul, om du *tror* det er lett å være mig –.»

Han hadde hørt det hundrede ganger minst. Han trykket hennes hånd deltagende og gav sig skyndsomt til å stelle med ilden i kaminen.

«Jeg kan nu ikke skjønne det kan være vanskelig å være gift med Henrik –.»

«Nei jeg vet at du synes han er feilfri. Han er din venn – og jeg vet han er *storartet* sånn. A man's man. Ja det er ikke det at ikke jeg er grenseløst glad i Henrik, forstår du – men du skjønner kanskje ikke det, at man kan beundre en mann og elske ham – grenseløst – og enda så er der noget som man savner – sympati eller litt forståelse for ens små barnaktige svakheter –» der begynte tårene å dryppe –.

Huttetu så smakløst. Og så under de nuværende omstendigheter –.

«Du Paul,» sa Berit sakte. «Du som er så flink til å fortelle eventyr for små barn – kan du aldri fortelle litt for store barn? Du forteller aldri mig noget –. Et eventyr –?»

[308] «Nææ – jeg tror ikke jeg kunde finne på noget som du vilde synes var no morro –.»

«Aldri forteller du noget om dig selv –.»

«Om mig selv? Der finnes sgu ikke nogen eventyr om mig, Berit. Du kom til å kjede dig glugg ihjel hvis jeg begynte å fortelle om mig selv.»

«Det tror jeg du tar feil i. Men du er alltid så taus om ditt eget. Jeg tror du liker å gjøre dig sånn – hemmelighetsfull –.»

«Å du tøver.»

«For eksempel,» sa Berit. «Jeg vet jo nemlig litt om dig –. Det var altså før jeg blev kjent med dig. Det var en ung pike – altså sånn litt, litt – men du var forferdelig gla i henne, ikkesant?»

«Åh! Det var i min grønneste ungdom, det.» Så til rakkeren – men naturligvis, når ens venner gifter sig, så var det ikke til å undgå, de kom vel til å fortelle konene sine både likt og ulikt –.

«Har du helt tapt henne av syne –?»

«Hun er gift med en agent i Bergen,» sa Paul kort.

Og du hører aldri noget fra henne?»

«Nei langtifra. Forresten» – han satte sig rett op og ned – «jeg kan like gjerne fortelle dig det, hvis ikke du har hørt noget om det alt – jeg *er* forlovet.»

«*Hvad* er du –?» spurte Berit efter en pause. «Er det noget du er blitt for ganske nylig det?»

«På fjellet ihøst. Her skal du se –» han tok op lommeboken sin. De amatør fotografiene han hadde tatt av Bjørg, var ikke blitt så gode, men han hadde det billedet som hun hadde sendt ham. Han tok det ut og rakte det til Berit.

Hun lenet sig helt inn under lampeskjermen, tok det grundig i øiesyn.

Det kunde hun godt. Bjørg så bedårende ut på det. Det runde, barnslige ansiktet bar et sånt rørende uttrykk av alvorlig undren, med litt snedig retusjering av øienvippene var øinene hennes kommet til å se ut som dunkle, strålende stjerner. Fra skillen i pannen falt det lyse, bølgende håret hennes ned som ørene på en setter, den ^[309] tunge fletten lå fremover skulderen ned på det unge bryst; halsen rundet sig fint og rent op fra noget bløtt, hvitt, enslags blondetørklæ –.

«Gud!» sa Berit, litt skarp i røsten, «hun er jo simpelthen aldeles fortryllende yndig jo! Nei noe så søtt, Paul – men kjære, du kan da ikke tenke på å gifte dig med henne på år og dag! Vet du ikke at der er noget som heter den kriminelle lavalder da –?»

«Det er tatt for tre år siden,» sa Paul litt kort og gjemte fotografiet. «Du hun blev konfirmert. Jo vi tenker på å gifte oss til våren.»

«Du vil ikke si det er den samme som den lille damen du fiffet med her i byen i høst?» Berit lo høit. «Ja *da* er hun unektelig en god del forandret. Tenk jeg kjente henne ikke igjen – jo forresten hun var *riktig* søt – nett og pen –.»

Paul satte sig ned med det samme han kom hjem, og skrev til Bjørg. Han var litt ophisset, og brevet blev et riktig kjærlighetsbrev. Hvad skulde de igrunnen vente på, skrev han – livet var ikke så langt, og ungdommen varte ikke så lenge, så to som var glad i hverandre, hadde råd til å kaste bort noget av levetiden sin. Han vilde komme ned til Kristiania i julen – og han bad Bjørg gifte sig med ham for eksempel i mars, eller iallfall så snart hun kunde bli ferdig til det –.

Så løp han ned og slapp brevet i nærmeste postkassen med det samme.

Og da han hadde lagt sig, blev han plutselig yrvåken – det var som han var blitt *kastet* lang vei vekk og så allting fra et annet synspunkt med en eneste gang. Han hadde slett og rett været en stor slubbert – her hadde han vunnet det lille yndige barnets kjærlighet, en liten god, uskyldig pikes første kjærlighet – han hadde kysset og kramset et sånt uerfarent, rent lite barn som Bjørg var, forlovet sig med henne – og Gud vet hvad han hadde ment med det! Han hadde da visst igrunnen gått og håbet, kanskje uten å være sig det helt bevisst, at det skulde drive over, forholdet løsne litt efter litt, til denne [310] forlovelsen selvdøde. Men da har jeg jo opført mig som en skurk, tenkte han, brennende het av forferdelse – lekt med en liten pikes varme, redelige hjerte –. Og ikke tenkt et grand ved det. Nei ved Gud, søte, lille Bjørg, kjære vesle vennen min –. Å, men det skulde hun aldri få vite. Jeg var jo forelsket i henne, jeg blir forelsket i henne igjen, bare vi møtes påny – jeg er glad i dig, Bjørg, jeg skal være så glad, så glad i dig, unge kjæresten min – har jeg virkelig et eneste øieblikk kunnet ha hjerte til å narre dig – nei Bjørg, det vil jeg nok aldri i evighet ikke –.

*

Og virkelig reiste han til Kristiania dagen før lille julaften, og da han kom på kontoret annendag nyttår, bar han glatt gullring på høire hånds ringfinger og tok imot personalets gratulasjoner, og i de nærmeste dagene blev han gratulert av alle kjente han møtte, og kortene kom dryssende inn som kvittering for mottatte forlovelseskort.

Paul forsikret sig selv om at på hans hjertes skorsten brente en harpikset elskovsbrand. Og hans følelser sitret og bøide sig hit og dit som skorstensrøk på en dag da vinden blåser litt fra alle kanter –.

Hun var så søt, så rørende på mange måter. Men det var jo ikke stort han hadde fått være sammen med henne på tomannshånd. Det begynte med at han spiste middag hjemme hos sine tilkommende svigerforeldre lille julaften – julaften var

han hos sin mor og hun hjemme. Men allerede juledagen var han atter hos Jacobsens, og annendagen var Bjørg med ham ute på Linløkka, og tredjedagen var de hos hans far, og fjerdedagen var hans mor og Hans og han selv hos Jacobsens – og nyttårsaften var Bjørg med sine foreldre i det tradisjonelle selskapet hos faren og Lillian – og de hadde været hos onkel Paul og hos mrs. Anderson på Hospitset, hvor hun bodde –.

Men gudskjelov skulde de da *bo* i Trondhjem.

Så det var bare en overgang, som reven sa –.

Og Jacobsens var visst udmerkede mennesker; de [311] hadde været riktig hyggelige mot ham. At de syntes datteren gjorde et godt parti, var jo svært naturlig, ut fra deres synspunkt. Likedan at de var stolte av Bjørg – hun var så søt med sin troskyldige beundring for foreldrene – og med den utdannelsen de hadde latt henne få, middelskole, musikkundervisning, handelsskole, industriskole og enda to eller tre ting til, var det rimelig at de syntes Bjørg var så accomplished så hun kunde fylle en hvilken som helst posisjon i samfundslivet, som hennes mor uttrykte sig.

Jacobsens bodde i annen etasje i en av de små gamle gårdene ute i Storgaten, manufakturbutikken var i første etasje. Der var forresten noget ved gården og utsikten fra vinduene deroppe som satte Paul i julestemning – surt snedrev forbi gasslyktene, små driver av nysne inni kroker og vinduskarmer, og fint skav av sne på vollene av ophugde issvull langs fortauskantene. Grønnaktig gult og rødgult lys strømmet ut fra butikkstruter, hvor vindusbelysningen kjempet med frostslaget. Og en masse mennesker på benene, folk bar hjem juletrær i trengselen og trakk avsted med juletrær og kornbånd på kjelker, sporvognene klemtet og durte forbi og det slet gnister av ledningstråden. – Storgaten, det var da en av de få gatene i Kristiania hvor der var storbystemning. – De hadde alltid gått der og gjort juleinnkjøp med moren, da de var små.

«Tomten her er jo en verdi da,» sa hans tilkommende svigerfar. Kjøbmann Jacobsen var en liten mager og skulderbred mann med et lavpannet, benet og firkantet ansikt, dyptliggende, tindrende blå øine og rødgult hår som var klippet rett av over pannen og klint ned med nogetslags stoff. Det var ikke mange ordene Paul hadde hørt ham si – enten det nu kom av at han var genert eller det var konen som hadde tatt fra ham mål og mæle.

Paul likte mannen rent umiddelbart. Han lignet den skomakeren som hadde halvsålet skotøiet for dem, da de bodde i Keysers gate – en fåmælt liten mann som Paul hadde likt å sitte og tie stille hos eller fortelle sine opplevelser til, i en trang ettfags butikk, der det luktet ^[312] interessant av lær og bek og gammel kaffe. Svigerfaren het Ole Jacobsen og var fra en gård innpå Dovre, fikk Paul vite.

Svigermoren nølte han litt mere med å gjøre sig op en mening om. Hun hadde visst sett godt ut engang, men nu var hun temmelig massiv, for å si det på en pen måte – især i selskapskjole så hun ut som hun skulde sprengte alle demninger. Hun var rød i ansiktet – likesom den høie halslinningen generte henne alltid, og mot den rødsprenge teinten blev de grågrønne øinene rare og lyse. Det lysebrune håret var krøllet og kreppt og stablet op i en stor spiss pyramide. – Alt i alt, hun så litt – ja sånn overveldende ut, men det kom kanskje for en del av hennes vesen: hun snakket en masse og nokså høirøstet, var åpenbart vant til å bli beundret av mannen og barna – av Bjørg iallfall; for henne var hvert ord som utgikk av morens munn, ufeilbar visdom. Sønnen hadde det visst været litt anderledes med, der hadde det visst været moren som beundret og forlangte at alle hans fordringer skulde efterkommes. Men nu var han jo død, stakkars fyr, så det var ikke mere å snakke om –.

Fru Jacobsen hadde været i Amerika nogen år – det var derborte hun og Jacobsen var blitt gifte. Og det var visst i frihetens fedreland hun hadde lagt sig til sin kolossale suffisance: hun fortalte hele tiden sin svigersønn at de regnet sig like gode som nogen andre fordi om de hadde begynt så smått – og hun var næsten rørende snobbet, og hun klaget bittert over hvor små forhold det var i Norge og hvor allting var avleggs her, når hun husket på hvordan det hadde været «over there» –.

Men det var jo ikke svigerforeldrene han skulde giftes med. Og siden Bjørg og han ikke skulde bo her i byen, så vilde det være den rene, skjære utidighet om ikke han kunde være gode venner med hennes familie, de gangene de kom til å sees –.

*

^[313] Hans egen mor var først blitt litt stille, da han fortalte henne om sin forlovelse – men så ønsket hun hjertelig tillykke og kysset ham, og naturligvis var hun søt og hyggelig mot Bjørg, da han kom ut med henne annen juledag. Men hun hadde ingenting ytret om hvad hun syntes eller mente – utover nogen næsten upersonlige bemerkninger om hvor pen Bjørg var ogsåvidere. Forresten hadde han jo omtrent ikke været alene med sin mor eller sine egne annet enn julekvelden. Paul hadde

forresten ikke søkt noen leilighet til å bli alene med sin mor heller. Han hadde på fornemmelsen at det vilde falle vanskelig for dem begge, hvis de skulle snakke om noget som stod i forbindelse med hans siste forlovelse.

Hos hans far sa de heller ikke stort, men det hadde han da aldri ventet. Hans far var blitt nokså gammel, syntes Paul. Men Lillian var uforandret.

*

I mars reiste så Paul ned igjen til Kristiania for å holde bryllup. Vielsen skulle finne sted i Vår Frelzers kirke, og etterpå var der middag på et mindre hotell i Stortingsgaten – Paul hadde aldri hørt om det, det var blitt etter hans tid.

Denne gangen var det blitt ordnet slik at både hans mor og hans far skulle komme i bryllupet og Lillian bli hjemme. Paul kunne ikke like den ordningen – han hadde jo visst alltid at foreldrene såes ikke så sjelden, men *han* hadde ikke vært sammen med dem begge på én gang siden i sin barndom, før skilsmissen. Men hans svigermor erklærte, hun kunne da virkelig ikke skjønne at der kunde være noget rart i det – sånt var da så almindelig nufortiden. Gud vet om de skulle ha hverandre tilbords –?

Av hans søsken kunde bare Hans komme i bryllupet. Tua var ikke kapabel til å reise fortiden, Halstein var på et møte i Tyskland, Sigmund lå i Dresden og spilte. Men gamle onkel Paul kom og to fettere Dverberg – Evald, advokaten, som Paul ikke kunde utstå, og Emil, som han ikke hadde sett omtrent siden han blev voksen. Arnt Hauan var kommet ned for å være hans forlover.

[314] Men det var da ikke verre for ham enn for andre fyrer som skulle igjennem det der – tvertimot; de skulle reise samme kveld. Der var da dem som måtte stå ut nygiftheten hjemme og ta imot visitter –.

De drakk ham ut av ungarlaget, svært pent og pyntelig, oppe hos Emil Dverberg; de var bare syv stykker, for han hadde ikke så mange bekjente i byen nu. Paul kom hjem på hotellet klokken halvtre, så edru som det anstendigvis kunde tillates for en mann i hans situasjon.

Den lille røde lampen på nattbordet belyste en pakke og en konvolutt. Det var Lillians håndskrift utenpå brevet Paul stod i ulsteren og leste det:

Kjære Paul,

idet jeg griper pennen for at ønske dig til lykke paa din hædersdag blir mit

hjerter så fuldt. Mine tanker gaar tilbake til de gamle dagene paa Røllstulen, da du var den yndige brunlokkede lille gutten med de store, ærlige graa øine og det søte, mandige og ridderlige væsen – tante Krabys trofaste lille kavaller. Kjære Paul, du maa tilgi mig at jeg iaften anslaa disse strenge, men jeg vilde saa gjerne at du, hvis du kan, ser bort fra ting som senere er hændt, som jeg aldrig i mine vildeste drømme kunde tænkt mig dengang, og at du tillater mig iaften at ønske dig alt godt og lykkelig for din fremtid, ikke som din fars hustru som jo ogsaa har gitt anledning til misforstaaelser og vanskeligheter som blandt andet ytrer sig deri, at jeg imorgen maa nøie mig med i aanden at delta i eders bryllupsglæde, men at du for en gangs skyld vil forsøke at tænke paa mig som en gammel tante som sitter ensom og fattig, men med hjertet fuldt av de varmeste ønsker om Guds rikeste velsignelse over dig og den unge kvinde, hvis skjæbne fra nu av skal være knyttet til din.

Kjære Paul, alle I, Eriks barn, har altid været mig usigelig kjære. Som du vil erindre, har jeg jo ogsaa selv erfaret en mors glæde og sorg, og du maa tro at den tomme plads som min lille Margits død efterlot i mit hjerte, den har I, hendes brødre og søster, indtatt i rikt ^[315] maal. Men dog især du, min kjære Paul, og Sif – Hans og Sigmund var jo saa smaa i de gamle dagene paa Røllstulen.

Jeg kan derfor slet ikke finde ord for at si dig hvor lykkelig jeg er fordi du nu skal binde din fremtid til det lille yndige, varme og rene menneskebarn som imorgen foran alteret vil række dig sin haand for hele livet, om Gud vil. Jeg synes jo at din lille Bjørg er noget av det mest fortryllende og umiddelbare jeg har set paa mange aar. Gud velsigne eder to kjære mennesker. Ja jeg er saa glad fordi du har vundet en saa elskelig og uskyldig ung kvindes hjerte. Nu føler jeg mig forvisset om at fremtiden ligger lys og lykkelig foran dig, min kjære gut – det *maa* jeg faa lov til at kalde dig for denne ene gangens skyld. Ikke om du havde været min egen søn havde jeg kunnet ta mig mere nær av det, da det for et par aar siden saa ut som du holdt paa at kaste dig bort. Men Gud være lovet fordi du imorgen træder frem foran alteret med en som jeg er viss paa er din kjærlighed værd!!

Sølvtoiet er jo fra din far og mig til eder begge. Men i vedlagte etui vil du finde en gave, nemlig den diamantbrosche som din far foræret mig paa min femtiaarige fødselsdag. Det er saavel det kjæreste som det kostbareste smykke jeg eier, og derfor er det min bøn til dig at du vil gi den til *din unge hustru*, naar I to unge er kommet til det hotel, hvor I skal tilbringe de første dage

sammen. Overbring hende samtidig dermed mine varmeste ønsker om et langt, lyst og velsignet liv for eder begge.

Din hengivne gamle veninde
Lovise (Lillian) Kraby Selmer.

Nå. Det var jo godt ment. Stakkar, på en måte var det sandelig rent gripende – når han husket på hvor stolt hun hadde vært av det diamantsmykket.

[316] Dagen etter blev da Paul Selmer og Bjørg Berge viet. Og så fulgte middagen og alt som hørte til, og omklædning, og de kjørte til stasjonen. Og plutselig stod brud og brudgom alene i en lummervarm. annenklasses kupé; den lille taklampen lyste søvnig over de røde plyssofaer, gardinene til vogngangen var rullet ned – toget gav et rykk, og så kjørte de.

Bjørg, i ny, grå spaserdrakt og mårskinns skinntøi, så op på sin mann, blek og rundøiet. Paul fikk lyst til å le – stakkars pus, hun så ut som hun ventet den nybakte ektemann skulde kaste sig over henne som en tiger over sitt bytte –.

«Så, ungen min – nu skal du legge dig og se til å få sovet litt, til vi må tørne ut – vi er ikke fremme på Haugerud før klokken er over tre – får jeg hatten din, skal jeg legge den op i nettet –»

Han la puten tilrette under hennes hode, dekket over henne pleddet, og så satte han sig i vindushjørnet på den annen benken.

– Taklampen klirret, hjulduren ramlet og treverket i vognen knirket. Ute fór natten forbi, hvite jorder med sølvglans og lange skygger over sneen, månen var nettop kommet op. Det blåste ikke lite inatt –.

Bjørg lå og tittet stjålent bort på ham – var visst litt redd enda for et anfall av glødende kjærlighet – og kanskje litt skuffet over mannen som bare satt der og så ut av vinduet. Men om en stund falt hun i søvn. Stakkars liten, det måtte vel ha vært en anstrengende dag for henne og vel –.

– Han kunde likesom ikke få det inn i sitt hode, at det var virkelig. I kirken, under vielsen – han hadde slått og han hadde svart og han hadde knelt. Han hadde hørt på taler under middagen og han hadde holdt tale selv, og han hadde hele tiden hatt en følelse akkurat som han spilte en rolle i et teaterstykke. Hans mor og hans far hadde sittet og talt livlig sammen i en plyssofa under en viftepalme, hans svigerfar hadde gått omkring i snippkjole, og det hadde vært som de var med i en komedie

alle sammen. Bjørg hadde tatt sig ut som et [317] syn i drakten sin – hvit silke, krans og langt, brusende slør. Hauan hadde tatt noen bilder ved magnesiumslys. Champagnen var vond –.

Paul reiste sig halvt op og lette i lommen på ulsteren som hang i vinduskroken – vilde finne cigarettene. Og fikk i hånden – nå det var det brevet og den lille pakken fra Lillian. Nu kunde det jo passe at hun fikk presangen imorgen ved frokostbordet – morgengave!

*

Klokken halv fire på morgenkysten stod han i et iskoldt hotellrum – enda hadde det ikke monnet stort at ovnen buldret og lyste rødt – utenfor vinduene var det blendende blåhvit månenatt. Og Bjørg stod og rotet i en åpen koffert som var anbragt på en bukk ved fotenden av to opslåtte jernsenger med utallige messingknotter på.

– Og med en gang fikk Paul en ubetvingelig fornemmelse av at nu var dette eventyret blitt drevet for vidt, han var ute på noget fryktelig illegitimt – og han måtte virkelig være en meget umoralsk ung mann som hadde kunnet narre den der pene lille piken med sig på hotell, for å tilbringe natten i et dobbeltværelse sammen med henne –.

«Du Paul,» hvisket Bjørg undselig «– kan du ikke gå ut litt, mens jeg legger mig –»

Paul sluttet henne i sine armer og greide å legge et helt ut sømmelig mål av lidenskap i sin stemme, da han hvisket – «men vær litt snar da du –»

Så vandret han op og ned på en uendelig lengde av kokusløper i en korridor med en blind og glatt okergul vegg på den ene siden og en rad av gulsparklede, nummererte dører på den annen. For enden av korridoren skinte månen inn av et kolossalt høit og nakent vindu – utenfor stod skogene kullsvart omkring sjøen, hvor skarsneen glinset som sølv. Fra randen av alle sammenblåste skavler føk tørrsneen som lett, lysende røk mot den lysende grønnblå luft som hengebjerkenes svaie grener pisket. Hotelbygningen knirket og stønnet ved de hvinende tak av vinden mot veggene.

[318] Paul vandret mellom vinduet ut til den ville, månellyse natt og døren aller nederst på hjørnet til trappereposen. Utenfor den stod etpar gapende, skjevhelte herrestøvler. Ellers syntes hele raden av smale, gule dører med svarte nummer på å ånde ut tilståelser om ødet og den bitende kulde de stengte for. Så blev der gløttet

på en dør midt i korridoren – etpar nye, brune damestøvler blev stillet utenfor. Paul gikk borttil og banket på.

«Kan jeg komme inn –?»

«Straks – vent et øieblikk da du –»

Paul fortsatte sin vandring mellom vinduet og de triste herrestøvler. Endelig blev der gløttet igjen på døren til nummer nitten – en hånd og litt hvit arm vinket i lysstripen. Og Paul begav sig inn i brudekammeret.

*

Tredje dagen efter fortsatte de til Finse og blev der en uke. Der hygget de sig uanet godt sammen – Bjørg var så kjekk og grei på ski som nogen liten Kristianiapike kunde være, og de hadde meget godvær mens de var der. Øre av sol på sne og luft og mosjon og feriehumør kom de hjem, og mens de klædde sig om til middagen oppe på værelset sitt, kjæltet de i enslags kåt kameratskap –.

*

Fra Finse tok de til Bergen, hvor Paul hadde endel forretninger å ekspedere, og så skulde de reise med båten til Trondhjem.

Paul våknet den første morgenen på det nye hotellet og blev sig bevisst at han hadde drømt – stemningen var som svøpt tett omkring ham, av noget uendelig søtt og sanselig. – Han holdt Bjørgs hånd inn mot sitt bryst, opdaget han – hadde ligget og holdt den slik, mens han sov – og han slapp den idet han kjente det som han skrumpet sammen av kulde og skuffelse, over sig selv og over allting –. Det der hete, smertelige og vellystige som hadde været i drømmen, hadde ikke noget å gjøre med Bjørg – kunde aldri i verden få noget å gjøre med henne. Men det eneste han *husket* av drømmen, var at han hadde stått utenfor et butikkvindu fullt av blå hortensia, [319] masser av blomsterpotter med blå hortensia som var stillet op, så de skrånet innover, og innimellem stod noen buketter med gullgul doricum. – Det annet, det erotiske, var bare stemningen igjen av –.

Forsiktig tok han Bjørgs hånd igjen, drog hele den svale underarmen hennes inn mot sitt bryst. Hun rørte sig litt og mumlet i søvne. – Det var forresten ikke noget merkelig i at han hadde drømt om et vindu i en blomsterforretning; de hadde kjørt forbi etpar igåraftes da de kjørte til hotellet, og han hadde tenkt han vilde gå ut idag tidlig og kjøpe noen blomster til Bjørg. Det fikk sandelig være måte med

allting, og det var ikke mening skapt i at han skulde ligge her og føle sig ille ved, fordi han trodde han hadde kanskje været sin kone utro i drømme – en drøm som han ikke husket annet av enn at han hadde stått utenfor en blomsterbutikk og sett inn av vinduet. Det var ikke *det* vinduet engang – dette var meget større –

*

Bjørg vilde bli liggende og få frokost på sengen, og Paul tok sin hatt og løp ned for å kjøpe aviser. Det var full vår herute ved sjøen – tørre fortausfliser, grønne plener og store knopper på trærne i det lille anlegget – varm og vårlig morgensol over byen. Paul drev opover den første gaten om hjørnet, til han fant en blomsterforretning, kjøpte tulipaner og narcisser og bjerkeløv, en hel armfull.

Der var post hos portieren til dem, da han kom tilbake – tre brever til Bjørg. Det var første gang Paul så det fremmede navnet utenpå en konvolutt: Fru Bjørg Selmer. – Han kunde ikke for at det plutselig stod for ham, et annet navn som han hadde sittet og rablet på trekkpapirer og inni permen på forelesningshefter – Fru Lucy Selmer. Jaja, sånt gjør man den første gangen vel og ikke siden. –

Bjørg var sovnet igjen. En stuepike bragte ham tomme vaser og smilte diskret – Paul anbragte blomster på nattbordet hennes og på toalettkommoden og på bordet, før han vekket sin lille frue. Og han satt på sengekanten [320] hos henne, mens hun spiste, drakk en slurk kaffe av koppen hennes og hun tok et drag av hans cigarett innimellem.

«Men hør du, dovendyret mitt – nu skal du skynde dig å bli klædd på, så går jeg nedenunder og får en bete mat imens, og så tar vi en vogn innover til Fantoft – i sånt vær som idag kan vi da sandelig ikke gi oss til å traske i Håkonshaller og kirker og denslags –»

*

Ingen av dem hadde været i Bergen før, og byen tok sig likefrem *for* skjønn og morsom ut en sånn tindrende himmelklar dag, med ordentlige høifjell omkring som småbekker og vannsig glitret nedover, og på bunnen av kummen vrimmelen av rødbrune gamle tak i solskinet og svære, knoppende trekroner badet i lys. De kjørte utover Kalfaret – eføi i tepper og vintergrønne busker dekket, så frodig som han aldri hadde trodd det kunde finnes i Norge, alle villahavene som lå terrassevis opover den bratte fjellside. Og innimellem det mørke vintergrønt sprutet nytt lysegrønt løv og gress og klare tulipaner.

Inne på fortauet under de store gamle trærne gikk to damer og trillet barnevogner. Idet de kjørte forbi dem, så Paul, at den ene var Lucy –.

Han la armen om Bjørg, klemte henne heftig inntil sig, der de satt bak i drosjen:

«Vi har det da godt, du?» – Lucy hadde ikke sett ham. Og han klemte armen om sin kones liv igjen: «Ikkesant, gullungen min, – vi har det da godt, du –?»

IV.

De skulde bo i hans ungtarsleilighet til de fant et hus som passet for dem. Men det blev så langsomt for Bjørg, når Paul var i forretningen hele dagen, og Karen vilde gjøre alt i huset. Så fikk Bjørg satt igjennem at Karen reiste.

I juni flyttet Bjørg inn til en gård ovenfor Melhus; [321] der var sommerpensjonat, og Else Mortensen roste stedet svært. Paul kom ut etpar ganger i uken. Hjemme i leiligheten på Baklandet var det stille; luften i stuene lunken med en fredelig lukt av støv og ensomhet, for den konen som gikk her og gjorde rent, lukket alltid alle vinduer før hun gikk – Trondhjem var nu ikke Paradis det heller, nei, sa hun, det hendte dem stjal her og, og de gamle nedenunder var reist på besøk til den gifte datteren.

Paul likte sig i de tomme, sommerlige stuer. Han skulde snart bryte op herfra for godt. Denne leiligheten *var* svært liten, merket han allikevel, når de skulde bo her to. Naturligvis kjentes det litt rart bestandig å skulle være sammen med et annet menneske, en pur ung kvinne, som han igrunnen hadde kjent svært lite før han giftet sig med henne. Hun var så søt, men vel egentlig svært uutviklet kanskje; hun hadde aldri nogen trang til å være alene eller til å tie stille – blev sånn litt forsagt likesom, når ikke han snakket med henne, eller rettere, når ikke hun snakket og han småsvarte og lot svært interessert for hennes fortellinger om sitt hjem og venindene sine og sine små opplevelser i byen.

Men han var forelsket i henne på en måte, og hun var forelsket i ham på sin måte. Gjestene på sommerpensjonatet fikk inntrykk av at Selmers var svært optatt av hverandre: Paul brød sig ikke det grand om å gjøre bekjenskaper derute, og det var ikke Bjørg noget om å gjøre at han skulde det heller; hun hadde nok fått endel veninder der, og hun fortalte ham løst og fast om dem, når han var ute hos henne, men hun forsikret, de andre forstod da så godt at de to helst vilde ha hverandre for sig selv, de korte stundene han kunde være her.

*

Til høsten skulde de flytte inn i sin egen villa – et pent lite nybygget hus, som lå litt oppe i en bakke utenfor Ila. De bodde på hotell mens de holdt på og flyttet møblene sine fra Baklandet ut i villaen. Paul hadde likesom ikke nogen følelse av at det var alvor; dette skulde [322] være hans hjem og her skulde han bo – enda det moret ham på en måte å være med og innrede huset og kjøpe inn til det: Bjørgs ideer om pent

og hyggelig og nødvendig og praktisk var så forskjellige fra hans egne, så det var næsten som han hjalp en søt liten pike med å bygge lekestue. – I det lille soveværelset ovenpå stod de altfor store, blanke mahognymøblene stuvet sammen, så der næsten ikke var plass til å gå omkring mellom dem – det syntes aldeles uvirkelig, at her skulde han altså sannsynligvis klæ av sig og sove og stå op og klæ på sig igjen – kanskje så lenge han levde. I og for sig var møblene ikke så stygge – akkurat med undtagelse av det uhyre, vanskapte byggverket som Bjørg stolt kalte sitt toalettmebel – men de fylte så forferdelig. Og de svære speilblanke tresengene med gule duntepper på og blondkast over så ut som hotell. Han følte enslags forutanelse om noget beklemmende når han tenkte på at han altså *alltid* skulde ha et annet menneske inne i rummet hos sig.

Stuene nedenunder blev efterhvert fylt op med ting som Bjørg hadde ført med sig. Paul så på dem med enslags etnografisk interesse. Til spisestuen hadde han det gamle hjørneskapet og dragkisten til dekketøi, og så hadde han fått tak i en svært god engelsk buffet. Bjørg dekket over med store broderte duker overalt hvor hun kunde komme til, og stillet oppå dem et utall av rare saker – av nikkel og kobber og av blåmønstret fajanse med innfatning av plett. Det lignet sånne elektriske varmeplater og kaffekokere og eggkokere som de hadde i forretningen, og som han hadde funnet det ganske naturlig at andre folk skulde kjøpe. Forresten så hadde de selv noen slike elektriske greier som de fort blev lei av å se på frokostbordet. Så var der alle brudegavene av sølv og plett, som Bjørg vilde ha stående fremme –.

På veggen ved døren til kjøkkenet hadde Bjørg hengt op etpar presenterbretter i noget som lignet broderte bukseseler. På Paul virket arrangementet næsten spennende, omtrent som de lappiske trolltrommer Ingstad hadde vist ham engang oppe på museet.

[323] Så satte de bo og hadde sitt første selskap – det var som en lek at de bodde her og var mann og kone, og opfylt av dette leke-humøret blev de hver på sin måte i godt humør til å forelske sig enda litt mere i hverandre.

*

Der var noget rørende over Bjørg som var så ung og hadde været så uerfaren – og nu var hun så umåtelig erfaren og gift. Hennes mors ideer om en fin og yndig ung pike hadde visst nærmest gått ut på at en sånn en burde ignorere alt menneskelig som lå lavere enn mandlene – til nød gikk det an at hun interesserte sig for de arealer av kroppen sin som blir impliserte i en kardialgi. Resultatet var at Bjørg hadde naturligvis de snurrigste forestillinger om alt som angår de to kjønns

mellemværende – de lot til å være inspirert av hennes hjemms beliggenhet i nærheten av Dovrehallen og Basarhallen og være enslags felleseie for hennes hele venindekrets. Nu samlet hun likefrem på erfaringer – hun var ikke så lite nyfiken. Svært kjælen var hun og, men samtidig redd for alt det som hun kalte «lidenskap». Paul tok på henne, gruelig forsiktig og med etslags lite hemmelig smil, som hun kunde været en dukke – hun var både søt og komisk med alt det hun alltid vilde «få vite», for nu var det jo ikke lenger «upassende» at hun var vitende –. Innen lenge vilde hun nok kunne uttale sig så skråsikkert om ektemenn og ekteskap som en turistdame der har bodd i pensjonat i Rom en vinter, vet alt om italienerne.

*

En kveld i mars – da de hadde været gift ett år – kom hun inn til Paul i hans hule; sånn kalte hun det tredje værelset nedenunder, hvor Paul hadde fått lov til å innrette sig nogenlunde som han selv vilde. Hun skulde egentlig ha været i dameselskap denne aftenen, – og Paul hadde ikke hatt noget imot å få være alene hjemme for en gangs skyld, – men sydamen hadde narret henne, «og den grønne kjolen min har jeg hatt ^[324] på mig så mange ganger nu, så bestemte jeg mig til at jeg vilde heller bli hjemme hos dig allikevel.» Og Paul kysset henne og lo og sa, det var da søtt av henne –.

Han lå på løibenken og forsøkte å lese, og Bjørg satt med håndarbeidet sitt ved hans skrivebord. Med en gang spurte hun litt spent:

«Du Paul, får jeg lov til å spørre dig om en ting – men du lover mig at du ikke blir sint for det –!»

«Neida, spør vekk –»

«Du – har du nogen barn –? Sånn fra før du blev gift, skjønner du –.»

«Jeg?» Han brast i latter: «Nei, dessverre –.»

Bjørg så litt fornærmet og litt eftertenksom ut:

«Magda sa altså det, at *alle* herrer har minst ett uekte barn før de gifter sig –»

«Magda – hvadfor en Magda?»

«Kjære, Magda Prying vel – hun var jo en av brudepikene mine jo – det var henne som hadde sorte og røde roser på skulderen –.»

«Nå så. Hvor vet hun det fra forresten?» han smilte litt ertende: «har hun erfaring eller er hun ved Statistisk centralbyrå?»

«Du da – uff, alltid skal du erte mig. Neimen Magdas far er litt sånn, skjønner du – så hun visste en masse om sånne forhold altså –.»

«Tja ja. Da har skjebnen forfordelt meg og mine venner, for den har vært svært sparsom med å skjenke oss etterkommere,» sa han som før.

Björg blev rød:

«Du vet jo godt, Paul, det er ikke det at ikke jeg *vil* ha barn – men du husker det som du lovet mamma –.»

«Jada.» Han vilde ha lovet fru Jacobsen hva som helst for å slippe vekk fra den fortrolige samtalen på tomannshånd med sin svigermor. Og der kunde jo være noget i det, at Björg burde kanskje få lov til å bli voksen selv først. – Men han *hatet* å høre snakk om det. Men Björg aktet å fortsette samtalen:

«Men litt til synes jeg da det er rimelig jeg gjerne vil få slippe – om ett år bare, så kanskje jeg gjerne vil ^[325] selv. Du kan da skjønne, jeg vil rasende gjerne ha en yndig liten tulle –. Men jeg vil nok gjerne få lov til å nyte min ungdom og frihet en liten stund til først.»

Himmelen måtte vite forresten, hvad dette lille mennesket fikk tiden til å gå med – gi piken beskjed, brodere, holde dameteer og gå i teer. Paul syntes hun måtte kjede sig gudsjammerlig –.

«Men jeg vil ikke vi skal vente så forferdelig lenge – for du har visst et skrekkelig sterkt farsinstinkt –.»

«Sludder,» sa Paul og blev sint. Der hadde flytt så meget halvstudert psykologisk hakkelse om morsfølelse og farsinstinkt og prosent maskulint og feminint i alle åndelige krybber opigjennem hans unge år, så han hadde ikke lang tålmodighet når folk begynte å tale om seksuelle problemer med mangestavelsesord. Hans erfaring gikk ut på at folk som pratet om morsfølelse og farsinstinkter, blev i regelen slik, når de fikk unger selv, så vergerådet burde skride inn –.

«Ja for du er forferdelig glad i barn, Paul, det har jeg merket for lenge siden.»

«Jeg utstår ikke unger – i regelen da. Når de er søte og pene, så liker jeg dem naturligvis –.»

«Gud, sånn som du holder på med Eirik og Svein når vi er hos Mortensens –!
Berits barn vil jeg ikke snakke om –.»

«Ja de, ja – de er nu engang Henriks, de så – og Lillemor *er* en søt liten pike, og
Tassen min gudsønn, så det er da rimelig jeg interesserer meg for ham –.»

«Du – hvad synes du *igrunnen* om Berit, du?»

«Igrunnen? – Jeg synes hun er hyggelig naturligvis – det er da alltid hyggelig ute
hos dem. Mot dig har hun da aldri været annet enn søt?»

«Uff, hun er likesom så overlegen. Akkurat som jeg skulde være sånt et rent lite
nurk. Jeg må si, jeg tror ikke Berit lenger enn jeg ser henne. Hun har da visst været
oppe i litt av hvert, du? Ja ikke det at hun er skilt, forstår du – vi er ikke *så*
gammeldags hjemme hos oss heller, mamma sier alltid det er det eneste fornuftige,
når ikke folk lever godt sammen. Man gifter ^[326] sig da vel ikke for å få det verre
enn man kunde ha det alene –»

Paul snudde sig halvt mot sin kone, la snadden på det lille kobberbordet – mrs.
Andersons brudegave.

«Vet du hvad, Bjørg,» sa han eftertenksomt. «Igrunnen synes jeg din mor er svært
så liberal, når det er tale om hvordan folk innretter sig, *efter* at de har gått gjennom
telleapparatet –.»

«Åssen mener du –?»

«Efter de er blitt gift da vel.»

«Ja vet du hvad! vi er da sandelig ikke sånn – ufornuftige. Fordi om mamma altså
er ordentlig streng og alvorlig med moral og denslags.»

Paul lo, og Bjørg sa fornærmet:

«Men du synes formodentlig det er bedre når folk er sånn litt, litt, litt, – *før* de
gifter sig, du?»

«Akkurat.»

«Å ja, jeg vet det nok – du har været *nokså* fæl i din ungarstid – levd temmelig
sterkt – du behøver ikke nekte for det –!»

«Søte ungen min, har jeg nektet noe da kanskje?»

«Nei, men du *sier* aldri noding. Igrunnen så burde du jo ha fortalt meg alt det der – jeg burde visst det før jeg ble din hustru!»

«Tror du jeg vil fortelle såne stygge ting til min unge, uskyldige hustru – å nei da, barn, det er altfor fælt til at det går an å skrive for dig –.»

«Uff nei, nu tror jeg du gjør narr av meg. – Men alvorlig talt, Paul, skilsmisse kan da umulig *du* synes er noe galt – for begge dine foreldre er jo skilt jo –.»

Paul svarte ikke.

«Og du er da forferdelig glad både i din mor og din far. Og din stemor er jo simpelthen noget av det søteste og snildeste som fins –.»

«Derfor behøver jeg vel ikke å synes det er riktig, alt de gjør eller mener.»

«Det skjønner jeg ikke. Når du er glad i dine foreldre, så kan du da vel ikke være med på å synes noget de har gjort, er galt for eksempel –.»

[327] «Kan du ikke skjønne det – at man kan være glad i et menneske selv om man synes, noget som det har gjort er absolutt forkastelig? Sett at en du holdt av, begikk en forbrydelse – naturligvis, det måtte være noget en kunde forstå at et menneske kan gjøre, ikke noget likefrem gement eller lumpent – kunde du ikke tenke dig, *både* at du blev ved å være glad i vedkommende – og likevel kalte du ikke forbrydelsen for annet enn forbrydelse –?»

Bjerg så på ham, litt forskrekket, og rystet på hodet.

«Sett det var mig for eksempel –?»

«Men du gjør ikke noget galt!» Hun slengte broderiet, sprang op og kom bort til ham. Og hun kastet sig over ham og kysset ham:

«Du gjør ikke noget galt, Paul, det er jeg viss på du ikke gjør –.»

Paul gjorde sig lempelig fri for hennes omfavnelse og stod op:

«Kom, ta på dig, Bjerg, så går vi en fort liten tur utover til Biologen –.»

Men Bjerg syntes det var for koldt. Så plystret Paul på hunden og strøk ut på en ensom tur langs vannet, som lå svart med vuggende lysstriper innunder det frostbundne, hvite og svarte fjell.

*

Denne sommeren skulde Bjørg være sammen med sin mor på en sæter i nærheten av Lillehammer. Paul fulgte henne til Tønset, og så vendte han hjem, ikke svært nedslått ved utsikten til å skulle være gressenkemann i to måneder. Han nød stillheten i villaen, han arbeidet i den lille haven og gjorde turer tilfjells etter planter – der var noen knauser på tomten, hvor han av hjertens lyst realiserte sine planer om en fjellhave. Henrik og Hauan kom ut, og de fikk sine stille pjoltere på verandaen og sine kortaftener, og Hauan hadde kjøpt sig motorbåt. Rett som det var, midt ute i fjorden eller særlig nær innunder en berghammer, slo «Blåen» sig vrang, og det var mange erfaringer de fikk samlet om motorbåters luner på de korte ukene.

[328] Så dumpet et telegram fra Bjørg ned midt i idyllen: «Må tale med dig straks, kommer hjem på fredag.» Hun hadde bare været borte det halve av den tiden som var avtalt.

«Jeg skal fortelle dig noget rart,» sa hun med det samme han stod inne hos henne i kupeen og langet ned hattesker og dvergbjerkbuketter.

«Du Paul,» hun smøg sig inntil ham, straks de var kommet til sæte i drosjen. «Tenk vet du – jeg skal ha små» – hun snappet efter pusten, og så begynte tårene å sipre: «Uff, det er bare det at jeg er så rasende nervøs – jeg vet ikke om jeg er mest lei for det eller gla for det –»

«Bestem dig for det siste da vel,» hvisket Paul og la armen om henne – «vesle jenta mi da –»

Det var aldeles sikkert. Hun hadde været hos doktor på Lillehammer. Midt i mars, sa han.

«Jeg har ikke sagt det til mamma enda,» sa Bjørg, da de stod hjemme i entreen. Paul drog henne fort inn til sig. «Jeg syntes jeg måtte hjem til dig med en eneste gang,» hvisket hun inne i armene hans, og han tok henne fastere inn til sig.

«Men å gid så redd som jeg er, Paul – uff, jeg tror jeg kommer til å grue mig så jeg blir gal!»

*

Der kom nogen måneder, da den lille villaen som de bodde i, lukket sig om deres samliv og blev et hjem. Bjørg preket jo nok en hel del om sin tilstand og om den

forestående begivenhet – igrunnen preket hun om det ustanselig, og huset fløt med småbøker som het sånt som «Mor og barn» og «What every married woman ought to know», og «Praktisk spebarnstøi med snittmønstre», og symaskinen durte til alle døgnets tider, og der lå sytøi i alle rummene. En besynderlig skjelettaktig kurv på fire flettede spanskrørsben med en lang sjiraffhals ferdedes omkring i huset; sommetider var den ovenpå og sommetider i stuene nedenunder, og sommetider stod den på trappeavsatsen og så ut av gangvinduet. [329] Bjørg la stadig nye planer om hvordan hun skulde pynte den.

Men nu, når Paul hørte på sin kones ustanselige småsnakk, følte han en ny, tålmodig ømhet for henne. Det var naturligvis nokså rart og høitidelig at han hadde skylden for et nytt lite menneske, som snart skulde starte på denne verdens veddeløpsbane. Naturligvis kom han til å bli svært glad i ungen, når de først hadde fått den – og det vilde være skaperi å late som ikke han selv visste, den kunde ha meldt sig til deltagelse under meget uheldigere omstendigheter; han skulde nok gi sitt barn de chancer han kunde. – Så var det jo litt rørende med Bjørg da, fordi hun var så ung og så barnslig – skjønt altså, nøkternt besett, en mor på enogtyve år var ikke noget sånn rent uhørt ungt heller.

Bjørg og hennes mor skrev til hverandre flere ganger i uken. Og først i desember fikk Paul et brev fra sin svigermor, som hadde funnet ut at det blev visst for anstrengende for Bjørg nu å greie julestria selv – det var avfattet slik, så han kunde vanskelig annet enn ta med takk mot fru Jacobsens tilbud om å komme op en tur.

Svigermoren kom, og så blev det til at også Jacobsen skulde komme op og feire julehelgen i de unges hjem.

Det var Pauls idé at første juledags aften skulde han og svigerfaren reise op til Aunesæteren og være der noen dager. Og neppe satt de to sammen i kupeen, så var det etablert enslags ordløs forståelse mellom dem, og på sledeturen om natten fra Støren op til Rise kom de til å føle sig som venner i liv og død – omtrent uten at de vekslet ord. Neste morgen la de ivei innover fjellet, absolutt tause og i strålende humør.

De hadde den herligste fornemmelse av at de kunde tie sammen. Skjønt i virkeligheten blev gamle Jacobsen riktig pratsom, da de satt sammen ved peisen om kvelden. I byen hadde Paul hatt en fornemmelse av at svigerfaren følte sig ufri eller genert i hans selskap. Ikke før var de sloppet bort fra sine kvinner, så eksisterte ikke alt sånt som kunde skille mellom dem – [330] forskjell i dannelses og ytre form. De fikk sig en real kaffedoktor, røkte og greide med varmen, og

innimellem fortalte Jacobsen om den hytta som han hadde oppe ved Harestuvannet – ikke ved selve vannet, men litt innpå, ved nogen små tjern – ja, Paul visste godt hvor det var, og de blev enige om at Paul skulde bli med sin svigerfar ditop næste gang han kom til Kristiania. Så fortalte Jacobsen litt om Amerikatiden sin – og så om den gården innpå Dovre der han var fra, nu var det søskenbarnet hans som hadde den, men han pleide da ta en tur op dit hvert annet år eller sånn. Ja, det var ikke så store gården da, Andora syntes det var altfor primitivt, men Bjørg hadde været med ham mange ganger da hun var liten – og så fint sæterfjell da, gutt!

Så kom de samtidig på den tanken at de skulde ta en tur over til Bergesæteren – sydover til Høvringen kanskje, gjennom Rondane, Foldalen. – Mat hadde de, tobakk hadde de, og brennevin hvis de var strengt økonomiske – og det var likevel Pauls tur til å være fri mellom jul og nyttår iår.

De strøk avsted neste morgen, kom hjem nyttårsaftens middag og blev møtt i havegrinden av fru Jacobsen, som eksploderte imot dem. Pauls telegram fra Hjerkin var først blitt levert igår middag, og Bjørg, stakkar, hadde været næsten vanvittig av angst – det kunde ha fått de frykteligste følger. «Ja, det var selvfølgelig ikke å vente at Paul skulde ha forstand på sånt» – hele skyllen blev dirigert utover den arme Jacobsen, men Paul følte at han og fikk sin del av dragelsen – der stod han og svigerfaren side om side med ski og børser og full oppakning foran den vrede damen, som de skulde været to slemme smågutter på et fortau. De var da ikke kommet hjem mere enn to dager senere enn avtalt, og telegrammet hadde de fått her igår, men selvfølgelig, det var bare å holde munn.

Og han innrømmet villig hvor galt og hensynsløst han hadde båret sig at, da han satt på sengekanten oppe hos Bjørg: hun var så medtatt av å gråte og være redd, så hun orket ikke stå op før til aftens.

[331] – Så kom hun med noget sludder som den der mora hadde satt i henne, om at hennes gamle far og han hadde naturligvis truffet pene unge damer på et av pensjonatene, og det var det de hadde latt sig hefte av –.

«Det vilde da bare være naturlig – du kan skjønne jeg skjønner såpass – om du syntes det var morro å flirte litt med andre damer nu som jeg går her og ser så grusom ut og ikke kan være det grande morsom –»

«Beware mig vel – vilde du synes det var naturlig –?»

Han burde jo se til å få den kjerringen ut av huset snarest mulig, tenkte Paul. Ja, det skulde bli en fin suppedas, hvis det gikk som hans egen, dyrebare mor profeterte – at moralen må alltid rette sig efter det som almindelige, ordentlige mennesker føler som naturlig. Mutter skulde bare ane, hvor mange sjofle ideer han hadde truffet på hos folk som var riktig bra på sin måte – om det som er naturlig.

*

Han så selv det komiske i situasjonen, da han nyttårsdags aften fulgte sin svigerfar på stasjonen – han følte sig så forlatt og ubeskyttet, da den gamle var vel avgårde. Men da svigermoren begynte å snakke om hvor forferdelig Bjørg trengte henne nu ogsåvidere – så kjente Paul det simpelthen som han ikke kunde svikte sin nyfunne venn, svigerfaren, han måtte innby fru Jacobsen til å bli en stund til. Han selv var jo ung, en ren rekrutt i dette felttoget, og i virkeligheten var han da uavhengig av kvinnemennesket – den gamle korsbærer kunde visst trenge hårdt til en liten fredningstid. Og dessuten var altså Bjørg henrykt for å ha sin mamma hos sig nu.

Han forsøkte å kommandere sig selv til å blåse i svigermorsagnene. Fru Jacobsen var vulgær, men hun var da glad i barnet sitt. Og hun måtte vel ha været en god mor, siden Bjørg forgudet henne slik. Men huttetu –.

Det som Bjørg trengte mest, var adspredelse og opmuntring – det hadde fru Jacobsen lest i en amerikansk [332] kvinnelig læges verk om mødrehygiene, og det var da ved Gud ikke noget upassende i at en ung frue skulde ha en liten. Så Paul måtte trekke omkring med sine to damer på alt som var. Det ergret ham især fordi det var så lite heldig for Bjørgs prestisje at denne moren hennes blev forevist i frihet overalt. Han hadde aldri trodd om sig selv at han hadde anlegg for snobberi, men når hans svigermor rykket frem i full rustning av sprekkeferdig silke, og kastet sig over alle som ikke i tide flyktet unda hennes talestrøm – ja da grøsset han.

Berit Alster for eksempel hadde da visst alltid været svært hyggelig mot hans unge kone – men hun vilde jo gjerne spille den overlegne og protegere Bjørg litt. Flere ganger hadde han måttet gjøre fru Berit begripelig, at *han* hadde ikke giftet sig med Bjørg fordi hun var så «rørende naiv og ung», og *han* ventet aldeles ikke at Bjørg «skulde ha litt vanskelig for å finne sig tilrette i forhold som var så helt anderledes enn dem hun var kommet fra» – så takk, Berits assistanse slik var ikke nødvendig. Fru Jacobsens ordflom var unektelig vann på Berits mølle.

Rarere var det at Bjørg og Else Mortensen kom slett ikke så godt ut av det med hverandre. Det skyldtes nok fra først av en dumhet fra Bjørgs side: hun hadde

aldeles misforstått Mortensens forkjærlighet for alt som var enkelt og uostentativt – de innrettet sig som det passet for dem, og tok hjertelig imot sine venner som likte sig hos dem, slik de hadde det. Sånn i det ytre virket hjemmet deres alt svært medtatt; jarlene Eirik og Svein var nogen forferdelige røverunger, og Sirianna ufattelig foretagsom til ikke å være tre år enda –. Men Bjørg hadde altså oppfattet det som de var mindre «fine» enn deres omgangskrets forøvrig, og hun hadde sagt det til Berit, og Paul hadde ergret sig og skammet sig vemmelig over den fadesen hennes i sin tid. Nu opdaget Paul at hans kjære veninde Else var visstnok en liten smule hevngjerrig og kunde godt være ondskapsfull på sin lille søte måte – blid og elskelig narret hun hans svigermor til å dumme sig ganske ettertrykkelig etpar ganger.

[333] Innimellem blev han grepet av en rent ubendig lengsel efter å rømme fra hele greia, om så bare for nogen dager. Slippe å se kvinnfolk og høre kvinnfolkprat om fornærmelser og selskaper og barselhygiene og pork and beans og hans ventede arvings kjønn og garderobe og opdragelse og hans venners vesen og gjerninger –.

Så da det endelig led så langt som til den kvelden han støttet en dødsens redd liten ung kone fra drosjen inn på det venteværelset eller hvad det kaltes, der han overgav henne i stiftelsens varetekt – så var han ikke istand til å hindre, mellem de tanker og følelser som han rettelig burde været opfylt av, lekte uavladelig en lys forhåpning: *nu* måtte da svigermor snart ikke kunne tøie sitt Trondhjemsophold lenger. Når Bjørg kom op igjen, fortrakk hun da vel.

Næste morgen fikk han beskjed i telefonen: han hadde fått en datter; alt var gått så udmerket.

*

Den svake desinfeksjonslukst som dvelte i de åpne trappehaller og de lyse, luftige korridorer, de svevende søstre i blått og hvitt og patientene som drog sig omkring i slåbrok – selve barselværelsets lyse tomhet og den magre og hvite sengen som Bjørg lå i – alt hadde denne stemningen av klinikk og avsondring fra hverdagslivets fylde, hvor sinnet holder sig varmt ved mosjonen mellem bevisste og ubevisste rørsler. Her var tiden som sterilisert for alle yrende smågleder og fortredeligheter og pussigheter og ynder. Det svimlende underfulle og usigelig almindelige, at nu var Bjørg og han blitt mor og far – det gjorde ikke noget virkelighetsinntrykk på ham. Inntil videre var den unge mor og barnet mest et nummerert tilfelle, og i klinikkluften blev all boltrende livsfølelse avkjølt til interesse eller kjørt bort på sidespor ved drøftelsen av sakens fysiologiske aspekter.

Blodets røst tidde bom stille, og farsinstinket rørte så lite på sig, så Paul var rent forskrekket over sin egen mangel på følelse – han stod og så på den vesle rødbrune ormen som altså var hans datter. Er de virkelig [334] så ørsmå, når de kommer til verden – og så stygge –. Høit svarte han på Bjørgs henrykte hvisken: «Jo, hun er ordentlig søt –.»

*

Undertiden falt det irriterende ubekvemt for ham å måtte løpe fra forretningen midt i arbeidstiden for å gjøre den daglige visitt på stiftelsen – og han blev irritert over sig selv som ikke kunde prestere smukkere faderlige og ektemannlige følelser. Og når han kom til Bjørg, var moren der bestandig, og oftest kom der andre visitter, og han måtte for skams skyld si jatakk til å smake på bløtkaker og innholdet av papirposer – og alt som han tok i munnen, blev det næsten umulig å svelge i denne luften – hvor duften av svibler og tulipaner rundt om på de hvite kommoder blandet sig med en minnelse om lysol. – Og så alle de tåpelige spørsmål fra det ene fruentimmer efter det annet – om han ikke var «stolt» fordi han var blitt far – «se, der har vi jo den stolte fader» – puh!

Endelig en eftermiddag da han kom op til Bjørg, var der ingen fremmede. Hun lå og gav ungen bryst.

Den var åtte dager gammel nu og hadde folket sig såpass, så selv faren med glede kunde konstatere at det var et pent lite barn.

Paul trakk en stol bort til sin kones seng og tok hennes hånd – den var blitt så myk og hvit nu. Vinduet stod på gløtt, og lange, blanke dråper dryppet forbi det i sønnenvinden som rørte nogen kvister av en trekrone utenfor, og lyset var gullvarmt nu mot solnedgangstimen.

«Du Paul – har du tenkt på hvad hun skal hete?»

Naturligvis hadde de drøftet det på forhånd – sånn i det blå, noen hundrede navner. Da det blev en liten pike, hadde han uten videre gått ut fra at den skulde hete Julie – Andora kunde ikke godt komme i betraktning. Men han hadde på følelsen at han gjorde best i å tie – Bjørg burde helst foreslå det, hun.

«Jeg har tenkt på sånt et yndig navn, du – å jeg vilde så rasende gjerne hun skulde hete det – for jeg synes [335] det passer så godt på den deilige lille solstrålen vår, du –»

«Nåja – få høre det da –»

«Sunlife,» sa Bjørg høitidelig.

«Er du spennet gæren – det går det da ikke an å kalle en levende unge!»

«Har du hørt sånn som du snakker til mig – jeg er virkelig aldeles ikke gæren. – Det betyr Solliv, – jeg synes det er yndig, jeg. Det er amerikansk; det er navnet på heltinnen i en fortryllende yndig roman som mamma leste mens hun var der –»

Paul hørte åndsfraværende på at Bjørg gav enslags resumé av romanen.

«Jamen det skal da vel ikke den arme ungen undgjelde for vel.» – Han kom med de mest selvfølgelige innvendinger, at hun vilde bli hetende Sunlight sepe på skolen og denslags. Bjørg gav sig til å tute, så han hadde stor møyie med å få stagget henne uten å love hun skulde få kalle ungen med det umenneskelige navnet. Og fru Jacobsen meddelte ham ved aftensbordet hjemme, at Bjørg hadde det slettikke bra – hun hadde ikke godt av å gråte så meget, – og baby fikk naturligvis knip av det –.

«Ja det er akkurat det samme, svigermor – jeg vil ikke være med på at ungen min blir mishandlet slik. Julie skal hun hete, og dermed basta.»

*

Bjørg kom hjem med den lille – og endelig, fjorten dager etter, var der en eller annen som lå for døden i Kristiania, og fru Jacobsen fant ut at hun måtte ile avgårde og administrere den affæren.

Paul satt hjemme en eftermiddag noen dager senere, kikket litt i aftenavisen, røkte snadde og kjente den velgjørende roen i huset, som omsider var blitt hans eget hus igjen. Han måtte gå op snart og klæ sig om – han hadde invitert noen forretningsvenner til middag på Britannia – men det var så godt å være alene i huset. Bjørg var gått i byen, og piken var i vaskekjelleren.

[336] Fra rummet ovenpå kom den rare lille låten – et spebarn som skrek og skrek, arrig og iherdig. Paul reiste sig, strakte sig og gjespet – han fikk vel gå op og se hvad som stod på med ungen – følt som den hylte –.

Krypet var mørkerødt i hodet, og der slo imot ham en egen mild og fuktig varme, da Paul lenet sig over redet hennes under det lange tyllsgardin. Han løftet op den lille pakken av hvitt flonell – søkkvåt var den, så tok han dundynen hennes og tullet omkring. Hun bråtaget da hun blev løftet op, og Paul følte sig latterlig stolt over

sin sukses. Han bar tullen bort til vinduet, stod der og holdt ungen på skrå og rystet den, omtrent som en ryster en medisinflaske; dette likte hun, det var tydelig å se – så rystet han litt kraftigere: jasså da du, var det morro det, at faren din kom og tok dig –. Akkurat som det skulde være nogen sak å håndtere en sånn en –.

Plutselig sanset han – det var første gangen han holdt henne i armene sine, annet enn på opfordring og i vidners nærvær. Første gangen han var alene med sin datter.

Han stakk pekefingeren sin inn i de utrolig små hendene hennes og strøk sig selv om kinnen og munnen med den: dakar pappa – sånn som kvinnfolkene hadde gjort det med ham på klinikken. Han glemte å ryste – rørte med sitt ansikt ved det lille myke og fuktige dunhåret på hennes isse.

«Kanskje du liker faren din litt allikevel, du? – Se – skal vi se ut av vinduet vi to da –?»

Fjellene på den annen side av fjorden var gråblå og riflet av sne enda – lyset koldt og blekt. Ute på himmelen svam store mørke og langstrakte skyer, som en stim av kjempehvaler i luften; den største hvalen var gråsvart, men med en sølvlys rand under buken, og fra bakom den silte lysstråler ned, så der blev en bred, glitrende flake av matthvitt solskinn på vannet ute i fjorden.

Paul holdt den lille piken så hun også skulde få se på solglitteret over sjøen – han stirret ned i det bitte lille lyserøde ansiktet; de mørke øinene hennes hadde det rareste, uutgrundelige uttrykk. I det samme fløi der ^[337] likesom en atterglans av solblinket over hans barns drag – hun smilte. Det kom og forsvant så fort så han visste knapt hvad han hadde sett – men så smilte hun igjen –.

Han kjente det skjedde i ham, som om lagene rørte sig og blev forskjøvet dypest i undergrunnen av hans vesen. En tillid over all forstand var det – at det lille nyfødte menneskebarnet han stod og holdt mellom hendene sine, hadde smilt, og det skulde legge iveri og begynne å leve. – Men Gud, Gud, Gud, for en tillid det var – at menneskene blir ved og smiler, hvert lite nytt et som møter op – for en tillid Den viser oss, den makt som legger en sånn liten en i et menneskes hender –.

Han stirret spent – om hun vilde gjøre det igjen. Og der brøt op i ham noget som skamkjensel – å Gud, livet var da alvor lell – og han hadde ikke tatt det alvorlig på alle de år, og han hadde bilt sig inn det var ham som var blitt voksen. – I alle disse årene han ikke hadde brydd sig mere enn nokså om noget – mest om sig selv, men ikke sånn at han hadde synes det gjorde så svært meget hvad det blev av ham

heller. Men det var jo løgn at allting kunde igrunnen like gjerne være hipp som happ –. Med denne bitte lille skjebnen som han stod her og holdt i hendene sine, og den smilte til ham, aldeles troskyldig –.

Der kom nogen rare treknings i barnets ansikt igjen – så et lite skrik. Fort tok faren på å ryste – og så tidde hun. Paul gav sig til å gå med henne, op og ned på den lille beten fritt gulv mellom sengene og klæsskapet –.

Så kom en i trappen – Bjørg rev op døren:

«Men du store min – hvad er det du gjør med ungen, Paul – det er det verste jeg har sett – jo jeg skal si det skal bli nydelig barneopdragelse her i gården ja –» hun hadde kastet yttertøiet over sengen sin, smatt på sig forklæet: «Kom hit, skal jeg ta henne – jasså da du, du har lært dig til å kommandere pappan din alt du, frøken Selmer – jeg skjønner nok han er i full sving med å skjemme bort den lille piken sin –.»

Paul stod med ryggen til, smilte litt, idet han begynte å ta av sig –.

[338] «Er det platinaknappene dine du ser efter – de er visst i garderoben, i den lyserøde flonellsblusen min – jeg kunde ikke finne mansjettknappene mine den dagen da fru Kristvik og frøken Jensen kom på visitt –.»

Paul gikk inn og fant dem frem – stanset borte ved Bjørg og barnet. Det lå over morens fang – herregud, hun var da søt med den lille rødlike skrotten sin, naken fra midt på ryggen og ned – det lignet bakkroppen på en frosk, når hun strakte de små benene sine stivt ut et øieblikk, mens hun gned den ene foten over den annen hælen. Bjørg la oppå henne det skinnende hvite linnetplagget som luktet nyvasket og ovnsvarmet – snudde henne flott om på ryggen og slo plagget omkring benene hennes –.

Et øieblikk efter satte Bjørg i et høit, kvidrende fugleskrik, så Paul snudde sig fra speilet og gikk imot henne:

«Kom, skynd dig, skal du få se – hun smilte! Uff nei, du er altfor sen i vendingen – men jeg forsikrer dig – tenk Baby smilte til mig!

– Å Paul, tenk vet du at jeg synes det er rent høitidelig, jeg – at jeg har sett det lille barnet mitt smile til mig – det første smilet!»

«Ja –» sa han bare.

Hun satt med barnet ved brystet, da han kom bort, ferdig til å gå.

«Du,» hvisket Bjørg, da han bøide sig over dem begge:

«Du liker henne da, du og?» lo hun sakte.

«Å jo da – hun er ikke så verst –.»

«Kan du ikke si du er rasende gla i henne.»

«Det kan jeg godt. Jeg er rasende gla i henne.»

«Og i mig og?»

«I dig og ja.»

«Si at jeg skal få lov til å kalle henne Sunlife og da?»

«Ja kall henne Lilleborg om du har lyst,» sa han leende, «– nei men nu har jeg ikke tid til å tøise med dere lenger –.»

*

Men bakefter påstod Bjørg at han hadde gitt henne sitt ord på det – barnet skulde hete Sunlife. Og det [339] endte med at Paul gav efter. Hans egne bestemødre hadde hett Sif og Minona – de navnene hadde vel i virkeligheten lydt like affektert, det første de kom i bruk. Dessuten kunde de jo bare kalle henne Synne til daglig – det annet fikk være noget sånt som mytologiens hemmelige navner. Han hadde da kjent en masse unge piker som bare gikk under kjælenavner – ante for eksempel ikke hvad Molla Nicolaysen var døpt –.

Og så dekket det noget som han selv hadde følt – som det likevel ikke var mulig å finne uttrykk for, annet enn utilstrekkelig og banalt. Sunlife – det var da iallfall ikke så galt som Liv – for eksempel –.

V.

Våren 1914 fikk Paul ordnet sig så han kunde innfri sitt løfte til Bjørg og gi henne en Parisertur.

Han hadde ikke været i utlandet før, han heller – det skapte straks en felles stemning mellom ham og hans kone. De var sammen et sted hvor alt var like nytt for dem begge.

De var heldige med været og. Der var et sånt strålende sølvaktig skimmer i morgenluften over byen, når de kom ned fra hotellet og gikk bortover boulevarden til sin kafé – de kalte den slik efterat de hadde drukket kaffe der to morgener. Store, sommerlig blånende og lysmette skyer seilte i den disige luft over takene, som var det første Paul hadde forelsket sig i ved Paris – linjen av brukne, svarte takflater med kamformede grupper av kaminpiper mot luften; så kom en brandmur som et stup ned til galens kløft gjennom stenmassene, og i ly innunder brandgavlen lå pussige gamle huser, en rest av eldre bebyggelse, trukket tilbake fra fortauet, med enslags skraphandlers utstilling av gamle møbler og ting utenfor på bakken. Den lille forretningen lå som en bakevje i strømmen av trafikk på boulevarden.

[340] Det kunde ikke nytte om alle mennesker skrek i kor at Paris var vidunderlig – det var sgu sant allikevel. Paul satt stille av lykke, myste mot solskinnet, røkte og hørte med et halvt øre på Bjørgs lyse pjutring. Tversover plassen reiste St. Germain des Prés sitt vakre, alvorlige tårn, som sluttet så brått med den artige hatten – forbi rant trafikken nedover boulevarden, en strøm, en strøm, under trærne – de var litt brunsket og sykelige i løvet alt av byluften, enda det bare var sist i mai.

Fotgjengere, syklistere, drosjer, biler, omnibuser og varevogner med veldige blådroplete nordfranske hester foran – det glitret, det klapret, det ringlet og larmet, det var akkurat så godt som å sitte og se på rindende vann. Og de høie husene var så vakre, lange fasader av en mild, sotet grå farve, med høie vinduer og grønnaktige tremmesjalusier og balkonggitrenes border bortover. Til perspektivet av gaten gled sammen langt borte i den lyse ølrøik.

Og mens han satt sånn og bare nød og nød, syntes han at Bjørgs ustanselige talestrøm blev som en liten melodi – den falt så godt sammen med hans egen følelse av glede og nyopplevelse. For Bjørg også opdaget noget hvert øieblikk: «Tenk, de går på gaten med papillotter i hodet – og morgenkjole –. Uff nei, franske herrer tror jeg ikke at jeg vilde like – jeg synes de ser ut som dukkemenn, jeg. – Du, se på

henne som sitter dernede – ved det ytterste bordet – synes du hun er pen? Nei fy, jeg synes de er *fæle*, jeg, når de er så skrekkelig kittet og malt – det er sikkert hennes elsker, han som hun er sammen med, tror du ikke det –?» – Paul smilte overbærende til sin unge kone, hun var rød og hvit i huden som en epleblomst, håret hennes skinte aldeles gyldent under den store, pastellblå hatten som hun hadde kjøpt den første dagen de var her i byen, og hun hadde fått sig en ny kjole av noget lett, vannblått silke. Litt vel lubben var hun blitt etter ungesjauen – av og til kunde ikke Paul la være å tenke på sin svigermor, om ikke hun og i sin ungdom hadde været litt i samme retning – fyldig, rosenkinnet, gullhåret. Men ihvertfall, Bjørg var ^[341] aldeles nydelig nu, minnet om en fullt utsprungen rose av de små, uskyldige som vokser på gamle busker i landsens haver.

«Å Paul, å se – bare fem sous for de vidunderlige rosene» – en rekke håndkjerrer hadde stanset like i fortauskanten under kastanjetrærne. Det var et syn så vakkert, den ene kjerren var bare en såte av sterkrøde roser, duften kjentes helt hit.

«Vil du ha nogen – skal jeg springe bort og kjøpe til dig –.»

Litt efter var det en kjerre med dunede, rødgyule aprikoser tårnet op, og grønne blader stukket innimellem til pynt. Men aprikosene i den posen de fikk, var nokså umodne og tørre. Bjørg gnasket dem og snakket og snakket:

«Tenk at de lar slike store barn gå med bare legger – nei *det* liker jeg ikke. Takke mig til for norske unger da – uff, jeg synes de franske barna ser så veslevoksne ut. Ja de er nok nydelige på en måte, men så tynne og bleke da –. Uff, jeg tror ikke at sydlendingene har noe videre greie på å stelle småbarn ordentlig – hvad tror du? Å Paul, jeg tenker sånn på Sunlife – tror du hun lengter litegrand efter mamman sin, du?»

«Nei det kan du være rolig for at hun ikke gjør,» sa Paul hjerteløst.

«Men gid, sånn jeg gleder mig til å komme hjem og pynte henne med alle de fortryllende plaggene som jeg har kjøpt til tullen min –. Du, hvad tror du det er for enslags fisk han har i den der kjerren – fy den ser da ekkel ut –.»

Det var store bruskfisk, rosenrøde i det halvklare kjøttet, perlehvite og mattblanke på buken. Mannen hakket dem sund med en stor kniv og solgte dem i stykker.

«Det der? – er raie, vi spiste det forleden med brunt smør, husker du ikke vi syntes det var godt –?»

«Gid var det *de* – tenk at hvis jeg hadde visst de så slik ut, så tror jeg ikke jeg hadde tort ta det.»

*

[342] De slentret nedover Rue Bonaparte, stanset og så inn i vinduene. Innen de nådde så langt ned som til Seinen, hadde de allerede fått etpar-tre pakker å bære på.

Bokselgerne som stod med sine kasser langs kaien, interesserte pussig nok Bjørg. Det var gamle, kolorerte motekobbere hun vilde ha tak i – dem vilde hun få rammet inn og så henge dem op hjemme i trappen op til annen etasje, vilde ikke det være stilig? Paul var lykkelig, så lenge hun bare gad rote –.

– Det var denne vidunderlige himmelen, blekere blå enn hjemme, full av lyseblå og duegrå og sølvskinnende skyer – slettelandets himmel som hadde betatt ham allerede da de reiste opover elven til Antwerpen. Seinens strømmende gulgrå vannmasser mellom de lyse stenmurer, platanenes dempede grønne farve mot husenes grå, og luften som samlet alle de fine, kjølige farver så vakkert. Og så nede på øen kirken med de to tårnene og dybden av portalene og rosen senket inn i den levende, filigransaktige rike fasade. Den grå sten var svartflammet nedover og hadde en egen krittaktig hvithet på overflaten av all skulpturen, så den syntes selvlysende mot luften bakom, som nu begynte å bli tykk og gråblå av hetedamp.

De skulde i Notre Dame, og etterpå skulde de finne den butikken like ved, hvor Ruth hadde kjøpt alt det morsomme blomstrete stentøiet som hun hadde på atelieret sitt. Det var især nogen langhalsede katter av grønn fajanse som Bjørg var vilt forelsket i.

*

Paul ventet, tålmodig som en engel, mens Bjørg endevendte kassene med soldes et occasions utenfor magasinene. Han kunde gjerne blitt stående der så lenge det skulde være – synet, lyden, lukten av det evig levende røre på boulevarden med de høie, grå husene, lukkede og tilbakedragne, trekronene som kuplet sig over mylderet, reklameplakatenes farveflekker, asfaltens silkeaktige grå glans og den dempningen som lyden av hester og vogner fikk på den – det var så godt, så godt, bare å stå stille midt i det. Og han svarte med uopslitelig imøtekommenhet [343] «ja det synes jeg du skulde», hvergang Bjørg holdt op et nytt fund hun var kommet

over i kassenes dynger av brogede lapper, og spurte om han syntes hun skulde ta det.

Dejeuneren spiste de på en fortausrestaurant, hvor vegger av eføi i kasser bare såvidt markerte skillet mellom den og gaten. Men derefter måtte de ta metroen hjem for å bli kvitt alle pakkene sine – hotellværelset deres fløt over av poser og pakker og brogede og blomstrede pappesker. Det var jo igrunnen mest småting, alt som hun syntes var «så billig», og en hel del juks dessuten, det hun kjøpte, og Paul gjorde ikke noget for å stagge hennes kjøpelyst.

*

Det var ikke mulig å være i denne byen, midt på blanke forsommeren, sammen med en nydelig, ung og henrykt kvinne, uten å opføre sig som man var vilt forelsket i henne. Paul spekulerte ikke over akkurat hvor forelsket han var i sin kone – han elsket henne som hun var en elskerinne han nettop hadde erobret, og hun føide sig efter hans stormende kjærtegn med en søt og komisk liten dristighet: «Ja kjære, *her*, ikkesant – når vi er i Paris, så må vi da ha lov til ett og annet –.»

Og hver evige aften og natt var de ute på morro –

*

Sigmund var i Paris; han hadde reist hitned like efter sin debutkonsert i Kristiania for halvannet år siden. Det hadde været en stor sukses, skrev moren dengang og sendte Paul nogen av anmeldelsene – de var svært anerkjennende. Likevel hadde Paul følt noget da som han ikke kunde forklare. Det var så løierlig å tenke på, i fremtiden skulde altså nogen slike papirbiter spille en nokså stor rolle i hans brors liv. Sigmund hadde været sånn real og kjekk gutt, da han var liten, aldri noe tøis med ham – litt efter litt var det som om musikken tok op plassen for alt annet som gutten hadde brydd sig om før. Og nu skulde alt det som hans bror hadde i sig av musikk, på en eller annen måte verdsettes eller opmuntres ^[344] eller hemmes av nogen slike småstykker i avisene. – Nå, det fikk jo bli guttens egen sak –.

Han var svært talentfull, såvidt Paul skjønnte sig på det. – Han hadde et værelse og alkove i Rue Monsieur; i enslags bakbygning ut til en liten gammel have med et eneste, stort almetre på en grønn plen og eføi som grodde oover husmurene. Han holdt selskap for dem der den første aftenen de var i Paris. Gjestene var mest kunstnere, skandinaver. Bjørgs øine stod trillrundt vidåpne – alle disse menneskenes navner kjente hun fra avisene, eller iallfall mange av dem, og nogen av dem hadde skrevet bøker som hun hadde lest. – «Tenk vet du, jeg *likte* henne,

jeg, – jeg synes hun er søt å være sammen med», sa Bjørg morgenen etter, mens hun satt og børstet ut håret sitt. Det dreiet sig om en skuespillerinne som skulde være endel vidtløftig i sitt privatliv. «Uff nei, la vær mig nu, Paul – jeg kan jo ikke bli ferdig når du skal holde på slik –» hun fikk vekk hans hode, som han hadde bøid ned mot hennes bare skulder. De skulde møte Ruth og spise lunsj sammen med henne, og etterpå skulde Ruth følge Bjørg op til Lafayette og hjelpe henne med å finne en kjole som passet til å danse i –.

*

Ruth var blitt svært pen og klædde sig udmerket – virket absolutt distingvert. Hun kjente Paris ut og inn, og etpar formiddager, da Bjørg vilde bli liggende i sengen til lunsjtid, gikk Paul ut med Ruth. St. Louis-øen, Belleville, Place des Vosges, gamle bydeler nord for Pantheon – Paul vilde gjerne ha fått gå sånn og drive hele dagen til ende. Men Bjørg interesserte sig ikke så meget for de strøkene hvor der ikke var butikker –.

Paul og Bjørg pleide å møtes med Sigmund etsteds til dîné, og så gikk de bakefter op på Lilas eller et annet sted, hvor de traff skandinaver. Ruth var der gjerne og nogen av hennes krets. Og derfra drog de ut – de hadde været på Bal Bullier og Noctambules og på en hel del av de stedene på Montmartre med tilliggelser som en skal ha været på. Paul syntes ikke akkurat at disse forlystelsesstedene var så rystende morsomme – men Bjørg [345] moret sig vilt og redselsslått; hun gledet sig visst især til å fortelle om det i Kristiania og Trondhjem. Og Ruths og Sigmunds venner var riktig hyggelige å rangle sammen med en aften, to aftener – allerede tredje gangen syntes Paul det blev svært ensformig. Bevares, han kunde saktens holde det ut de par ukene han skulde være her – men hvis han var nødt til å omgås disse menneskene et års tid, og høre dem si nokså ensartede replikker om nokså ensartede folk og forhold og emner aften ut og aften inn, så vilde han vel formodentlig nokså snart komme til å gjøre skandale. – De hadde et uttrykk på engelsk: bored to tears –.

Men gatene om natten, når de flyttet sig fra det ene stedet til det annet –. Igrunnen syntes han hvert øieblikk en ikke var ute i denne byen, var bortkastet. Og det leie ved denne natterangelen var at de kom ut så altfor sent om morgenen – morgnene i Paris var det aller deiligste.

*

De hadde været i Hallene en natt og var kommet iseng klokken fem – og Paul hadde våget sig på noget som var det nærmeste en kunde komme til en pjoletter henede. Så våknet han ved syvtiden og visste det vilde ikke nytte om han forsøkte å falle i søvn igjen.

Han stod op og klædde på sig – så bort til Bjørg; hun sov som en død. Dakar liten – hun var blitt dårlig da de kom hjem inatt, eller imorges – og når hun våknet, kom hun vel til å være så sønderknust og skamfull – foruten at hun vel fikk vondt i hodet – hvis hun da i det hele husket den lille skandalen sin.

Han vilde gå ut og drive i gatene etpar timer – og så vilde han gå op og kjøpe det smykket som de hadde sett på i en antikvitetshandel oppe i Rue de Vaugirard. Han hadde halvveis lovt henne det – en ordentlig ting skulde hun da ha til minne om deres «bryllupsreise». Nu hadde hun riktignok funnet på at hun heller vilde ha en sånn liten håndveske av sølvfiligran – de var svært smakløse, syntes Paul. Men halskjedet var virkelig et fund ^[346] – et gullsmedarbeide fra førtiårene, men vakkert og dristig med store, meget mørke ametyster, innfattet i koralrød og mørkeblå emalje og besatt med små perler og turkiser. Det kunde likefrem bli et arvestykke i familien – for Sunlife engang i tiden. Synne – undres hvordan hun hadde det – storartet naturligvis; hun hadde været aldeles vill av henrykkelse for å få stå på en stol ved vinduet og se ned i Storgaten med alle sporvognene og bilene. Hun skulde vel bli ordentlig bortskjemt hos Jacobsens –.

Fra St. Sulpice gikk han opover en trang gate mellom høie havemurer som eføien hang utover. Almekronene innenfor fanget sollyset så vakkert i det ru og mørke løy –. Herlig å slippe ut påny, mens det enda var frisk morgen –.

Butikken i Rue de Vaugirard var ikke åpen enda. Paul snudde tilbake til en liten kafé han hadde sett på et gatehjørne.

Der var denne daue luften av spritånde og sur øldunst. En sofa med avskallet brunt voksdukstreck langs en vegg, små flekkete marmorborder foran. En tykk, bustet kone serverte noget i glass til nogen arbeidere over blikkdisken. En skitten gutt i grønt forklæ holdt op å feie sammen sagmuggen på gulvet og bragte ham et glass kaffe. Croissants – om et øieblikk –.

Paul tendte en cigarett, mens han ventet på brødene. Han satt og så ut av vinduet – hun var ordentlig chic, den unge damen som skrådde over gaten der, – beigefarvet fra topp til tå, i skreddersydd, – rødhåret. Pussig, den typen er det som skandinavene henede aldri legger merke til – de opdager ikke en pariserinne, uten

hun er så malt som en reklameplakat. Tro hvad en sånn dame er ute efter forresten på denne tid av morgenen – kanskje hun skal i kirken –.

Damen i beige trådte inn i kafeen, hilste kjent på madame og garçonnen, satte sig i sofaen ved det øverste bordet, la fra sig sin messebok, trakk av sig hanskene, skjøv op sitt slør. Men kjære –! Paul så på damen – damens blick streifet ham – de reiste sig samtidig:

[347] «Men kjære – er du her –?»

«Men kjære – er du her –?»

«Det var da morro – får jeg lov å flytte op til dig, Randi?»

«Jeg kan sette mig ned til dig – jeg pleier alltid å sitte ved det bordet så –.»

«– Har du bodd her i tre år, sier du –. Tenk at jeg ikke har truffet dig før – vi har været her i tre uker alt, jeg er her med min kone. Men du er kanskje ikke noget videre sammen med norske?»

«Ikke så meget i det siste. Nei jeg har ligget her for å arbeide – arkivstudier og sånt. Men det førte med sig, at efter hvert kom jeg mest til å være sammen med franske. Som arbeider med det samme stoff tildels, forstår du –.»

«Ja du holder jo på med en doktoravhandling. – Ingstad var det vel som sa det. Men han trodde det var noget i norsk kirkehistorie. Det er middelalderen da naturligvis –?»

«Nei det var nu det attende århundrede. Og ikke spesielt kirkehistorie. Nei det var egentlig det attende århundredes ideologi – særlig Rousseau. Du vet hans fantasterier om det oprindelige menneskes fortrefelighet – hvordan det blandt annet har omdannet den middelalderlige, rasjonelle opfatning av folkesuverenitet og folkets rett. Sånn som den ytrer sig, på én måte i våre gamle lover og på en annen måte hos St. Thomas Aquinas. Til det blir ren og skjær overtro, det moderne demokrati – mystagogen Sars' fremstilling av vår historie for eksempel. Men naturligvis vet du jeg kom til å behandle innflydelsen av det der på folkereligionen også – den gamle lutherdoms tvangsformæling med den såkalte åndsfrihet og så videre. Siden Norge har statskirke, så dens religiøse lære alltid er nødt til å føie sig efter det som til enhver tid er den almindelige borgerlige tankegang –.»

«Det høres morsomt ut. Skal du bli her nede lenge?»

«Jeg antar det.»

Hennes far var død for tre år siden og gården solgt. [348] Men hun hadde været et par sommerturer i Norge – bodd i Kristiania et par måneder siste høst, hos fru Gotaas: «Du vet hun blev enke iforfjor?»

«Nei? Men fortell mig hvordan Gotaases har det –.» Han hadde ingenting hørt om dem siden Margrete-Maries og Eberhards bryllup.

«Ja du kan tro de satte pris på at du sendte present.» Eberhard hadde egen forretning nu – glassmagasin på østkanten; det gikk godt, Gud skje lov. Ja de hadde alt fire barn; Josef var i forretningen der. Wilfrid var elektrisk montør og bodde hjemme hos moren. Monika var karmeliternonne i England.

«Monika! – Gud bevare mig vel! Er Monika gått i kloster – hun var da sånn riktig Kristiania-backfisch – sveisen og søt og nebbet –.»

Randi smilte litt og rystet på hodet: «Monika har visst hvad hun skulde bli siden hun var småpike.» «Hun var så full av spetakkel alltid – lo for et godt ord,» undret Paul.

«Jaja – tror du ikke hun har bruk for det i klosteret da? De fleste nonner som jeg kjenner, har sandelig godt humør. Ellers blev det vel også vanskelig.»

«Bevare mig vel, – Monika! – Det næste jeg får høre er vel at du går 'sta og går i kloster –» sa Paul.

Randi blev langsomt rød. Men så lo hun høit:

«– Jeg kan da igrunnen likegodt tilstå det forresten –. Det er akkurat det jeg skal.»

«Nei gi dig nu, Randi. Nu sitter du vel bare og skrøner?»

«Nei, det er sant.»

«Men i himmelens navn. – Hvad i allverden skal det være godt for at du blir nonne? Enn arbeidet ditt da? Ja for du kan da vel ikke ta doktorgraden når du går i kloster? Gamle kongelige Frederiks kom da vel til å styrte sammen av forferdelse, hvis det skulde opleve en doktorand som kom anstigende i nonneslør og rosenkrans!»

«Nei.» – Randi klukklo ved tanken. «Det blir ikke i [349] min tid iallfall. Ikke for det – der er slett ikke så få ordenssøstre som har en doktorgrad, i Amerika iallfall. Men sånt – pikegymnasier og colleges ledet av nonner – det blir der ikke bruk for i Norge på år og dag enda. Og setter de mig til å være klasselærerinne eller skolesøster i en av småbyene, så er det ikke nogen doktorgrad jeg har bruk for.»

«Nei men Randi – du kan da umulig være riktig riktig. Alvorlig talt, du vet da at *jeg* har alltid hatt stor sympati med katolisismen. Og i og for sig kan jeg godt forstå at unge piker kan føle kall til å gå i kloster. Men ikke sånne som du – du har årelange studier bak dig, og et arbeide foran dig som du har holdt på med i lange tider. Du må da kunne utrette meget mere for Kirken også da, jente –. Det er da noget som selv jeg vet, at der er hele områder av vår historie som aldri er blitt virkelig videnskapelig behandlet, fordi de folkene som har stelt med aktstykkene, ikke ante hvad der stod i dem, fordi de ingenting visste om den katolske tradisjon, hverken i vår historie eller i Europas historie – og det som verre er, de har bilt sig inn at de visste noget, selv om det de kjente, bare var sånne protestantiske folkesagn om katolisismen – og så kommer de til piskende gale resultater. Herregud da, Randi – bare tenk på alt det materiale som ligger og venter på å bli tatt op av en historiker eller filolog – som kan skjønne hvad der står i dokumentene –.»

Randi nikket.

«Alt det der har jeg sagt mig selv tusen ganger. Å jo – jeg har da forsøkt å overtale – Vår Herre – og mig selv og –. Forsikret Gud om at jeg kunde tjene *Ham* også bedre, hvis jeg fikk gjøre det som jeg selv vilde istedetfor det som Han bad mig om. Men det nyttet ikke at jeg tilbød Vår Frelser likt og ulikt istedetfor det som Han spurte om. Ikke uten jeg vilde – ja gi op det inderlige og fortrolige liv sammen med Ham hver dag. Naturligvis, man kan trekke sig tilbake fra Ham – nøie sig med å praktisere akkurat det minimum av religion som Kirken forlanger av sine tverreste og dovneste barn, før [350] den blir nødt til å la dem seile sin egen sjø. Tror du kanskje ikke jeg har forsøkt det og –. Jeg undskyldte mig med at jeg arbeidet så meget – jeg kunde ikke samle tankene mine til bønn og meditasjon, jeg orket ikke gå til messe og kommunion hver morgen. Men så vilde ikke arbeidet gå for mig – der var ikke nogen smak eller saft i dagen uten –. Isj, livet smakte som å leve på bare hermetikk –.»

«Men har du ikke engang *lyst* til å gå i kloster da?» spurte Paul alvorlig. «Hvordan kan du tro det da, at der skal komme noget godt ut av det? For du kan ikke mene at du bør gå i kloster bare fordi du *ikke* har lyst til det? – Det er iallfall ikke det

inntrykk jeg har fått av katolisismen – at den ikke tåler livsgleden, men forlanger at alle mennesker bare skal gjøre det de nødvendigst vil?»

Randi Alme rystet på hodet, litt brydd:

«Nei visst ikke, nei. – Uff, det er vanskelig å forklare for dig som ikke er katolikk. Nei var det sånn at jeg hadde lyst til klosterlivet, så var det grei skuring – jeg hadde temmelig sikkert ikke noget der å gjøre. Men det er ikke det. Det er *prisen* som jeg ikke har lyst til å betale. Og livsgleden, som du sier. Jovisst blir Kirken ved å si, gled eder – i Herren! Men ikke den gleden som kommer av å klamre sig til ditt og datt, skrape til sig og karre sammen menneskelige verdier, for den holder så likevel hverken i vask eller i solskinn. Ikke arbeidsgleden engang, hvis en gjør arbeidet for sin egen skyld eller for arbeidets skyld – uten en arbeider først for Guds skyld.

Men jeg gruer mig altså for å gi avkall på min egen vilje og mine planer og mine vaner. Bare det ikke å kunne klæ sig som man vil» – hun grøsset litt mens hun lo. «Jeg har alltid været skrekkelig gla i pene klær!»

«Jamen det er nu vel ingen synd?»

«*Jeg* har iallfall aldri behøvd å gjøre nogen synd for å skaffe mig pene klær.»

Paul plystret sakte:

«Der begynner å gå en parafinlampe op for mig. Er ^[35] det det du mener – at det er de som eier denne verdens gode ting med rette og ærlig, som må begynne med å gi dem fra sig godvillig. Det er ingen nytte å preke for dem som har lite eller intet, at de skal være nøid med det. Foruten at det høres så fordømt lumpent ut å si det – for den som selv har mere enn lite – eller ikkeno.»

«Du vet,» sa Randi sakte. «*Mitt* arbeide – Gud skal vite, *det* var ikke kjedelig. Sommetider var det slik, når jeg fikk fingrene i noe godt stoff, det var som et elektrisk støt, det likefrem singlet nedigjennem alle nervene mine. Nydelig god fornemmelse, forsikrer jeg dig. Så om jeg vilde gå og si jeg ikke hadde noe å leve for, så lenge jeg hadde mitt arbeide, så vet du jeg fortjente å få ris. Men om jeg gav mig til å preke *det* for sånne pikebarn som har fått friheten til å leve av og for sitt arbeide – så de er akkurat så fri som Fenja og Menja ved kong Frodes kvern – eller sånne moderne gamle nonner som aldri har gitt sig ut for å ha kall til nonneliv, og likevel lever de under klausur i en kassakiosk – ja da fortjener jeg simpelthen å bli brent på et kjetterbål. Ja du smiler – du vet da det, det var ikke Kirken som brente kjetterne, de blev overlevert til samfundet, og det brente dem som forrædere. Og

det er det som alle kjettere har været – forrædere mot menneskeslekten, for alltid har de villet gi sine egne subjektive erfaringer og meninger almen gyldighet.»

«*Det er visst sant, Randi – sannhet med overdrivelse.*»

«Naturligvis – all menneskelig sannhet er med overdrivelse.»

«Nei du vet, sånn rent teoretisk har jeg jo også stor sympati med klostervesen og alt denslags. Jeg reagerte sterkt mot det i min ungdom – for eksempel, jeg blev kommandert til å gå og høre på nogen foredrag for unge menn av pastor Dverberg, bror til den som er gift med min tante. Selv slet han på den tredje konen; hans annen døde i januar, og jamen hadde han ikke skaffet sig erstatning før året var ute; barna behøvde ikke savne en mamma under juletreet det året heller, bare at det var en splinterny en. Da jeg sa noget om det til onkel ^[352] Abraham, svarte han gruelig verdig, at Johannes var en sterk mann med en kraftig natur –»

Randi så frem for sig – hennes ansikt var blitt stivt av alvor:

«*Det er jo i virkeligheten den eneste lykken som de har å håpe på – alle de som har et arbeide så tørt som aske – og ikke noget hjem som er slik så de kan kjenne sig rotfestet i det. En kan si til dem, de må finne ett eller annet som de kan interessere sig for – det er omtrent som å be dem sette sig og lage skygebilleder på veggen med fingrene sine. Et kjærlighetsforhold – det er bare på den måten de kan få følelsen av å bety noget for nogen her i verden –. Ja en får jo huske på at «gammel jomfru» har været brukt som uttrykk for forakt, iallfall overalt hvor tradisjonen er luthersk. Og det ikke bare i sånne lissom-dypsindige psykologiske bøker som driver og greier ut grav-alvorlig om ubrukt eros og utilfredsstilt morsfølelse og alt det der. Men de såkalte uskyldige og søte småpikebøkene også – de forutsetter det også alltid, en gammel jomfru må være komisk og rar – og oftest sur og sint og slem også –.*

– En tid var jeg nokså meget sammen med norske herute og. Det var en av de undskyldningene jeg forsøkte med – det hendte jo av og til at jeg kunde være til nytte for nogen av dem. Men hvad iallverden kan det nytte at gamle sure kjerringer av alle kjønn og aldre griner over norske unge piker i utlandet, eller i Kristiania for den saks skyld. De *vil* bli forelsket og de vil ha nogen til å bli forelsket i sig. Om jeg vilde si til dem, Gud er den eneste som virkelig elsker dere, Han er den uforanderlige og fullkomne, som blev menneske og døde for å gi dere del i sin fullkommenhet og uforanderlighet – Han er den eneste som elsker dere uten svik, – Han er den eneste som dere aldri kan elske for meget, uten at deres egen

kjærlighet blir brukt op og uten at den dere elsker, blir overmett av dere –. Nogen ganger har det kanskje været godt at jeg sa det – jeg vet ikke. Skjønt det skulde de da ha hørt om hjemme og – at [353] de skulde elske Ham som har elsket oss først. Bare at de aldri ser annet enn at alle vil ha noget ved siden av – eller noget annet først og fremst. Skal Gud bare være nok og alt for dem som på en eller annen måte er blitt veggepryd i verden kanskje?

Å Gud – det var en liten en hernede. Hun vilde bli operasangerinne. Litt forvokst – hun hadde åpenbart hatt rakitt i en rent uhyggelig grad som barn – og så lignet hun en kamel i ansiktet, med altfor lange armer. Stemmen var ikke vakker heller, men veldig svær. Og dette ulykkelige barnet da, ser du, hun var så fortvilet av angst for at livet skulde gå henne forbi, som hun sa – og nogen hadde satt henne i hodet, at hun måtte ha en opplevelse for å bli virkelig kunstnerinne. – Hun var villig til hvadsomhelst av ydmykelses og – og pjalteri – for å finne en. Forstår du, stygg som juling og nymfoman – slik virket hun iallfall. En kunde grått –. Så er der dem da, som er født med en eller annen slags hemning – så selve tilbøielighetene løper i en annen retning enn almindelig – unaturlig som man sier, enda det er ofte *deres* natur –.»

«Randi,» sa Paul sakte om en stund. «Men kan det nytte *dem*, at du ofrer ditt liv og alt ditt arbeide? Er dette ikke – enslags desperasjon?»

Randi rystet på hodet.

«Nei. – Ser du, Paul, en ting er at jeg er landsjente; det ligger ikke for oss å ofre bare for å ha den sensasjonen at vi er opofrende. Mere enn det ligger for oss å fly og mase, bare for å ha noget å gjøre. Tvertom, vi er gla til, når vi kan ta det med ro en dag. Og jeg vilde være gla til, hvis jeg kunde slippe å gjøre annet enn det som jeg selv har lyst til. Men det er likesom arbeidet hjemme på en stor gård – det som må gjøres, det må gjøres, og blir det å henge i og slite tidlig og sent, så er det best å drive på og tenke minst mulig på sig selv og mest mulig på arbeidet. Akkurat det samme er det med offeret – man skjønner det må til, og da så –.

Når jeg vet det nytter. At man gjør front mot denne – fobien, skrekken for ikke å få karret til sig nok av [354] livet, som pisker menneskene nuomstunder. Så må jeg si ja, når min Gud spør mig, vil du la mig være din del og ditt alt – ikke bare din kjærlighet, men din arbeidsgiver også, den som før dig og klær dig, ikke bare sånn som han klær og før oss alle, men akkurat som en husbond før og klær sin familie. Jeg vet jo, det er ikke bare for min skyld jeg har fått kallet, men Han tar ut enkelte mennesker til sånt for hele sin husholdnings skyld –.

Så nu får jeg da i det minste reise til Chambéry og prøve mitt kall da. Forresten, jeg er glad til for det nu – ellers. Det var bare idag, blandt andet fordi det var siste gangen jeg var til messe i Carmes – det er der jeg har gått næsten alltid, så lenge jeg har bodd her i Paris. For i eftermiddag skal jeg flytte over til noen venner på den anden bredd, og reiser derfra i overmorgen formiddag.»

Paul tidde litt.

«Og du tør stole på dette som du selv sier – at du har hørt kallet og det der. Er du sikker på det ikke er din egen underbevissthet –?»

«Åh!» Hun lo. «Tror du kanskje ikke jeg selv har holdt øie med den der gode gamle underbevisstheten, du –.»

«Du kjenner vel William James – Variations of religious experience eller hvad boken heter, hvis en skal være nøiaktig –.»

«Spør mig om jeg kjenner Hoppe sa gåsa, danse sa reven –.»

«Du er kanskje ikke noget videre imponert av den du?»

«Tja – for sin tid var den vel et ganske respektinngydende arbeide. Men mig fikk den alltid til å tenke på noget sånt som en landbrukslære, skrevet av en mann som har hatt en ledende stilling ved et zoologisk museum og i korrespondanse med eksperter ved laboratorier og forsøksstasjoner. Men som aldri har melket en ku eller været med og tatt imot kalven, eller skullet kjøre melken på meieriet før skoletid eller hjulpet til å ta op potetene i høstbløten – eller forsøkt å komme kråka på skuddhold – jeg vil ikke snakke om å ha sett en stut bli vill ^[355] og ta på ens far i fjøsgangen, og der er ikke andre i fjøset enn en selv, en småjente på ni år. Det var samme våren som mor døde, at jeg opplevde det –.»

«Religiøs erfaring –.» Randi reiste sig, trakk ned sitt slør og drog på sig hanskene. «Jeg kunde ha morro av å vise dig en ting – noget som de færreste skandinaver hernede går og ser på. De vet ikke om det engang i regelen. Har du lyst –?»

«Ja takk.»

«Skam å si,» sa Paul mens de gikk. «Vi har været i Invalidekirken og i Louvre to ganger – men ellers har vi ikke været og sett på nogen sånne severdigheter enda. Vi har hatt så nok med å se på selve byen hittil –.»

Randi skrådde over gaten og åpnet en port. Hun gikk foran fremover gjennom enslags søilegang som var åpen ut til et stenlagt gårdsrum; der lå en bygning med kuppel – Paul hadde gått forbi den mange ganger uten å legge merke til den.

Ved enden av gangen kom de inn i en kirke – den var ikke svært stor og temmelig mørk, luften smakte brukt av mange mennesker og luktet lunkent av voksløst og gammel røkelse. Ellers var der ikke noget rart ved den – det var en nokså almindelig barokk kirke.

Fremme ved hovedalteret knelte Randi et øieblikk og bøide hodet, og Paul presterte enslags hilsen – som man hilser på en bekjent av den damen man går sammen med.

«Egentlig er det ikke den tiden da krypten er åpen,» oplyste Randi; hun snakket litt med en gammel mann som gikk i forklær og sopte gulvet. Han lukket op en dør i nærheten av alteret og gikk foran dem.

«Du vet nok, september-massakrene –. Det var her i Garmes de satt, de fangne prestene, ja der var nogen i St. Firmin og nogen i l'Abbaye – det lå like ved St. Germain des Prés. Men de fleste satt her. Bakefter skal du få se gangen som de blev kommandert nedigjennem til der hvor kommissæren satt ved et bord og de blev spurt om de vilde sverge den eden som de ikke kunde ta uten å bli utro – og utenfor der hvor de blev massakrert. ^[356] Det var et hundrede og ti mann her i Carmes. Et par av dem som var unge og spreke, hadde kommet sig over muren ut i Rue d'Assas – men så hørte de skuddene og skrikene inne i haven – så sier en av dem: Man skyter våre brødre – kom, vi må gå tilbake til dem –.»

Det som virket mest rystende på Paul, i det lave lille kryptkapellet hvor de stod, det var det næsten banale og smakløse ved hele arrangementet. Der var nogen nisjer i veggene, med store glassruter foran – og sånn som alle dødningbenene og kranieniene, nogen brutte og merket av våbnene, lå ordnet i rekker på et underlag av falmet fløiel, så minnet det om utstillingsvinduene i en juvelerbutikk av de mere folkelige. Hele anordningen røbet likesom en sånn herdet fortrolighet – familiaritet kunde en si – med martyrdom og mannsnot og tro inntil døden. Ikke allverdendens skjønnhet, ingen forsøk på å skape et verdig eller stemningsfullt interiør ut av dette minnekapellet, kunde virket så hjertegripende som nettopp dette – at det var ganske tarvelig i sitt utstyr. Der stod et alter ved den ene veggen – det var nokså fattig, og linduken som lå på det, var ikke ordentlig ren.

Randi hadde tatt op en rosenkrans av sin håndveske – holdt den inn mot glasset foran en av disse skallesamlingene et øieblikk:

«Vil du være så snild å ta med denne – når jeg blir nonne, får jeg ikke ha sånn fin rosenkrans. Derfor så vil jeg be dig ha den med og sende den til Margrete-Maries og Eberhardts minste pike. – Ja jeg begynner alt å få slike nonneaktige innfall,» smålo hun. «Nonner sender aldri en ting i posten, hvis der er nogen de kan bry med en kommisjon –.»

«Jeg synes du kunde heller gi mig den, jeg, Randi.» Paul lo litt, han også.

Hun så på ham et øieblikk:

«All right. Værsågod da, der har du den!»

«Neimen kjære» – han kjente hvor tung den var, og så nøie på den. «Du kan da begripe, jeg vil ikke ha den – jeg ante ikke det var en sånn elegant ting.» Ave Maria-perlene var granater, de største og mørkeste Paul hadde [357] sett, fasettslepne, men gamle og slitte, så de hadde fått en vidunderlig sortrød glans. Paternosterkulene og krusifikset var av enslags sølvarbeide.

«Jo vet du hvad! Du bad om den, og nu har du fått den. Så får du sandelig beholde den –. Jeg fikk den engang av en venn, en tysker – forresten fordi han skulde gå i kloster – han er fransiskanermunk nu, og han hadde arvet den efter en tante som også gikk i kloster. – Men *dig* kan den vel ikke være noget farlig for – du har jo kone og barn så –.»

De stod ute i den lille haven hvor myrderiene hadde hendt.

«Barn likte alltid dig, Randi,» sa Paul. «Husker du, når vi satt og leste på benken i Studenterlunden – alltid så kom der nogen unger bort og spurte hvor mange klokken var –.»

«Det var kanskje et varsel om mitt kall. Der skal nogen til å svare alle andre folks unger på det de spør om. Den som har barn selv, har en legitim rett til å si tistille, ha dere ut, ikke plag mig, – engang imellem.»

*

De var kommet ut på Rue de Vaugirard igjen.

«Jeg skulde et ærende bort i gaten her egentlig – men hvis jeg får lov, kanskje jeg kan få følge dig et stykke på vei først?» Han nevnte sitt ærende.

«Jamen vet du hvad, Paul – da kan jeg bli med dig bort, hvis du vil. Jeg vet godt hvad det er for et halsbånd – men du skal ikke gi over trehundrede francs for det. Hvis du vil, skal jeg snakke med madame –. Ja for undskyld, men du snakker visst ikke så forferdelig flytende fransk –?»

«Nei – er det ikke harmelig,» sa Paul, litt pikert. «For jeg leser da fransk uten vanskelighet. Men når jeg skal snakke det, så skjønner de mig ikke hernede.»

Inne i butikken – Randi smilte og lo og forhandlet med fruene, og fruene strålte og smilte og rystet på hodet og insisterte på at Randi skulde prøve smykket. Hun appellerte til Paul, om det ikke klædde madame – tok dem åpenbart for å være gifte. Randi så ut som hun var [358] svært inntatt i sitt eget speilbillede med halsbåndet på. Det endte med at han fikk det for tohundredeogåtti francs.

De gikk tilbake igjen i retning av Luxemburg, Paul nikket, idet de kom forbi Carmes: «Jeg er glad du viste mig det der, Randi. – For naturligvis vet du vi har hørt om septembermassakrene. Men det blir jo aldri pointert overfor oss, at revolusjonen var en kamp mot alt som anerkjente autoriteter, – av dem som selv vilde være autoriteter. Og det villeste hat var naturligvis rettet mot dem som anerkjente en guddommelig autoritet.»

Randi nikket:

«Nei vi får høre om fordervelsen innen Kirken og at den vakte forargelse. Men vi får aldri høre om at den forargelsen var ikkeno imot *hatet* til helligheten innen Kirken – der var meget av hellighet dengang og. For naturligvis, alle de som sier, Til oss komme *vårt* rike, de kan nok hate dem som har makten og æren i verden på sine hender. Men det er ingenting imot deres hat til dem som ber Til oss komme Ditt rike. – Og det kan ikke nytte engang å ta forargelse av det, når de kretser hjemme som selv tror at de forsvarer restene av kristendommen i Norge, de interesserer sig meget mere for en prest som bryter sine løfter enn for tohundrede som bekrefter dem mellem et børseløp og en dradd sabel. Saken er ganske enkelt den, at de tror på hver eneste historie om sviktere, fordi det er noget de kan forstå. Og det annet interesserer dem ikke, for de kan ikke lenger forstå det.»

«Nei. Jeg husker det fra jeg var halv voksen. Jeg reagerte mot det der naive fritenkeriet i mors krets, og derfor vilde jeg gjerne sympatisert med religionen. Men jeg klarte det ikke. Jeg kom for eksempel over en bok – jeg har glemt hvad

fyren het som har skrevet den, men det var om Kloster-Lasse. Det falt meg ikke inn dengang at den norske jesuittens styrke kunde ligge i det, at han satt inne med sannheten – jeg oppfattet ham som enslags Don Quixote. Men hans biografi var den rene Sancho Panza som red sitt esel i hælene på Pater [359] Laurentius. Den der fortalen hans – du kjenner den formodentlig bedre enn meg – den dype fedrelandskjærligheten som kommer til orde der, biografen kan ikke tenke sig annet enn at det er beregning –. Jeg tror den boken mere enn noget annet gav meg avsmak for protestantismen – der var likesom hele dens mangel på sympati med alt som er vågalt og ridderlig og fyrig – jeg synes det er noget kastrert ved den, trass i alle prestegårdsideyller –.»

«Naturligvis – eftersom de opererer bort flere og flere dogmer, så blir den mere og mere émasculé. Fordi dogmene er det i et samfundslegeme som de lukkede kjertler er i menneskekroppen – i det skjulte er det dem som utsondrer de stoffer, kroppens harmoni og sunde vekst betinges av. Uten dem går kraften til å handle og kjempe fløyten. Ta vekk nogen, og stoffskiftet blir forstyrret. Ta vekk nogen til, og kroppen eser utover av blekt, dødt fett – private meninger og personlige overbevisninger og vrangforestillinger, til en må tenke på Konstantin den annens hoffevnukker, som nok kan trette og intrigere – men de duer ingenting til å slåss – ikke til å slåss på liv og død iallfall med hedenskapet.»

«Men har du tenkt på,» sa hun litt efter, «hvad tror du det vil si, at hele den menneskelige stridbarhet, som Kirken engang viste vei over i det overnaturlige – som din gudfader Sankt Paul sier, – vi har ikke å slåss bare med kjøtt og blod, men med ondskapens åndelige hær under himmelen – at den krigen er blitt desorganisert over store deler av Europa selv i kristne kretser? Troen fremstilles som noget forholdsvis blidt og beroligende, og kampen bare som nogen små skjærmysler som aldri skal kunne genere noget menneske i dets borgerlige håndtering her i verden. – Og menneskene er stridbare i sin innerste natur – vi kan ikke leve uten å slåss. Slåss vi ikke med Djevelen og verden og vårt eget kjøtt, så slåss vi med hverandre om suksessen i verden. Til menneskene foruten å slåss hver med sin næste om plassene i solen en vakker dag forlanger av dem som styrer [360] statene, at de skal skaffe dem plasser i solen og overtaket i kampen om verdensmarkedet nasjonsvis. Og så får vi kanskje en krig som verden aldri har sett maken til –.»

«Du tror det, du og?» spurte Paul alvorlig. «Jeg har skjont det hernede – her tror folk på en europeisk storkrig, i løpet av få år kanskje –. Vi var inne på en kinematograf her en aften, min kone og jeg – så et stykke fra den fransk-tyske krig.

Men helten var altså en engelskmann, krigskorrespondent, og han og hans elsasserinne vakte voldsom begeistring. Tilslutt var der et billede, bare triokoloren, og musikken spilte Marseillaisen, og publikum jublet som gale. – Og naturligvis, bryter det løs mellom Tyskland og England, så er vel Frankrike nødt til å gå med fra begynnelsen av. Og vi selv – tyskerne kjenner våre farvann meget bedre enn vi gjør, inn i de innerste armer av fjordene. Og Gud vet om vi har så meget som kullagere for vår flåte til en tre-fire måneders nøytralitetsvakt. Vi pleier jo aldri å ha liggende større reservelagere av nogenting i landet.»

«Men si mig, dere forretningsmenn, Paul – dere må da ha fått en føling iallfall med engstelsen ute i verden? Der har da været både ett og annet av tegn, på pengemarkedet for eksempel, som kunde gi dere litt å tenke på?»

«Ja –. Du vet der har været ett og annet. Men efter 1911, da vi slapp med skrekken dengang – så har nok folk flest hjemme slått sig til ro med at sånn kommer det til å gå bestandig. Krigsfaren kan nok komme til å spøke, men den vil nok bli avverget. Når det kommer til stykket, så vil ingen våge å ta ansvaret for et fredsbrudd. Naturligvis, hvad våre politikere av fag sier, det er der vel ingen som legger brett på. Og vårt flunkende nye utenriksvesen – nåja, det er nytt, da. Ellers så var jo den der historien med Nordsjøtraktaten ikke så morsom nettopp –. I det hele, noget overmål av tillid til de ledende menn hjemme er der vel ikke grunn til å nære. Det er vel til en viss grad slik i alle land hvor der er folkestyre, at politikerne nødige sier sannheter som de vet at folket ikke vilde like å høre.»

[361] «Jaja,» sa Randi og sukket. «Qui vivra, verra – iallfall er jeg da stygt redd for det. Ja Paul, takk for følget da – her bor jeg –.»

De var stanset utenfor et hus i en trang gate like ved St. Sulpice. På et skilt som stod ut i luften, lik en kroket arm, stod Hotel Bourdaloue. To prester som kom ut av porten, hilste på Randi idet de gikk forbi. Han så efter dem og lo:

«Det er et meget katolsk hotell, skal jeg si dig. Ifjor vinter engang fikk vi nogen østers som jeg ikke syntes så videre tillidvekkende ut – man kan få måltidene her. Så sier garçonon: Det gjør ingenting, mademoiselle – hvis vi blir dødssyke av dem allesammen, så bor her så mange prester i huset, så vi kan få den siste salvelse allesammen på en gang –.»

De stod litt og så på hverandre:

«Og så skal de klippe av dig det pene håret ditt, Randi!»

«Uff ja, ikke snakk om det. Det blir det verste.» Hun smilte nervøst.

«Ja – hvad sier man ved en sånn anledning – bruker man å ønske tillykke?»

«Ja det kan du trygt gjøre. Det var morsomt at jeg skulde treffe dig – kjedelig at jeg ikke fikk hilse på din frue. Farvel da du, og ha det så bra!»

«Ja takk – i like måte –.»

Paul blev stående et øieblikk, så efter den slanke, lysklædde skikkelsen som forsvant inn i portens mørke.

*

Han hadde en følelse av at han kom tilbake til hverdagen – og en nokså hverdagslig hverdag, litt flau og saftløs i smaken, da han sprang oppover trappene i deres hotell og banket på døren til værelset.

Bjørg, i den nye lyserøde kimonoen sin – hun kalte den hårdnakket for kinnomo – satt og prøvde noen nye sko. Hun var litt bleknebbet og så en smule betuttet ut, da hun snudde sig mot sin mann:

[362] «Gid, hvor har du været så lenge, Paul, – jeg begynte å bli aldeles ulykkelig, jeg, for jeg ikke visste hvor du var hen –.»

«Gikk morgentur. – Trett, Pus?» Bakfra tok han hennes hode mellom hendene sine og kysset henne på pannen. Så listet han frem etuiet, og da hun rettet sig op og pustet ut, efter hun hadde fått på sig skoene, la han halsbåndet om hennes hals og kneppet igjen.

Bjørg tok sig til halsen – skrek himmelhøit av fryd, fór bort til speilet, tilbake igjen til mannen og slo armene om hans hals, med små usammenhengende utbrudd mellom kyssene, og så bort til speilet igjen: «Paul – du er en *engel*, simpelthen –!»

Smykket tok sig henrivende ut på halsen hennes – den var nu også svært vakker, rund og hvit, og huden skimrende som silke. Hun var søt, var hun – hun stod og hoppet av glede, som en liten pike –.

«Å Paul – nei du er så *søt*, så jeg kunde gjerne *spise* dig op – neimen få se, hvad er *det* – det er til Baby vel – nei så yndig, få se da vel –.»

Det var rosenkransen; han hadde fått den op av lommen sammen med etuiet, og så var den blitt liggende på bordet. Fort stakk han den til sig igjen.

«Nei – det er noget jeg skal ha selv –.»

«Uff nei, Paul, ikke ert mig da – få se – men Gud, er ikke det en rosenkrans da, – sånn en som katolikkene bruker?»

«Jo.»

Bjørgs ansikt blev alvorlig, øinene stod runde og forskrekkede:

«Men Gud, Paul, hvad skal du gjøre med den –? Det er da ikke *sant* vel – at du er *katolikk*? Else sa det engang – men jeg sa jeg var *sikker* på du ikke var –.»

«Nei det er jeg ikke. Forresten, om så var, synes du det var så farlig da?»

«Ja gid, det vilde da være reddsomt!»

«Hvorfor det? – Din tante mrs. Anderson er jo katolikk, vet du –.»

«Ja-a – det ja. Det var jo bare fordi den irske svigermoren [363] holdt sånt leven fordi han vilde gifte sig med en som ikke var det. – Men du kan da begripe, det må være en annen slags katolikk hun er – det kan da ikke være sånn som disse sydlendingene. Hun som er norsk og allting – hun er da et oplyst menneske, har gått på norsk skole, er helt igjennem dannet og slikt –.»

Paul lo.

«Men hvis jeg nu blev katolikk – synes du det skulde være nogen ulykke da, Bjørg?»

«Ja gid, det vilde da være reddsomt! Nei fy – bare tenk på alle de fæle stedene vi har været hernede. Og du skulde bare vite hvad fru Åhmann har fortalt mig om det stedet der hun bor – vertinnen er katolikk –.»

Paul smilte ved tanken om sine erfaringer med Kristiania-vertinner.

«Ja herregud da. – Tenk på det, du, at hvis jeg blir katolikk, så kunde jeg aldri bli skilt fra dig for eksempel.»

«Jamen – det kunde du da aldri ha hjerte til allikevel – bare tenk på lille Tulla vår da, Paul!»

«Neida, Pus, jeg tenker ikke på det heller.»

«Dessuten» – Bjørg så oppmerksomt på ham. «Da kunde vel ikke *jeg* bli skilt fra *dig* heller da?»

Paul rystet på hodet og så meget alvorlig ut.

«Nei du vet *det*. Har *du* noen planer i den retning da, ungen min?»

«Fy hvor lei du er!» Hun var i armene hans igjen.

«Så, venn min. Men se til å bli ferdig nu da – klokken går til tolv. Og Ruth sa ett vet du, i Charenton. Det er et godt stykke ut dit.»

«Men Paul – tenk om ikke vi finner det stedet, du, hvor vi skulde møte de andre?»

«Tja – mat må vi jo ha. Så blir vi vel nødt til å finne et annet sted og spise alene, du og jeg. Fryktelig, naturligvis – men nu skal vi ikke straks tenke oss det verste –.»

*

[364] Paul hadde ett og annet forretningsmessig å utrette også i Paris. Så sa han til Bjørg at han måtte op til den fabrikken med badeværelse-utstyr; han foreslo at hun kunde bli liggende til middag, så skulde han komme tilbake og hente henne på hotellet.

Han hadde funnet ut at der gikk et tog 11,15 fra Gare de Lyon, og det korresponderte med et tog til Chambéry. Det måtte være det som Randi skulde reise med. I det minste vilde han da gå på stasjonen og se etter –.

Han hadde gått og drevet en ti minutters tid i den store og sotete toghall – spetaklet var øredøvende og kullrøksmaken slik at en syntes en måtte ha noget å skylle den ned med. Så fant han en bar og fikk en bock, og kjøpte aviser og stod ute på perrongen igjen og leste. I det samme strøk hun forbi –.

Hun gikk mellom to tykke, gamle nonner i struttende, sorte skjorter og flagrende, sorte slør. Og hun selv så så liten og lett og smekker ut i den lyse, beigefarvede drakten. En sortklædt fransk dame, en prest som åpenbart var damens sønn, en svært chic, blek og mørk, ung pike og en ung herre, var i følget –.

– Og hele den protestantiske tradisjon, som Paul aldri hadde annet enn ledd av, reiste sig i ham. All den folkelige føljetonglitteraturen om klosterfengsler og forslagne prester – hele onkel Abrahams eventyrverden. Og hele den primitive mistillid til fremmede folkeferd – de er ikke som vi, så må de være skurkaktige.

Den nydelige, lyse norske piken som blev slept avsted til gudvet hvadfor skrekkelige ting av sine to tykke, svarte fangevoktersker. De sortsmuskete, fremmede djevler som fulgte i hælene på dem og skatret høit av uhellig fryd. Den høie, unge presten som så utillidvekkende intelligent ut, med mørke øine som lå dypt innunder brynene, var den hemmelige anstifter av forbrydelsen –.

«Vrøvl,» sa han til sig selv, og fulgte efter nedover perrongen.

Randi stod oppe på vognens plattform sammen med den ene av nonnene – en smilende, brunøiet gammel [365] dame med et imponerende grått overskjegg. Randi så nærmest litt genert ut, da hun fikk øie på Paul.

«Jeg syntes jeg måtte si farvel til dig – jeg håber du ikke har noget imot det?»

«Nei – det var snildt – takk for du kom –.»

Der fulgte en presentasjon, hvorav Paul ikke oppfattet annet enn at den gamle nonnen med barter het Mère Angélique – og etslags forsøk på en almindelig samtale, hvor Paul kom svært til kort med sitt fransk. Så skyndte han sig å si farvel og forsvinne.

Det siste han så, da han var kommet et stykke opover perrongen og snudde sig, var Randis lyse skikkelse i armene på de to franske damene – de kysset henne en masse –.

Vrøvl, sa han til sig selv igjen. Ut fra det hun tror og sånn som hun tenker, er det konsekvent at hun gjør dette. Hun er like intelligent som nogen annen ung pike jeg har møtt, og vet og kan mere enn de fleste. Det er simpelthen en naivitet som går over alle grenser, når folk som bare vet tiendeparten av det hun vet og det ikke engang ordentlig – de biller sig inn hun må være blitt narret og snakket rundt. Dessuten – la mig se, jo hun *er* fylt tredve år – hun er ikke nogen småpике heller. Idiotisk at en ikke kan hindre der dukker op reminisenser – Chiniquy og alt det der lesestoffet som onkel Abraham sendte mig, sist jeg vandret på farlige veier – enda jeg aldri selv syntes det hadde nogen annen interesse enn den: det karakteriserer onkel Abraham –.

Randi – igrunnen, der var tusen ting han kunde hatt lyst til å spørre henne om. Skjønt – måtte ikke hun bli lei av ham; det gikk op for ham med en gang, han hadde aldri annet gjort når de var sammen, enn gravet og spurt om hennes tro – ikke siden han fikk vite hun var blitt katolikk. Egentlig hadde det vel ikke engang været høflig mot henne – for der var en masse ting han kunde ha talt med henne

om, hennes arbeide, hvordan hun hadde det og levde ellers, hvad hun moret sig med –. I gymnasiasttiden hadde hun været rasende glad i å [366] danse, husket han – og igrunnen interessert for en masse ting. Selv politikk lot det jo til at hun interesserte sig for, og det ikke bare på den måten som for eksempel hans mor gjorde, – hun tok løsrevne fakta og kurante politiske talemåter og spant sine egne fantasterier av dem –; Randi interesserte sig åpenbart for hvad der skjedde, minst like meget som for det hun syntes burde skje. Men han hadde aldri gjort annet når han traff henne, enn forsøkt å lokke ut av henne opplysninger om hennes religion.

Han hadde været grenseløst optatt av det engang – husket den følelsen som av noget livlig og levende, varmende og spillende på bunnen av sitt vesen, en liten lystig nying tendt i sinnet. Hver ny ting han leste og lærte om troen, var som en bør frisk ved, kastet på varmen. Hele livet fikk glans og varme av det – sett det er sant: da er livet ikke bare noget sånt som det nok kan gå an å stelle med, fordi man nu engang er oppe i det, – da er det et under. Det glade alvoret som hadde fylt hans dager dengang, den muntre overbevisning om, at herefter skulde ingen dager være likegyldige lenger – kom ikke den av at han hadde fått øie på Troen som en mulighet, minst like meget som av hans kjærlighet til en kvinne –?

Og var *det* det meste han hadde mistet – at han sparket fra hverandre den lille lysende og levende nyingen inni sig, snudde sig fra Gud, fornærmet fordi han ikke fikk det som han vilde –?

Naturligvis, det var forholdet til Lucy som omsider hadde fått hans undertrykte anelse om det guddommelige til å flyte over demningen. Før hadde han aldri tillatt sig selv å tenke på Gud – fordi alt han hadde støtt på av religion, hadde synes ham et sammensurium av uklare og slitte fraser, når det gjaldt ånd og ideer, og en komisk selvtillid hos menneskene. Men han hadde været så glad i Lucy, så han hadde ikke kunnet tysse ned sine egne spørsmål lenger – Hvem skal vi takke for livet, for kjærligheten – hvorfor ødelegger vi selv så meget av de rikdommer som blir lagt i våre hender, hvem [367] kan hjelpe mig til å få orden i dette strømmende og vimrende som er vårt liv, hvem kan væbne mig til å holde fast og forsvare det gode i vår lykke –.

Paul var kommet op til Louvre – nu burde han altså ha tatt en taxi op til den der fajansefabrikken. – Blås, det kunde være til imorgen –. Han fortsatte å gå på måfå innover byen –.

Troen, det var en nådegave. Han måtte be om å få den, hadde Harald Tangen sagt. Og han hadde gjort det – næsten nonchalant, Gud vet, uten nogen særlig ydmyghet

eller angst og beven. Likevel hadde han fått den – det visste han nu. Han hadde ikke hatt nogen egentlige tvil eller vanskeligheter – han hadde været aldeles sikker på det dengang, at det var bare et tidsspørsmål når han blev katolikk. Der hadde ikke været annet mellem ham og Troen enn hans blinde og uvitende lettsindighet: han hadde ikke skjønt at det hastet, ikke skjønt hvor alvorlig det var. Han hadde ikke hatt vett nok til å frykte Gud –.

Han husket den siste søndagen han var i Kristiania, da han stimet opover Akersgaten for å gå i St. Olavs kirke. Hadde han ikke følt sig selv som den forlorne sønn på hjemveien – en snørrviktig liten forloren sønn som trasket hjemover med nesen i sky, viss på å bli tatt imot med gjøkavsteking og nytt skotøi og fingerringe. Og han hadde visst synes han hadde fortjent det –!

Da så Gud ikke straks hadde latt ham få det som han vilde ha det, så hadde han gått sin vei igjen – og følt sig forurettet.

Naturligvis, den måten Lucy hadde valgt å gjøre det forbi på, hadde været temmelig brutal – og han selv ordentlig grønn –.

Det siste hadde været det verste. – Mens han gikk og drev i gatene i Hamar og ventet på Trondhjemstoget den dagen, så var det at han hadde fått en idé, – og inne på en liten avholdskafé satt han og forfattet en annonse til to Bergensaviser, bad henne opgi adresse, «må ha opklart denne misforståelse» og så videre. Han postet brevene med det samme fra Hamar, og han hadde bedt om å få ^[368] sig tilsendt angjeldende nummer av bladet. De kom, og i det ene fant han foruten sitt avertissement notisen om ekteskap inngått mellem frøken Lucy Snippen – det het stedet til hennes far, visste han – og agent Herman Løvstø –.

Fru agent Løvstø. – Så småningom hadde han fått sig overtalt til å tro, hele historien hadde fra hans side været en naivitet så toppmålt, så en kunde bli flau og flat av å tenke på det bakefter. Det var ganske enkelt – han hadde været meget ung og meget uerfaren, og hele den atmosfæren han var vokst op i, hadde bibragt ham en viss kresenhet og avsmak for sånne ganske almindelige, simple fruentimmerhistorier. Og da så det første pikebarnet han traff til å komme bort i, hadde en viss begavelse som elskerinne – så hadde han forgylt op hele historien sin med veldige følelser og forsetter om å gjøre en haupt- und staatsaktion ut av den. Nokså rørende å huske på bakefter – men temmelig flaut, som sagt.

Og skulde det nogensinne falle skjebnen inn å arrangere et møte mellem ham og fru agent Løvstø igjen – så vilde han vel antagelig være aldeles ute av stand til å

begripe han nogensinne hadde været så grønn, så han hadde kunnet dikte om det nokså ordinære pikebarnet. Rimeligvis hadde han vel hele tiden plaget og skremt stakkaren med det, at han endelig vilde slepe henne i havn – i sitt eget miljø. Glad i ham hadde hun vel været – men selv hadde hun jo aldri været særlig forhippen på å bli gift med ham. Og da han hadde forlatt henne rent fysisk, hadde vel hennes mangel på fantasi og hennes tunge vesen gjort at hun lot sig synke tilbake dit, hvor han hadde funnet henne. Forhåpentlig var hun kommet på sin rette hylle nu da, og hadde slått sig til ro som agent Løvtøs ektemake.

Men han hadde avferdiget sin lengsel etter en religion som en bestanddel av den der overspente og barnaktige kjærlighetshistorien.

Og siden. Han hadde vel nærmest tatt livet som enslags underholdning – slett ikke verst, og man var nu [369] engang kommet med til den. Selv om man ikke syntes den var så overveldende godt arrangert, så var det ikke god tone å vise man kjedet sig litt. Forsøk å være hyggelig og omgjengelig sammen med dem som er naive nok til å synes her er morro –. Forretningen var det som han hadde tatt mest alvorlig. Hvorvidt det hadde været det verd at han gav op sine studier – når de forutsetninger som fikk ham til å gjøre det, slo klikk – tja, det kunde det ikke nytte å tenke på bakefter. Hovedsaken var å føle sig kompetent til det arbeide man holdt på med, og se det gå fremover. Så kunde vel det ene være like godt som det annet.

Han hadde latt sig fange inn i ekteskap – men det hadde han da gjort med åpne øine. Slik som man lar sig ta av en liten søt småpike, når man blir med barna og leker høk og due – på vollen utenfor et sommerpensjonat, der en passerer over på fottur. Hvorfor ikke –? Det vil si, hadde hun været der med sin mor istedetfor med denne tanten – men han fikk da selv ta følgene av at han hadde forlovet sig med en pike som han kjente så lite til. Dessuten, fra hans side hadde der været en viss kynisme med i spillet, da han lot Bjørg få nå sitt lille mål: Det passet ham å gifte sig da, han satte pris på orden og renslighet i sitt privatliv. Men det visste jo lille Bjørg ikke noget om – og hun var visst svært lykkelig med ham. De hadde det bra økonomisk, han var alltid i jevnt godt humør i sitt hjem, og han husket på å ta med til henne fra byen konfekt og frukt og nyutkomne bøker som folk snakket om i selskapene – det var for Bjørg beviser nok på at han elsket henne og var det som hun forstod ved en ridderlig ektemann. – Forresten så var hun da et søtt lite menneske, og han var virkelig glad i henne –.

Ungen – javel, det hendte at den fikk ham til å lengte etter – hvad skulde en kalle det – efter å komme i et inderligere og dypere forhold til selve livet. Når Synne lekte på fanget hans, så visste han det var ham som hadde skuslet bort noget dyrt

noget, dengang han innbilte sig det var å bli voksen, det at alle ens følelser [370] sank ned på en sånn jevn middeltemperatur. Det var utrolig hvor glad en blev i en sånn liten – at det var så intenst spennende, et sånt lite barns utvikling og vekst. Siden nyttår hadde de flyttet den lille sengen hennes over ved siden av hans, for Bjørg var så søvning om morgnene, og Synne våknet jo på en umenneskelig tidlig tid. Men da *var* hun søt – rosenrød av søvn, krullet hele det fine, gullskinnende barnehåret hennes; kvikk som en lerke satt hun op i sengen sin og kurret av godlåt og pjutret de små ordene som hun kunde si. Han lå, halvblundet, og stakk bort til henne en efter en av de tingene hun var gladest i å leke med – et skohorn, tomme cigarettesker, sliren efter en gammel tollekniv – efterhvert som hun blev lei det som hun hadde i hånden og kastet det på gulvet. Ofte hadde han god lyst til å ta henne over til sig i sin seng – men da marsjerte hun alltid videre over til moren og vekket henne. Det hendte at det blev så tyst nede i den lille barnesengen – når han så skulde se efter, så satt hun og var sovnet, duppet forover i selen sin, med nesens begravet i dynen.

Det lille barnet holdt på i timevis, pludret og hadde travelt med leken sin – hun gikk op i sin egen glede med en sånn hellig iver, så det var som leken hennes var i virkeligheten noget meget mere alvorlig enn alle voksne menneskers strev, og hennes glede hørte livet til mere oprindelig enn alle verdens sorger. Var det enslags atterglans av en virkelighet som menneskene selv hadde overlatt og misdannet med sine dumme og forbryderske påfund. Og det er bare i de ganske små barns lek i morgnens første timer at en ser som en luftspeiling av den fjerne by – livet i dets erketype –.

Nu i våres, da han stelte i haven, hadde han hatt henne liggende i veien for sig overalt. Plutselig var hun der og tråkket midt op i den løse mulden i et nystelt bed – før han visste ordet av, satt hun på enden og hylte og hadde veltet havesprøiten over sig.

«Synne, hvad tror du mamma sier til oss, når hun får se hvordan du ser ut?»

«Gi-is,» sa Synne, med fryktelig alvor i miner og stemme.

[371] «Jaha. Gris, ja. Du er en grisunge, er du.» Det lo hun av. Så bar han henne op i huset. Å du lille barnet mitt, jeg elsker dig, sa han inderlig, inni sig – han hvisket det ikke engang til henne.

Bare tanken på at en sånn liten menneskekropp kunde dø, stod for ham som en ulidelig brutalitet, det gikk ikke an. – Og allikevel. – Han hadde slett ikke tenkt så

meget på henne de siste ukene hernede. Det lille fotografiet av henne som han hadde inni urkassen sin, hadde han neppe sett på. Hvis –. Glemte en så allikevel selv sitt eget lille barn – med tiden?

Paul var kommet inn på en liten plass, hvor han ikke hadde vært før. Rundt om var ganske almindelige huser med butikker i førsteetasjene – noen store utstillingsvinduer med helgenfigurer av kulørt gips, krusifikser i alle størrelser og utstyr, andaktsbøker, rosenkranser, tarvelig alterutstyr. På oppsiden av plassen lå en kirke – den så ganske ordinær ut, ikke noen reisebokseverdighet.

Paul stod stille et øieblikk – så gikk han fort over plassen og inn i kirken.

Han trådte inn i et mørkt, varmt rum, og fremme i mørket tindret og glitret hundrevis av små levende lysflammer. De stod stimlet sammen som stjernebilleder, men formådde ikke å lyse op det store, dunkle rum, så en så noget tydelig – de bare gyllet luften og fikk den til å sitre og stråle, og gjorde det varmt og fylte kirken med lukten av smeltet voks. Da hans øine var blitt vant til den underlige belysningen, opdaget han at der var fullt av folk i den gravstille kirken – de hang bøid sammen over kneleskamlene.

Et stort sidekapell tilhøre var som et eneste veld av lys og blomster og glitrende smykker. Og ovenover alle flammene som svevde på tynne voksllys og tykke voksllys, kneiste en høi, hvit Mariastatue, en kronet dronningskikkelse med et kronet, kongelig guttebarn stående på noget i høide med morens hofte – med en næsten voldsom dreining i midjen viste hun Sønnen frem for verden.

Det var enda tettere med tause bedende her i kapellet. [372] Paul listet sig bort til en ledig skammel. Ved siden av ham knelte en gråhåret offiser, som bad sin rosenkrans med blikket ufravendt rettet mot den dronninglignende Mariaskikkelse.

Lysene brant på store pyramideformede holdere med jernspik. Uavladelig kom folk med nye lys som de tendte og festet på lysholderne.

– Min Gud – jeg vet jo ikke engang selv hvad jeg har gjort, ikke mot dig, og ikke mot mig selv, ikke mot alle de mennesker som jeg ferdes imellem – da jeg valgte å lukke mig inne i mig selv, istedetfor å lukke op for dig –.

«Se, jeg står foran døren og banker på. Dersom nogen hører min røst og åpner døren for mig» – han husket det der fra Åpenbaringen. Nogen –! Javel, han selv var jo en av dem som ikke hadde villet lukke op. Dengangen hadde han selv bilt sig

inn det var Gud *alene* han hadde søkt etter – han vilde ikke be *om* det ene og det annet. Han hadde gått ut fra han skulde få det allikevel, – livet skulde ordne sig for ham allikevel, sånn som han selv ønsket det måtte bli. Da hans egne små barnaktige planer gikk i skuddermudder, og Gud grep ikke inn og stilte alt tilrette for ham – så hadde han smelt sin dør igjen. Men han visste iallfall det nu – der var ikke den ting mellom himmel og jord som ikke han i bunn og grunn syntes var flau og uten smak i, siden han hadde hørt Gud selv by til å komme inn og holde nattverd med ham.

Selv kjærligheten til den lille piken sin kjente han jo bare som på en grunnvold av tristhet. Det var så yndig å se, hvor aldeles hun kunde gå op i hver liten ting eller hendelse som gjorde henne glad – nu. Det verste å tenke på var ikke, at ikke han kunde beskytte henne mot sorger og skuffelser, når hun blev større. Det var verre å tenke på, når den tid kom, at hun mistet evnen til fullkommen glede ved gledene i verden – så skulde ikke han kjenne noget råd med det.

«Ved din hellige barndom – frels oss, o Herre,» husket han det stod i ett eller annet av litaniene. Han hadde [373] ikke skjönt før hvor meget det betød – mere enn bare juleidyllen med det nyfødte barn i krybben og den unge mor som bøide sig over det, mens engler og gjætere møttes og jublet sammen. Det betød meget, meget mere –.

Maria Mater gratiæ –. De har sagt oss, hun er bare en av alle de gudemødrene med barn på armen som verden har dyrket. Det er kanskje det vi skal bøte for, at vi ikke har skjönt forskjellen mellom dem og Barmhjertighetens mor. Isis som undfanger av et lik, Leto som driver sine barn til å utrydde Niobes sønner og døtre, Tanit, Astarte, Kybele, hele skaren av blodige og ville mysterieguddommer som driver menneskene til å avle nye slektledd – og den nye slekt lever nogen korte årtier, slåss, er grusomme av frykt, grusomme av lyst, grusomme av begjær, til den store Moder høster dem som korn og putter dem i jorden igjen. Menneskelig barmhjertighet – det er sant at den er som en stemning, en impuls, men hele historien lærer oss, det er en impuls som ligger under alltid for frykten i oss, for mistilliden til andre mennesker, og etterpå følger grusomheten for morro skyld. Men hvad skal vi betale for vår feiltagelse, hvis vi biller oss inn, disse gudinnene for den hedenske natur har lignet Guds mor – hvis vi biller oss inn, vi finner *hennes* trekk igjen i naturen – et menneske, men fullt av nåde, en kvinne, men med Ordet som blev Kjød i armene sine –?

Hill dig, Maria, full av nåde, Herren er med dig, velsignet er du blandt kvinnene og velsignet ditt livs frukt, Jesus –. Paul blev ved å be sakte engelens hilsen –. Ved din

hellige barndom, frels mig, Herre –. Hjelp mig til å vinne over *frykten* for Dig – for det er frykten for Dig som har holdt mig tilbake. Lær mig å tro på Dig, ikke for å vinne ditt eller datt, men for å lære å kjenne Dig. Ved Din hellige barndom – et barn kan man ikke være redd for å lukke inn, et barn må en være redd for å krenke –. Og tillat ikke at jeg finner ro eller fred, før jeg har forsonet meg med den fred som Du kaller din, som Du har sagt at verden hverken kan gi eller ta –.»

Idet han reiste seg for å gå, oppdaget han hvor folkene [374] fikk sine lys fra – borte i en krok satt der en kone og solgte. Han fikk et innfall – han også vilde tende et lys foran dette bildet av Maria og barnet.

Han gikk bort og kjøpte et av de største. Han hadde ikke så nøie rede på hvad dette symbolet med å tende et lys skulde bety, men da han kom tilbake til kapellet og plantet sitt mellom de andre lysene på lysholderen, mente han det nærmest som et uttrykk for sin bønn – la meg ikke få lov til å slukke selv den gnisten som har begynt å gløde i meg pånytt –.

*

I slutten av juni tok Paul og Bjørg ned til Chartres og var der noen dager. Det var Ruth som hadde anbefalt dem å reise dit.

På tilbaketuren hadde de stanset noen timer i Rambouillet for å se slottet og parken. Da de kom tilbake til stasjonen, stakk Paul bortom etter noen aviser. Nogen herrer som hadde gått av toget til Paris i samme ærende, stod i en gruppe borte hos avismannen – der var åpenbart noget nokså sensasjonelt nytt i bladene. Og Paul hørte en mann si til en annen: «C'est la guerre –» idet han pekte på en overskrift i avisen som han stod med.

Paul så etter i sitt eksemplar, under den store overskriften som franskmannen hadde vist sin kamerat. Den østerriksk-ungarske tronfølger og hans gemalinne skutt i Sarajevo – hvor ligger nu det igjen –? – morderen – en serbisk student. Telegrammet fra Wien –.

Men så måtte de skynde seg inn i kupeene allesammen. Toget gikk. Paul forsøkte å opfatte noget av sine medreisendes samtale. Skuddene dernede i Europas urolige hjørne hadde åpenbart satt sinnene i sterk bevegelse.

Bjørg spurte hvad det var, og Paul måtte oversette nyheten for henne.

«Pyss,» sa Bjørg, «erkehertuger har de da vel sånn masse av dernede, så det kan da vel ikke ha så meget å bety. Og sånne attentater på fyrster og denslags hører en da om rett som det er –»

Hun hadde hele sin mors fiendtlige ringeakt for betitlede personer på større avstander, og den samme rørende [375] interesse for dem, når de rykket innenfor hennes observasjonsfelt såvidt så hun kunde gå ut og se dem kjøre forbi eller få høre historier om deres ytringer og handlinger på tredje-fjerde hånd.

VI.

De kom hjem til Kristiania første juli. Byen stod i jubileumsutstillingens tegn. Alster & Selmer hadde en paviljong der. Året i forveien hadde de – under nokså store betenkeligheter forresten – interessert sig i en liten kleberstensindustri i Gudbrandsdalen, og nu utstillet de en samling ganske vakre ovner og peiser, dørinnfatninger, foruten småsaker, lamper og urner og slikt, av klebersten. Der var innløpet ikke så rent få bestillinger, så Paul begynte å tro det kunde kanskje med tiden bli ikke bare en forsvarlig forretning, men likefrem et foretagende som hadde en fremtid for sig.

Aftenen før Paul skulde reise tilbake til Trondhjem, var det blitt avtalt enslags familiesammenkomst på utstillingsrestauranten. Møtet hadde nærmest karakter av et oppløp, syntes Paul da han innfant sig sammen med sin far: der satt alt Lillian med Tua og Halstein, Hans og deres fetter Evald Dverberg med sin kone og den halv voksne datteren; Laura var der med sin nye mann, en tysk diplomingeniør Auwein. De to var nokså nygifte og viste det litt rikelig. Laura Dverberg var blitt skilt fra sin første mann, den annen hadde skutt sig, det var en affære som der var blitt snakket nokså meget om. Så det var kanskje ikke så rart om hun nu var henrykt, fordi hun skulde følge med sin Fritzchen til Mannheim til vinteren.

Paul satt og var ikke bare fornøid fordi Bjørg skulde bli igjen her sydpå og følge med sin mor på landet en seks ukers tid. Han kom til å savne den lille – Synne hadde kjent ham igjen og tatt nådig imot ham; hun dukket ned i vestelommen hans og fikk op tikketikken [376] samme øieblikk hun satt på hans fang igjen. – Men nu var det altså en avtale –.

Fru Jacobsen kom bugnende innover mellem bordene, rød og utkjaset, med Bjørg i kjølvannet – og Paul følte et nytt blaff av ergrelse. Det var ubegripelig – men straks hun kom i nærheten av sin mor, blev alt det som minnet hos datteren, forsterket til frapperende likhet. At det barnet aldri blev mere selvstendig.

Hans svigermor utøste sig i undskyldninger fordi de kom så sent, hilsener og protester, mens de unge herrene i selskapet og en opvarter strevde for å muntre op omkring de sammenflyttede bordene, så der kunde bli plass til de to nykomne:

«Men – De er da ikke dårlig vel, byråchef – tenk jeg synes De ser så trett ut! – ja synes ikke du det, Paul – godaften Paul forresten – synes ikke du at din far ser dårlig ut –?»

«Far og jeg har gått omkring på utstillingen i hele eftermiddag, svigermor – det er nokså anstrengende» – han bøide sig og plukket op alle de katalogene som hun hadde med sig og mistet på gulvet, da hun skulde sette sig.

Han utstod ikke at hun skulde si det – så meget mindre som han hadde sett det selv disse dagene; faren gjorde inntrykk av å være syk simpelthen. Forrige vinteren hadde han ligget på sykehus – for en fordøielsessykdom blev det sagt. – Han vilde se til å få tale med Hans ikveld, broren og han bodde på samme hotell. Hans Selmer var reservelæge nu ved et kommunalt sykehus nede i en av småbyene ved kysten.

Det var ikke mulig for ham å komme i humør. Han satt like ved det store vinduet, og utenfor ruten lyste blomstene i kassen enda med rare, bleke farver i atterglansen av solnedgangen. Himmelen var citrongul langs horisonten, og på dammen blandet speilingen av den lyse, blågrønne luft sig med speilingen av illuminasjonen langs vannet. Det var da vakkert – og dette midlertidige restaurasjonslokalet her var ganske festlig: alle de små bordene med kulørte lampeskjermer og ensartede [377]buketter og mat og drikkeglass. Surret av stemmene og klirringen av serviset fylte rummet, orkestret spilte et potpourri over norske folkemelodier – og borte fra forlystelsesavdelingen larmet annen musikk, og duren og hylene fra berg- og dalbanen hørtes inn støtvis –.

Den melankoli som hadde været grunntonen i hans følelse for faren, helt siden han blev ordentlig voksen – det var ikke bare den som kvullet op i ham nu ved tanken på at hans far kanskje var merket –. Det var enslags ubestemt engstelse for mere enn det. Han var virkelig imponert av denne utstillingen – likevel øket gleden ved det han her hadde sett av norsk dyktighet på så mange områder, bare den vonde stemningen av uro. Han hørte bruddstykker av samtalen mellem Halstein Garnaas og Evald – Evald var formann i forskjellige kristelige organisasjoner – de snakket om et opplysningsarbeide som var planlagt til vinteren, foredrag for unge menn og for unge kvinner; der var åpenbart ikke tvil i deres sjeler om at foredrag var en stor hjelp – «innsats» kalte de det! – mot sociale onder og ungdommens vanskeligheter. –

Björg satt mellem hans far og Auwein; hun så svært godt ut ikveld i den vannblå pariserdrakten sin. Han syntes med ett – det at han hadde tatt sitt giftermål med henne så legært, det fikk enda være –. Men at forholdet mellem to voksne mennesker som hadde været gifte i tre år og hadde et barn sammen, aldri skulde bli annet enn pjatt – ja da måtte det være ham som hadde forsømt noget. Han lengtet efter alvor – ikke noget sånt sludder med at de skulde omhandle alvorlige

emner sammen, utveksle tanker, som folk kalte det. Det var et annet slags alvor han hungret etter, et virkelig alvorlig alvor, som var så dypt og så vidt, så det gjerne kunde greie sig med like lette og lekke ord som denne billighetskjærligheten deres hadde brukt.

Å, det var vel noget sånt han hadde savnet bakom det alt. Bakom stoltheten og tilfredsheten herhjemme nu. Det blir jo sagt i tide og utide at vi er sånt alvorlig folk – og så menes der surheten, svadaen og den høitideligheten [378] som tar sig selv høitidelig –. Gud vet om ikke det er derfor at her er så megen surhet og så liten munterhet herhjemme – fordi vi ikke kjenner stort annet enn de billige og kortsynte slags alvor.

«Men kjære – der sitter jo onkel Halvdan,» sa Tua frydefullt – hun reiste sig halvt og gjorde ivrige tegn til en herre lenger fremme i salen. «Paul, du må gå bort og få fatt i ham – du som nettop har truffet Ruth da; du kan skjønne onkel Halvdan vil gjerne høre nytt om henne –»

Motvillig reiste Paul sig og gikk nedover – møtte doktor Wangen på halvveien.

Det var en temmelig høi mann – nu var han nokså bred også, han var blitt endel korpulent, men hadde likesom fått alderstilleggene fordelt mere tversover kroppen, benene var slanke enda; det tok sig ikke så godt ut. Han hadde et vakkert ansikt, med ørnenese, sterke farver: røde kinner, rød munn, mørkt hår og mørkt, spisst skjegg – nu var det forresten grånet til salt- og pepper-farve. Øinene hans var mørkeblå og svært skinnende – han hadde en manér, når han så på en dame, med å stirre henne intenst bent inn i synet; Paul hadde alltid synes det var ufordragelig å se på, skjønt det betød vel ikke annet enn at det hadde været enslags jargong i den tiden og den kretsen. Han praktiserte det på Bjørg nu, da Paul forestillet – doktor Wangen hadde aldri truffet Pauls kone før –.

Doktoren hilste hørøstet selskapet rundt, slo sig ned ved siden av Paul og spurte ham hvad han syntes om Rulhs billeder – så gav han sig til å holde et lite forklarende foredrag om datterens kunst, uten å vente på den annens svar. Han var åpenbart umåtelig stolt av å ha en datter som var kunstnerinne – han hadde alltid været som bitt av en gal kunstner. Paul syntes Ruth malte ganske godt, billedene hennes var vakre og sympatiske, men nokså upersonlige. Han satt og spekulerte på om han skulde drive næstekjærligheten så vidt som til å spørre om onkel Halvdan vilde komme nedom ham på hotellet imorgen formiddag og se på de to billedene [379] han hadde kjøpt av Ruth – etpar små gatepartier fra Paris.

Han hadde aldri kunnet utstå mannen. Men hans mor hadde været svært gode venner med denne svogeren – de var nok blitt frelst omtrent samtidig, i åttiårene. Men det som han kunde synes var søtt og klødde henne på en måte, – denne radikalismen som minnet om små barn når de stikker karvekål, de tar med så meget av røttene som smaker godt på suppen – den var ikke til å holde ut hos et voksent mannfolk, som tilmed skulde være en dyktig landsens læge, men alltid helst vilde snakke om ting han ikke skjønnte sig noget videre på.

– Så begynte først Lillian og dernæst hele selskapet med nye, henrykte vinkinger. Det gav et sett i Paul – jo så sandelig! kom ikke hans mor anstigende med begge småpikene til Tua. – Og det lot til å være en avtale at hun skulde komme hit, skjønt han hadde ikke hørt noget om det –.

Hun så glimrende ut – håret hennes var grånet nokså meget på de siste årene, og hun var helt hvitklædt i enslags tunge, grove blonder – som fikk Lillian til å skrike høit av henrykkelse:

«Neimen Julie! *For* en vidunderlig drakt du har fått dig – jeg mener det er ekte irsk knipling – nei kom hit i sofaen, småpikene mine – å stakkar, så trette som de er visst –!»

«Ja de går i søvne.» Tuas to eldste var riktig pene småpiker – i hallingdrakter og med broderte luer – de lignet faren, var bleke med gult, krøllet hår. De begynte å sutre med en gang, overtrette.

«Joda, vi har kjørt på dverg- og dalbane som Guro sier,» lo Julie, «ja jeg og! Neitakk, Erik – vi har ikke gjort annet enn spise – jotakk, et glass champagne kan du gjerne få gi mig. – Fem!» sa hun leende til svogeren, «jo tenk, Halvdan, jeg har *fem* barnebarn, du – Paul har en liten pike – morro, å jo, men gå på utstilling og være bestemor – det er *slitsomt!*» Paul hadde forresten slettikke det inntrykk at hans mor var nogen særlig entusiastisk bestemor; han hadde følt sig litt såret, fordi [380] hun var så ubegeistret for Synne, da de var ute på Linløkka til middag forleden. «Neida, Tua min, de har været riktig snilde og søte hele tiden – men nu er de nokså kaputt, stakkars små –. Neida, Erik, bare la henne få være i fred, så går det nok over – hyss da, Ambjør, morfar er jo slettikke *sint* jo – han vilde bare trøste dig –»

*

Paul bilte sin kone og svigermor ut i Storgaten og gikk med opp for å se på Synne sove. Fru Jacobsen foreslo en kopp kaffe. –

Neppe var hun ute av døren, før Paul var borte hos sin hustru. Han grep begge hennes hender, trykket dem hårdt:

«Björg du – ta og bli med mig hjem imorgen!»

Björg åpnet øine og leber av forundring:

«Er du gal, du! Det går da ikke an – hvad tror du mamma vilde si til det!»

«Gjør det da, Björg!»

«Dessuten – du kan da skjønne jeg tør ikke utsette Baby for den lange jernbanereisen i denne varmen – så dårlig som hun har været i maven sin inatt og idag –»

«Asj – det er bare fordi hun er blitt proppet med slikkeri i tide og utide hernede. For den saks skyld – ungen har best av å komme hjem, hun og –»

«Nei vet du hvad! Du kan da begripe at mamma skjønner best –»

Paul stoppet munnen hennes med et kyss:

«Å Björg – jeg kommer til å gå og lengte efter dig» – og han blev rent forundret da han hørte sin egen stemme, den klang så klagende.

Björg rørte sig litt i hans armer –. Så så hun op på ham med et lite smil, kokett og underfundig: «Nei jasså du –. Gutten min –. Nei vet du hvad, Paul – det tror jeg slett ikke du vil ha noget vondt av engang. Jeg tror det kan være *sundt* for dig, jeg, om du blir nødt til å holde en liten ferie nu –.»

Så slapp han henne.

«Men du vet,» hvisket Björg, «jeg kunde jo godt bli ^[381] med dig hjem på hotellet ditt og være der inatt. Mamma vilde ikke synes *det* var noe rart, det er jeg sikker på – når du skal reise imorgen –.»

«Nei snille dig, det kan du da begripe jeg ikke vil. Når Synne ikke er riktig bra –.»

*

Da han kom hjem på hotellet, gikk han bort og banket på Hans' dør. Men broren var åpenbart ikke inne. Klokken var ikke stort over ett heller –.

Han fant frem en bok, av dem som han hadde kjøpt i Paris, la sig på chaiselonguen –. Da han våknet, var det høilys morgen. Hotellværelset med det elektriske lyset som brente enda, så besynderlig ekkelt ut – og den uglade følelsen fra kvelden før var lysvåken med ham. Paul skyndte sig å slukke lyset og komme iseng.

Han våknet såpass sent neste morgen, så han undret på om han traff Hans enda. De hadde spist sammen disse morgnene i et lite frokostværelse som lå litt avsides –.

Døren stod halvåpen ut til gangen, da han kom dit – og gjennom dørgløtten så Paul en gruppe borte ved et av de høie vinduer – Hans og en ung pike. Broren stod i en underlig bøid stilling, stanget hodet sitt inn under hennes bryst, mens han knuget armene sine om hennes hofter – hun holdt sig sterkt bakoverbøid, og det slanke legemet hennes minnet ikke om noget annet enn den forgnagde stålklingen –. Hun hadde været klædt i noget blankt, stålblått også.

Paul skyndte sig å forsvinne. Men i det eneste glimtet han hadde sett av de to, hadde han fått inntrykk av noget så åpenlyst og triumferende sanselig – og av at *hun* var blendende vakker, et bitte lite fint hode med tettsluttende sort hår og hvit, kaméaktig profil – og det hadde hengt bakover, med lukkede øine og et slags voldsomt smil, mens hennes slanke skikkelse rørte sig i lange, vellystige sitringer under mannens tak –.

Hvem pokkeren mon hun kunde være –? Paul gikk tilbake til sitt værelse og hentet hatt og stokk, mistet ^[382] stokken utenfor døren til frokostværelset, idet han hengte fra sig sakene.

Den unge damen satt ved et lite bord og drakk kaffe, Hans Selmer stod foran henne. Hans hilste, da han så broren, gikk mot Paul, og damen tok en avis. Brødrene satte sig ved det bordet der de hadde pleid å sitte de andre morgnene, i den annen enden av rummet.

De småsnakket, – men Paul var litt distraheret av Hans' veninde. Hun var enda vakrere enn han hadde hatt inntrykk av ved det første glimtet: hodet satt så nydelig på halsen og det sorte håret lå glatt inntil og viste den fine hodeformen, men lavt nede var det ordnet i fletter à la keiserinne Elisabeth, trekkene helt regelmessige, og huden hvit og tett som hvite blomsterblader. Hun så likefrem mystisk ut – ikke i ironisk forstand – mon hun var norsk?

Hans var åpenbart også distré – så Paul kunde foreløpig ikke få sig til å bringe på bane spørsmålet: deres fars helse –.

«Men hør du, si mig – er mor og Lillian begynt å omgås som *veninder* nu?»

«Tja –. Du vet Tua lå herinne siste høst og hadde en nokså svær operasjon. Og Lillian har alltid været makeløs mot Tua. Så traff de sammen der da. Og da Tua kom ut på Linløkka og skulde være der under rekonvalesensen, så blev det til at Lillian var derute nokså meget. Og nu omgås de. Mor er hos dem av og til –.»
Hans lo litt – så skvatt han op –.

«Å, doktor Selmer – får jeg lov et øieblikk?» Damen stod ferdig til å gå, meget malerisk i en slengkappe av det samme gråblå, blanke tøiet som kjolen. – Hun var akkurat en bitte liten smule *for* stilig til å virke helt elegant. Hans fulgte med henne ut i gangen.

«Hvem var det?» kunde Paul ikke dy sig for å spørre, da broren kom tilbake. «Det var da en aldeles nydelig ung dame!»

«Frøken Hansen heter hun. Hun er dernede fra – familien har været svært hyggelig imot mig. Faren er skibsreder –.»

[383] «Jeg vilde ikke tatt henne for å være norsk –.»

«Hennes mor var født Kurud. Men det kan jo godt være, med de gamle skipperslektene dernede – at der er noe fremmed blod i familien.»

«Det var egentlig det jeg vilde talt med dig om forresten – jeg liker ikke fars utseende. – Det der klinikkopholdet i vinter – har han været frisk siden?»

«Nei. Det har han ikke. Og jeg har ikke kunnet få ham til å søke en spesialist. – Gamle Nicolaysen er dyktig naturligvis – men han er ikke alltid like heldig med å stille sine diagnoser. Men far vil ikke høre tale om å gå til nogen annen. Jeg vet ikke enten han er redd for hvad han skal få høre – eller han ikke har lyst til å forlenge levetiden sin med nogen år ved en operasjon –.»

«Du tror det er så alvorlig?»

«Jeg er redd for det. Jeg forsøker å få ham til å reise ned til oss – du vet at overlæge Bang-Arnesen er en ualmindelig dyktig kirurg. Og nu da, som far skulde ha så meget å leve for» – Hans smilte smalt og trist, «sitter som en pasja med begge konene sine og en stadig voksende efterslekt –.»

«Men skriv til mig da, såsnart du vet noget sikkert om far,» bad Paul, da brødrene skiltes nede på gaten.

Paul hadde forskjellig å utrette i byen denne formiddagen. Og prøvde forgjeves å ryste av sig den forstemte eller engstelige fornemmelsen. At Bjørg ingenting hadde skjønt, blev ved å gnage ham. Han kunde ikke forstå det selv, men da han hadde sagt til henne igårkveld at han kom til å lengte – han hadde følt det slik, følt det intenst. Og det var første gangen, for ellers pleide han sant å si alltid å ta Bjørgs fravær hjemmefra som en behagelig avveksling – en fredelig og hyggelig periode innimellem i et ekteskap som jo nok var jevnt lykkelig, men falt litt trettende av og til i lengden. Og trass i det der igårftes lengtet han – efter noget som ikke var blitt til noget.

VII.

Juli måned gikk svært fredelig. Der var nok å gjøre i forretningen. Og om aftnene hadde Paul haven. Den var i den morsomste alderen nu, da allting begynte å vokse til.

Henrik Alster var blitt smittet av hans interesse for havestell og gjorde etter Pauls eksperimenter med å plante inn alpine vekster og dyrke grønnsaker som ikke var til å få i handelen. Mortensen snakket om at han vilde stifte en forening av Havedyrkningens Fiender. Han og Else bodde i en moderne leiegård i nærheten av Høiskolen; de vilde ikke sig selv så vondt som å bli huseiere, sa de.

«Krigsfaren – den var nu da vel i virkeligheten minst likeså overhengende i 1911,» sa Henrik Alster, en morgen han og Paul talte om avisenes siste telegrammer. «Det er bare det, at siden Marokkoaffæren er folk blitt litt mere aktpågivende – de følger mere med nu.»

Paul svarte ikke. Litt unødig demonstrativt tok han op regnestaven og begynte å slå efter i nogen prislister.

«Dessuten, selv om det ender med en Balkankrig igjen, så vil den vel bli lokalisert nu som før –. Når det kommer til stykket, så vil likevel ikke Vesteuropa finne sig i at Russland går lenger enn til en diplomatisk aksjon for Serbiens skyld.»

«Serbiens skyld. Herregud, hvad *vet* vi igrunnen om Serbien da mann? Det som stod i avisene under krigen. Og før den tid, det som stod hvergang det gikk dramatisk for sig i konakken. Om en så vesentlig ting som landets utviklingsmuligheter for eksempel, vet vi visst svært lite. Men vi kjenner serberne fra Simplicissimus' versjon av dem –. Gud vet forresten, hvor stor innflydelse det bladet har hatt på opfatningen av europeiske forhold og folk heroppe – i den såkalte dannede klasse iallfall –»

«Ja jeg vet du liker det ikke – det gjør ikke jeg heller forsåvidt. Det er for Berits skyld jeg holder det –?»

«Vi får vel gi dem fra 40 % og nedover vel,» spurte [385] Paul op fra det anbudet han holdt på med, «siden det er enslags velgjørende institusjon –»

Dagen efter bragte avisene Østerrikes ultimatum til Serbien. Paul undgikk å snakke med noen om det. Det var for oprørende. Men lå der ikke forut for det en historie om en europeisk stat på utpost mot Asiens flodbølger – og den var blitt sveket og falt i ryggen og ydmyget så mange ganger, så den griper til hvadsomhelst, hellere enn den deler skjebne med bastionen nordfor, Polen –. Gjør mot din næste som din næste har gjort mot dig – selv om det er en annen næste – ellers kommer en tredje næste til å gjøre det mot dig engang til. Var det ikke en slik tankegang omtrent som lå under statenes politikk – fordi den lå bakom de fleste enkeltindividers handlemåte –?

Likevel skulde en synes det må ende med at der blir funnet en løsning på konflikten – i siste øieblikk –.

*

Henrik leste høit alt som avisene tok op fra socialistpressen verden rundt. Paul lo av ham: «Alle de gangene du har skjelt mig ut for halvsocialist –»

«Ja ja ja, når du kommer med sånt sludder som at du tror der skulde være nasjoner hvor sosialisering kunde føre til øket produksjon og likeligere fordeling så –»

«– For en tid, sa jeg. Og for enkelte folks vedkommende.»

«Nei det tror jeg ikke noget på. Ikke på deres sociale systemer, nei. Men den der brorskapstanken – brorskapsidealet – brorskapet mellem menneskene, det skulde jeg iallfall ønske jeg kunde tro på.»

«Jeg tror på det,» sa Paul litt barsk. «Jeg tror på brorskapet mellem dig og mig og den mannen som lensmannen i Orkedalen tok forleden dag fordi han hadde dengt den sta hesten sin med en bikkjelenke. Og han fyren her borte i veiten som har ødelagt en småpике på tre år – pleiebarnet som de hadde tatt til sig som sin egen mot betaling en gang for alle, som avertissementene uttrykker det.»

[386] «For noe sludder. Denslags slektskap vedkjenner jeg mig sgu ikke. Og så du!» Alster lo. «Som ikke kan gjøre en katt fortred engang. Hvor mange ganger du tror du har latt dig narre, bare disse årene vi har været sammen heroppe, av folk som kom og klaget sin nød og skrønte dig full og fikk lånt penger av dig?»

«Ingen ganger. I pengesaker tror jeg hverken på legender eller mirakler. Hvis det hendte at noen av de folkene betalte tilbake, kom det til å rokke ved hele min verdensanskuelse –.»

«Det er for familieskapets skyld du hjelper dem da?» lo Alster.

«Det er vel det da.» Paul lo også.

«Jamen så må du vel gå ut fra at dine mindre vellykkede brødre kanskje også kunde være nokså hjelpsomme og snilde, under visse omstendigheter?»

«Jeg går ikke ut fra det; jeg vet det.»

«Nå sånn. Ja hvorfor tror du da de er blitt slik, de to udyrene som du påstår er slektninger til dig? Er det samfunnsforholdene, mener du?»

«Nei. Har du aldri hørt om mishandling av dyr eller satanisme mot barn mellom folk som figurerer på toppen av skatteliste? Tvertimot, jeg antar samfundet er som det er, fordi vi alle sammen hører til en og samme kjære familie.»

«Det der sier du bare for å si paradokser.»

«Nei, jeg sier det fordi jeg ikke skjønner at folk ikke kan se hvad det er verd, det der snakket om menneskenes brorskap. Brorskapet, det er en kjensgjerning det, og til syvende og sist er der vel ikke nogen annen grunn til de aller fleste krigene enn den at alle mennesker *er* brødre. Du vet da hvordan det pleier å gå i en familie, når der skal være skifte –.

– Grunnen til begrepsforvirringen er bare den, at kristendommen har snakket om et brorskap av en helt annen natur – mellom dem som har oplevd en gjenfødelse til et overnaturlig liv –. Og enda så hendte det rett som det var med dem også, som hadde oplevd den overnaturlige prosessen og var blitt brødre i Kristus, at [387] plutselig så datt de ut av det livet og fant sig igjen som brødre på den gamle gode måten – sånn som Kain og Abel.»

«Svært som du er pessimistisk. Men du kan da ikke nekte at der er noe godt i de aller fleste mennesker? Medfølelse og sånn er da virkelig noget som hører til den menneskelige natur?»

«Nei, det nekter jeg ikke. Det hører til en huntiger å ha patter – og melk. Men jeg tror ikke det har nogen fremtid for sig, om man vil anlegge et mønsterfjøs av huntigrer. Ihvertfall blir det da ikke mig som tar aksjer i det meieriet som skal nytte ut melken.»

«Det der er da noe forbannet sludder likevel. Hvis det var som du sa, så kunde man jo aldri føle sig trygg her i verden da.»

«Akkurat nu fortiden tror jeg ikke der er nogen grunn til det heller, dessverre. – Riktignok står der noget om at et lite barn skal leie dem, men –.»

«Du har fått Bibelen på hjernen du, bentfrem. Ja der kan en se, hvad som kommer ut av sånt der fritenkeri. En vakker dag så får dere det mye hardere enn vi andre som har holdt oss til vår barnetro – så nogenlunde –»

Paul lo:

«Jeg kan aldri huske jeg har hatt nogen barnetro –. Det skulde isåfall ha vært tro på fremskrittet og utviklingen og mere og mere kultur, til karret rant over, likesom det kongen måtte stå og juge fullt, da han hadde ansatt Askeladden til haregjæter – så selve jordbunnen i landene blir mettet med kultur –. Forsåvidt kan det være like bra at jeg aldri har hatt nogen barnetro. Jeg har iallfall ikke nogen som røverne kan ta fra mig.»

«Hm. Allikevel så vet jeg ikke om ikke jeg kanskje skulde ringe innover til Berit. For alle tilfellers skyld. Isåfall vilde det jo være hyggeligere å ha henne og barna hjemme –»

«Hvis jeg var dig, så vilde jeg la familien være der den er. Med den tyske flåten utenfor i Nordsjøen kan der i det minste lett opstå panikk i byene, hvis det bærer løs og England går med. Forresten skjønner jeg ikke [388] annet enn at vi kan ha god grunn til å være redde for oss selv og –»

«Jeg skjønner, du *tror* virkelig på at der kan bli krig, du? Enda så er nu børsen herhjemme ganske rolig –»

«Ja da. Og det kan vel hende at det blir høifinansen som kommer til å redde freden. Den ene ravn hugger ikke øiet ut på den annen. Og de føler vel også den samme redsel ved tanken på en slik katastrofe, de som alle vi andre – som ikke har noget å vinne ved en krig, hverken for vårt eget vedkommende eller for det som vi tror garanterer vårt eget lands sikkerhet utigjennem årene.»

*

Plutselig var panikken der – over hele landet. Der var noget ved den måten det kom på, som minnet Paul om, når en dampskibsbølge plutselig når stranden. Kristiania-avisene fra dagen før kom – valutakursene var uforandret. Og idag denne voldsomme stemningen av angst og spenning. Krigsmaskineriet hadde begynt å rulle alt – Russlands folkemasser var i sig – og det var som folk hadde det

på følelsen: de kan ikke stanses. Og de som stod ved siden av og så på, gispet alt, eller holdt pusten, eller skrek høit imot brakket, når kolossene tørnet sammen og jammeren av de knuste skulde skingre ut under vrakstumpene –.

Paul og Henrik og Mortensen talte sammen om stillingen. Det var klart, det var ikke mulig å forutse noget, annet enn at blev det krig, så kom der sannsynligvis til å bli stillstand i bygningsfagene. De hadde fått en avtale med sin bank om utbetaling av de nødvendige penger til lønninger inntil videre. Ellers så hadde de endel aksepter som forfalt omkring tiende august, og etpar større tilgodehavender som skulde være inngått forinnen. Men den tid, den sorg – blev det krig, så kom jo vel forholdene i forretningslivet i det hele til å måtte lempe sig derefter –.

Paul kunde ikke gjøre for det – i denne knugende følelsen av at det som kom, det var kanskje verre enn nogen hadde tenkt sig i sine villeste drømmer – var der [389] også en forferdelig spenning: men *hvad* er det? Hvad kommer vi til å få se?

*

Han kom hjem ved ellevetiden om kvelden – blev stående ved foten av verandatrappen hvor de høie busker av «blå duer» var omtrent mannshøie iår. Der var et hvitaktig lys av sommernatt på fjorden, og himmelgløttene mellem skyene syntes hvite; han stod og holdt pusten og lyttet: kanontorden fra havet –? Det var blitt fortalt i byen idag at ute på Ørlandet skulde folk ha hørt kanonade i Nordsjøen. Rykter vel bare – som så meget annet han hadde hørt idag.

Nedenunder lå byen med alle lysene – den utsikten han var så glad i. En stor passasjerdamper med oplyste køier kom innover ute fra Munkholmen.

– Har jeg virkelig trodd at det kunde være mulig – krig i Europa. Kanskje krig herhjemme – vi blir revet med av omstendigheter som ikke vi selv rår over –. Selvfølgelig har jeg aldri trodd det. Jeg har bare aldri trodd på en eneste av de grunnene som alle andre mennesker kom med, når *de* forsikret det var umulig. Jeg har trodd at egoismen – menneskenes egoisme, partienes egoisme, statenes egoisme – skulde være en fredsgaranti. Jeg har trodd det, fordi jeg har oplevd, da jeg var ung, at to småstater holdt fred – og vi iallfall gjorde det fordi vi syntes freden var verd en ydmygelse –.

Der var vel noget av virkelig fredsvilje hos de styrende dengang og – sikkert var der det. Meget, kanskje. Men vi unge som skar tenner, som ikke visste hvor vi skulde gjøre av øinene våre for sorg og skam – oss svarte de med å snakke om krigens

redsler og fredens fordeler, fredens velsignelser. Ved Gud, vi *hadde* viljen til å gi livet for vårt lands ære –.

Og enda har vi bilt oss inn, vi som skulde vite bedre, at der kan bygges fred på egoismen – mellom stater som hverken er små eller svake, mellom mennesker som ikke er holdt nede i skyggen eller bor plantet så tett så de ikke kan få utvikle sig til full naturlig størrelse på godt og ondt. [390] Hvis der hadde været snakket mindre om fredens velsignelser og fredens fordeler – men mere om fredens farer og fredens ydmygelser, hvis nogen hadde villet preke, ikke at vi skulde være redde for krigen, men at vi ikke skulde frykte for menneskene – og det ikke fordi de er så og så gode, nei men simpelthen egget oss til ikke å frykte menneskene enda de er som de er –. Så hadde vel Freden ikke hatt noget palats i Haag. Og Freden hadde sikkert hatt færre erklærte fredsvenner –.

Men da vilde der kanskje været menn som elsket Freden sånn som menn har elsket Krigen. Da vilde Freden på jorden iallfall begynne å fortone sig som en mulighet –.

Han var blitt sittende igjen alene på kontoret – hadde gjort ferdig et par overslag og skrevet noen forretningsbrev og imens hadde han ikke kunnet la være å tenke på: Gud vet hvordan allting er, før de kommer frem –. Han hadde latt stenografdamen gå tidlig; hun måtte reise op og hente sin gamle mor på det sommerpensjonatet der hun var. Henrik hadde bestemt sig til å se å få Berit og barna hjem, inatt skulde han bile innover efter dem. Mortensen var gått for å møte Else og ungene ved båten. Folk kom styrtende hjem fra landet hals over hode.

Selv hadde han telegrafert til sin kone og bedt henne bli hvor hun var inntil videre.

– Verandadørene stod på vidt gap. Paul gikk gjennom stuene, ut på kjøkkenet; der var ingen. Han banket på døren til pikeværelset – nei. I spisestuen lå duken på og der var satt frem kuvert, men ikke mat på bordet. Dina måtte ha trodd han spiste i byen. – Så hentet han en halv øl i kjelleren og fant mat i spiskammeret. – Men det var da også et innfall av piken å gå sin vei slik og la huset stå for åpne dører.

Den fullkomne stillheten i den lille villa virket rart – gikk ham på nervene rent ut sagt. Skjønt det var noe sludder selvfølgelig. Han satte sig inne på sitt eget rum, leste avisene omigjen. Og han fór sammen, da noget kom farende, skraslende og skrapende opfor verandatrappen [391] – så var det bare hunden. Den satte innpå ham, logret og jafset. Da han kommanderte legg sig, lusket den inn i dagligstuen og nyttet leiligheten til å legge sig i sofaen.

Hun hadde nu vel nøkkel med, Dina –. Paul låste ytterdøren og gikk op. Teppet var ikke tatt av hans seng. Og han syntes det så rart og lite hyggelig ut med de to store og den lille hvitdekkede sengen som stod og lyste i det tasmørke værelse. Fort tok han teppet av sin seng og slengte det bort på Bjørgs; så klædde han sig av i en fart.

*

Der kom ingen med varmt vann til ham neste morgen, og nede i spisestuen stod bordet som kvelden før. Dina var åpenbart ikke kommet tilbake. Han ringte hjem fra kontoret, men fikk ikke svar. Og da han stakk hjemom i middagen, var huset like tomt, soveværelset og badet stod som han hadde gått fra det.

Han syntes han blev nødt til å varsku politiet – hun kunde jo være kommet nogenting til. Det var en eldre pike, litt rar av sig. Han måtte tenke på om hun var blitt så opskremt av stemningen omkring sig, så hun hadde funnet på noget galt –.

*

Mandag morgen lå der brev til ham fra Bjørg – hun var blitt med sin mor hjem til Kristiania selvfølgelig. Inni brevet var der en liste, evindelig lang, over varer som han måtte kjøpe inn til huset. Paul så på den såvidt: 10 sekker hvetemel, 5 sekker rugmel, begynte den med. Han kastet brevet ned i skrivebordsskuffen sin, ringte op og bestilte ilsamtale med stenindustrien i Gudbrandsdalen.

Det var telefonering og telefonering hele formiddagen – med forretningsforbindelser, med bankene, innimellem med folk som visste nytt om krigen: fransk kavalleri var gått over den tyske grense på flere steder, Belgien gir efter, stemningen i London, rykter om tysk okkupasjon ^[392] av Kristiansand, butikkene blir stormet i Kristiania. Nürnberg er blitt bombardert fra luften, kommer Norges Bank til å følge eksemplet fra Stockholm og Kjøbenhavn? Frøken Raaen fortalte at to tyske spioner var blitt arrestert på Britannia. Der var telegrafisk bekreftelse fra Grossmann & Weinberg på deres siste ordre, skal forhåpentlig bli ekspedert uten større forsinkelse og «Gott mit uns». Hm.

Paul gikk ut; det var kanskje sikrest å spørre personlig, og han syntes han måtte da høre efter, om politiet hadde fått noen greie på den forsvunne piken. Langt om lenge fikk han tak i en mann som visste om saken. Joda, Dina Snemo var kommet hjem til sine foreldre i Verdalen i lørdags; det var visstnok noen piker som tjente i nabolaget, som hadde skremt henne fra sans og samling. – Hun hadde forresten været på sinnssykeasyll et årstid i sin ungdom, opplyste lensmannen. – Spionene på Britannia kjente politiet ikke noget til –.

Så gikk han bortom og leste de siste telegrammene som var slått op i avisekspedisjonene.

Det følte som et sår i sinnet – og han syntes det måtte bli ved å være arr etter det alltid: hvor behersket han var av tanken på sine egne affærer. Redselen over det som var i gjørningen nu ute i verden, den var ulidelig, men hvor meget av denne knugende følelsen kom av hans usikkerhet for egen regning? Belgien, hvordan var det der idag? Hva skjer der imorgen, iovermorgen –. Om en måned, hva er der skjedd da? Hvordan skal man multiplisere for å få en slags begrep om hva en krig betyr av elendighet –. Og som et bitte lite fnugg som hvirvler forbi et øieblikk, langt ute i utkanten av skjæret fra en brand – Dina, den stillferdige, halvgamle piken deres, han måtte tenke på henne hele tiden, hvor vondt mon det arme mennesket hadde hatt det –.

Han blev buden til å spise hos Alsters sålenge. Men han sa neitakk. Han var ikke oplagt til å høre Berit skumme av tysk begeistring – og Henrik hadde en besynderlig forestilling om at han, Paul, skulde ikke bare ikke synes krigen var en sånn forferdelig ulykke, men [393] han forutsatte likefrem at hans venn skulde hovere på en eller annen måte, fordi han hadde fått rett. – Merkelig, et så forstandig menneske som Alster var forresten –.

Paul syntes likefrem det var godt at han hadde det tomme huset å gå hjem til.

*

Men den tredje morgenen blev han vekket av at noen rusket i ham, og så var det Bjørg.

«Men kjære – hvor kommer *du* fra?»

«Fra toget vel – å gid så fortvilet som jeg var for der ikke var nogen og møtte oss – har du ikke fått brevet mitt – men skynd dig å stå op da, chaufføren greier ikke å bære inn alle kassene mine alene – og hvordan er det det ser ut nede – og over hele huset. – Du har da vel ikke gitt Dina ferie *nu* vel?»

Paul tørnet ut, full av anelser om ubehagelige forklaringer som vilde komme.

«Hvor er Synne – du har da vel ungen med dig –?» Så forklarte han hvordan det hang sammen med pikens fravær.

«Og du har ikke gjort noget for å få tak i en ny –?»

Han hadde skrevet til Dina og spurt om hun mente å komme tilbake eller ikke, «– jeg syntes ikke jeg kunde gjøre noget før jeg fikk svar fra henne –»

«Nei mannfolk! Jeg tror du er gal – kan du tenke dig at jeg vil ha en jente i huset som er sinnssyk! Hun skulde gjøres ansvarlig, skulde hun, for å stryke fra plassen sin i utide på den måten og sette oss i forlegenhet –»

«Stakkar, det er da vel ikke no rart om hun har tapt hodet, hun som så mange andre i denne tiden –»

«Å jo! Ja du tar jo alltid parti for pikene her i huset mot mig –»

«Jamen Bjørg – du er nu sant å si ikke noget videre flink til å omgås pikene dine heller – du maser sånn på dem alltid –»

«Gjør jeg! Akkurat som du hadde et eneste dust av greie på hvad som er å gjøre i et hus. Pøh! Du tar parti for pikene fordi du biller dig ^{nio} inn de blir mishandlet og [394] underkuet – akkurat som det ikke er dem som underkuer oss husmødre –. Du er meget høfligere alltid mot piken enn mot din egen kone. Det er sandelig godt at jeg ikke har anlegg for skinnsyke –»

«Ja det er åpenbart det.»

Det gikk plutselig op for ham at her stod de og trettet – om tarvelig filleri, de som aldri hadde været uvenner før. Det var på den måten de møttes igjen – i en slik tid som nu –. Så gikk han bort og tok omkring henne:

«Forresten så kan du ha rett til å klage på min uhøflighet – jeg som ikke engang har sagt velkommen hjem til dig. Velkommen hjem igjen da, ungen min!»

Bjørg fant sig i hans omfavnelser og kyss: «Men nu må vi gå ned, chaufføren venter –»

På veien gjennom dagligstuen fikk han sanket op Sunlife, som stod ganske stille, fin som en dukke i sin nye kyse og kåpe fra Paris. Hun så sig omkring i det fremmede rummet, alvorlig og interessert.

«Men kjære, har du kjøpt flygel –» våget Paul sig til å spøke, han hjalp chaufføren med å få inn den største kassen.

«Du kan da begripe det er matvarer – mamma delte med mig, du kan tro hun har været rasende flink til å proviantere. Gudskjelov – for siden du altså ikke har fått

brevet mitt hvor jeg hadde skrevet op alt det som jeg bad dig kjøpe her i byen –.»

Paul besluttet å opsette med forklaringen til de hadde fått litt frokost.

Men da de omsider satt ved bordet – han hadde Sunlife på fanget og fóret henne med egg og ansjos – så syntes han han måtte bekjenne.

«Jeg må ha oversett det du skrev om at dere skulde komme hjem idag – for den listen din har jeg fått. Men jeg syntes ikke jeg kunde gjøre noget ved det. Det går ikke an at de som kan, kjøper op massevis av nødvendighetsartikler for dem som bare har lønningene sine å leve av – og ikke engang vet hvor lenge de kan gjøre regning på å ha sin fortjeneste. Det er ikke mulig å si hvordan det vil bli med arbeide utover høsten –»

[395] Bjørg så på ham – øinene hennes blev sorte og store:

«Du *har* altså fått brevet mitt – men du har bare ikke gidde lese det ordentlig igjennem –»

Paul tilstod ydmykt, han måtte ha kommet til å overse noget i det.

«Altså – et brev fra din kone – det leser du ikke engang! Jeg skriver til *mannen* min om en sånn alvorlig sak – for jeg skal bare fortelle dig, det er *fryktelig* alvorlig altså, det er ingen som vet hvor vanskelig det kan bli for allting utover høsten –»

«Jo dessverre, Bjørg, jeg vet det kan bli vanskelige tider – om ikke akkurat på den måten som dere husmødre tror, at det gjelder at hver som kan, kjøper op mest mulig og fyller op lofter og kjellere. Seksten sekker mel eller hvor meget det var du hadde skrevet op – du kan da skjønne du hadde ikke fått det engang –»

«Tror du kanskje jeg hadde ment du bare skulde ringe op til kjøbmannen kanskje – du kan skjønne jeg mente du skulde forsøke på forskjellige steder vel. Å, en må nok være om sig –»

Paul satte ned barnet og reiste sig:

«Nei nu har jeg ikke tid mere, jeg må på kontoret. Takk for mat, Bjørg. Du får ringe op og se å få fatt i et menneske til hjelp sålenge –»

Men hun fulgte efter ham ut i hallen:

«Akkurat som femten sekker med mel skulde være så forferdelig meget – her i huset hvor vi baker allting selv –»

«Jamen femten sekker mel da, menneskebarn, – det må man da vel kunne bake til en hel garnison av i månedsvi –»

«Kriegen kan godt komme til å vare i månedsvi den –»

«Jeg kan ikke skaffe penger til det heller, Bjørg,» sa Paul alvorlig. «Du må da kunne skjønne det, kjære dig, i en sånn situasjon som denne *kan* ikke Henrik og jeg disponere mere enn det aller nødvendigste av kontanter til våre private husholdninger. – Jeg vet at Berit har kjøpt to sekker mel og betalt femogsytti kroner for den ene; allerede det syntes Henrik var for galt –»

«Berit! Ja som er en sånn elendig husmor. – Og [396] ellers så får det da bli statens sak å ta sig av dem som ikke kan greie sig selv –»

«Jeg har ikke tid til dette lenger, Bjørg –»

Synne hadde ruslet ut i hallen, stod og betraktet sine foreldre med en liten betenkelig mine. Moren løftet henne op i armene sine og begynte å gråte:

«Og Knorrs havremel som jeg hadde skrevet op – det har du altså *heller ikke* kjøpt! Synes du ikke det er synd på lille Tulla heller da – stakkars liten som skal oppleve sånne fryktelige tider –»

«Å Bjørg, la være å si slikt,» bad han sakte. «Tenk da på alle de små tullene ute der hvor kriegen *er* – i Belgien nu –»

«Jamen det kan da vel ikke *jeg* noe for,» sa Bjørg gråtende. «Jeg ønsket da ved Gud hele tiden det ikke skulde bli krig –. Men det er akkurat likt sånne krigsbegeistrede mannfolk som dig – dere tenker på alle andre enn deres egne koner og barn –»

*

Han var uforholdsmessig oprørt, syntes han selv, da han gikk nedover mot byen. Men det var så – ynkelig –. Far og mor og barn som møtes på en tid da fedre og mødre og barn over halve Europa slites fra hverandre i angst og spenning, hjem skytes ned og brenner op. Og så en sånn vemmelig, tarvelig trette – det var faktisk den første de hadde hatt og; han kunde ikke huske de hadde været uenige en eneste gang før i alle de årene de hadde været gifte – ikke for alvor. Ikke et vondt ord mellom dem. – Forsåvidt skulde altså deres ekteskap ha været noget nær det ideale –.

Noter

- [n1](#). Martha] *rettet fra: Marthe (trykkfeil)*
 - [n2](#). XIII] *rettet fra: XIV (trykkfeil)*
 - [n3](#). XIV] *rettet fra: XV (trykkfeil)*
 - [n4](#). Trondhjem] *rettet fra: Trondheim (trykkfeil)*
 - [n5](#). XV] *rettet fra: XVI (trykkfeil)*
 - [n6](#). XVI] *rettet fra: XVII (trykkfeil)*
 - [n7](#). ihukommelse] *rettet fra: uhukommelse (trykkfeil)*
 - [n8](#). andakt] *rettet fra: andagt (trykkfeil)*
 - [n9](#). XVII] *rettet fra: XVIII (trykkfeil)*
 - [n10](#). dig] *rettet fra: sig (trykkfeil)*
-

Sigrid Undsets *Gymnadenia* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no